FEYZÎ-İ KEFEVÎ'S *RAVŻATÜ'L-'İBĀD*

TEXTUAL ANALYSIS AND TRANSCRIBED TEXT

RESUL ALTUNTAŞ

BOĞAZİÇİ UNIVERSITY

2016

FEYZÎ-İ KEFEVÎ'S *RAVŻATÜ'L-'İBĀD*

TEXTUAL ANALYSIS AND TRANSCRIBED TEXT

Thesis submitted to the

Institute for Graduate Studies in Social Sciences

in partial fulfillment of the requirements for the degree of

Masters of Arts

in

Turkish Language and Literature

by

Resul Altuntaş

Boğaziçi University

2016

FEYZÎ-İ KEFEVÎ'NİN *RAVŻATÜ'L-'İBĀD*'I

İNCELEME VE ÇEVİRİ YAZILI METİN

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Yüksek Lisans Tezi

Resul Altuntaş

Boğaziçi Üniversitesi

2016

DECLARATION OF ORIGINALITY

I, Resul Altuntaş, certify that

- I am the sole author of this thesis and that I have fully acknowledged and documented in my thesis all sources of ideas and words, including digital resources, which have been produced or published by another person or institution;
- this thesis contains no material that has been submitted or accepted for a degree or diploma in any other educational institution;
- this is a true copy of the thesis approved by my advisor and thesis committee at Boğaziçi University, including final revisions required by them.

Signature .....

Date 10.08.2016

ABSTRACT

Feyzî-i Kefevî's *Ravżatü'l-'İbād*

Textual Analysis and Transcribed Text

In this study, the main focus is *Ravzatü'l-'İbâd,* which is a forty-hadith translation made by Haydar-zâde Feyzî-i Kefevî in the seventeenth century. It consists of the transcribed text of *Ravzatü'l-'İbâd,* which was written in the classical *mathnawi* form and research on the forty hadiths genre in general. In the first chapter there is a brief examination about the historical process of the genre, including Arabic, Persian and Turkish literartures. Also this chapter discusses the author's intentions, which affect directly the forms and contents of the works, through the comparision between Fuzûlî and Mustafa Âlî's intentions that are stated in their works. The second chapter focuses on the stylistic and contextual analysis of the *Ravzatü'l-'İbâd* and also consists of some information about the author Feyzî-i Kefevî and his other works. Moreover this chapter contains an examination on literary style and classical literature's patterns of the *Ravzatü'l-'İbâd*. It is claimed that regarding the use of language and the content, this work was written in order to be read in a group activity and there is no place for women as an audience. The third chapter consists of the transcribed text of *Ravzatü'l-'İbâd*. Feyzî gives the Arabic versions of the 40 sahih hadiths with their Turkish translations and expounds on these hadiths with counsel (pend), story (hikâyet) and invocation (münâcât) parts. There are interesting examples of prophetic stories, anecdotes about saints and folktales. The most distinctive part of this sudy is that it examines the forty hadiths genre as a literary work by subjecting a stylistic and contextual examination.

(See Appendix A for an extended abstract)

ÖZET

Feyzî-i Kefevî'nin *Ravżatü'l-'İbād*'ı

İnceleme ve Çeviri Yazılı Metin

Bu çalışma on yedinci yüzyılın ilk çeyreğinde kaleme alınmış olan Haydar-zâde Mehmed Feyzî-i Kefevî'nin *Ravzatü'l-'İbad* adlı kırk hadis tercümesini temel alır. Mesnevi biçiminde yazılmış eserin çeviri yazı ile okunup ortaya konması ve sonrasında kırk hadis türü ile ilgili bir kısmı da barındıran bir incelemeyi içerir. Birinci bölümde bu türün tarihi seyrine dair kısa bilgiler verilmiş; Arap, Fars ve Türk edebiyatındaki kırk hadis gelişimine kısaca değinilmiştir. Bu türün biçimsel ve içeriksel olarak oluşumunu doğrudan etkilediği düşünülen yazar niyetlerinin etkileri Fuzûlî ve Gelibolulu M. Âlî'nin eserleri üzerinden tartışılmıştır. İkinci bölümde *Ravzatü'l-'İbad*'ın müellifi Feyzî-i Kefevî ve eserleri hakkında kısa bilgiler sunulmuş, mesnevi biçimsel ve içeriksel bir incelemeye tabi tutulmuştur. Klasik mesnevi düzenine uygun bir şekilde oluşturulmuş olan eserdeki dil kullanımı ve Klasik edebiyatın eser içinde hangi unsurlarla temsil edildiği saptanmaya çalışılmıştır. Metnin içeriği ve dili kitlelere okunmak amacıyla yazılmış bir eser olduğunu düşündürür ve bu okuma grubuna kadınların dâhil edilmediği saptanmıştır. Üçüncü bölümde eserin çeviri yazılı metni ortaya konmuştur. Feyzî, 40 sahih hadisin Arapça metinlerini verip tercümelerini yapar ve bunları pend, hikâye ve münacat kısımlarıyla destekler. Hikâye kısımlarında Peygamber kıssalarından, evliya menakıpnamelerinden ve halk hikâyelerinden ilgi çekici örnekler vardır. Bu çalışmayı alanda yapılmış diğer çalışmalardan ayıran en önemli kısım da eserin edebi bir incelemeye tabi tutularak oluşturulduğu dönemin tanıklığına dair söylediklerinin ortaya çıkarılması olmuştur.

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1: GİRİŞ ……1

1.1 Kırk hadis edebiyatına genel bakış.... ……1

1.2 Tasnife dair…….....6

1.3 Edebi tür olarak kırk hadisler 8

1.4 Yazar niyetlerinin kırk hadis türene etkileri: Fuzûlî ve Mustafa Âlî örneği...……13

BÖLÜM 2: *RAVŻATÜ'L-İBĀD* MESNEVİSİ ……21

2.1 Yazar hakkında..... 21

2.2 *Ravżatü'l-İbād*'ın şekilsel özellikleri…….....24

2.3 Eserin muhtevası……..31

2.4 Eserin üslup özellikleri .....……60

2.5 Nüsha tavsifi ……..72

2.6 Metin tespitinde izlenen yol ve transkripsiyon sistemi ……..75

BÖLÜM 3: ÇEVİRİ YAZILI METİN: *RAVŻATÜ'L-İBĀD* …….....83

3.1 I. Haẕā kitāb-ı *Ravżatü'l-'İbād* …….....83

3.2 II. Ḥamd ü tevḥîd-i Rabb-i 'ālemdür 87

3.3 Kaside 92

3.4 III. 'Arż-ı ḥācāt-ı 'abd-i pür-ġamdur …….....95

3.5 IV. Ẕikr-i na'at-i Ḥabîb-i Ekremdür …….....99

3.6 Müstezād …….....102

3.7 V. Baʻż-ı āyāt-ı Faḫr-ı ʻālemdür …….....107

3.8 VI. Bu da bir muʻciz müselledür …….....109

3.9 VII. Naʻt-i Ṣıddıḳ-ı şāh-ı ekremdür …….....110

3.10 VIII. Naʻat-i Fāruḳ-i nikradam …….....111

3.11 IX. Naʻat-i ʻOsmān ki emîr-i eslemdür …….....112

3.12 X. Naʻat-i Ḫāṣ-ı ʻAli-i aʻlemdür …….....113

3.13 XI. Hazret-i Hân-ı medh-i asfadur 114

3.14 XII. Zikr-i esbāb-ı nazm u inşādur …….117

3.15 El-hadîsü'l-evvel …….....122

3.16 El-hadîsü's-sânî …….....128

3.17 El-hadîsü's-selâsu …….....133

3.18 El-hadîsü'r-râbi'u …….....139

3.19 El-hadîsü'l-hâmis …….....144

3.20 El-hadîsü's-sâdis …….....149

3.21 El-hadîsü's-sâbi'u …….....154

3.22 El-hadîsü's-sâminu …….....159

3.23 El-hadîsü't-tâsi'u …….....164

3.24 El-hadîsü'l-ʻâşere …….....172

3.25 El-hadîsü'l-hâdî ʻaşere …….....180

3.26 El-hadîsü's-sâni ʻaşere …….....187

3.27 El-hadîsü's-selâse aşere …….....195

3.28 El-hadîsü'r-râbiu aşere …….....201

3.29 El-hadîsü'l-hâmisu ʻaşere …….....207

3.30 El-hadîsü's-sâdisu ʻaşere …….....213

3.31 El-hadîsü's-sâbi'u 'aşere ……..…..220

3.32 El-hadîsü's-sâminu 'aşere ……..…….225

3.33 El-hadîsü't-tâsi'u 'aşere ……..……..…..231

3.34 El-hadîsü'l-'ışrûn …….…...237

3.35 El-hadîsü'l hâdî ve'l-'ışrûn …….....242

3.36 El-hadîsü's-sânî ve'l-'ışrûn ……...…..249

3.37 El-hadîsü's-selâsu ve'l-'ışrûn …….....256

3.38 El-hadîsü'r-râbi'u ve'l-'ışrûn …….....261

3.39 El-hadîsü'l-hâmisu ve'l-'ışrûn …….....267

3.40 El-hadîsü's-sâdisu ve'l-'ışrûn …….....273

3.41 El-hadîsü's-sâbi'u ve'l-'ışrûn …….....281

3.42 El-hadîsü's-sâminu ve'l-'ışrûn …….....286

3.43 El-hadîsü't-tâsi'u ve'l-'ışrûn …….....293

3.44 El-hadîsü's-selâsûn …….....299

3.45 El-hadîsü'l-hâdî ve's-selâsûn …….....305

3.46 El-hadîsü's-sânî ve's-selâsûn …….....311

3.47 El-hadîsü's-selâsu ve's-selâsûn …….....317

3.48 El-hadîsü'r-râbi'u ve's-selâsûn …….....322

3.49 El-hadîsü'l-hâmisu ve's-selâsûn …….....…...328

3.50 El-hadîsü's-sâdisu ve's-selâsûn …….....334

3.51 El-hadîsü's-sâbi'u ve's-selâsûn …….....339

3.52 El-hadîsü's-sâminu ve's-selâsûn …….....344

3.53 El-hadisü't-tâsi'u ve's-selâsûn …….....348

3.54 El-hadîsü'l erba'ûn …….....353

3.55 XIII. Ḫātime …….....361

BÖLÜM 4: SONUÇ …….....364

EK A: UZUN ÖZET (EXTENDED ABSTRACT) .....…….....368

EK B: SÖZLÜK …….....373

EK C: TIPKI BASIM.....…….....408

KAYNAKÇA ……..…….....509

ÖNSÖZ

Klasik Türk edebiyatı çok geniş bir havzadan beslenen dini, ilmi, tarihi, coğrafi temellere dayanan bir edebiyattır. Bu edebiyatın kaynaklarına dair bilgi sahibi olmadan, bu edebiyatın ürünlerinin ve onları üreten sanatçıların zihin dünyalarının anlaşılması mümkün olmayacaktır. Bu nedenle Türk edebiyatının önemli kaynakları arasında sıralanan hadis konusuyla ilgili bir çalışma yaparak sosyal çevrenin, politik düzen ve durumun, kişisel intisapların, bireysel beklenti ve hayallerin ne şekilde bir esere sızdığına bakmak temel uğraşı hedefim olmuştu.

Feyzî-i Kefevî'nin *Ravzatü'l-İbad* adlı eseri tüm bu kaygılara cevap olabilecek bir eser olarak ortaya çıktı. Süleymaniye Kütühanesi Reşid Efendi No. 137'de kayıtlı bu nüsha Feyzî'nin yaptığı iki hadis tercümesinden ilkidir. 94 varaklık bir mesnevi olan eser klasik edebiyatın tüm şekilsel özelliklerine ve söyleyiş güzelliğine uygun olarak Kırım'ın Kefe şehrinde doğmuş ve yaşamış olan Feyzî'nin birikimleri ile oluşmuştur. Medrese eğitimini İstanbul'da tamamlayan ve hayatının son deminde tekrar İstanbul'a dönen Feyzî geniş bir coğrafyanın kültürüne sahiptir. Bu birikim yaptığı kırk hadis tercümesini yerel halk deyişleri, Peygamber kıssaları, evliya menakıbı ve halk hikâyeleri ile bir hayli zengin içerikli bir hadis seçkisi haline getirmiştir.

Çalışma boyunca ana amaç adı geçen eseri hatasız bir şekilde okuyup, eksiksiz bir şekilde ortaya çıkarmaktı. Bir yandan eser içerik, biçim ve dil açısından incelenmiş; bir yandan da kırk hadis türüne dair genel bilgilerle birlikte sorgulayıcı bir inceleme yapılmıştır. Müellif Haydar-zâde Mehmed Feyzullāh Efendi'nin hayatı ve eserleri ile ilgili bilgiler verilmiştir.

Çalışma sonucunda daha evvel oluşmuş birtakım yanlış ve eksik bilgiler düzeltilmiş hem de ortaya eksiksiz olduğu umulan bir klasik dönem metni konularak ona dair tespitler yapılmıştır. Her ne kadar titiz bir çalışma yürütülmeye çalışıldıysa da eksik ve hatalı söylenmiş her bir söz için okuyucunun affına sığınılarak bunların tarafımıza bildirilmesi kendilerinden rica olunur.

Bu çalışma boyunca teşekkür etmekten zevk duyacağım öyle uzun bir liste çıktı ki bu durum en büyük mutluluklarımdan biri oldu. İsmini burada zikredemediğim herkese şükranlarımı sunarım. Sevgili danışmanım Doç. Zeynep Sabuncu'ya ve tez jürimde yer alan Prof. Zehra Toska ve Yar. Doç. Berat Açıl'a her türlü yönlendirme ve yardımları için yürekten teşekkür ederim.

Sağladığı maddi destek ile bu çalışmanın gerçekleşmesine katkı sağlayan TÜRK DİL KURUMU'na ve kaynaklarından yararlandığım İSAM kütüphanesine her türlü destekleri için çok teşekkür ederim.

Destekleyiyici tavırları ve yardımları için aileme ve tüm arkadaşlarıma minnetle teşekkür ederim.

Bu çalışma süresince biz her aşama kaydedip sevindiğimizde her bir köşesinden acı bir haberle sarsıldığımız ülkeme, bu toprakları varlıklarının tüm farklılıklarıyla memleketim yapan insanların tüm acısına ve sevincine…

Resul ALTUNTAŞ

Üsküdar, Ağustos 2016

BÖLÜM 1

GİRİŞ

1.1 Kırk hadis edebiyatına genel bir bakış

Bu bölümde Osmanlı coğrafyasında özellikle 16 ve 17. yüzyıllarda çokça üretilmiş olan hadis tercüme ve şerhlerinin, Arap ve Fars edebiyatlarındaki yerine kısaca değinilerek Türk edebiyatında şekil ve içerik olarak nasıl üretildikleri, yazarların hangi amaç ve niyetlerle kırk hadis türünde eserler verdikleri ortaya konmaya çalışılacaktır.

Klasik Türk edebiyatının kaynakları sıralanırken Kuran, hadis, çeşitli ilim dalları, menkıbeler, peygamber kıssaları, İran mitolojisi, Türk tarihi ve kültürü anılır. (Levend, 1980, s. 8) İkinci sırada yer alan hadisler, dini referanslardan sıkça yararlanan klasik edebiyatın gerek manzum gerek mensur her tür eserinin içinde kullanılmıştır. Bunun yanında zamanla kendi başına müstakil "hadis tercümeleri" de yazılmaya başlanmış, başta sadece bu hadislerin kayıt altına alınması gibi bir amaçla başlayan bu "tedvin" süreci zamanla edebi bir tür haline gelmiştir. Gerek manzum gerek mensur biçimlerde ortaya çıkan edebi hadis derlemeleri özellikle "kırk hadis" ve "yüz hadis" adı altında türleşmiştir. Dolayısı ile bu yüksek lisans tezi kapsamında hadis tercümeleri tedvin ve tahric incelemesi açısından değil, şair ve münşilerin oluşturdukları müstakil bir edebî tür olarak ele alınıp incelenecektir.

Abdülkadir Karahan'ın 1952 yılında doçentlik tezi olarak hazırladığı ve 1954 yılında kitap halinde yayımlanan *Türk-İslam Edebiyatında Kırk Hadis Toplama, Tercüme ve Şerhleri* başlıklı eseri, Türk edebiyatında kırk hadis türü üzerine yapılmış

kapsamlı ilk çalışmadır. Ondan sonraki en kapsamlı ve güncel çalışma Prof. Dr. Mücteba Uğur'un *Hadis İlimleri Edebiyatı* adlı 1996 yılında yayımlanan kitabıdır.

1.1.1 Anlamı ve gelişimi

Hadîs, Arapça bir sözcük olup kelime; haber, kıssa, dini veya dünyevi, tarihi veya güncel konuşma manalarına gelir. Sıfat olarak "yeni" anlamı taşırken, yerleşik terim anlamı ise son peygamber Hz. Muhammed'den rivayet edilen şeyleri, onun fiilleri, sözleri, takrirleri yahut fiziki görünümü anlamına gelir. (el-A'zami, 2010, s. 22) Kuran gibi vahiy üzerine bina edilmiş bir kutsal kitabın inananları olan Müslümanlar, çok yoğun ve kapalı ifadeleri bulunan Kuran'ı hayatlarına uygulamakta zorlandıkları an, Peygamber'in sünnetine yani tüm yaşamı boyunca yaptığı fiillere ve söylediği sözlere başvurmuşlar ve bunları kılavuz edinmişlerdir.

Esasen dinin, sosyal hayatı ve ahlakı düzenleyen bir mekanizma olması, inananların dinin yazılı yani teorik kısmından ziyade pratikte yapılıp edilen, davranışa dönüşmüş olan halini yani Kuran'ı değil sünneti kendi hayatlarında örnek almalarına sebep olmuştur. Ancak bu durum, dinin esas kaynağı olan Kuran'da belirtilen doğrudan yaratıcının emir ve yasaklarının yerini alır endişesini doğurmuştur. İlâhi emirlerin yerini alabilecek herhangi bir başka kayda gerek olmadığı düşüncesi o dönem âlimleri arasında tartışmalar yaratmıştır. Dolayısıyla dinin yazılı tek kaynağının, emir ve yasakların, tüm yaşam biçiminin bu kutsal metne göre düzenlenmesi, buna alternatif oluşturacak herhangi bir kaydın tutulmaması görüşü savunulmuştur. Bu durum ilk dönem tasavvuf ehli ve âlimleri arasında ciddi tartışmalara neden olmuştur. Hadislerin yani Peygamber'in söz ve davranışlarının bu denli örnek alınması, sözlerinin yazıya geçirilmesi, Kuran'da belirtilen Allah'ın

doğrudan emirlerinin ikinci plana atılması gibi bir tehlikeyi işaret ettiği için hadislerin toplanıp yazıya geçirilmesi men' edilmeye çalışılmıştır. Zira hadislerin "devirlerin ve fertlerin siyasi ve içtimaî, mânevî inançlarını müdafaa ve popülarize etmekte propaganda aracı olarak halkı manipüle etme silahı olarak da kullanılabileceği öngörülmüş nitekim de zaman zaman böyle vakalar yaşanmıştır." (Karahan, 1954, s.21)

Kuran'ın açımlanmasını, anlaşılır ve uygulanabilir hale gelmesini ve örnek yaşam biçimi sunmayı amaç edinen hadisler, Muhammed Mustafa el-A'zami'nin *Hadis Metodolojisi ve Edebiyatı* (2010) adlı kitabında belirttiğine göre daha Peygamber hayattayken kaleme alınıp derlenmeye başlanmıştır. Çeşitli hadis mektepleri açılmış, hadis öğretecek insanlar yetiştirilip Medine dışına gönderilmiştir. el-A'zami'ye göre sayısı daha hicretin birinci yüzyılında yüzleri bulan bu müstakil hadis kitapları sonraki yüzyıllarda binlerle ifade edilmiş ancak daha sonra *Kütüb-i Sitte* gibi geniş hacimli külliyatlar ve konulara göre tasnif edilmiş hadis kitapları yazılmaya başlanınca bu ilk dönem kaynakları günümüze ulaşmamış ve ortadan kaybolmuştur.

Hicri birinci yüzyılda Arapça olarak kaleme alınan eserler sadece bir konu etrafındaki hadisleri toplarken, hicretin ikinci ve üçüncü yüzyılından sonra musannef hadis kitapları yaygınlık kazanmış, konulara göre bablara ayrılmış, hemen hemen bütün fıkhî meseleleri içeren kitaplar ortaya çıkmaya başlamıştır (el-A'zami, 2010, s. 112). Musannef kitapların tek bir konuya odaklanarak tedvin edilen hadis kitaplarının yerini alması, bir kullanım kolaylığı sağlamasından ileri gelir. Yani ihtiyaç duyulan herhangi bir konu hakkında araştırma yapılacağında ilgili hadise daha çabuk ve kolay ulaşım sağlamaları, musannef kitapların bu alandaki baskınlığını açıklar. Karahan (1954) hadislerin yazıya geçiş sürecini bu tartışmalara

değinmeden, hicretin ilk yıllarında değil daha sonraki yüzyıllarda unutulmamaları için yazıya geçirilen ve eser mahiyeti kazanan külliyatlar olarak görüp açıklar. Karahan'a göre hicretin ilk yıllarında ya da daha Peygamber hayattayken hadis toplama ve yazıya geçirme gibi bir süreç yoktur. Karahan (1954) hadis yazım sürecini şu sözlerle tarihselleştirir: "ashâb ve tabi'in dilinden şifahi an'aneler sayesinde nesilden nesile ulaştırılan sünnet ve hadîs'in zamanla 'sadrdan satra' nakli zarûrî olmuştur (s. 3).

Hadislerin toplanması ve seçilmesi sırasında hassas ve titiz yöntemler gözetilmiş, yalan ve uydurmalardan olabildiğince kaçınılmaya çalışılmıştır. Hadislerin güvenirlik açısından tasnifi üç başlıkta yapılmıştır: *sahîh*, *hasen* ve *za'if*. Bü üç ayrım hadisin ravi silsilesinin güveniriliği ile ilgilidir. "Adâlet ve zabt niteliklerini tam olarak taşıyan, hadis rivayetinde güvenilir ravilere sıka denir." (Aydınlı, 2015, s. 277). Ravilerle ilgili şazz teriminin de bilinmesi gerekir. Abdullāh Aydınlı'ın *Hadis Istılahları Sözlüğü* (2015) adlı kitabında bu terimler şu şekilde açıklanmıştır: Sahih hadis "senedin başından sonuna kadar sıka ravilerin birbirinden rivayet ettiği, şâzz ve mu'allel olmayan hadis. Bu nitelikleri taşıyan bir hadisin Hz. Peygamber'e veya nisbet edildiği kimseye ait olması kesin veya kesine yakındır."(s. 266) diye tarif edilmiştir. Hasen terimi ise "1. Adâlet sahibi olup da zabt sıfatı tam olmayan, bununla beraber tek başına rivayet ettiği hadisi munker de sayılmayan kimsenin rivayet ettiği, şazz ve ve mu'alle olmayan hadis; 2. Senedinde yalan söylemekle itham edilmiş hiç kimse bulunmamakla beraber şâzz da olmayan ve benzeri başka senedlerle de rivayet edilen hadis" (s. 111) olarak açıklanır. *Şazz* sıka ravinin diğer sıka ravilere veya kendisinden daha sıka olan ravilere aykırı olarak rivayet ettiği hadistir. (Aydınlı, 292) Za'if hadis sahih ve ve hasen hadisin

şartlarından birini veya birkaçını taşımamakla beraber mevzu' olduğu da söylenemeyen hadistir. (s. 336)

Bunların yanında Peygamber'in ağzından çıkan sözleri ve işlediği fiilleri kapsayan hadislere ek olarak bir de *kudsî hadisler* vardır ve bunlar Allah tarafından Cebrail aracılığıyla Peygamber'e ilham edilen ve Peygamberin "Allah Teâlâ şöyle buyuruyor" diyerek aktardığı, Kuran dışında Allah'a atfedilen sözlerdir.

Hadisin güvenirliği "râvî" silsilesinin" yani hadisi aktaranların şecere kayıtlarıyla pek alakalı olmuştur. Dolayısıyla hadis metinleri genelde iki kısımdan oluşur. Hadisin kimden rivayet edildiğinin söylendiği "*isnad*" kısmı ve ikinci olarak "*metin*" yani Peygamberin ne söylediğinin iletildiği kısım yer alır. Bu güveniliri yanlıştan, uydurmayı doğru olandan ayırma işini üstlenmek için de *usûl-i hadîs* ve *ilm-i hadîs* İslami bir ilim dalı olarak ortaya çıkmış ve zamanla özel ihtisas kurumları olarak *dârü'l-hadisler* kurulmuştur (Yıldırım, 2001, s. 27)

Bu alanda en önemli başvuru kaynağı olan *Kütüb-i Sitte* bu konuda sahihliğini ispat etmiş âlim ve tasavvuf erbabından altı önemli şahsın eserleri bir araya getirilerek hicri III. yüzyılda oluşturulmuştur. Konulara göre bâblara ayrılmış yani *musannef* olan bu eserlerin yazarları: Buharî, Müslim, Ebu Dâvûd, Nesâ'î, Tirmizî, İbn Mâce'dir. Buharî ve Müslîm bu alanda "*Sahîhayn*" diye anılan iki önemli otoritedir.

1.1.2 Yazılış nedenleri

"Ümmetim içinden din emirlerine dair kırk hadis hıfz edeni, Allâhü Teâlâ fakihler ve âlimler zümresi arasında diriltir." Kırk Hadis edebiyatının doğmasında za'if olduğu

konusunda hemfikir olunsa da bu hadisin etkisi yadsınamayacak derecededir. Zira "*Men hafeze*" diye başlayan bu hadis bazı rivayetlerde "*ben ona şefaatçi olurum*" ya da "*cennette bana komşu olur*" gibi değişik ifadelerle de olsa hadis tercümelerinde hep yer almış Osmanlı şair ve yazarları üzerinde etkili olmuştur. Birçok eserin *sebeb-i telif* kısmında yahut bir şekilde içinde bu hadis olduğu gibi yer alır. Daha çok ruhanî bilinç ve beklentilerle oluşturulan kırk hadis edebiyatındaki yazılış nedenlerini Karahan (1954) şu şekilde sıralar:

1. Şefâat-i nebeviyyeye nâiliyet, cehennem azabından korunma temayülü
2. Hayır dua almak, rahmetle yâda vesile kazanmak
3. Peygamberin ruhâniyetine tevessül, sıkıntıları unutmak, faydasız geçen zamanı telafi etmek, emr-i dine ve Müslüman halka hizmet eylemek
4. Eslâfa tebaiyet etmek, dost veya talebe recasını yerine getirmek, hadis ilminde ve edebiyatta behresi olduğunu göstermek
5. Ulema sınıfında rifatlı görünmek, ders takrirlerinde istifade edilmek, şahsî ve zamanî görüşleri tafsile imkan bulmak
6. Maddi sebepler, ekâbire hoş görünmek (s. 18)

Karahan'ın listesinde yer almamış olsa da edebi bir zevk almak amacı da bu listeye eklenmelidir.

1.2 Tasnife dair

Bu külliyata şekil-muhteva açısından bakılarak çok çeşitli tasniflerin yapılabileceği aşikârdır. Lakin metin odaklı bu yüksek lisans çalışmasında sadece şekil ve konu bakımından yapılabilecek iki tasnif buraya aktarılacaktır. Bu kısımda yine Karahan'ın (1954) çalışmasından faydalanılacak alternatif bir tasnif denemesi için ise bu bölümün sonunda "yazar niyetlerinin türe olan etkileri" başlığı açılacaktır. Her ne

kadar değişik kıstaslarla tasnif etme çabasına girişilse de her bir eserin muhakkak kendine has özellikleri olacak ve bu tasniflerin dışına çıkacaktır. Dolayısıyla aslında bu nedenden ötürü olabildiğince geniş bir şema çizebilmek açısından bu iki tasnif aşağıya alıntılanmıştır.

1.2.1 Şekil bakımından

A. Mensur Olan Kırk Hadisler: Örneğin: Arapçada Nevevî, Farsçada el-Faravî, Türkçede Aşık Çelebi vd.

B. Nesir-Nazım Karışık Olan Kırk Hadisler: Örneğin: Arapçada Taftāzāni, Farsçada Ahmed Rûmî, Türkçede Okçu-zāde vd.

C. Manzum Kırk Hadisler: Arapçada manzum eser yok, Farsçada Cāmì, Türkçede Hazînî vd. (s. 27-29)

1.2.2 Muhteva bakımından

İçerdikleri hadislerin odaklandıkları konuların tekliği göz önüne alındığında:

A. Kuran'ın fazileti

B. İslam'ın Şartları

C. Hz. Peygamber âl ve ashabı

D. Tasavvuf ve tarikat hakkında

E. Dünyevi meşgaleler ötesi (Uhrevî Konular)

F. İlim, âlim

G. Siyaset ve hukuk

Ğ. Cihat

H. İçtimai ve ahlaki hayat

I. Bir kavim, bir mıntıka veya bir şehrin fazileti

İ. Tıp

J. Mizah ve mutayebe

K. Hüsn-i Hat (Karahan, 1954, s. 36-43)

1.3 Edebi tür olarak kırk hadisler

Buraya kadar genel hatları çizilmeye çalışılan kırk hadis edebiyatının kısa bir şekilde Arap, Fars ve Türk edebiyatlarındaki gelişimine bakmak faydalı olacaktır:

1.3.1 Arap edebiyatında kırk hadis türü

İlk eserlerini bu dilde veren kırk hadis türü Arap edebiyatında "*arba'ûn hadîs*" olarak geçiyor. Esas oluşum nedeni Peygamber'in sözlerini koruyup kayda geçirmek ve geleceğe aktarmak amacıdır. Dolayısıyla bu edebiyatta vücuda gelen eserlerin çok büyük kısmı mensur şekilde, edebi değil didaktik kaygıların ön planda tutulduğu eserler olarak kaleme alınmışlardır. Karahan (1954) incelediği Arapça edebiyatta manzum bir Arapça kırk hadise rastlamadığını belirtir. Bu eserler eğitim amacıyla medreselerde okutulmak üzere yazılmış metirnlerdir. Bu edebiyatta ilk dönem eserleri daha çok tek konu üzerine toplanan hadislerden oluşurken, M. 9-10. yüzyıllarda değişik konulardaki hadisler bir eser içinde toplanarak *musannef* hadis kitapları yazılmaya başlanmıştır.

Arapça hadis edebiyatın en ünlü, en bilinen ve şerh edilen "*arba'ûn hadîs'i* 13. yüzyıl ālim ve müçtehitlerinden olan Muhyiddin Ebu Zekeriyyā Yahya Nevevî'nin (d. 1233-ö. 1277) eseridir. Şam'ın güneyindeki Neva'da doğmuş ve dönemimin önemli İslam âlimlerinden biri olmuştur. Bu eser Arap edebiyatında en fazla şerh edilmiş olan eserdir. Fars ve Türk edebiyatlarında da çokça şerh ve tercümesi yapılan eser müsteşriklerin en fazla önem gösterdiği eser olmuştur. İmam Nevevî, eserini daha önce oluşturulmuş hadis külliyatlarından yaptığı özgün bir seçki olarak tanıtmıştır. Eserinin ana kaynağı İbn es-Salah'ın eseridir ve Nevevî toplamda 42 hadis barındıran eserinin yirmi altı hadisini bu kitaptan seçmiştir (Karahan, 1954,

s. 58) Kalan 16 adedi de başka kaynaklardan derlenmiştir. Nevevî hadisleri seçerken lafız bakımından veciz ve kolay ezberlenebilir olanları seçmiş, hıfzın kolay olmasını amaç edinmiştir. Eserde itikad, iman, amel, ahlak gibi önemli konuları işleyen farklı konulardaki sahih hadisler mevcuttur.

1.3.2 Fars edebiyatında kırk hadis türü

Farsçada *çihl-hadîs* olarak gelişmiş ve yerleşmiş olan bu türün Arapça eserlerden en belirgin farkı Farsça eserlerin edebi yanlarının daha ağır basmasıdır. Yukarıda belirtilen Arapça hadis edebiyatında eserlerdeki temel kaygı didaktik olma ve bilgiyi aktarma olduğundan Farsça hadis kitaplarının ortaya çıkması ile birlikte sayıca pek çok esere sahip olan Arapça kırk hadislerin yanına şiir ve edebi yanı güçlü bir kol eklemlenmiştir. Arapçada daha çok dini-tedrisi mahiyet taşıyan kırk hadisler Farsçada dini-edebi bir mahiyet kazanmışlardır. Bunun yanında daha çok Şiiliği benimsemiş olan İran'da gelişen bu edebiyatta çoğunlukla İmam Ali'nin fazileti, imameti ve menakıbı hakkındaki hadislere yer verilerek Şi'a propagandası yapan metinler ortaya çıkmıştır (Karahan, 1954, s. 92).

Farsça kırk hadislerin en meşhur olanı Câmî'nin (ö. M. 1492) manzum olarak kaleme aldığı eserdir. Câmî eserindeki kırk hadisi sahih hadis kitaplarından kendisi seçerek oluşturmuş ve bu Arapça hadisleri Farsçaya çevirmiştir. H.886/ M. 1481 yılında yapılan bu tercümenin birçok Türkçe şerhi ve çevirisi yapılmıştır. Câmî bu eserinin dibacesini Farsça mensur şekilde yazmıştır. Seçtiği hadislerin sahihliğine, kısa ve öz oluşlarına dikkat etmiştir. Aruzun "*Fā'ilātün/ Mefā'ilün/ Fā'ilün*" kalıbı ile yazılmıştır. Seçilen hadisler İslami ahlak ve içtimai hayat düzenini esas alan hadislerdir. Câmî, tercümesini yaptığı kırk hadisi hangi sahih kaynaktan aldığını

belirtmemiş olsa da Türkçe çevirisini yapan Ali Şir Nevâ'î eserdeki hadislerin Buhârî ve Müslim'den alınmış 40 salim söz olduklarını kendisinin yaptığı Câmî çevirisinde belirtmiştir (Karahan, 1954, s. 103). Ali Şir Nevâ'î, Fuzûlî, Rıhletî, Nābî ve Münif gibi şairler bu eseri Türkçeye çevirmişlerdir.

1.3.3 Türk edebiyatında kırk hadis türü

Karahan'nın (1954) ifadesiyle "birinci sınıf sanatkârların kalemi ile bu vadide en çok manzum risaleler meydana getiren Türkler olmuştur"(s. 133). Türk edebiyatında dini-tasavvufi edebiyat çerçevesinde değerlendirilebilecek olan kırk hadisler, ilk olarak 14. yüzyılda yazılmaya başlanmış ve sonraki yüzyıllarda gelişerek ve çoğalarak devam eden bir tür olmuştur. Türk edebiyatında, 15. yüzyılda yazılan Cāmî'nin eseri en etkili eser olurken, Arap edebiyatının en bilinen hadis kitabı olan Nevevî'nin eseri daha çok 18. yüzyılda tercüme edilmiştir. Türk müellifler bir yandan daha evvel yazılmış meşhur eserleri tercüme ederken diğer yandan kendileri de doğrudan hadis kaynaklarından seçerek oluşturdukları eserler meydana getirmişlerdir. Kemal Ümmî, Mahmud b. Ali, Fuzûlî, Nev'î, Āşık Çelebi, Lâtifîi, Hākanî, Okçu-zāde, Nābî gibi önemli ve meşhur şairlerin kaleminden çıkan eserler Türkçe eserlerin de Farsçadaki örnekleri gibi daha edebi bir üslup ve kaygıyla yazılmış olmalarına sebep olmuştur.

Türk Edebiyatında şekil olarak daha çok nazım tercih edilmiş ve özellikle kıt'a veya mesnevi nazım biçimi kullanılmıştır. "Aruzun "*Fe'ilâtün/ Mefâ'ilün/ Fe'ilün (Fâ'ilâtün/ Mefâ'ilün/ Fa'ilün), Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilat ve Müfte'ilün/ Müfte'ilün/ Fe'ilün* kalıpları kullanılmıştır" (Karahan, 1954, s. 167). Tercümelerin çoğunda sahih hadisler tercih edilmiş ve çeşitli konulara odaklı eserler

oluşturulmuştur. “Mesela Türk Edebiyatına özel olarak savaşçı özelliği ön planda olan bu millete has “cihad” ile ilgili söylenmiş hadislerden oluşan eserler önemli yer tutmaktadır” (Karahan, 1954, s. 168).

Bu alandaki ilk Türkçe eser Mahmud b. Ali’nin m. 1353 yılında Harezm Türkçesi ile yazdığı *Nehcü’l-Ferâdîs* adlı eseridir. *Cennetlerin Açık Yolu* olarak da bilinen bu eser Janos Eckmann tarafından ortaya çıkarılmıştır. Eser dört ana bab altında onar adet hadisi ihtiva eder. Konu başlıkları: I. Bab: Hz. Peygamber’in fazileti, II. Bab: Hulefã-yı Raşidin, Ehl-i Beyt, Dört İmam fazileti, III. Bab: Cenab-ı Hakk’a hoş gelen ameller, IV. Bab: Cenab-ı Hakk’a hoş gelmeyen ameller olarak sıralanmıştır.

Bundan sonra 15. yüzyılda Kemal Ümmî kendi seçkisi olan bir *Kırk Armağan* yazmış, Ali Şir Nevā‘î de Cāmî’nin meşhur eserini Çağatay Türkçesine çevirmiştir. Esas olarak 16. yüzyılda nicelik ve nitelik bakımından önemli bir gelişim gösteren kırk hadis edebiyatı bu yüzyılda hem manzum hem mensur hem de manzum-mensur karışık şekillerde ve değişik konularda meydana getirilmişlerdir. Hazînî’nin *Hadîs-i Erbâin Şerhi*, Usûlî’nin *Manzum Hadîs Tercümesi*, Emir Muhaddis Mukaddes’in *Hadîs-i Erbaîn-i Kudsi’si*, Abdulkeim el-Hüseyni Melâmî Dede’nin *Tercümesi*, Merdümî Adbüsselam b. Ali’nin *Tuhfetü'l-İslâm’*ı, Nev'i’nin *Kırk Hadis Tercüme’si*, Abdülmecid b. Nasuh’un *Arefâü'l-Ârifîn’i*, Âşık Nettâ'î (Çelebi)’nin İbn Kemal Paşazade'nin *Şerh-i Hadîs-i Erbain Tercümesi*, Lâtifî’nin *Subhatü'l-Uşşâk’ı*, Mecdî’nin *Tercümesi*, Ali b. Hacı Mustafa’nın *Amâ'il-i Fezâ'il-i Cîhâd’ı*, Rıhletî’nin Ter*ceme-i Nazm-ı Hadîs-i Erbâin-i Câmi Tercümesi* ve bir de kendi seçtiği *Kırk Hadis Tercümesi* 16. yüzyılda kaleme alınan eserlerdir.

17. yüzyılda ise Hâkânî Mehmed Bey *Miftâhü'l-Fütûhât*, Kadrî *Tuhfe-i Tabe-i Aliyye* (İranlı Şair Hüseyin Vaizi Kaşifi 'inin Tercümesi), Feyzi-i Kefevî *Şerh-i Erbaine Hadise*n ve *Ravzatü'l-İbâd*, Taşköprülüzâde Kemaleddin *Hadîs-i Erbaîn Tercümesi*, Okçu-zâde Mehmed Efendi *Ahsenü'l-Hadîs*, Ankaralı İsmail Rüsûhû *Hadîs-i Erbaîn,* Sehî Mehmet Çelebi *Kırk Hadis Tercümesi*, Abdurrahman Hibrî *Riyazü'l-Ârifîn fi Ehâdisi'l Erbaîn* (İranlı Şair Hüseyin Vaizi Kaşifi 'inin Tercümesi), Nâbî Câmî Tercümesi *Çihl Hadis*, Abdülkerim Celvetî *Hadis-i Erbaîn fi fezâ'ili zikru'llāh ve Hadis-i Erbaîn-i fi fezâ'ili's-sala alan-Nebi*, Süleyman Efendi *Hadis-i Erbain Haşiyeleri*, Fethî-Karamanî *Tercüme-i hadis hamsîn* isimleriyle kırk hadis meydana getirmişlerdir.

18. yüzyılda ise Abdullāh b. Mehmed *Ahsenü'l Haber min Kelâm-ı Seyyide'l Beşer*, Hikmetî *Hadis-i Erbain*, Osmanzâde Tâ'ib *Sıhhat-âbâd* adlı eserleri oluşturmuşlardır. Müstakim-zade Sadeddin ise üç adet kırk hadis tercümesi yapmıştır: Risale-i âsâr-ı adîde, Asârü'l-ahab li meyli hubbi'l-Arab ve Hucceti'l-hatti'l-hasan. Bunların yanında yazarlarının isimleri ile kayda geçmiş eserler de vardır: İshak Hocası Ahme Efendi tercümesi, Hasan b. Ali tercümesi, Vahdetî Osman Efendi tercümesi, Bursali İbrahim Hakkı tercümesi, Münif tercümesi, Abdülgaffar Kırmî tercümesi, Nüzhet Özer Efendi Tercümesi ve Turhal Şeyhi Mustafa tercümesi bunlara örnektir.[1]

19., 20. ve 21. yüzyıllarda yazılmış, anonim ve tarihi belli olmayan eserler bu kısımda zikredilmemeiştir. Elde var olan bu eserler de var olan tüm envanterin kaydı değildir. Tüm kırk hadisletin taranıp kaç adet üretildikleri konusunda da net bir bilgiye ulaşılamamıştır.

[1] Burada sadece klasik dönemde üretilmiş kırk hadisler alınmıştır. Daha ayrıntılı bilgi için Karahan ve Uğur'un adı geçen eserlerine başvurulabilir.

1.4 Yazar niyetlerinin kırk hadis türüne etkileri: Fuzûlî ve Mustafa Âlî örneği

Bu kısımda yukarıda tasnif meselesinde yapılacağı belirtilen alternatif bir sınıflama denemesi yapılacaktır. Böyle bir denemenin bu çalışmada yer almasının neden gerekli olduğu ise her müellifin eserini oluştururken kendi zihinsel dünyaları, dünya görüşleri, geçmiş eğitimleri, içinde bulundukları sosyal ağın onlara yüklediği misyon, beklenti ve hedeflerinin yaratıcı akıl olarak birleşip bir şekilde inşa edilen metine sızmış olabileceği düşüncesinden kaynaklanmıştır. Dolayısıyla bu kıyaslama kırk hadis türü içinde eseri oluşturma biçimini ve eserin muhtevasını etkileyen önemli bir unsur olan yazarsal niyetin ne şekillerde zuhur edip nasıl neticeler ortaya çıkarabileceğini göstermek amacıyla yapılmıştır. Söylenebilir ki ilmi, edebi ve dünyevi beklentilerle oluşturulan eserler adı altında dahi bir sınıflama yapmak mümkündür.

Seçilen her iki eserin deon altıncı yüzyılda üretilmiş metinler olmasının nedeni bu yüzyılda hem Arap ve Fars edebiyatlarında meşhur olmuş eserlerin tercümelerinin çokluğu hem de müelliflerin kendi topladıkları orijinal seçkiler açısından bir hayli zengin oluşu nedeni iledir. Bu yüzyıla damgasına vuran iki önemli müellif olan Fuzûlî (ö. M.1556) ve Gelibolulu Mustafa Ālî'nin (ö. M.1600) eserleri çok önemlidir. Zira bu tercümeler şairlerin niyetleri ve iddialarını göstermeleri açısından çok kıymetli ipuçlarını barındırırlar.

Divan şiirinin en önemli şairlerinden olan Fuzûlî şiir ve söz söyleme kabiliyeti ile bu alanda haklı bir ün kazanmıştır. Bu üne yaraşır biçimde Osmanlı şiirinin pek çok açıdan esinlendiği Farsça edebiyatın en öne çıkmış şairlerinden Cāmì'nin eserini Türkçeye çevirmiştir. Fuzûlî'nin bu tercihi yani kendisi bir seçki oluşturup onu şiir biçiminde söylememesi ise "*umûmî feyż*" olarak belirttiği yazarsal

niyetinin altında şairlik ve söz söyleme iddiasını da beraberinde getirmesi açısından önemlidir. Zira Fars edebiyatı zaten Osmanlı edebi dünyasını fazlasıyla etkileyen bir birikime sahip olup, Câmî bu noktada en iyi bilinen, şairliği takdir edilen kişidir. Dolayısı ile böylesine önemli bir şairin Arapça kaynaklardan seçerek şiir biçiminde ortaya koyduğu kırk hadis tercümesini *Türkî* dilinde söylemesi Fuzûlî'nin şiirdeki iddiasıyla açıklanabilir.

Fuzûlî, Cāmî'nin eserini birebir çeviri esaslı değil manaya sadık kalarak aynı vezin olan "Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün (Fā'ilātün Mefā'ilün Fā'ilün)" vezniyle ve kıt'a nazım biçimiyle çevirmiştir. Eserinin sebeb-i telif kısmında niyetini aynen şu şekilde belirtir:

> "*Ve ba'dehu: bu Kırk Hadîs-i mu'teberdür, belki kırk dâne gevher ki Hazret-i üstâd-i girâmî Mevlânâ 'Abdu'r-Rahmân-i Câmî 'aleyhi'r-rahme intihâb idüp Fârisî mütercem itmiş ve şart-i "Men hafaza 'al'a-ummatî arbâ'ina hadisan yantafi'una bih" temâm idüp cezâ-i "ba'asahu'llâhu yavma'l kıyâmaati fakîhan âlima" makâmına yitmiş. 'Umûmî feyz içün terceme-i türkî olunur"*[2] (Kürkçüoğlu, 1951, s. 8).

Fuzûli burada "*umûmî feyż*" diyerek belirttiği niyetine uygun olarak anlaşılır bir dil ile eserini oluşturmuştur. Yani hem tüm halkın okuyup, amel, itikat ve sosyal hayatla ilgili kırk önemli hadisi bilip öğrenmesi ve bunlarla amel etmelerine vesile olmak, hem de Peygamberin hadisinde belirtilen "kırk hadis ezberleyenin fakihler ve âlimler makamına erişeceği" müjdesine nail olmaktır. Ancak şairlik ve söz söylemedeki iddiası da tam olarak bu noktada ortaya çıkar. Cāmi gibi "*üstād-i girāmi*" olarak gördüğü bir şairin eserini hiç bozmadan manaya sadık kalarak umûm dilinde söyleyebilmesi bu iddiayı kuvvetlendirir.

[2] Kitabı yayına hazırlayan Kürkçüoğlu'nun "umûm-i feyz" diyerek bir okuma hatası yapmıştır. Alternatif bir doğru okuma önerisi olarak "umûmu feyz" de düşünülebilir.

Câmî'nin eserlerinin şiir söylemede iddia sahibi olan şairlerce tercüme edildiği savını kuvvetlendirecek bir diğer gösterge de Türk Edebiyatında kimlerin Cāmî çevirisi yaptığına bakmak olacaktır. Yukarıda da söylendiği gibi ilk olarak 15. yüzyılda Ali Şir Nevā'î'nin çevirdiği bu eser 16. yüzyılda Fuzulî ve Rıhletî tarafından, 17. yüzyılda da Nābî ve 18. yüzyılda ise Münif tarafından çevrilmiştir. Bu isimler klasik edebiyatın ilk akla gelen ve en çok okunan şairleridir. Fuzûlî de kendi sanat kabiliyetini çokça çevirisi yapılmış, bir klasik haline gelmiş Cami'nin çihl hadisini anlaşılır bir Türkçe ile güzel söyleyişten mahrum olmadan tercüme ederek iddiasını ispat etmiştir denilebilir.

Gelibolulu Mustafa Ali (ö. m. 1600) de 16. yüzyılın sonlarında ölmeden kısa süre önce iki kırk hadis seçkisi tercüme ederek bunları bir kitap halinde birleştirip Safiye Sultan aracılığıyla Sultan III. Mehmed'e sunmuştur[3]. Âlî bu iki "çihl hadis"i bir başkasının daha evvel başka dillerde yaptığı kırk hadisleri Türkçeye çevirmek yoluyla kaleme almamış bilakis kendisi "çok dikkatle", *Kütüb-i Sitte* gibi

[3] Mustafa Âlî'nin eserinin doğru bir şekilde tesbiti, üzerinde çalışmalar yapılmış olmasına rağmen ne yazık ki bu zamana kadar gerçekleştirilememiştir. Bu eser, iki adet kırk hadis tercümesinin bir araya getirilmesiyle toplamda seksen hadis barındıran bütünlüklü bir eser olarak Safiye Sultan aracılığı ile III. Mehmed'e sunulmuş tek bir risaledir. A. Karahan (1954) Âlî'nin Fatih Kütüphanesi no. 5427'de kayıtlı eksik bir nüshasını gördüğünden tek bir kırk hadis tercümesi varmış gibi orijinal eserin eksik bir nüshası üzerine bir inceleme yapmıştır. İkinci kısmı yani eksiksiz tam nüshayı ilk defa bulup ilim dünyasına tanıtan Ömer Faruk Akün de bu durumu fark edememiş ve ikinci kısmın kayıtlara müstakil bir eser olarak geçmesine sebep olmuştur. Ancak Âlî'nin tek eser halinde hazırladığı tercümeyi kitap halinde yayına hazırlayan H. Aksoy (1991) da bu durumu fark edememiştir. Âlî'ye ait üç adet nüsha bulmuş, bunlardan Süleymaniye Küt. Şehid Ali Paşa no. 2791'de kayıtlı olan nüshanın hanedana sunulan eksiksiz ve tam tek nüsha olduğunu tesbit edemeyip bu tek eseri iki müstakil esermiş gibi çalışıp yayıma hazırlamıştır. Aksoy'un tenkitli olarak ortaya koyduğu eser, farklı zamanlarda yapılmış iki farklı tercüme olarak sunulmuştur. Bu eserin tek bir kitap olduğu iddiasının en büyük kanıtı ilk hadis tercümesi olarak belirtilen kısmın sonunda yer alan hatimedeki şu beyittir: "Cem'-i Hızr u Kelîm idüp mâ-beyn/ İki çihl oldı mecmu'âü'l- Bahreyn." Şayet bu müstakil bir eser olarak Âlî'nin m. 1597 de yaptığı ilk kırk hadis tercümesi ise Âlî'nin burada kullandığı "iki çihl" ibaresi nasıl izah edilecektir? Bir diğer kanıt da tek bir eserin ikinci kısmını oluşturan ilk önce Akün'ün bularak ortaya çıkardığı kısmın yani bu zamana kadar ikinci müstakil kırk hadis tercümesi olarak nitelenen ve son kısmında Safiye Sultan ve III. Mehmed'e medhiye bulundurarak hanedana sunulan eserin nasıl girizgâhsız ve klasik düzenden yoksun bir şekilde oluşturulduğudur. Âlî bu eserin başına herhangi bir girizgâh yazmamıştır zira hâlihazırda tek bir eser olarak planladığı bu *iki çihli* barındıran eseri için 129 beyitlik mesnevi biçimindeki giriş ve sebeb-i telif kısmını araştırmacıların "ilk hadis tercümesi" olarak nitelendirdikleri kısmın başında yazmıştır. Eserin hatimesi de ikinci hadis tercümesi olarak nitelenen kısmın sonundadır ve böylelikle eser bütünlüğüne kavuşur. M. Âlî hakkında geniş bir kitap yazmış olan Cornell Fleischer (1986) ise bu hadis tercümesinden hiç bahsetmemiştir.

kaynaklardan önemli bulduğu hadisleri derleyerek orijinal bir seçki oluşturmuştur. İki kırk hadis tercümesini barındıran bu tek hadis kitabını 1597'de hicrî bin yılından sonra Padişah'a sunmuştur. Buradaki incelemeye kaynaklık edecek olan eser 1597'de Âlî'nin tek bir kitap olarak hazırladığı hadis seçkisi olacaktır. Sebeb-i telif'i barındıran girizgâh kısmından ve günümüze kadar ikinci çihl olarak adlandırılan hatime kısmından alıntılanan örneklerle Âlî'nin eseri yazmadaki niyeti gösterilmeye çalışılacaktır.

Gelibolulu Mustafa Âlî, hanedana sunduğu bu kırk hadis tercümeleri kitabında kendisini bu alanda söz sahibi ve ehil kişiler halkasına dâhil eder ve bu halkanın üçüncüsü ve tamamlayıcısı olduğunu söyler. Âlî'nin kendinden evvel üstat olarak gördüğü ve andığı iki isim ise Câmî ve İbn-i Kemal'dir. Câmî'yi Farsçada söylediği kırk hadis ile "kemale ermiştir" diye anarken İbn-i Kemal'in de Arapça yazdığı kırk hadisi ile "üstat" olduğunu belirtiyor. Farsça ve Arapça olarak mükemmel şekilde yazılmış kırk hadisler mevcutken Türkçede bu denli mükemmel bir kırk hadis çevirisinin bulunmayışı Âlî'yi bu uğraşa sevk etmiş ve onun Türkçe yazdığı eserle bu eksiklik giderilmiştir. Âlî eserinde Câmî'nin hakkını teslim edip, onu da eserinde anar ancak Cāmî'nin eserini tercüme etmektense kendi kırk hadis seçkisini, kendi niyetine uygun bir metni inşa eder. Âlî, *sebeb-i telif* kısmında kendinden evvel oluşturulmuş olan "iki mükemmel eseri" ve yazarını şu şekilde anar:

13. Ger bilen çihl hadîsi ḫıfz ile rast
Buldı naḳd-i 'ulûmı bî-kem ü kast

14. Nâmı beyne'l-enām kāmildür
Fuḳeḥā zümresine dāḫildür

15. Ol sebebden ma’arif erbābı
Şerh idüp açdılar bu ebvābı

16. Ba-ḫusus ol nişîmen[ün] Câmî
Oldı sermest-i bāde-āşāmı

17. Müte‘aḫḫit-durur zamān-ı velî
Cem‘i bezm-i kıdemde şanı ālî

18. Hem Ebu’l-fazl-ı Rûm İbn-i Kemâl
Zâde-i tab‘ın itdi ehl-i kemâl

19. İki çihl ile oldı ‘âlem-gîr
İki çille çıkardı sanki o pîr (Aksoy, 1991, s. 32-33)

Kendini silsile olarak bu çok meşhur olmuş eserler ve yazarlarla birlikte bir dairenin tamamlayıcısı olarak gösterse de eseri istediği denli meşhur olamamıştır. Hatta yıllarca nasıl bir düzen içinde oluşturulduğu dahi anlaşılamayıp bahsi geçen karışıklığa sebep olmuştur.

Âlî kendisini ilmî bir otorite olarak görüp teker teker *Kütüb-i Sitte*’den seçerek oluşturduğu ve “s*ükker-i mükerrer*” olarak nitelediği eserini fakihler ve âlimlerin başuçlarından eksik etmemeleri geren bir eser olarak tanımlıyor. Fuzûlî’nin herkesin okumasına ve faydalanmasına odaklanarak oluşturduğu eserinin karşısında Âlî, aynı kaynak metne yani Câmî’nin eserine övgü yapan ancak onun yerini dahi almayı hedefleyen, daha ilmî olduğunu iddia ettiği bir eser yazmıştır:

4. *Kütüb-i Sitte* heft baḥr-ı asā[4]
Dîdeden geçti bir bir îy dânâ

[4] …bahr-âsâ okunmalıdır.

5. Tâ ki gösterdi yüz bu gevherler
Nûr u fer buldı ḫûşe ḫûşe dürer

6. Yani ḳıldum on altı baḥri beyân
Muḫtaṣar bir ‘arûza döndi hemân

7. Söz degil sükker-i mükerrerdür
Yine ḥâlâ ki nâ-mükerrerdür

8. Bikr-i fikr olmadı olalı ‘arûs
Bir benüm gibi şöhrete me’nûs (Aksoy, 1991, s. 69)
…
128. Ḫırz-ı can idinüp ḳamu fusaḥā
Tuta baş üzre nüsḫasın ‘ulemā

129. Gösterür ta birer birer didār
Çihl ḥadîs-i şerif çün ikbār (Aksoy, 1991, s. 44)

Âlî’nin mükemmel bir hadis seçkisi oluşturduğu iddiası okur kitlesi olarak saydığı “*fukeha*” ve “*ulema*” zümresinden anlaşılabilir. Zira kendisi Fuzûlî gibi “umûm” halkının hizmetine gayret sarf etmemiş, ancak o kıymetli çalışmanın değerini anlayabilecek donanımda, eğitimli bir okur kitlesini tahayyül etmiş ve eserini de onlara sunmuştur. Bir diğer yetkinlik ve üstünlük iddiası da eserini *Kütüb-i Sitte* gibi güvenilir ve çok geniş bir külliyatın içinden kendince en kıymetli hadisleri sahip olduğu ilmi bilgiyle çıkarmış olmasına bağlayabiliriz. Ancak bu eseri yayına hazırlayan Hasan Aksoy (1991) inceleme kısmında Ālî’nin tercümesini yaptığı seksen hadisten on tanesinin zayıf sınıfından hadisler olduğunu, on tanesinin de hiçbir muteber hadis külliyatında bulunamadığını söyler. Bu durum Ālî’nin tüm

sahihlik iddialarına rağmen tür içinde bir kırılma yarattığını, böylesi bir dinî türü kendi ikbali için yani dünyevi isteklerine ulaşmada bir araç olarak kullandığını ya da en azından bunu amaçladığını söylemek mümkündür. Bu düşünceyi metin içinden, Âlî'nin sözleriyle desteklemek gerekirse:

42. Dâmenin ṭuttuġum Resul-i Ḫudâ
İki 'âlemde mesned ola baña

43. Devletüm emri intiẓâm bula
'İzz-i dâreyn-ile devâm bula

44. 'Ömr-i câvîd ü rifât ü iclâl
Baḫt-ı evlâd ü izdiyâd-ı kemâl[5]

45. Ser-be-ser bendeye müyesser ola
Tâli'üm gün gibi münevver ola

46. Kıla düşmenlerüm kamu nâ-bûd
Virmeye Ḥak muḫâlifine vücûd (Aksoy, 1991, s. 35-36)
…

58. Tâ ki irfãnile ser-âmed olam
Vasıl-ı 'izz-i ömr-i sermed olam (Aksoy, 1991, s. 37)

Görüldüğü gibi Mustafa Âlî'nin eserini yazmadaki amaç ve beklentilerini ikbalinin artması, devlette kıymetinin bilinmesi, her iki dünya saadeti, düşmanlarını kahrolup yok olmaları, ömrünün ve malının çoğalması olarak sıralayabilirz. "Nâm-ıla şarkı

[5]Baḫt-ı evlād ü izdiyādı kemāl" şeklinde okunmalıdır.

garbı kaplayın" diyerek ününün Doğu'ya ve Batı'ya ulaşması, tüm âlemi kendi ışığıyla aydınlatmak istemesi onun hep dünyaya dair istekleridir.

Yukarıda bu tür eserlerin hangi beklentilerle oluşturulduğu maddeler halinde gösterilmişti. Âlî'nin bu söylediklerine bakarak onun bu metni maddi ve dünyevi beklentiler uğruna kaleme aldığı söylenebilir. Amacı ikbal beklentisi olduğu için de Osmanlı Hanedanına haremin başında bulunan Valide Safiye Sultan aracılığıyla III. Mehmed'e sunduğu iki adet kırk hadisi bulunduran eseri iddia ettiği gibi ilmî ve sahih olmaktan ziyade bugün ortaya çıkmış haliyle zayıf hadislerle oluşturulmuş bir kırk hadis örneğidir. Müellifin kendini Hanedana makbul ve makul bir "ulema" olarak kabul ettirme amacıyla oluşturduğu bu eser kırk hadis edebiyatı içinde hem şekilsel farklılıkları ve denemeleri beraberinde getiren, hem de içerdiği zayıf ve uydurma hadisler açısından içeriği değiştirilmiş, araçsallaştırılmış bir metin olarak kayda geçer.

İki farklı niyetin iki farkı biçimde ortaya konduğu bu kısımda Feyzî ise niyetini halka faydalı olmak için yazmış bunun içinde sahip olduğu bilgi ve birikimle sahih hadis kitaplarında geçen kırk hadisi yerel söyleyişlerle, Peygamber ve evliya menakıbı ile ve halk hikâyeleriyle genişletmiş bir eser ortaya koymuştur. Eserin uhtevası kısmında bu konu üzerinde daha ayrıntılı durulacaktır.

BÖLÜM 2

RAVŻATÜ'L-'İBĀD MESNEVİSİ

Bu bölümde önce eserin müellifi hakkında kısa bir bilgi verilecek sonrasında eserin şekil ve içeriğine dair detaylı tespitler yapılmaya çalışılacaktır.

2.1 Yazar hakkında

Eserin yazarı Haydar-zâde Feyzî-i Kefevî olarak kaynaklarda geçen Mehmed Feyzullâh'tır. Kırım'ın Kefe şehrinde doğmuş olduğu bilinen müellifin doğum tarihi ile ilgili net bir bilgi en azından şuara tezkirelerinde bulunamamıştır. Divanını yayıma hazırlayan Muvaffak Eflatun (2003) da bu konuda Divan içinde bir tarih düşürmeye ya da göndermeye rastlayamamış olsa gerek ki bir tarihe değinmemiştir. Mehmed Süreyya'nın *Sicill-i Osmani* (1997) isimli eserde bu duruma değinilmiş, ölüm tarihi ile ilgili bu karışıklığın Katip Çelebi'nin *Keşfü'z-Zünün* (2007) eserinde mevcut olan iki farklı Feyzî'nin karıştırılmasından doğduğu belirtilmiş ve bu durumun "Şeyh" diğeri "Cedzâde" olarak yer alan Feyzî mahlaslı iki şairin birbirine karıştırılmasından kaynaklandığı ileri sürülmüştür. Kâtip Çelebi kendi eserinde, ölüm tarihi olarak M. 1614 yılını verir. H. 1023 / M. 1614 olan tarihi, Mehmed Süreya *Sicill-i Osmani'de* (1997) ve Bursalı Mehmed Tahir *Osmanlı Müellifleri'nde* (1972), Cemal Kurnaz ve H. Çeltik'in hazırladıkları *Osmanlı Dönemi Kırım Edebiyatı* kitabında kabul ederler. Genel kabulün bu yönde olması ile de H. 1023/ M. 1614 tarihi şairin ölüm tarihi olarak benimsenmiştir. Ömrünün son yıllarında Kefe'den ayrılarak İstanbul Üsküdar'a yerleşmiştir ve burada medfundur.

Kefe doğumlu olan Mehmed Feyzullāh medrese eğitimi için İstanbul'a gelmiş, eğitimini tamamladıktan sonra da Kefe'ye dönerek orada müderrislik ve vaizlik yapmıştır. Bunun yanı sıra Halvetiye tarikatına mensuptur ve şeyhlik postuna yükselmiştir. Hem aldığı eğitim, hem yaptığı iş ve hem de intisap ettiği Halveti tarikatı nedeniyle tasavvuf ve din ile hep yakın bir ilişki içinde olduğu söylenebilir. Bu etkiyi eserlerinin konularına bakarak çıkarsamak da mümkündür. Lakin Feyzî'nin eserleri edebi zevkten ve söyleyiş güzelliğinden yoksun, didaktik eserler değildir. Eflatun'un da (2003) belirttiği üzere klasik şiirin tüm motiflerine ve söyleyiş güzelliğine vakıf, dili sade ve anlaşılır, şiiri söylemede başarılı bir şair olduğu söylenebilir.

2.1.1 Müellifin eserleri

Dîvan

Feyzî Efendi'nin müretteb bir divanı mevcuttur. *Divan'*ında eseri doktora tezi olarak hazırlayan Eflatun'un (2003) belirttiğine göre 536 şiir bulunmaktadır. Bunlardan 15 tanesi kaside, 7 tanesi tahmis, 13 tanesi müseddes, 6 tanesi terkib-bend, üçü terci-bend, 409 tanesi gazel, 8 tanesi nazm, 36 tanesi kıta 38 tanesi de matla'dır. Feyzî-i Kefevî sahip olduğu geniş entelektüel bilgisi, İstanbul'da aldığı yüksek öğrenimi ve şiirlerinden anlaşıldığı kadarıyla yerel halk deyişleri ve söz inceliklerinin tümüne hâkim oluşu ile dil ve içerik açısından iyi şiir söyleyen bir şairdir. *Divan*'nın biri Millî Kütüphane Yz. FB. 274/3 diğeri İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi 894.351 numarada kayıtlı olmak üzere mevcut iki nüshası vardır.

Hamr Hakkında Risale

Mensur olarak 1608'de kaleme alınmış ve içkinin İslam dinince yasak olduğunu anlatmak amacıyla yazılmıştır. Reşit Efendi Kütüphanesi No. 137'de kayıtlıdır.

Nusretü'd-Dâir

Mensur bir eser olup Feyzî bu eserinde dönemin devran, sema, musiki gibi tasavvufi tartışmalarını ele almıştır.

Rûhu'n-Nüfûs

Mensur bir eser olup 1610 yılında yazılmıştır. Feyzî, peygamberlik, peygamberlerin özellikleri gibi dinî konulardaki görüşlerini bu eserde dile getirir.

Hadâyıku'l-Ahyâr fi Hakâyıkı'l-Ahbâr

Mensur bir eserdir. Eser, nasihat-nâme özelliği taşır ve hadîka adı verilen 128 bölümden ve 32 varaktan oluşur.

Manzum Hadis Tercümesi

Feyzî'nin yazdığı ikinci hadis tercümesidir. Karahan yazılış tarih olarak 1608 yılını verir. Manisa İl Halk Kütüphanesinde No. 4480 numarasıyla kayıtlıdır. Yazar bu eserinde kıt'a nazım biçimini kullanmış *sebeb-i telifte* yine "*men hafeze*" hadisini anmıştır. Karahan (1954) bu eserle ilgili olarak kırk kıt'adan oluşan bu denli küçük hacimli bir eserde 15 farklı aruz kalıbı kullanılmasının özellikle dikkat çekici olduğunu belirtir (s.220).

Divan'ı ve *Hadâyıku'l-Ahyâr fi Hakâyıkı'l-Ahbâr* gibi hacimli bir eser olan *Ravzatü'l-İbâd* ile birlikte Feyzî'nin belli başlı üç ana eseri olduğu anlaşılmaktadır.

Bu eserlerin içerikleri de hayatı konusunda dile getirildiği gibi kendisinin din konularında daha çok ilgisi olduğuna işaret etmekteyse de bu eserler arasında daha ayrıntılı bir karşılaştırma yapmak gereklidir. Bu noktada tezin odağını oluşturan *Ravzatü'l- İbâd* adlı eserin tanıtımına geçilmektedir.

2.2 *Ravżatü'l-'İbād'*ın şekilsel özellikleri

Süleymaniye Küt. Reşid Efendi'de no. 137'de bir mecmua içinde kayıtlı 94 varaklık uzun bir eser olan *Ravżatü'l 'İbād* mesnevi şeklinde ve aruzun hafif bahrinden *Feilātün/ Mefāilün/ Feilün* kalıbıyla yazılmıştır. Bu veznin ilk ve son tef'ilesinin *Fâilâtün/.../ Fâ'lün* şeklinde değişebiliyor olması şair için çok kullanışlı olmuş, eserin mesnevi kısımlarında tek vezin altında dört biçimde kullanılabilen esnek bir dil kullanımına ve söyleyiş kolaylığına imkân sağlamıştır. Diğer üç olası birleşim şunlardır:

1. *Feilâtün/ Mefâilün/ Feilün*

. . - - / . - . -/ . . - (Veznin orijinal hali)

2. *Feilâtün/ Mefâilün/ Fa'lün*

. . - - / . - . -/ - - (Son tef'ilenin iki uzun hece olduğu durumlar)

3. *Fâilâtün/ Mefâilün/ Feilün*

- . - - / . - . -/ . . -(İlk tef'ilenin İlk hecesinin uzun olduğu durumlar)

4. *Fâilâtün/ Mefâilün/ Fâ'lün*

- . - - / . - . -/ - - (İlk tef'ilenin ilk hecesinin uzun, son tef'ilenin iki uzun hece olabildiği durumlar)

Bu birleşimlerin her biri veznin sağladığı olağan durumlar olduğundan beyitlerde özellikle gösterilmemiştir. Lakin kural dışı uzatmalar (imâle), kısa okumalar (zihaf), heceyi bir buçuk okumalar (med) ve vezin bozuklukları dipnotta gösterilmiştir.

Mesnevinin uzun anlatıları mümkün kılan ve içinde gazel, kaside, rübâ'î, müstezad gibi değişik nazım biçimlerine de yer verilebilen bir nazım biçimi olması müellife hem sanat açısından farklı biçimlerde maharetini gösterebilme imkânı sunmuş hem de evliya menakıbı, halk hikâyeleri gibi yan öğelerle anlatısını genişleterek sürdürme imkânı sağlamıştır.İçinde bir kaside, Peygamber'e yazılmış bir müstezad da bulunduran eser içerdiği 40 hadisten sonra gazel biçiminde 40 münacatı da barındırır ve bu gazellerin her birinin vezni metnin genelinde kullanılan mesnevi vezninden farklıdır.

Klasik mesnevi bölümlerine ve düzenine sahip olan *Ravzatü'l-'İbâd* besmele ile başlar, hamd ve tevhidden sonra 34 beyitlik bir kaside ile devam eder. Peygamberin övüldüğü kısımdan sonra yine Hz. Peygambere yazılmış 25 beyitlik bir müstezad bulundurur. Peygambere övgüden sonra *çâr-yâr-ı güzin* bölümünde sırasıyla Ebû-Bekir, Ömer, Osman ve Ali'ye onar beyitlik övgüler vardır. Bu kısımdan sonra da eserin sunulduğu Kırım Giray Hanlığında o yıllarda tahta bulunan Gazi Bora Giray Han'a yazılmış 31 beyitlik bir mehdiye bulunur. Bu mehdiye kısmında Gazi Bora Giray'ın tahta çıkışı için bi tarih düşülmüştür: "Rif'at-i ḳadrine yiter bu güvāh/ K'oldı tārîḫ naṣb-ı ẓıllullāh" (v. 12a). Zıllullāh kelimesinin ebced değeri olan 996 hicri olarak bu tarihi verir ve miladi takvimdeki karşılığı 1588

yılıdır. Gazi Bora Giray edebiyat, musiki ve din konularında çok donanımlı ve üretken bir handır. Yazdığı saz parçaları, şiirleri kıymetli eserler olarak görülür. Moskova'yı yenilgiye uğratarak vergiye bağlamış olması da onun Taht Algan olarak anılmasına sebep olmuştur (Ertaylan, 1958, s. 4-9) Medhiyede de Bora Giray'ın savaşçı yönü üzerine durulmuş, Engerûs, Macar, Alaman, Bogdan ve Leh onun kılıcı ve askeri karşısında çaresiz kalmıştır.

Sebeb-i telif kısmı 54 beyit uzunluğundadır ve müellif bu kısımda insanı bir ağaç fidanına benzeterek "meyvesiz ağacın insanlar nazarında kıymeti olmadığından" hareketle böyle bir eseri insanlara faydalı olmak ve hayır dua almak amacı ile yazmaya karar verdiğini söylemiştir. Bu kısımda şairin motif olarak kış vakti tüm güzellik ve ziynetini yitirmiş, çınarın bile elden ayaktan düşmüş olduğu bir hayal sahnesi çizmesi, bu sahneyi yazarın kendi haline benzetmesinden ileri geldiği düşünülebilir. Zira Feyzî geç yaşında, yaşlılık halleri peyda olduktan sonra bu eseri yazmıştır. Her bir hadisin ağaca benzetilerek kırk ağaçlık bir bahçe hayali çizilen resimde hadislerin tercüme, pend, hikayet ve münacat kısımları da ağacın dalı, yaprağı kökü ve meyvesi olarak verilmiştir.

Bundan sonra eserin esas kısmını teşkil eden hadislere gelinir. İlk hadisin *hadîs-i evvel* başlığıyla 14b'de yer aldığı görülür. Çok sistematik olarak tüm hadislerin Arapça orijinal halleri düz yazı şeklinde kırmızı mürekkeple yazılır. Ardından 7 beyitlik (Üç hadis metninin tercümesinde istisna vardır: 1. ve 19. hadisler 8 beyit, 21. hadis 9 beyitle tercüme edilmiştir.) tercüme kısmı gelir. Bu tercüme kısımlarında ilk beyitte hadisin kim tarafından rivayet edildiği söylenir. Sonrasında adı geçen râvîye Arapça bir dua beyti yazılır. Sonraki iki-üç beyitte râvînin hadisi doğrudan Peygamberden mi işittiği, yoksa bir başkasından naklen mi işittiği veya kudsî hadis mi olduğu belirtilir. Peygamber'e dua ve övgü beyitleri yer alır. Hadisin

anlamı son iki beyitte tercüme edilir. Aşağıya örnek teşkil etmesi açısından bir hadis metni alıntılanıp bu kısımlar gösterilmeye çalışılacaktır:

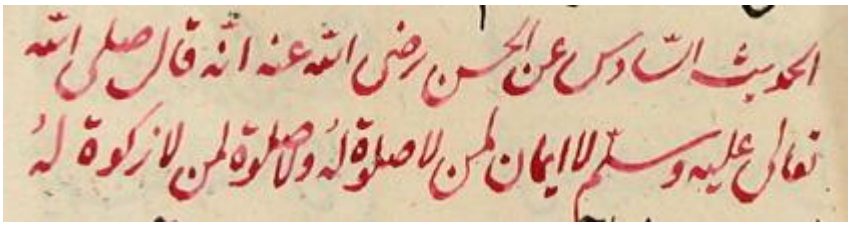
(v.23a)

Bir hadisin Arapça metni dört ana bölümden oluşur. Hadisin sayısı, ravîsinin kim olduğu yani isnad kısmı, Peygamber'e salâvat ve metin kısmı:

1. 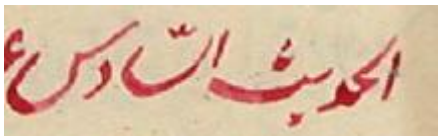 *El-ḥadīsü's-sādisu*: Hadisin numarası

2. 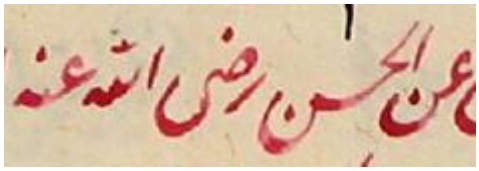 *ani'l-Ḥasan raḍeyallāhu ʿanhi*: Hadisin râvîsi, İsnad kısmı.

3. *enne ḳāle ṣallallāhu teʿālā ʿaleyhi ve sellem:* Peygamber'e salavat ve hadisin Peygambere dayandırıldığı bölüm.

4. 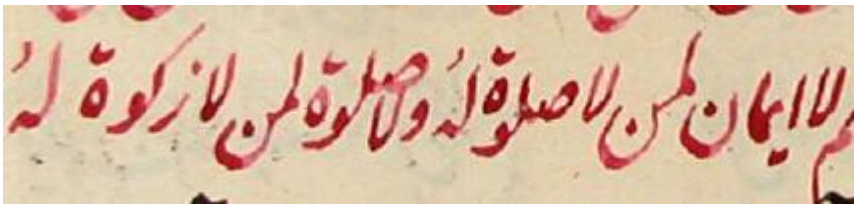 *lā īmāne limen lā ṣalate lehuve lā ṣalate limen lā zekete lehu*[6]*:* Metin kısmı.

Arapça kısımlarda hadisin ne anlattığına bağlı olarak metin kısmı uzayıp kısalabilir. Ancak bu ana yapı her hadiste korunmuştur. Tercüme kısmına da bakacak olursak ilk beyitte her zaman hadisin râvîsi anılır. İkinci beyitte ya Arapça bir dua edilir ya da Türkçe övgüler yer alır:

1. Naḳl ider bu ḥadīṯi diñle Ḥasan
   Ca'ele'llāhü ḥālehü'l-aḥsen[7]

2. Ki o gevher-fürūş-ı mesbūḳ-hükm
   Ṣadef-i gevher-i Ḫüdā-yı hikem

Üçüncü beyitlerde genellikle Peygamber övgü dolu sıfatlarla anılır ve hadisin onun ağzından çıktığını kanıtlar bir ifade bulunur:

3. Ser-be-ser ümmete berā-yı niṣār
   Ṣaçdı luṭf ile lülüyi şeh-vār

Son iki beyitte de yukarıda değinildiği gibi hadisin tam Türkçe çevirisi yapılır:

4. Didi īmānı yoḳdur anuñ kim
   Olmaya ol ṣalātına ḳā'im

[6] Altıncı hadis: Hz. Hasan rad. aktardı: Peygamber sav. buyurdu ki: Namazsız iman, zekatsız namaz olmaz. Ahmed bin Hanbel (Müsned, 11)
[7] Allāh onun durumunu en iyiye çevirsin.

5. Daḫı yoḳdur ṣalātı bil aṣlā
   Ol kesiñ kim zekātın itmez edā

6. Ya‘ni īmānı kāmil olmazdur
   Anlaruñ kim namāzı ḳılmazdur

7. Ger ḳılursa da olmaz ol maḳbūl
   Virmeyince zekāt mālını ol (v. 23a-23b)

Hadisin Arapça düz yazı biçimi ve 7 beyitlik Türkçe tercümesinden sonra tüm eser boyunca yine sistematik olarak geçerli olan Pend kısmı, onun ardından da bu hadise uygun bir Hikâye kısmı ve ondan sonra da 5 beyitlik gazel biçiminde *Münacat* kısmı gelir. Pend ve Hikâye kısımlarındaki beyit sayıları sabit olmamakla birlikte genel olarak 25-30 beyit arasında değişir. Pend kısmında müellif kendi dini birikimi ve şeyh kimliği ile insanların bu hadisten ne anlaması gerektiğini öğütler vererek açıklar. Hikâye kısmı ise "bu öğütler size yetmiyorsa bu münasip hikâyeye ibret gözüyle bakın da görün" mealinde sunuşlarla yazılır.

Her münacat gazel biçiminde ve farklı vezinle yazılmıştır. Aşağıda kaside, müstezad ve münacatlarda kullanılmış olan 19 farklı vezin tablo halinde gösterilmiştir. Bulunan vezinler Saraç'ın hazırladığı *Klasik edebiyat bilgisi: Biçim-ölçü-kafiye* (2010) adlı eserden kontrol edilmiştir. Bahir isimlerinden sonra kullanım sıklığı belirtilmiş ve vezinler bu kullanım sıklığına göre sıralanmıştır. Hem burada hem metin içinde, kaynak olarak kullanılan Saraç'ın kitabına uygunluk açısından vezin tef'ilelerindeki "ayn" harfi hece değişikliğine yol açmadığı yerlerde gösterilmemiştir. Ayrıntılı bilgi için Tablo 1'e bakınız:

Tablo 1. *Ravzatü'l 'İbad*'da Kullanılan Vezinler

Bahir İsimleri ve Sıklıkları	Vezninler	Kullanıldıkları Yerler
Hezec Bahri 7	Mef'ūlü/ Mefāīlü/ Mefāīlü/ Feūlün - - . / . - - . / . - - . / . - -	2. Münacat, v. 17b, 3. Münacat, v. 19b, 7. Münacat, v. 26b, 8. Münacat, v. 28b, 16. Münacat v. 46b, 34.Münacat, v. 82b, 38. Münacat, v.89a.
Remel Bahri 6	Feilātün/ Feilātün/ Feilün . . - - / . . - - / . . –	6. Münacat, v. 24b, 10. Münacat, v. 33b, 15. Münacat, v. 44b, 17. Münacat, v. 48b, 27. Münacat, v. 68b, 29. Münacat, v. 72b.
Muzari Bahri 5	Mef'ūlu/ Fāilātü/ Mefāīlü/ Fāilün - - . / - . - . / . - - . / - . –	Kaside, v. 4a, 1. Münacat, v. 16a, 11. Münacat, v. 36a, 35.Münacat, v. 84a, 40. Münacat, v. 93b
Hafif Bahri 5	Feilātün/ Mefāilün/ Feilün . . - - / . - . -/ . . –	20. Münacat, v.54a, 21. Münacat, v.55a, 26. Münacat, v. 66a, 36. Münacat, v. 86a, 39. Münacat, v. 91a
Hezec Bahri 3	Mefāīlün/ Mefāīlün/ Feūlün . - - -/. - - -/ . - -	12. Münacat, v. 38b, 30. Münacat, v. 74b, 33. Münacat, v. 80b.
Mütekārib Bahri 2	Feūlün/ Feūlün/ Feūlün/ Feūl . - - / . - - / . - - / . –	13. Münacat, v. 40b, 37. Münacat, v. 87b

Hezec Bahri 2	Mef'ūlü/ Mefā̄ilün/ Mef'ūlü/ Mefāilün - - . / . - - -/ - - . / . - - -	23. Münacat, v. 60a, 32. Münacat, v. 78b
Münserih Bahri 2	Müfteilün/ Fāilün/ Müfteilün/ Fāilün - . . -/ - . -/ - . . -/ - . –	9. Münacat, v. 30b, 22. Münacat, v. 58a
Remel Bahri 1	Feilātün/ Feilātün/ Feilātün/ Feilün . . - - / . . - - / . . - - / . . –	5. Münacat, v. 23a
Remel Bahri 1	Fāilātün/ Fāilātün/ Fāilātün - . - - / - . - - / - . - -	28. Münacat, v. 70b
Remel Bahri 1	Fāilātün/ Fāilātün/ Fāilün - . - - / - . - - / - . -	4. Münacat, v.21a
Müctes Bahri 1	Mefāilün/ Feilātün/ Mefāilün/ Feilün . - . -/ . . - - / . - . -/ . . –	31. Münacat, v. 76b
Muzari Bahri 1	Mef'ūlü/ Fāilātün/ Mef'ūlü/ Fāilātün - - . / - . - - / - - . / - . - -	14. Münacat, v. 41a
Hezec Bahri 1	Mef'ūlü/ Mefāilün/ Feûlün - - . / . - . - / . -–	25. Münacat, v. 64a
Hezec Bahri 1	Mef'ūlü/ Mefāilün/ Feūlün - - . / . - . -/ . - -	19. Münacat, v. 51a
Recez Bahri 1	Müfteilün/ Mefāilün/ Müfteilün/ Mefāilün - . . -/ . - . -/ - . . -/ . - . –	24. Münacat, 62a
Serî Bahri 1	Müfteilün/ Müfteilün/ Failün - . . -/ - . . -/ - . –	18. Münacat, v. 50b
Hezec Bahri 1	Mef'ūlü/ Mefā̄ilü/ Mefā̄ilü/ Feūlün - - . / . - - . / . - - . / . - - Mef'ūlü/ Feūlün - - . / . - -	Müstezad, v. 7b

2.3 Eserin muhtevası

Çalışmanın ana malzemesi olan *Ravzatü'l 'İbad* İstanbul'da medrese eğitimi almış ve Kefe'de Halveti şeyhliği ve kadılık da yapmış olan Fevzî tarafından oluşturulmuş bir hadis şerhidir. "Şerh" kelimesi eserin *zahriye* kısmında ismi zikredilirken bir yerde

"*şerh-i hadis-i erba'in*" diye anıldığı için söylenmiştir. Burada "şerh"ten kasıt hadisin tercümesinden sonra aktarılan pend ve hikâyelerle zengişleştirilmesi olsa gerektir. Feyzî didaktik amaçlarla yazdığı ve geniş bir okur kitlesi tarafından okunmasını hedeflediği bu eserini orijinal bir kırk hadis seçkisi olarak hazırlamıştır. Yine birinci bölümde bahsedildiği gibi kendinden evvel yapılmış ve meşhur olmuş bir kırk hadisi Türkçeye çevirmemiş; iman, ibadet, sosyal hayat, yapılması tavsiye edilen iş ve ameller, yapılmaması emredilen iş ve ameller gibi konu başlıklarında özellikle sahih olduklarını belirttiği 40 hadisi seçmiş ve bunları pend ve hikâyelerle genişleterek küçük bir ilmihal niteliğinde eserini oluşturmuştur. Müellifin eserini oluşturma sebebini, neden böyle bir eser meydana getirdiğini "*zikr-i esbâb-ı nazm u inşâ"* bölümünde belirttiği şekliyle aktarmak gerekirse:

371. Ziynet-i bāġ-ı dehre aldanma
Behçeti pāyidār olur ṣanma

372. Naḫle beñzer vücūd-ı her ādem
Maʿrifet meyvesi vü bergi kerem

373. Meyvedür çünki revnaḳ şecere[8]
Raġbet olmaz dıraḫt-ı bī-ṣemere

374. Var dıraḫtuñ ṣalāḥına başla
Maʿrifet şāḥını aña aşıla

375. Ola andan ki nice birr yetişe
Ṣemerātuñla ḫalḳa nefʿi irişe

376. Yaʿni kim eyle ihtimām-ı tamām
Tūşe-i rāhuñ ile himmet-i tām

377. Al ʿaṣāyı ʿazīmeti elüne
Kemer-i himmeti ḳuşan belüñe

[8] Son tefʿilede vezin aksıyor.

378. Yüri semtine sālik ol selefüñ
Olasın tā ḥayırlısı ḫalefüñ

379. Naẓm ḳıl bir kitāb-ı rūḥ-efzā
Dil ü cāna ki tābı vire ṣafā

380. Ola ʻālemde saña olmaz oġul
Bāʻis ola ḥayāt-ı nāmuña ol

381. Ol oḳındukca ideler seni yād
Zikr-i ḫayr ile ola rūḥuñ şād (v. 13b)

Müellif Feyzî uhrevi mükâfat ve ardında hayırla yâd edilip, dua almasına vesile olacak bir eser bırakma amacından ötürü bu eseri meydana getirme ihtiyacı duyduğunu belirtmiştir. Şairin şiir söyleme becerisi ve kurduğu hayal dünyası da söylediği sözü güzel bir ifade ile ortaya koymasına vesile olur. Bu bölümde şair tarafından çizilen hayal bir kış sahnesidir ve bütün çiçekler, ağaçlar ve etraf rengini, şenliğini kaybetmiştir. Bütün bu süsten ve bir nevi "hayattan" yoksun yeşilliğin ve "meyvesiz ağacın" insanlar gözünde hiçbir kıymeti olmadığını söyleyerek kendi çizdiği hayali devam ettirir: *"Birden tutmaz oldı dest-i çınār/ Düşdi zerrinüñ ayaġı naçār* (b.349, v. 12b). Bu hayal sahnesi bize şairin bu eseri kendi yaşlılık döneminde kaleme aldığını da işaret eder.

Bu beklentilerden sonra zayıf bir hadis olsa da yapılan tüm hadis tercüme ve şerhlerinde yer aldığı belirtilmiş olan Hz. Peygamber'in "*men hafeze*" ile başlayan hadisine yer verilmiştir. Kırk hadis ezberlemeyi tavsiye edip, ezberleyenlerin kıyamet gününde âlimler ve fakihlerle birlikte dirileceği, bazı kaynaklarda da Peygamber'in onlara şefaatçi olacağını belirtildiği hadis burada da Arapça olarak verilmiştir ve sonrasındaki iki beyitte de tercümesi yapılmıştır. Bu kısmı da yazarın stratejisini ve üslubunu gösterebilmek amacıyla alıntılamak faydalı olacaktır:

388. İtdi Hādi baña hidāyet-i tām
Reh-nümā oldı luṭf-ı faḫr-i enām

389. Ya‘ni kim oldı ḫāṭıra peydā
Bu ḥadīṯ-i şerīf-i rūḥ-efzā

Ḳāle’n-nebiyyü’l-mükerrem ṣallallāhu ‘aleyhi vesellem men ḥafaẓe ‘alā ümmetī erba‘īne ḥadīṯān min sünnetī edḫaltü yevme’l-ḳıyāmeti fī-şefā‘atī[9]

390. Buyurur ya‘ni ol Nebī-i kerīm
Maẓhar-ı tām bi’r-Rabb-i Raḥīm

391. Ümmetüm üzre ḥıfẓ iderse eger
Sünnetümden çihil ḥadīṯi bir er

392. Rūz-ı maḥşerde olam aña şefī‘
Cennet içre bula maḳām-ı refī‘

393. Yāduma düşdi çün bu naẓm-ı kerīm
Dilde fī’l-ḥāl eyledüm tasmīm

394. Cem‘ idem erba‘īn ḥadīṯ-i ṣaḥīḥ
Eyleyem ma‘nisini naẓm-ı melīḥ

395. Ẕikr idem daḫı külli ḫaber
Bir münāsib hikāyet-i ḫoş-ter

396. *Zāke ḳaṣdı ve Rabbeye’l -Müte‘āl*
Mün‘imü’l-faẓli vāhibü’l-āmāl[10]

397. Umaram luṭf ide o Rabb-i Ḫabīr
Ki kemāl-i kelām-ı pāk-i beşīr

398. İde noḳṣān-ı naẓmumı te’sīr
Ṭuta kāmil anı civān ile pīr

[9] Yüce Peygamber sav. dedi ki: Kim ümmetimden kırk hadis ezberlerse kıyamet günü ona şefaat ederim.
[10] a: Yüce Rabbime ant olsun ki kastım ve niyetim budur. b:Fazileti bağışlayan ve ümitlerimizi gerçekleştiren.

399. Eyleyüp her biri aña raġbet
Diyeler ola Feyżīye raḥmet (v. 14a-v.14b)

Peygamber'in bu hadisine atıfla şefaatine nail olma ve hayırla yâd edilme amacına ek olarak müellif burada tahayyül ettiği okur kitlesini ve eseri oluşturma biçimine dair de bilgiler sunmuştur. Eserinde yer alacak olan hadislerin "*sahih*" hadislerden seçilmiş bir kırk hadis olacağını belirtmiştir. Eserdeki hadis metinlerinin kontrol edildiği, Arent Jan Wensinck başkanlığında geniş bir bilim heyeti tarafından hazırlanan *Concordance* adıyla bilinen *Mucemü'l-Müfehres* (1933) adlı hadis külliyatı ve Rudanî' nin *Büyük Hadis Külliyatı: Cemü'l-fevâid min Cami'il-usul ve Mecma'iz-Zevaid*'de (2012) rastlanıldığı kadarıyla seçilen hadis müellifin belirttiği gibi sahih hadislerdir. Sadece bir hadis ile ilgili (12. Hadis) "*hasen*" şerhi düşülmüş ve dipnotta belirtilmiştir.

Eserdeki râvîlerin hepsi Peygamber döneminde yaşamış ve doğrudan Peygamberin ağzından duydukları hadisleri rivayet etmişlerdir. Bir hadisin *sahih, hasen* ya da *zayıf* olarak nitelenmesinde râvî silsilesinin çok önemli bir payı vardır. Feyzî eserinde üçlü, dörtlü şekillerde uzayabilen râvî silsilesine sahip hadisleri değil doğrudan Peygambere tabi' olmuş sahabelerden 40 hadis aktarmıştır. Eserde 19 farklı sahabeden nakledilen 40 hadis nakledilmiştir. En çok hadis 6 hadis (5, 8, 11, 12, 26 ve 31 numaralı hadisler) ile Hz. Enes'ten rivayet edilmiştir. İkinci sırada 5 adet hadis (4, 17, 27, 29 ve 40 numaralı hadisler) ile İbn-i Abbas, üçüncü sırada üçer hadisle Hz. Ömer (13, 23 ve 34 numaralı hadisler) ve İbn-i Ömer ismiyle Hz. Ömer'in oğlu Abdullāh ve Ebu Hureyre yer alır. İbn-i Ömer 3, 24 ve 38 numaralı hadisleri aktarmıştır. Ancak 24. Hadisin tercümesinde müellif bir hata yaparak dua beytinde Hz. Ömer'in oğlunu "*ṣānī-i çār-yār-ı ḫayr-i beşer*" sıfatıyla anarak

Hz. Ömer ile karıştırmıştır. Yine Ebu Hureyre'den üç hadis (1, 37, 39 numaralı hadisler) aktarılmıştır.

Hz Ali'den iki hadis (9 ve 21 numaralı hadisler), Hz. Hasan'dan iki hadis (6 ve 33 numaralı hadisler), İbn-i Mesud'dan iki hadis (28 ve 35 numaralı hadisler), Hz. Muaz'dan iki hadis (25 ve 36 numaralı hadisler), Şeddad bin Evs'ten iki hadis (19 ve 31 numaralı hadisler), Ebu Said el-Hudri'den iki hadis (16 ve 18 numaralı hadisler) rivayet edilmiştir.

Tek hadis rivayet ederek bu eserde yer alan sekiz isim yer alır. Tüm râvîler içinde tek kadın olan Hz. Ayşe 20. hadisi, Hz. Osman 2. hadisi, Ebu Musa 14. hadisi, İbn-i Hayde ismiyle Muâviye 15. hadisi, Hz. Bureyde 22. hadisi, Hz. Safvan 30. hadisi, Ebu Derda 7. hadisi ve Hz. Cabir 10. hadisi nakletmişlerdir.

Yazar, okur kitlesi olarak genç yaşlı herkesi hedeflediğini "*civân ile pîr ana nazar eylesin"* diyerek belirtmiştir. Okur kitlesinin bu denli geniş tutulmasından kaynaklıdır ki eserin dili anlaşılır, içinde arkaik Türkçe sözcükler barındıran, halk deyişlerinden, atasözü ve deyimlerden, halk hikâyelerinden, dinleyiciye yapılan seslenme ve ünlemlerden sıkça yararlanılmıştır. Anlaşılmaktadır ki bu eser geniş kitlelere sesli okunmak amacı ile yazılmıştır. Eserin üslubu ile ilgili kısımda daha ayrıntılı olarak işlenecektir bu özellikler.

Sebeb-i telif'te kurduğu kış sahnesi hayali ile insanlara faydalı olmak amacıyla faydalı bir eser meydana getirmeyi amaçlayan Feyzî, eserinin *ḫatimetü'l-kitap* kısmında yine aynı ravza, bahçe motifini sürdürür. Sahih hadislerden seçerek oluşturacağım dediği eserinin tamamladıktan sonra bu süreçte çok sıkıntı çekerek titiz bir çalışma yürüttüğünü ve bu çalışma sonunda ise amacına ulaştığını belirtir.

2854. Minnet Allāha ḥāṣıl oldı murād
İrdi pāyāna Ravżatu'l-'İbād

2855. Çekdi ol bāġ içün göñül niçe ġam
Ḳudreti yitdügince urdı ḳalem

2856. Cūy-ı luṭf-ı Ḫüdā aña ṭoldı
Sebze-zārı kemālini buldı

2857. Var bu bāġuñ içinde çil şeceri
Benzemez biri birine ṣemeri (v. 93b)

Fevzî'nin çok emek vererek ve dikkatle meydana getirdiği bu eseri hiçbiri birbirine benzemeyen kırk meyve dolu ağaca dönüşmüş ve onların tadının ve bereketinin asla tükenmeyeceğini belirtmiştir. Canlılığını yitirmiş, tüm süslerini kaybetmiş olan o bahçe artık yeniden canlanmış ve müzeyyen hale gelmiştir:

2866. Ṭāḳatüm deñlü eyledüm ḥiẕmet
Eyledüm ḥiẕmetümde çoḳ diḳḳat

2867. Tā ki seyr eyleyen o gülzārı
Ḫayr ile yād ide bu ġam-ḫārı

2868. Maḥẓ-ı luṭfı ile o ṣāḥib-i rāz
Şefḳati ḳapusını eyleye bāz

2869. Dehen-i dürcin eyleyüp meftūḥ
Nefes ile vire bu mürdeye rūḥ

2870. Ḫayr ile ben ḳulına ide du'ā
Diye Feyżīye raḥmet ide Ḫüdā

2871. Ol kerem kānını Ḫüdā-yı Mu'īn
Dilerem her belādan ide emīn

2872. Pāk ide bāṭınını ẓāhirini
Ḫayr ile ḫatm ide hem āḫirini

2873. Hezārān ḥamd o Rabb-i lā-Yezāle
Ki itmāma irişdi bu risāle (v. 94a)

Elinden geldiğinde dikkatli bir süreçte eserini oluşturan Feyzî *sebeb-i telifte* de belirttiği hayır dua ile yâd edilmek, ilahi yardıma müyesser olma amaçlarını bu kısımda bir kere daha tekrarlar. Eseri yazmadaki beklentilerin bu denli uhrevî olması ve insanlara faydanın gözetilmesi Türkçe yazılmış orijinal ve sahih bir hadis derlemesinin oluşmasına sebep olmuştur. 1. bölümde yazarın niyetinin tür içinde ne gibi kırılma ve farklılıklara yol açabileceğinin anlatıldığı bölümle birlikte düşünüldüğünde Feyzî'nin eseri bu bakımdan farklılık gösterir. Yazarın bu niyetinin, yani uhrevî beklenti ve ilahi hoşnutluk kazanma isteğinin, müellife dikkatle seçilmiş sahih hadisleri barındıran, edebi ölçütler açısından hoş söylenmiş bir eserin vücuda gelmesine katkı sağladığı düşünülebilir.

Eserin yazılış nedenlerinden sonra hadislerin içeriklerine de bu kısımda değinmek faydalı olacaktır. Eserde birbirinden bağımsız kırk hadisle ilgili *tercüme, pend, hikayet ve münacat* kısmları mevcuttur. Burada bir fikir vermesi açısından hadislerin râvîleri ve hangi konudan bahsettiklerine değinip kısaca hadisin konusuyla ilgili verilen hikâyenin hangi tarihi kişilik ilgili bir hikâye olduğu söylenip kısaca özetlerinin verilmesinin faydalı olacağı düşünülmüştür.

2.3.1 Eserdeki hadislerin özetleri

1. *El-hadîsü'l-evvel* (v. 14b-16a) Birinci hadis Ebu Hureyre tarafından nakledilmiştir ve konusu Allah'ı sıkça zikretmenin faziletidir. Kul, Allah'ı zikrettiğinde, Allah'ın da kulu ile beraber olduğu anlatılan hadisin hikâye kısmında Hz. Âdem ile ilgili bir hikâye anlatılır. Âdem'in dünyaya gelmesiyle şeytan dünyadaki hayvan ve bitkilere

vesvese verir. Âdem'in soyunun onların sonunu getireceğini, âdemoğlu çoğalıp onları "kahır ile ayakaltına" alıp hayatlarına son vermeden evvel güç birliği edip Âdem'i öldürmelerini salık verir. Şeytanın bu vesvesesine uyan tüm vahşi hayvanlar birleşip Âdem'in üzerine varırlar. Güçsüz ve savunmasız olan Âdem kendini onlara karşı savunacak hiçbir şey bulamaz. O an şu sahne gerçekleşir:

448. Yād idüp Ḥaḳḳuñ ism-i aʿẓamını
Pür ṣafā ḳıldı zikriyle demüni

449. İtdi Ḥaḳḳ bāb-ı raḥmetini feṯḥ
Didi kelbüñ it arḳasını meṣḥ (v.16a)

Kendini savunacak hiçbir silahı olmayan Âdem Allah'ın *ism-i azamını* anmış ve o an Allah ona hitap ederek oradaki bir köpeğin sırtını sıvazlamasını söylemiştir. Köpek Âdem'i "*cem'î-i canavara*" karşı koruyup Allah'ın yardımıyla onları savuşturmuştur.

2. *El-hadîsü's-sânî* (v. 16a-18a) İkinci hadis Hz. Osman tarafından nakledilmiş ve abdestin fazileti hakkındadır. Abdestini düzgünce alan kişinin iki abdest arasındaki tüm günahlarının silindiğini anlatan hadisin hikâye kısmında Hz. Ömer döneminde bir papazın abdest alarak ölümden kurtulduğu, İncil'de de abdestin bu faziletinin yer aldığını söylediği bir hikâye aktarılır.

3. *El-hadîsü's-selâse* (v. 18a-19b) Üçüncü hadis İbn Ömer tarafından nakledilmiştir. Konusu namazın faziletidir. Hikâye kısmında bir dergâh önüne dilenmek için gelen fakirin dergâha girip gece gündüz namaz kılması ve öldüğünde cennete gitmesi anlatılır.

4. *El-hadîsü'r-râbi'u* (v. 19b-21b) Dördüncü hadis Hz. İbn-i Abbas tarafından nakledilmiştir ve konusu namazı terk edenlerin uğrayacağı gazaptır. Bu hadisin hikâye kısmında Hz. İsa ile ilgili bir hikâye anlatılır. Ruhullāh olan Hz. İsa bir gün

cihanı seyrederken gözüne cennet bahçelerinden bir bahçe ilişmiş, ırmakları, ağaçları, çiçekleri ve diğer nimetleri ile hayli ilgisini çekmiştir. Kendi kendine " Hakkın nimetlerine şükredip" yoluna devam etmiştir. Bir gün yine cihanı seyrederken bu müzeyyen bahçenin yıkılıp harap olduğunu, sularının kuruyup çiçeklerinin solduğunu görür ve dayanamayıp:

610. Didi yā Rab nedür bunuñ sebebi
Ne içün itdüñ anlara ġażabı

611. Terk-i ṭā'at mi itdilerdi 'aceb
Ġayri yola mı gitdilerdi 'aceb (v. 21a)

diye sorar. Allah ona hitaben "namazı terk eden birinin o menzile varıp pınarında yüzünü yıkadığını, sakalından düşen bir kılın o müzeyyen menzili helak ettiğini" bildirilmiştir.

5. *El-hadîsü'l-hâmis* (v. 21b-23a) Beşinci hadis Enes tarafından aktarılmıştır. Konusu oruç tutmanın faziletidir. Zamanının büyük evliyalarından sayılan Süfyan-ı Sevrî (ö. M. 778) ile ilgilidir. Kendi ağzından aktarılan hikâyede Enes bir gün Kâbe'de tavaf ve diğer ibadetlerle meşgul olurken bir namaz ehli ile arkadaş olur. "Ecel okunun" dokunmasıyla "kaza-yı Hakk" ile ölen arkadaşı bu evliya zata vasiyet bırakır. Vasiyetinde mezara defnedildiğinde sorgu meleklerinin hesaba geleceği an orada bulunup kendisine "telkîn" de yardımcı olmasını, melekler tarafından sorulan sorulara cevap vermede yardımcı olmasına ister. Sevrî arkadaşının vasiyetini yerine getirmek için mezarı başında bekler. Bir an "uykuyla uyanıklık arası" bir hale girer ve gaibten gelen bir ses Sevrî'ye orada beklemesine gerek olmadığını söyler. Zira ölen arkadaşı hayattayken oruç tuttuğu için cennetin ona amade olduğunu, sorguya çekilmeyeceğini söyler.

6. *El-hadîsü's-sâdis* (v. 23a-25b) Altıncı hadis Hasan tarafından aktarılmıştır. Zekât vermeyenin namazı da imanı da kabul olmaz mealindeki hadiste zekât vermenin önemi vurgulanır. Hikâye kısmında Kelimullāh olarak bilinen Hz. Musa ile ilgili bir hikâye anlatılır. Bir gün Hz. Musa Allah'a can u dilden ibadet eyleyen bir kul görür. Hali, sözü hep tâat ile ilgilidir. Hz. Musa dayanamayıp bu kişiyi "*Ne güzel ḳul olur bu ḳul yā Rab/ Böyle olsa olursa hüsn-i edeb"* (b. 714, v. 24b) diyerek över. Allah bu övgü üzerine Musa'ya hitaben bir kulun zekât vermedikçe bin köle azat etmesinin, bin cenaze namazı kılmasının, bin rekat namaz kılmasının ya da bin hacca gitmesinin hiçbir önemi olmadığını söyler ve bunların hepsinden önce kişinin malının zekatını vermesi gerektiğini söyler.

7. *El-hadîsü's-sâbi'u* (v. 25b-27b) Yedinci hadisin râvîsi Ebu Derda'dır. Kâbe'ye yürüyen ayakların azap görmeyeceği mealindeir. Hikâye kısmında İbn-i Edhem ile ilgili bir hikâye anlatılır. Edhem adında askeri, malı ve hazinesi geniş bir padişah varmış. Bu padişah karısı ile Kâbe'yi ziyaret etmek istemiş. Hamile olan karısıyla birlikte Kâbe'ye varmışlar. Edhem'in karısı çocuğunu burada doğurmuş ve adını İbrahim koymuşlar. Kadın Kâbe'de her gördüğü insandan çocuğunun ibadet ve züht ehli olması için dua etmelerini istemiş. Allah'ın evinde edilen dualaın mutlaka karşılık bulacağından İbrahim yani İbn-i Edhem taht ve tacı bırakıp annesinin istediği gibi züht sahibi ve ibadet ehli olmuş.

8. *El-hadîsü's-sâminu* (v. 27b-29a) Sekizinci hadis Hz. Enes tarafından aktarılmıştır. Medine'de Hz. Peygamber'in kabrini ziyaret etmemin fazileti anlatılır. Bu hadisin hikâye kısmında Hz. Peygamber zamanında, Peygamber'i çok seven evli bir kadının hikâyesi anlatılır. Peygamber aşkı ile onu görmek için Medine sokaklarında dolaşan kadın bir adam tarafından tacize uğrar. Yüz örtüsü açılan kadın hemen evine döner ve kocasına durumu anlatır. "İffet sahibi" kocanın karısına inancı

sarsılmıştır. Akıl danışmak için Peygamber'in huzuruna varır. Durumu aktarır. Peygamber, kadının gerçekten Peygamber aşkıyla mı yola düştüğünü anlamak için erkeğe, eve gidip orta yere bir ocak kurmasını, bu ocağın içinde ateş yakıp karısına bu ateşe girmesini istemesini söyler. Bu kısımda klasik divan edebiyatı motiflerinin kullanımına örnek olması açısından alıntı yapmak gerekirse:

836. Geldi çün ḫānesine ol huşyār
Yaḳdı tennūrı eyledi pür-nār

837. Zevcesine didi bī-ḥaḳḳ-ı Resūl
Gir bu tennūr içine itme nükūl

838. Nār-ı ʿışḳdan var ise sende eṣer
Yanmadan saña pes ne ḫavf u ḫaṭar

839. Naḳd-i ḳalbüñde yoġ ise ger ġeş
Żarar itmezdurur saña āteş

840. Didi zen kim benüm çü pervāne
Yansa cānum çerāġa pervāne

841. Ben bu ʿışḳ odınuñ semenderiyüm
Zen isem de bu ḥidmetüñ eriyüm (v. 28b)

Kendisini "aşk ateşinin semenderi" olarak niteleyen kadın hiç tereddütsüz aşkının saflığı ile ateşin içine girer ve ocağın açindeki ateş kadını asla yakmaz. Koca, karısının tereddütsüz bir şekilde ateşin içinde girdiğini Peygamber'e bildirir. Bunun üzerine Peygamber kendisine karşı böylesi bir sevgi besleyen kadının suçsuz ve masum olduğuna şahitlik eder ve kocaya evine geri dönüp, tekrar nikâh kıymasını tavsiye eder. Allah'a güvenmenin kendisini Nemrut'un ateşinden koruduğu Halilullah olan Hz. İbrahim hikâyesine büyük bir atfın var olduğu bu hikâyede Peygamber'e duyulan saf aşk kadını ateşin yakıcılığından korumuştur.

9. *El-hadîsü't-tâsi'u* (v. 29a-31a) Dokuzuncu hadis Hz. Ali tarafından nakledilmiştir ve konusu Peygamber'e salâvat getirmeyenin duasının kabul olmayacağıdır. Pend kısmında Peygamber'in kapısının ayrımsız herkesin kapısı olduğu, o kapıda Türk, Tacik, Arap veya Rum olmanın bir öneminin olmadığı belirtilmiş hikâye kısmında ise bir şeyh ve müridinin hikâyesine yer verilmiştir. Müridi ile yola giden şeyhin yolu su ile kesilir. Karşıya geçmek için ne bir köprü ne bir vasıta vardır. Şeyh, müridine "Ya Şeyh" demesini, kendisinin de "Ya Allah" diyeceğini söyler. Bu hal üzerine suyun üzerinde batmadan yürürler. O sırada mürit "esas yardımcı Allah'tır, halktan medet uman ahmaktır" diyerek "Şeyh" demeyi bırakıp "Allah" der ve suya batar. Bunu gören Şeyh, tekrar "Ya Şeyh" demesini söyler. Allah'ın mukarenet kazanmamış kullarına vesilesiz yardım etmeyeceğini, dolayısıyla onun ancak Şeyhinden yardım isteyebileceğini söyler ve böylece karşıya geçerler.

10. *El-hadîsü'l-'âşiru* (v. 31a-34b) Onuncu hadis Hz. Cabir tarafından nakledilmiştir ve dört büyük halifeyi sevmenin imandan, onları sevmemenin küfürden sayıldığı belirtilmiştir. Bağdat şehrinden bir kişi hacca gitmek ister ancak geride malını mülkünü emanet edeceği bir aile ferdi yoktur. Şehir içinde mülkünü emanet edebileceği güvenilir birini arayıp durur. Beyazlar giyinmiş, beyaz sakallı, kalbini de sakalı gibi saf sandığı birini gözüne kestirir. Konuşur anlaşırlar. Yaşlı adamın hacca gidenden bir isteği olur. Peygamber'e ondan salat ve selam götürmesini ister. Bununla birlikte Hz. Peygamber'le aynı yerde medfun bulunan Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer'i kast ederek "eğer o iki adam Peygamber'in yanında gömülü olmasaydı her yıl orayı ziyaret ederdim" der. Bağdatlı adam Medine'ye varır ve o sırada uykuya dalar ve Peygamber'i ashabı ile birlikte rüyasında görür. İçlerinden biri "pirin emanetini eda etmesini" söyler. Pirin söylediğini çekinerek de

olsa meclise söyler Hacı adayı. Bunun üzerine Peygamber, Hz. Ali'ye o pirin başını kesmesini emir buyurur. Uykusundan titreyerek uyanan Hacı adayı rüya gördüğü günü kaydeder. Haccını tamamlayıp Bağdat'a geri döndüğünde yaşlı adamı sorar. Etraftakiler, Pir'e bir garip hal olduğunu bir gece aniden ortadan kaybolduğunu söylerler. Bir süre sonra ailesinden birilerine Pir'in yeri malum olur. Bir harabe içinde başı kesik olarak bulunan Pir'in başına geleni Hacı olan civan anlar, Pir Hacı'nın rüyasında kaydettiği tarihte kaybolmuştur. Rafızî yani Hz. Ebu Bekir ve Ömer'in halifeliğini kabul etmeyen, onları sevmeyen Pirin kellesini Hz. Ali Peygamber'in emriyle almıştır.

11. *El-hadîsü'l-hâdî 'aşere* (v. 34b-36a) On birinci hadisi Hz. Enes rivayet eyler. Bu hadiste Allah yolunda yapılan cihadın fazileti anlatılır. Hadisin hikâye kısmında tarihi bir kişilik olan ve adına destanlar yazılmış Battal'ın Harun Reşid ile arasında geçen bir hikâye anlatılır. Battal, tebdil-i kıyafet ile küffar illerine gider. Boynuna bir İncil asıp papaz kılığında gezinir, insanların güvenini kazanır. Küffar illerinde dikkat çekmeden kâfir ile savaşmanın tek yolu budur. Eserde bu kısımda savaşçı kişiliği ile tanınan Battal'ın hileye başvurması ise duruma uygun bir atasözü edilmiştir:

1038. Şeklini bir gün eyledi tebdīl
Boynına aṣdı ḳıṭ'a-yı İncīl

1039. Vardı ol ḥīle ile buldı revān
Mülk-i küffāra girmege dermān

1043. Ma'rifetden olar ki meyve yemiş
Erlik ondur ṭoḳuzı ḥīle dimiş (v. 35a)

Erliğin onda dokuzunun hileye dayandığını söyleyip, bunu normalleştirdikten sonra, yazar, Battal'ın küffara yaptığı savaşların yıllar sürdüğünü ve namının yayıldığını

anlatır. Yıllar sonra hilesi belli olan Battal küffar ehli tarafından her yerde aranır ancak Allah'ın yardımı ile İslam beldesine ulaşmayı başarır. Harun Reşid'in ülkesine ulaşan Battal'ı Harun Reşid huzuruna çağırır ve ondan bunca yıl yaşadığı maceraları ve acayip halleri anlatmasını ister. Battal da küffar ilinde gezerken onun gibi küffar ile savaşan bir adam ile tanıştığını söyler. Bu yiğit Battal'ın yoluna baş koyar ve birlikte küffarla savaşırlar. Bir gün dillerinde İncil'den kısımlar okuyan dört kişi Battal ve arkadaşına saldırırlar. Battal üçünü öldürür ancak birisi ile saatlerce dövüşürler. Bu sırada üç kâfir ile Battal'ın arkadaşı da ölmüştür. Sağ kalan güçlü kâfir güreşte Battal'ın sırtını yere getirir ve Battal'a şunları söyler:

1065. Ṭutdum ol kāfir ile çün küşt̄i
Ṣanki gürz-i girān idi müşti

1066. Ḥīle ile miyānumı aldı
Sāye gibi beni yire çaldı

1067. Çıkdı pes s̄inem üstine derḥāl
Didi sensin didükleri Baṭṭāl

1068. Keseyin rişte-i ḥayātuñı ben
Ḳurtarayın cihānı şirkden

1069. Lāt ü Ġarrā çü ġālib itdi beni
Ḳanı Rabbüñ ki ḳurtaraydı seni (v. 35b)

Galip olan kâfir kendi putlarının yardımıyla Battal'ı alt ettiğini, onun rabbinin ona yardım etmediğini söylediği an, ölü olan Battal'ın yoldaşı canlanır ve yakınındaki bir kılıçla kâfirin kellesini alıp tekrar yere düşer. Bu kısımda Ali İmran Sûresi 169. ayeti de Arapça olarak yer alır. Mealen "Allah yolunda öldürülenleri sakın ölü sanmayın. Hayır, onlar diridirler." ayeti ile Allah'ın böylesi mucizelere kadir olduğu belirtilerek hikâye sona erer.

12. *El-hadîsü's-sâni 'aşere* (v. 36a-38b) On ikinci hadis de Enes aktarımıdır. Hadis sadakanın belaları def ettiğini anlatır. Bu hadis seçkideki tek hasen olarak kayıtlı hadistir ve râvîsi de Hz. Enes değil, Hz. Ümâme olarak görülmektedir[11]. Emînullāh olarak nitelenen Hz. Süleyman ile ilgili bir hikâye anlatılır. Bir gün Hz. Süleyman'ın huzuruna yaşlı bir kuş gelir. Hayvanlarla konuşma becerisine sahip olan Süleyman'a derdini anlatır. Bu yaşlı kuş kendinden sonra hayırlı halef bırakmak için genç yaşta iki yavru sahibi olmuştur. Lakin bir kişi iki kere bu yavru kuşları alıkoymuş ve bu suretle yaşlı kuşa eziyet etmiştir. Tüm ümidini yavrularına bağlamış olan yaşlı kuş Hz. Süleyman'dan bu kişiyi yaptığı şeyden men etmesini ister. Bunun üzerine Süleyman Peygamber adı geçen kişiyi huzuruna çağırır yavruları serbest bırakıp bu işi bir daha yapmamasını emreder. O şahıs Peygamber'e söz verir ve huzurdan ayrılır. Aradan zaman geçtikten sonra kuş yine huzura gelir ve aynı kişinin yavrularını tekrar alıkoyduğunu söyler. Kendi emrine karşı gelip, verdiği sözden de dönen bu şahsa Süleyman çok hiddetlenir ve iki ifritine emir vererek o adamı ikiye ayırıp helak etmelerini, bir parçasını doğuya bir parçasını da batıya götürmelerini söyler. İfritler emri uygulamak için adamın yanına giderler. Lakin o sırada gökten iki melek inerek ifritlerin adama zarar vermesini engeller. İfritler adama bir şey yapamadan Süleyman'ın huzuruna geri döner ve durumu Peygamber'e anlatırlar. Bunun üzerine Süleyman adamı huzuruna davet eder ve o gün nasıl bir iş yapıp da helak olmaktan kurtulduğunu sorar. Adam, Allah için faydalı bir iş yapmadığını, sabah vakti bir yere giderken yolda bir dilenciye rastladığını ve sahip olduğu ekmeği dilenciye verdiğini söyler. Bunun üzerine dilenci çok mutlu olup, adama hayırla dua etmiştir. Bunun üzerine Hz. Süleyman adamın dilenciye verdiği ekmeğin sadaka

[11] Rudanî'nin (2012) 15 sahih hadis kitabını bir araya getirerek oluşturduğu eserinde hasen olarak sınıflanan bu hadisin künyesi Heysemi, Mecma' (III, 115) ve Hz. Ümāme'ye isnâd edilerek veriliyor.

sayıldığını, bundan hâsıl olan sevap ve bereket ile Allah'ın onu koruduğunu yoksa şimdi ölmüş olacağını söyler.

13. *El-hadîsü's-selâse aşere* (v. 38b-40b) On üçüncü hadis Hz. Ömer tarafından nakledilmiştir. Konusu Allah'ın sevdiği huylar ve sevmediği huylardır. Güzel ahlak ve cömertlik Allah'ın sevdiği, kötü ahlak ve cimrilik sevmediği huylardır. Hikâye kısmında aşırı derecede pinti bir adamın cömert oğlunun hikâyesi anlatılır. Baba altın ve gümüş aşkı ile yanıp tutuşurmuş. Mala mülke o kadar düşkün, o kadar pintidir ki tez acıkmasın diye tuvalete bile gitmezmiş. Hatta babanın pintiliği 16. Yüzyılda Üsküdar'da pintiliği ile ün yapmış Pinti Hamid'i bile geçmişmiş. Vakti gelip öldüğünde tüm malı oğluna kalmış ve eli açık, fakir fuara dostu olan oğlu hanlar, imaretler yaptırarak bu serveti insanlar için harcarmış. Zaman geçtikten sonra babanın yine kötü huylu bir arkadaşı bir gün çıkagelip cömert oğula babasından kalan serveti böyle dağıtmaması gerektiğini tavsiye etmiş. Zira "zor ile mümkün olmayan işin zer ile hâsıl" olduğunu bildirmiş. Ancak oğul malın mülkün elden gelip ele gittiğini, servetine çok düşkün babasının öldüğünde bir hiçle gömüldüğünü söyleyip o kötü huyluya bu şekilde cevap vermiş.

14. *El-hadîsü'r-râbiu aşere* (v. 40b-42b) On dördüncü hadis Ebu Musa tarafından aktarılmıştır. Dünyasını sevenin ahretine zarar verdiğini, ahireti sevenin de dünyasına zarar verdiği, iyi bir inananın baki olanı fani olana tercih etmesi gerektiğini konu edinir. Bu hadis ile ilgili hikâyede zamanının bilgisiyle meşhur bir âlimi dünya hayatının terk edilip ahret hayatının arzulanmasının gerektiğini dünyayı ömür tüketen yedi başlı bir ejderhaya benzeterek tavsiye verir.

15. *El-hadîsü'l-hâmisu 'aşere* (v. 42b-44b) On beşinci hadis İbn-i Hayde tarafından aktarılır. Bu hadis kıskançlığın imanı bozduğu konusunu işler. Bu hadisin

hikâye kısmında açgözlü bir fare ile bir bakkal sahibinin hikâyesi anlatılır. Türlü yemiş ve bakliyatla dolu bir bakkal dükkânı olan tüccarın dükkânına bir fare girmiş. Fare kendini bu nimetlerle dolu yerde bulunca kimini yemiş, kimini evine götürmüş. Bakkal bu durumu fark etse de göz yumupgörmezden gelirmiş. Bir gün Bakkal'ın para kesesini dolu gören fare dayanamayıp keseyi sürüklemeye başlamış. Yerde sürtülen kesenin bir yanı yırtılıp paralar dökülünce fare keseyi bırakıp altın ve gümüşleri evine taşımış. Dükkâna geri döndüğünde boş keseyi gören Bakkal aklını yitirecek olmuş:

1319. Ṭopṭolu buldı ḫ^{v}āce himyānın
Süridi anı deldi hem yānın

1320. Kīse içre olan nuḳūdı ḳamu
Menziline iletdi ol bed-ḫū

1321. Döndi ol kīse cism-i bī-cāna
Maʿrifetsüz vücūd-ı insāna

1322. Kīsesin buldı ḫ^{v}āce çün ḫāli
ʿAḳlın itürdi oldı bed ḥāli

1323. Çoḳ zamān ḥayret ʿaḳlını aldı
Çıḳmaġa cānı tenden az ḳaldı

1324. Ki cihān içre söyleşür iller
Ḫācenüñ mālı cānıdur dirler (v. 43b-44a)

Bakkal kendini toparlayınca bu işi farenin yaptığını anlar ve bir gün tuzak kurarak onu ele geçirir. Ayağına bir ip bağlayıp salıverir ve fare doğruca yuvasına vardığında gizli mahzeni de bulunmuş olur. Bakkal hemen orayı kazar ve altın gümüş dolu bir yer bulur. Bakkal'ın açgözlü farenin çalarak oluşturduğu servete el koyup, onu öldürmesiyle hikâye son bulur.

16. *El-hadîsü's-sâdisu 'aşere* (v. 44b-46b) On altıncı hadis Said el-Hudri tarafından aktarılır. Konusu mütevazı olmanın faziletidir. Hikâyede seyahat etme isteği ile vatanından ayrılıp başka bir beldeye giden, burayı çok sevdiği için oraya yerleşen ismi belirtilmeyen bir zatın kibirden arınmışlığı anlatılır. İbadet ve tâat ehli olduğu için o beldenin sakinlerinin güvenini kazanır ve oradaki bir mescide kayyum olarak yerleştirilir. Her şey yolunda giderken bir gün İmam bu adama mescitteki toz ve kirleri temizlemesini söyler. Bunun üzerine kayyum olan adam ortadan kaybolur ve uzun bir süre kimse ondan haber alamaz. Bir müddet sonra İmam ile kayyumluk yapan adam başka bir yerde karşılaşırlar. İmam merakla neden o gün mescidi terk ettiğini bu işin ona zor gelip gelmediğini sorar. Kibirden tamamen arınmış olan bu ulu zat da cevaben "mescide kendisinden başka kirli" bulunmadığını belirterek oradan uzaklaşarak mescidi temizlediğini söyler.

17. *El-hadîsü's-sâbi'u 'aşere* (v. 46b-48b) On yedinci hadis İbn-i Abbas tarafından nakledilmiştir. Fakirliğin Allah'ın seçkin kullarına hediye ettiği bir armağan olduğu anlatılır. Daha evvel Kâbe'yi ziyaret etmenin faziletinin anlatıldığı 7. hadiste ismi geçen İbn-i Edhem'in hikâyesi aktarılır. 7. hadisin hikâyesinin devamı niteliğinde babasından kalan tacı ve tahtı terk ederek annesinin Kâbe'de ettiği duaların kabulü ile ibadet ve tâat ehli olmuştu. Zamanla tüm servetini kaybederek zillet ve düşkünlük içinde yaşamaya başlar. İbn-i Edhem'i bu halde gören biri önce ona selam verip halini sorar ve bir miktar para verir ve "anasının sütü gibi helal olduğunu, kabul etmesini" ister. İbn-i Edhem bu kişiye çok sert çıkarak cevap verir ve bu mertebeye gelebilmek için ne zorluklar çektiğini, servetini insanlara harcayıp, kendisine fakirliğin nasip olduğunu söyler ve gerçek zenginliğin fakirlikte olduğunu söyleyerek hikâyeyi bitirir.

18. *El-hadîsü's-sâminu 'aşere* (v. 48b-50b) On sekizinci hadis Sa'id el-Hudri tarafından rivayet edilmiştir. Konusu kadere rıza gösterenlerin mutlu olacağıdır. Anlatılan hikâye sahabeden önemli bir hadis râvîsi olan Vehb İbn-i Verd ile ilgilidir. Kendisini "sıddîk-i nebî" olarak niteleyen İbn-i Verd bir gün gezerken bir kâfirin çok süslü bir şekilde şehir içinde gezdiğini görür ve iç geçirir. O an ölü gibi yere düşer. Herkes onu öldü sanarken bir zaman sonra uyanır ve uyku halindeyken Allah'ın kendisine olan hitabını aktarır. Bir kâfir bile nimetler içinde yaşarken kendisinin neden eza ve yokluk içinde yaşadığını içinden geçirmiş ve bunun üzerine Allah kazasına rıza göstermediği için onu ölü gibi yatırmıştır.

19. *El-hadîsü't-tâsi'u 'aşere* (v. 50b-52b) On dokuzuncu hadis Şeddad bin Evs tarafından nakledilir. Allah'tan gelen bela ve musibetlere sabır gösterenlerin cennetle müjdelendiği aktarılan hadisin hikâye kısmında Hz. Müslî'nin karısı ile ilgili bir hikâye anlatılır. Kadın bir gün dışarıda dolaşırken ayağı bir taşa çarpıp, tırnağı kopar.

1574. Ḳına yaḳdı ayaġına ḳanı
Virdi billūra reng-i mercānı

1575. Ẕerre miḳdārı çekmeyüp ḳayġu
Gül gibi güldi anda ol bānū (v. 52a)

Bu hali görenler bir adamın ayağı taşa değse acının başına çıkacağını, kendisinin neden hiç ah etmeyip üstüne güldüğünü sorarlar. Bunun üzerine kadın belaya sabretmenin ecrini düşünüp acıya dayandığını, hiç ah etmediğini söyler.

20. *El-hadîsü'l-'ışrûnu* (v. 52b-54a) Yirminci hadis tüm râvîler içinde tek kadın râvî olan Hz. Ayşe tarafından nakledilmiştir. Bu hadiste ilim öğrenmenin ve artırmanın gerekliliği anlatılır. İbnü'l Mübarek Şeyh Abdullāh ile ilgili bir hikâye anlatılmıştır. Zamanının şeyh-i ekmeli olan bu zata talebeleri "eğer Allah size

öleceğiniz zamanı vahiy etseydi son vakitlerinizi hangi ibadetle geçirirdiniz" diye sorarlar. Şeyh de "tereddütsüz ilmimi artırmak ile meşgul olurdum zira Allah Kuran'da doğrudan bunu emretmiştir." der ve Taha Sûre'si 114. Ayeti aktarırır. Meali "Rabbim! İlmimi artır." şeklindedir.

21. *El-hadîsü'l hâdî ve'l-'ışrûn* (54a-56b) Yirmi birinci hadis Hz. Ali tarafından nakledilmiştir ve konusu Kuran'ın çok okunup tüm işlerde onun kılavuz kabul edilmesidir. Hikâye kısmında bir kafilenin gemi ile yolculukları sırasında fırtınaya tutulmaları ve kurtuluş yolu olarak yanlarındaki bir Kuran'ı ellerine alıp Allah'a yalvarmaları, Allah'ın da kendi kelamı hürmetine bu fırtınayı dindirip, gemidekilerin sağ salim karaya ulaşmasını sağlaması aktarılır.

22. *El-hadîsü's-sânî ve'l-'ışrûn* (v. 56b-58b) Yirmi ikinci hadis Hz. Büreyde tarafından nakledilmiştir. Kadıların üç türlü olduğu bunlardan ancak doğruyu bilip, doğrulukla karar verenlerin cennetlik oldukları, doğruyu bilip yanlış kararlar veren ve cahil olanların ise cehennemlik oldukaları aktarılır. Hikâye kısmında, zamanında rüşvet alarak istenildiği gibi karar vermesiyle meşhur olmuş bir kadının başına gelenler anlatılır. Rüşvet ehli olan bu kadı hastalanır ve "dini olmadığı gibi teninde kuvveti de kalmaz". Ölümün kendisine yaklaştığını düşünen kadı, tanığı bir şeyhe günahlarını kabul ettiğini ve çok pişman olduğunu söyler. Şeyh, rüşvetçi kadı'ya ölüm korkusu taşımaması gerektiğini hastalığının onu öldürmeyeceğini söyler. Dediğinin gerçekleşmesi üzerine şeyhin dostları bu durumun hikmetini sorarlar. Şeyh de kadı'nın hastalığının rüşvet alanların başına gelen bir illet olduğunu söyler. Ancak iyileştikten sonra tövbe etmiş olmasına rağmen rüşvet almaya devam eden bu kadı attan düşüp başı zedelenerek ölür.

23. *El-hadîsü's-selâse ve'l-'ışrûn* (v. 58a-60b) Yirmi üçüncü hadis Hz. Ömer tarafından nakledilmiştir. Hadisin konusu hükümdarın Allah'ın yeryüzündeki gölgesi oluşudur. İyi ve adil hükmetmek hükümdarın görevidir ve halkı bu duruma şükretmelidir. Ancak hükümdarın zalim olması durumunda halkın sabretmesi gerektiği belirtilir. Hikâye kısmında İran'nın adaleti ile ünlenmiş hükümdarı Nuşirevân anlatılır. Adaletine övgüler düzüldükten sonra Nuşirevân'nın ölümü ve cenazesinin şehrin sokaklarda gezdirilmesi anlatılır. O sırada tüm halkı Nuşirevan'a haklarını helal eder ve çok üzülürler. İyi bir hükümdarın da bu denli adil ve halkı tarafından sevilmesi gerektiği ifade edilerek münacat kısmına geçilir.

24. *El-hadîsü'r-râbi'u ve'l-'ışrûn* (v. 60b-62b) Yirmi dördüncü hadis İbn-i Ömer tarafından aktarılır. Hadis yeryüzündekilere merhamet edenlerin göktekiler tarafından merhametle karşılanacağını bildirir. Bu kısımda Hz. Ömer ile ilgili bir hikâye anlatılır. Hz. Ömer bir gün Medine'de dolaşırken bir kurdun bir kuşu avlayıp bağladığını ve kuşa eziyet ettiğini görür. Bu sahneye dayanamayıp merhametle kuşu kurttan satın alır ayağındaki ipi kesip onu azat eder. Bu hadiseden sonra Hz. Ömer ölür ve bir gece ashâbdan birinin rüyasına girer. Sahabe Ömer'e öldükten sonra Allah'ın nasıl muamele ettiğini sorar. Buna cevap olarak Ömer, bir vakitte merhamet edip azat ettiği kuşun ecri olarak Allah'ın kendisini sorgu azabından kurtardığını ve meleklerine bu yönde emir verdiğini söyler. Bir kuşu azat ettiği gibi kendisi de kabir sorgusu azabından azat edilmiştir.

25. *El-hadîsü'l-hâmisu ve'l-'ışrûn* (v. 62b-64b) Yirmi beşinci hadis Hz. Muaz tarafından nakledilir. Bu hadiste bir kimsenin bir kardeşinde ayıpladığı şeyin kendi başına gelmedikçe ölmeyeceği anlatılır. Bu hadiste hikâye olarak Hatem-i Asam anlatılır. Belh doğumlu ve duyma yetisinin kuvvetiyle ünlü bu evliya zat görücü usulü ile evlenir ve karısıyla ilk gece bir araya gelir. Birbirlerini tanımadan

evlendikleri için ilk gece her ikisi de çok çekingendirler. Kadının karnında gaz birikir ve daha fazla dayanamayarak yellenir. Kadın utancından kıpkırmızı kesildiğini fark eden Hatem, karısına dönerek kulağının ağır duyduğunu onunla konuşurken yüksek sesle konuşması gerektiğini söyler. Hatem'in karısı, kulağı ağır işiten kocasının yellenmesinin sesini duymadını anlayıp rahatlar. Bu olay zamanla yayılarak Hatem artık sağırlığı ile anılır olur.

26. *El-hadîsü's-sâdisu ve'l-'ışrûn* (v. 64b-66b)Yirmi altıncı hadis Hz. Enes tarafından aktarılmıştır. Konusu kurtuluşun vahdette olduğu, afetin ise kesrette olduğudur. Hikâye kısmında âlim ve ibadet ehli bir kişinin kimseye haber vermeden şehri terk ederek bir mağaraya uzlete çekilmesi anlatılır. Bu feyizli âlimin bilgilerinden yararlanan halk meraklanır ancak izine kimse rastlayamaz. Bir gün tesadüfen bir kişi o âlim kişiyi mağarada bulur ve neden kendilerini terk edip böyle tek başına mağarada olduğunu sorar. Âlim kişi cevabında halka doğruyu göstermenin ve vaaz etmenin elbette çok hayırlı bir iş olduğunu kabul eder ama azınlığın çoğunluğa benzeyeceğinden hareketle halk içinden sıyrılıp tek başına mağarada Allah'a ibadet ettiğini söyler.

27. *El-hadîsü's-sâbi'u ve'l-'ışrûn* (v. 66b-68b) Yirmi yedinci hadis İbn-i Abbas tarafından nakledilmiştir. Hadiste Allah'ın zatının düşünülmemesi gerektiği, insan aklının onun zatını idrak edemeyeceği anlatılır. Hz. Ebu Bekir'in ölümünden sonra halife olan Hz. Ömer ile ilgili bir hadistir. Hz. Ebu Bekir'in dul karısı ile nikâh kıyan Ömer, ondan Ebu Bekir'in geceleri nasıl ibadet ettiğini öğrenmek ister. Ebu Bekir'in gecelerini abdest alıp tefekkürle geçirdiğini öğrenince "talak-ı selase" ile zevcesini boşar. Hadiste tefekkür etmenin önemi anlatılırken, Allah'ın şekli ve cisminin düşünülmemesi anlatılmıştır.

28. *El-hadîsü's-sâminu ve'l-'ışrûn* (v. 68b-70b) Yirmi sekizinci hadisi İbn-i Mesud aktarmıştır. Hadiste Allah'tan hakkıyla korkmak ve ahiret hayatını dünyaya tercih etmek konusu işlenir. Hikâyede iki kardeşin bir gün namaz kılmak için gittikleri bir mescit önünde yaşadıkları anlatılır. Kardeşlerden biri korkusuzca mescide girmiş ancak diğeri çeşitli günahlar işlediğini, iyi bir kul olmadığını düşünerek utanmıştır. O derece utanır ve üzülür ki orada yere yığılıp can verir. Zamanı ve mekânı belirtilmemiş olan hikâyede Allah'ın o zamanın peygamberine kendisinden bu denli korkup, günahından utanç duyarak ölen gencin tüm günahlarının bağışlandığını ve o kişiyi cennetine aldığını bildirmesi anlatılır.

29. *El-hadîsü't-tâsi'u ve'l-'ışrûn* (v. 70b-72b) Yirmi dokuzuncu hadisi İbn-i Abbas aktarır. Hadiste kişinin kendisine konuşmasıyla, amelleriyle Allāh'ı hatırlatanlarla birlikte olması gerektiği anlatılır. İbadet için uzlete çekilmiş bir er kişi bir gün haram olduğunu bildiği halde hücresinin önünden geçen güzel bir kadının peşinden gider. Peri yüzlü bu kadın her insanı kandırabilecek derecede güzeldir. Yaptığı bu iş yüzünden o kişi çok pişmanlık duyar. Tövbeler eder ancak kendini bir türlü affetmez ve kadının peşinden giden ayağını gece gündüz, yaz kış demeden hücresinin penceresinden dışarı sarkıtır. En sonunda bu kişiyi günaha götüren ayak kurtlanıp düşer.

30. *El-hadîsü's-selâsûn* (v. 72b-74b) Otuzuncu hadisi Safvan aktarır. Hadisin konusu riya ile yapılan ibadetin şirk olduğudur. Hadisin hikâyesi Hasan Basrî ile ilgilidir. Hasan basrî bir güm mescidde ibadet ederken içeri birçok adam girer. Basiret ve tâat ehli olan Hasan Basrî bu adamlara hoş görünmek için namazın farzını, sünnetini ve vacibini daha güzel kılar. Hasan Basri zamanı gelip öldüğünde bir alim kişinin rüyasına girer. Âlim kişi Allah'ın ona nasıl muamele ettiğini sorar. Hasan Basri de Allah'ın luftuyla karşılandığını ancak o gün mescidde o adamlara hoş

görünmek için namazına kattığı riyanın az daha onun cehenneme gönderilmesine neden olabileceğini söyler. Hasan Basrî'yi riyadan kurtaran görünürde riya etmiş olsa da dilinde huşu ile Allah'ı zikretmesidir.

31. *El-hadîsü'l-hâdî ve's-selâsûn* (74b-77a) Otuz birinci hadis Şeddâd b. Evs tarafından nakledilmiştir. Hadis Allah'ın kuluna aynı anda iki emniyeti de iki korkuyu da vermeyeceği hakkındadır. Hikâye kısmında Hz. İsa bir gün âlemi seyrederken bir dağın ahlar ederek ağladığını görür ve merak ederek o dağa iner. Nefsullāh olan İsâ'nın nefesi dağa erişince dağ konuşmaya başlar ve müşriklerin dağın bağrından aldıkları taşlardan put yaparak onları Allah'a ortak koştuklarından dolayı ağladığını söyler. Hz. İsâ dağın bu pişmanlığını ve üzüntüsünü görüp onu affetmesi için Allah'a affı için dua eder. Duası hemen kabul edilir ve Allah Hz. İsâ'ya dağın müsterih olmasını, pişmanlığının tüm günahlarının silinip, cennete gitmesine vesile olduğunu söyler. Bu kısımda Tahrim Sûresi'nin 6. ayeti de zikredilmiştir: "Kendinizi azığı insan ve taş olan ateşten (cehennemden) koruyun."

32. *El-hadîsü's-sânî ve's-selâsûn* (v. 77a-78b) Otuz ikinci hadis Hz. Enes tarafından rivayet edilmiştir ve konusu tövbe etmenin faziletidir. Hz. Musa'nın kavminde yirmi yılını Allah'a isyan ile geçirip yasak olan tüm işleri işlemiş bir kulun hikâyesi anlatılır. Ömrünün yarısından sonra bu yaptıklarına pişman olup tövbe eder ve ömrünün kalanını ibadete ve Allah'ın emirlerine uymakla geçirir. Bu kişi öldükten sonra Allah ile bir konuşma gerçekleştirir. Ömrünün yarısını isyan ile geçirdiğine pişman olduğunu iletir. Allah da kendini anmayan kulunu kendisinin de anmadığını ancak tövbe edip tövbelerine sadık kalanların günahlarını affedip cennetini onlara hediye kıldığını söyler.

33. *El-hadîsü's-selâse ve's-selâsûn* (v. 78b-80b) Otuz üçüncü hadisi Hz. Hasan aktarmıştır. Hadisin konusu faydasız sözün söylenmemesi üzerinedir. Hadisin hikâye kısmı adliyle meşhur Nuşirevân'ın baş veziri Büzürcmihr hakkındadır. Bir mecliste tüm ileri gelenler toplanmış konuşurlarken Büzürcmihr'in sessiz kaldığını görüp ona bunun nedenini sorarlar. O da konuşanların hakka uygun doğru sözler söylediğini, kendisinin de bunları gereksiz yere tekrar etmesinin faydasız olacağını söyler. Bir doktorun hasta olmayan insana ilaç vermesi nasıl gereksizse o da doğru sözler söylenen bu mecliste gereksiz bir iş yapmaktan Allah'a sığındığını söyler.

34. *El-hadîsü'r-râbi'u ve's-selâsûn* (v. 80b-82b) Otuz dördüncü hadisi Hz. Ömer aktarır. Hadiste Allah'a tevekkül edenlerin rızık korkusu yaşamaması gerektiği anlatılır. Hikâye kısmında üçüncü kez İbn-i Edhem ile ilgili bir hikâye yer alır. İbn-i Edhem'in tacını ve tahtını bırakıp fakirliği nimet bilmesine neden olan olay aktarılır. Yüzlerce askeri ile bir ava çıkan Sultan İbn-i Edhem sofralarından bir kuşun bir parça ekmeği kapıp kaçmasında bir hikmet olduğunu düşünür. Askerleri ile kuşu takip ederler. Kuşun vardığı yerde eli ayağı bağlı yaralı bir adam görürler. Adamın ellerini çözüp başına neler geldiğini soran İbn-i Edhem aldığı cevaptan sonra tüm varını yoğunu terk etmeye yemin eder. Zira yolu haramiler tarafından kesilen, tüm malına el konulan ve eli kolu bağlanıp bir tarafa bırakılan bu adama kuş, günde iki kere olmak üzere yedi gündür rızık ve ekmek taşımaktadır.

35. *El-hadîsü'l-hâmisu ve's-selâsûn* (v. 82b-84b) Otuz beşinci hadis İbn-i Mesud tarafından aktarılır. Hadiste haram yiyene meleklerin lanet etmesi anlatılır. Bu kısımda Allah'ın haram kıldığı şeylerin mesela afyon ve şarabın insanı nasıl insanlıktan çıkardığı anlatılır. Hikâye kısmında Hz. Ali'nin dünyadaki fitne ve belanın nereden kaynaklandığını açıkladığı bir hikâye mevcuttur. Hz. Âdem ve Havva'nın yasak meyveyi yiyip cennetten kovulup dünyaya inişlerini anlatır.

Dünyada farklı yerlere indirilen Âdem ve Havva yıllar sonra birbirini bulur. Yedikleri haram meyvenin tümü kaybolmadığı için Hz. Âdem'in soyundan Kabil yaratılmıştır. Yeryüzündeki fitne ve fesadın başlatıcısı olan Kabil'in bir haram lokmanın neticesi olduğunu söyleyerek Hz. Ali hikâyeyi bitirir.

36. *El-hadîsü's-sâdisu ve's-selâsûn* (v. 84b-86a) Otuz altıncı hadis Hz. Muaz tarafından nakledilmiştir. Hadiste ana babaya iyi davranmanın ömrü uzattığı anlatılır. Pend kısmında mealen "Rabbin sana kendisinden başkasına ibadet etmemeni ve ana babaya iyilik yapmanı emretti." olan İsrâ Sûresi 23. ayetinin de kullanıldığı hadisin hikâye kısmında uzun yıllar annesine iyi bakan bir adamın hikâyesi anlatılır. Hz. Süleyman bir gün âlemi seyre çıkmışken denizde tamamen dalgasız bir bölge görür ve bunun mümkün olmayacağını söyleyerek yanındaki ifritlerine oraya dalıp araştırmalarını emreder. İfritler suya dalar ve orada bir kümbet bulurlar. Kümbeti sudan çıkarıp Eminullāh'ın huzuruna getirirler. Kümbete bir kapı açıp içine girince Allah'a ibadet eden birini görürler. Süleyman peygamber bunun nasıl mümkün olduğunu sorar. Genç adam uzun yıllar annesine baktığını, annesinin de ona "yerin ne yer ne gök olsun, Allah seni nimetleriyle doyursun" şeklinde dua ettiğini söyler. Annesinin ölümünden sonra bir gün deniz kenarında gezerken kıyıda çok güzel olan bu kubbeyi gördüğünü meraklanarak içine girdiğini söyler. Arkasından hemen kubbenin kapısı kapanmış ve orada kalmıştır. Adam annesinin duasının kabul olduğunu anlamış, Allah'a şükretmiştir. Acıktığında nimetlerle dolu ağaçların yetiştiğini, susadığında kubbenin içinde pınarların kaynadığını söyler. Durumunu bu şekilde anlattıktan sonra kubbenin kapısı kapanır ve Allah onu tekrar nimetleriyle beslemek üzere denize döndürür.

37. *El-hadîsü's-sâbi'u ve's-selâsûn* (v. 86a-88a) Otuz yedinci hadisi Ebu Hureyre nakleder. Konusu öfkeyi kontrol etmektir. Bu hadisin hikâyesi de zaman,

mekân ve kişilerin belirli olmadığı hikâyelerdendir. Bir zamanda yaşayan çok kuvvetli bir adamın bir gün öfkeden köpürdüğü, etrafa "sarhoş deve gibi koşturup, ağzından köpükler saçtığı" anlatılır. Bu hali gören bir âlim zat adama ne olduğunu, neden bu kadar öfkeli olduğunu sorar oradaki birine. Bir kişi bu güçlü adama küfretmiştir ve hıncını dilediği gibi döverek alamamıştır. Âlim zat da o güçlü adama yanaşıp, asıl güç ve kuvvetin öfkeyi yenmek olduğunu, gerçek yiğitliğin nefsini yenmek olduğunu söyleyerek uyarır.

38. *El-hadîsü's-sâminu ve's-selâsûn* (v. 88a-89b) Otuz sekizinci hadis Hz. Ömer tarafından nakledilmiştir. Hadiste yaşlılıkta ağaran kılların koparılmaması, kıyamet günü onların nur olacağı anlatılır. Hikâye kısmında seksen yaşında âlim bir zat kendisine ölümün yaklaştığını anlar ve bir arkadaşından 80 yaşında bir köle bulup satın almasını rica eder. Amacı kendi yaşındaki bir köleyi azat edip aynı şeyin Allah tarafından kendisine yapılmasını arzulamasıdır. Köle pazarına giden adama "bir kölenin seksen yıl sahibine hizmet etmesi durumunda sahibi tarafından izzet ü ikram ile azat edildiğini, seksen yaşında bir köle aramanın ahmaklık" olduğunu söylerler. Âlim zatın yanına geri dönen arkadaşı bu durumu ona anlatır. Yaşlı âlim bir miktar sevinir zira o da 80 yıl Allah'a hizmet etmiş, ilim öğrenmiş ve emir ve yasaklara uymuştur. Yine de Allah'a yalvarıp işlediği günahlarını affetmesini diler. Allah, kendi yakınlığını kazanmış bu zata sıkıntı çekmemesini, onu azat ettiğini bildirir. Âlim bu müjdeyi aldıktan sonra huzur içinde canını teslim eder.

39. *El-hadisü't-tâsi'u ve's-selâsûn* (v. 89b-91a) Otuz dokuzuncu hadis Ebu Hureyre tarafından nakledilmiştir. Hadis mezarlık ziyaretlerinde ölülere selam vermeyi, onların kendi hallerince bu selamı aldıklarını anlatır. Hikâye kısmında zaman, mekân ve şahıs adının anılmadığı bir hikâye anlatılır. Geçmiş devirlerde dünyayı terk etmiş, nefsiyle mücadele eden bir kişi varmış ve kendisini her an ölüme

hazır hissedermiş. Her akşam vakti bir mezarlığı ziyaret edip oradaki ölülere dualar edermiş. Bir gün bir işi çıkıp ziyaretini yapamamış ve gece uyuduğu zaman bir sahrada seyrederken tanımadığı bir gurup insanın yanına geldiğini görmüş. Bahsi geçen kişi, kendilerini hiç tanımadığını söyleyerek kim olduklarını sormuş. Onlar da her gün ziyaret ettiği mezardaki ölüler olduklarını onun ziyareti ve hayır dualarıyla mutlu olduklarını söylemişler. Allah ve Peygamber hakkı için ziyaretini aksatmamasını, onlara dua etmeye devam etmesini rica ederek ortadan kaybolmuşlar.

40. *El-hadîsü'l-erba'ûn* (v. 91a-93b) Kırkıncı hadis İbn-i Abbas tarafından rivayet edilmiştir. Hadiste âşık olup, aşkını gizleyerek namusuyla ölenlerin şehit sayıldığı anlatılır. Pend kısmında aşkın klasik biçimde hakiki ve mecâzi iki türü aktarılmıştır. Hadisin hikâye kısmında zaman, mekân ve kişiler ismen belirtilmemiştir. Şehzadeye âşık olan bir yiğitin hikâyesi anlatılır. Klasik şiirin motifleri ile âşıklık halini aktaran bu kısımdan bir parça aktarmak gerekirse:

2814. Sābıḳā var idi bir ehl-i belā
Ḳalbine virmiş idi ʻışḳ cilā

2815. Sāye-veş ʻışḳ ile fütāde idi
Sevdügi pādişāh-zāde idi

2816. Rāzını gizleyüp revānı gibi
Sīnede ṣaḳlar idi cānı gibi

2817. Pādişeh-zāde varsa meydāna
Ḳarşusında ṭururdı dīvāne

2818. Ele çevgānın alsa ol mahbūb
Başını cān atardı ḳılmaġa ṭop

2819. ʻArṣa-i ʻışḳda olup ser-bāz
ʻĀşıḳ-ı ṣādıḳ idi ol mümtāz

2820. Geldi bir gün yanına yārānı
Didiler ḫayli ḳakıyup anı

2821. ‘Aḳlını cem‘ it olma dīvāne
Heves-i vuṣlat itme sulṭāna

2822. Bu ḫayāli çıḳar başūndan gel
Yoḫsa başdan çıḳarsın ey ġāfil (v. 92a-b)

Şehzadeye âşık olduğu bilinen yiğit, çevresine vuslat mümkün olmasa da bunun ümidi ile yaşadığını, kendisine akıl verenlerin onun halinden anlayamayacağını ayık olanın sarhoşun halini anlamayacağını söyler. Şehzade gezintiye çıktığı bir zaman bir gurup halk ona dualar eder ve aşığı olan yiğidi överek ona yakınında bir iş vermesini salık verirler. Bunun üzerine Şehzâde kendisini sevdiğini anladığı gence yanaşıp selam verir. Şehzade’nin bu meyli ve dostane yaklaşımı aşığın dilinin tutulmasına, nefesinin kesilmesine sebep olur. Mahbubunu kendisine “naz yapıyor, cevr oku atıyor” sanan Şehzade ona daha da yaklaşır. O sırada başını kaldırıp aşığı olduğu Şehzadenin yüzünü gören genç, oracıkta şevk ile canını teslim eder.

Feyzî görüldüğü üzere enbiyâ ve evliya menakıbeleri, halk hikâyeleri ve bazı gerçek olayları hikâyeler şeklinde anlatarak dinî-didaktik amaçlar taşıyan eserini okunması zevkli, sürükleyiciliği yüksek bir eser haline getirmiştir. Pend ve hikâyelerde yer yer manaya uygun ayetler de söyleyerek okuyucusunu/dinleyicisini bu vesile ile ikna etmek ve eserden zevk almalarını sağlamak için çaba sarf etmiştir.

2.4 Eserin üslup özellikleri

Müellifinin 17. yüzyılın ilk çeyreğinde kaleme aldığı ve tam bir yüzyıl sonra 1716 yılında eğitimli bir müstensih olan Lufullâh Lüftî’nin elinden çıkan eser imla ve dil

kullanımı açısından bu denli uzun bir eser göz önüne alındığında kurallara uygunluk açısından sağlam bir metindir. Feyzî'nin *sebeb-i nazm u inşa* kısmında "genç yaşlı" herkesin okuyup faydalanması amacı ile "çok dikkatle" kaleme aldığı eser yazarın belirttiği gibi içerik, biçim ve dil kullanımı açısından neredeyse hatasız bir eserdir. Hadislerin güvenirliliği, şekil ve muhtevaya dair inceleme ve tespitler bir önceki kısımda yapılmıştı. Bu bölümde ise mesnevi biçimindeki eserin okura aktarmayı amaçladığını nasıl anlattığına yani dil kullanımına odaklanılacaktır. Dolayısı ile vezin ve nazım biçimi ile ilgili bir tespit tekrar bu kısımda yer almayacaktır. Müellifin dil kullanımı ve sanat anlayışına dair iki alt başlık açılıp birtakım tespitler yapılacak ve bu tespitler metinden örneklerle desteklenip üslup incelemesi tamamlanmış olacaktır. Dil meselesi ile ilgili yazım hatalarına bu kısımda değinilmeyek, bir sonraki bölümde değinilecektir.

2.4.1 Eserin dili

Feyzî-i Kefevî eserinin geniş kitlelerce okunması ve bu okuma eyleminin toplu ve interaktif bir biçimde olmasını istediğinden dil kullanımını buna uygun olarak seçmiştir. Dil kullanımının eserin değişik bölümlerine göre şekillendiğini, ancak büyük kısmı oluşturan tercüme, pend ve hikâyelerin arkaik sözcükler barındıran, günlük Türkçe ile yazıldığını görmekteyiz. *Ravzatü'l-'İbâd* birçok atasözü ve halk deyiminin kullanıldığı, toplu okunma fikrini akla getirten seslenme ve ünlemlerin sıkça kullanıldığı, okuru ile konuşan bir eser olmuştur. Her klasik tarzda ve düzende meydana getirilmiş eser gibi girizgâh kısmı daha ağdalı bir dil ile yazılmıştır. Yani her bölümde hitap edilen, seslenilen özne o kısımdaki dilin en birincil belirleyeni konumundadır. Bu saptama, Allah'a hitaben yazılmış tüm münacatlarda Arapça

kelime ve ibarelerin çokluğu, girizgâhtaki tevhid, hamdele ve salvele bölümleri, çar-yār-ı güzin ve Peygambere yazılmış müstezad göz önünde bulundurularak yapılmıştır. Müellifin Allah'a yalvarıp isteklerde bulunduğu münacat kısımları da bu duruma dâhildir. Örnek olması açısından bir hadisin hikâye kısmının son beş beyti buraya alınıp, hemen ardından gelen beş beyit olan münacat kısmı konulacak ve aradaki üslup farkı aktarılmaya çalışılacaktır:

Hikâyet:

2844. Ne içün bize iltifātuñ yoḳ
Urma gel sīnemize cevr ile oḳ

2845. Ehl-i fażluñ hemīşe bendesiyüz
Ḥāk-i pāyine ser-figendesiyüz

2846. Luṭf-ı maḥbūba oldı çün maẓhar
Başını ḳaldırup o merd-i hüner

2847. Baḳdı Şehzādenüñ yüzine hemān
Urdı bir naʿre oldılar lerzān

2848. Düşdi yire hemān o merd-i selīm
İtdi şevḳ ile cānını teslīm

Münācāt:

2849. Yā Rabbi ḳıl hemīşe beni mübtelā-yı ʿışḳ
Olsun devā-yı derd-i derūnum belā-yı ʿışḳ

2850. Dilden silüp ġubār-ı taʿayyün küdūretin
Ḳıl cān-ı pāki āyīne-i pür-ṣafā-yı ʿışḳ

2851. Ḳıl bāġ-ı ṭāʿat içere serv gibi müstaḳīm[12]
Dūr olmasun hemīşe serümden hevā-yı ʿışḳ

[12] Vezin gereği "içre" kelimese yukarıdaki gibi okunmuştur.

2851. İt cāme-i birūnımı zühd ü ṣalāhdan
Ḳıl kisvet-i derūnumı her dem ḳabā-yı ‘ışḳ

2851. Feyżī-i müstemend ü dil-figār ü kemtere
Fażluñ delīl ḳıl k’ide seyr-i feżā-yı ‘ışḳ (v. 93a-b)

Öncelikle münacat kısmındaki gazelin Fuzûlî’nin meşhhur “*Ya rab belâ-yı aşk ile kıl âşinâ beni/ Bir dem belâ-yı aşkdan etme cüdâ beni”*matla’ıyla başlayan gazeline nazire niteliğinde olduğuna dikkat çekmek gerekir. Hikâye kısmında Türkçe kelimeler fazla, izafeli tamlamalar az ve kısa ve kurallı cümleler çoğunluktayken; Münacat kısmında tüm cümleler devrik, her beyitte iki izafeli tamlama ve çok sayıda Arapça ve Farsça sözcük bulunmaktadır.

Özellikle tercüme, hikâye ve pend kısımları anlaşılır yabancı unsurlardan nisbeten arınmış bir Türkçe ile yazılmıştır. Arapça ve Farsçanın daha ağırlıkta olduğu, girizgâh kısmında müellif Feyzî anlamı bilenemeyecek ya da karıştırılacak yabancı kelimelerin yanına ya da altına Türkçeleri karşılıklarını not düşmüş böylelikle okurun ya da dinlecinin metni anlamasını kolaylaştırmaya çalışmıştır:

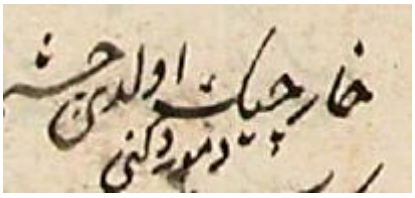

Bu durumun ilk örneği olarak gösterilebilecek v.2a’daki besmele kısmında “ḫār-ı çapak” olarak okunan kelimenin bilinmediği varsayılmış ve kelimenin hemen altına Türkçe karşılığı olan “demür dikeni” karşılığı eklenmiştir.

Bunlardan bir diğeri de v.9a’da Hz. Peygamber’in mucizelerinin anlatıldığı bölümde yapılmıştır. *Sikke-i Mekke* tamlamasında “sikke” kelimesinin “sokak” manasında olduğu notu düşülmüştür:

v. 9a

Klasik edebiyatın manzum eserlerinin çoğunlukla beyit bütünlüğü esasına dayalı olarak oluşturulduğu bilinir. Ancak eserde cümle yapısının tek beyitte tamamlanmayıp iki beyite yayıldığı, anlamın ve sentaksın ancak iki beyitte tamamlanarak bir bütün haline geldiği ifadeler eserde yaygın olarak kullanılmıştır. Örnekler olarak şu beyiler gösterilebilir:

2703. Yüri seksān yaşında bir bende
İştirā it ki baña tā ben de

2704. Ḥaḳ yolına idem anı āzād
Eyleyem ḫāṭır-ı ḥazīnini şād (v. 88b)

Bir diğer örnek de:

2827. Olmaz ise mecāl-i vuṣlat-ı yār
ʻĀşıḳuñ şarṭıdur bu kim her-bār

2828. Sevdüginden ümīd-i vuṣlat ide
Yaʻni rāh-ı ṭalebde ola gide (v. 92)

Eserin toplu bir okuma eylemi için yazıldığını akla getiren seslenme ve ünlemler yaygın bir şekilde kullanılır. *Ey dânâ, cânâ, dilâ, efendi, ahî* vb. ünlemler çok sık kullanılmıştır. Birkaç örnek alıntılmak gerekirse:

756. Düşdi günlerde bir gün *ey dānā*
Ārzū-yı ḥarīm-i Kaʻbe aña (v.26a)

1238 Ṣoñı yoḳdur *efendi* ebterdür

Āḫiret yolı üzere ma‘berdür (v. 41a)

1247. Ehl-i dünyāya ni‘met-i ‘uḳbā
Bī-tereddüd ḥarāmdur *cāna* (v. 41b)

Bu seslenme ve ünlemlerin yanı sıra yazar eserinde teorik kısım diye nitelenebilcek pendlerde kendi tavsiyelerini verdikten sonra hikâyet kısımlarında bu anlatılanlara uygun yaşanmış ya da anlatıla gelen hikâyeleri, nasihatlerini destekleyici olarak koyar. Hikâyeleri “benim söylediklerime inanmıyorsanız, gelin ibret ile bu yaşanmış hikâyeden ders alın” biçiminde sunar:

1249. Var ise sende pend ü nuṣḥa heves
Bu peyāmı işit ki pesdür pes (v. 41b)

1929. Bu peyāmı işit ki göz göre tā
Ola mir’āt-ı i‘tibār saña (v. 63b)

1307. Mey-i ḥırṣ ile olmaġil medhūş
Saña pesdür işit ḥikāyet-i muş (v. 43b)

1375. Sāġar-ı i‘tibārı nūş eyle
Bu peyām-ı ġarībi gūş eyle (v. 45b)

Kimlerin bu toplu okuma eylemine katılabilecekleri, eserin *sebeb-i telif* kısmında “genç yaşlı herkes” olarak cinsiyet belirtilmeden ya da bir cinsiyet ayrımı yapılmadan tanımlanan okur kitlesi göz önünde bulundurularak tahmin edilebilir. Eserin içeriğinden ve “ahî, efendi, er ol er!” seslenmelerinden edinilen izlenime göre okur kitlesi erkeklerden oluşan bir grup olarak tahayyül edilmiştir. Anlatılan hikâyelerde kadınlarla ilgili olanlar, hatta “erlere” örnek alınması, ibret ile bakılması istenen kadınlar anlatılmış ancak, dinleyici/okur kitlesi içinde yer verilmemiştir:

1565. Diñle ol zen hikāyetin mevzūn
Er iseñ ġayretüñ olur efzūn (v. 51b)

Eserin, müellifi ile bağlantılı olarak geniş bir kültür coğrafyasından beslendiği, bu coğrafyalardaki halk deyişleri ve atasözlerinin çok sık kullanıldığı belirtilmişti. Aşağıda alıntılanan beyitlerde atasözü ve deyimler örneklenmiştir. Beyitlerdeki atasözleri ve deyimler italik yapılmış ve yanlarına bugün kullanılan şekilleri yazılmıştır:

1026. Urasın aña pençe hemçü peleng
İdesin geyñ cihānı başına teng (v. 34b) Dünyayı başına dar etmek

1551. *Acele itmek oldı şeyṭāndan*
Niçe ṣabr u te'ennī Raḥmāndan (v. 51a) Acele etmek şeytandandır

1790. *Żālimüñ 'ömri az olur* dirler
Cümleten itdigün bulur dirler (v. 59a) Zalimin ömrü az olur

1043. Ma'rifetden olar ki meyve yemiş
Erlik ondur ṭoḳuzı ḥīle dimiş (v. 35a) Erkekliğin onda dokuzu kaçmaktır

1056. Nāmumı işidüp o merd-i güzīn
Pāyüme ḳodı baş öpdi zemīn (v. 35b) Ayağına baş koymak

1244. Mümkin olmaz ikisi gelmek ele
İki ḳarpuz ṣıġar mı bir baġala (v. 41b) Bir koltuğa iki karpuz sığmaz.

1324. Ki cihān içre söyleşür iller
Ḫācenüñ mālı cānıdur dirler (v. 44a) Mal canın yongasıdır.

1541. *Ṣabr ile gör ḳoruḳ olur ḥelvā*
Daḫı tut bergi aṭlas u dībā (v.51a) Sabırla koruk gelva olur, dut yaprağı atlas.

1850. *Sirke ṣarb olsa fāş olur eṣeri*
Kendü ḳabına ṭoḳınur żararı (v. 61a) Keskin sirke küpüne zarar

2025. ‘Āḳıbet anlara olur ṭābi‘
Ki aḳal ekṣere olur tābi’ (v. 66b) Az olan, çok olana benzer.

2531. Mü’min eyler ḥarāmdan perhīz
Leke götürmez aḳ cāme ‘azīz (v. 83a) Beyaz elbise leke gösterir.

2649. Bu meṣeldür cihānda söylerler
İt ürür kārvān geçer dirler (v. 87a) İt ürür, kervan yürür.

Müellif bu halk deyişlerini, az sözle çok şey anlatan vurucu ifadeleri genellikle pend kısımlarında yani hadisle ilgili kendi açımlama ve tavsiyelerini verdiği kısımda kullanmıştır. Bundan amaç yine kendi söylediklerine birer tanık getirmek, okuru ikna etmek olmalıdır.

Bu kısımda şiirin neyi anlattığı, kime sunulduğu dili doğrudan etkileyen en önemli değişken olarak tespit edilmiş, eserin genelinde halka ithafen yazılmış hadislerin tercüme, pend ve hikâye kısımlarında Türkçe söz dizimi ve kelimeler çoğunluktayken, Münacat kısımlarında dilin değiştiği gösterilmiştir.

Tezin konusu ile ilgili olmasa da doğal olarak kadının kitlesel okuma eyleminde yer almadığı da eserde çıkça kullanılan seslenmelerden hareketle çıkarımsanmıştır. Buna karşılık hikâyelerde dinleyici/okur kitlesini oluşturan erkeklere ahlaklı karakterleri, erdemli yanları ile örnek almaları gereken kadınların hikayelerine dikkat çekilmiştir.

2.4.2 Eserdeki sanatlar ve klasik edebiyat motifleri

17. yüzyıl Türkçenin aruz kullanımına uygun hale gelmiş olması, müelliflerin Arapça ve Farsçaya ağırlık vermeden de sanatlı manzum ve mensur eserler ürettikleri bir

yüzyıldır. Dolayısıyla Feyzî'nin *Ravzatü'l-'İbâd'ı* da bu yüzyılda anlaşılır bir Türkçe ile yazılmış ancak divan edebiyatının motiflerinin kullanıldığı ve söyleyiş güzelliğine erişmiş bir eserdir. Bu kısımda eserde yapılan her söz sanatına sınırlar dâhilinde değinilmeyecek ama çok yaygın kullanılan motifler, cinas ve göz kafiyesi unsurları üzerinden eserin sanatsal değerine işaret edilmeye çalışılacaktır.

Mesnevi nazım biçimiyle yazılmış olan eserde özellikle klasik edebiyatın aşkla, tabiatla, sarhoşluk hali ile ilgili motifleri göze çarpar. Gamzeler kattâldır, pervâne mumun etrafında döner, aşığın ahı yakar, âşıklar zerre gibi sevgili güneş gibidir.

61. Nicesi āfitāba hemser iken
Sözleri selsebīl ü kevṣer iken

62. Ẕerre gibi ḥaḳīr ü ebkem ider
Cür'a-veş pāyimâl-i 'ālem ider (v. 3a)

Güneş ve zerre motifi işlenmiştir.

1567. Ki evāilde var idi bir zen
Çeşmi ḳattāl ü ġamzesi rehzen (v. 51b)

Kadının güzelliği gözü kattâl, gamzesi yol kesen olarak anlatılır.

1689. Gitdükçe ziyāde oldı o bād
Meṣelā āh-ı 'āşıḳ-ı nā-şād (v. 55b)

Aşığın ahları kavuşamadıkça artar.

1702. Esdi bād-ı muvāfaḳat derḥāl
'Āşıḳa fi'l-meṣel nesīm-i viṣāl (v. 56a)

Rüzgâr sevgilinin kokusunu aşığa ulaştırıp bir nebze de olsa sevgili ile kavuşmasına vesiledir.

2136. Nār-ı şerm ile yandı nite ki gül
Başladı ḳıldı nāle çün bülbül

2137. Göklere dūd-ı āhı oldı direk
Eridi şerm ile miṣāl-i nemek (v. 70a)

Gülün kırmızılığı, bülbülün naleleri aşığın temsilidir. Aşığın ahı o denlidir ki göğe direk olur.

2415. Dehenin açdı çünki ġonca-i ter
Aña bād-ı ḫazāndan irdi żarar

2416. Ṣadef olmasa idi beste-dehen
Olmaz idi içinde dürr-i ʻaden (v. 79b)

Sonbahar hep ayrılık getirir ve rüzgârı goncayı incitir. Sadef ve inci motifi de suskunluğun medhine bir hüsn-i talil olarak kullanılmıştır.

Yazılış ve söylenişleri aynı, anlamları farklı olan sözcüklerin dize sonlarında kullanımıyla oluşan cinas çokca kullanılan söz sanatlarındandır. Hem göze hem kulağa hitap eden cinas sanatına ve seslerin aynı olmayıp sadece göze hitap eden cinasa örnek olarak şu beyitler verilebilir:

1812. Rāviler naḳl ider ki Nūşirevān
ʻAdli olmışdı ḫalḳa nūş-ı revān

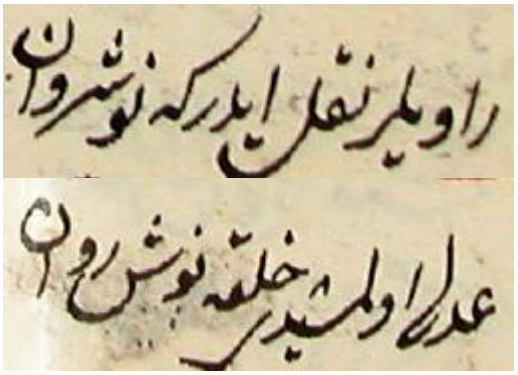
(v. 59b)

662. Ola kim yümn-i himmetüñle Ḫüdāyi
Melekeyne cevābı ide ḳolay

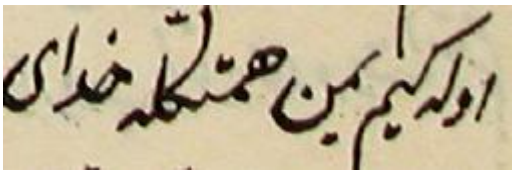

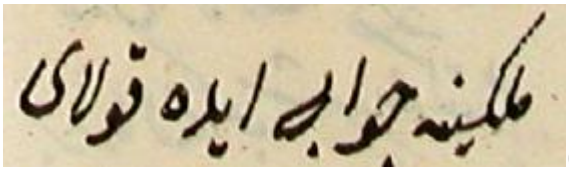
(v. 22b)
Burada kafiye tutmamış sadece göz kafiyesi yapılmıştır.

2637. Mü'mine ḥilm kim yaraşıḳdur
Ḥilm-i Raḥmāna ol ulaşıḳdur

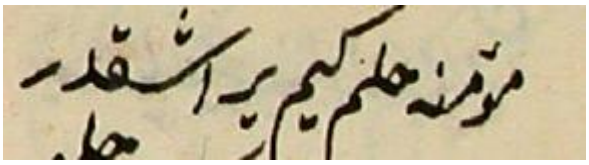

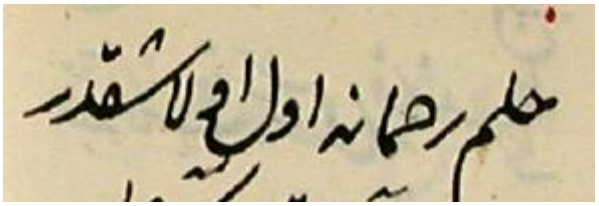
(v. 86b) Göz kafiyesine örnektir.

2380. Bir gün aldı eline āyīne
Naẓar itdi cemāl-i āyına

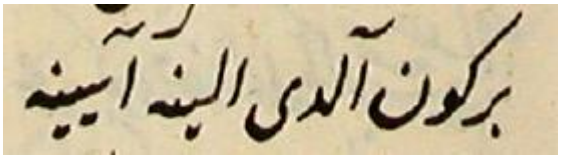

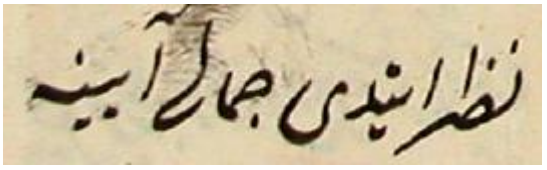
(v. 78a)

Eserde bir sözcüğün eş anlamlılarının da aynı beyitte ya da peşpeşe verildiği örnekler de mevcuttur. M. A. Yekta Saraç'ın Klasik Edebiyat Bilgisi, Belâgat (2013) adlı eserinde bir belagat unsuru olan "*haşiv"*bir eserde cümlenin temel öğelerinden olmayıp söz fazlası olarak yer alan kelimeler olarak ifade edilir. Doldurma söz olarak da bilinen, sözün anlamının kendisi olmaksızın da tamamlandığı *haşivin* yani eş anlamlıların kullanımının beyit bütünlüğü esasına dayalı klasik şiirde beyitlerin şekilsel olarak tamamlanması ve vezne uydurmak amacıyla yapıldığı belirtilir. (s. 89-91) Aşağıdaki beyit örnek olarak verilebilir:

655. Bir gün irdi ḳażā-yı Ḥaḳla meger
Hedef-i cānına ḫadeng-i ḳader

656. Ecel oḳı doḳındı aña o dem
Oldı ża'afla ḳaddi yā gibi ḫam (v. 22b)

Eserde aliterasyon ve asonans da söyleyiş güzelliği yaratmak için kullanılmıştır. Özellikle münacatlarda bu sanatın kullanıldığı söylenebilir. Örnek olarak:

670. İy Ḥakīm ü Ḥaḳem ü Ḥayy ü Ḥalīm ü Müte'āl
Ḳādir ü Ḳāhir ü Ḳayyūm ü Ḳadīmü'l-efḍāl (v. 23a)

İlk dizede ha-hecesi, ikinci dizede ka-hecesi aliterasyonu sağlar.

Eserde iki adet telmî şeklinde gazel de bulunur. "Telmî, bir şairin Türkçe yazmış olduğu şiirinin bazı mısralarını Arapça veya Farsça söylemesidir. Şiirde bulunan Arapça veya Farsça mısralar bir başka şaire ait olmamalıdır." (Saraç, 2013, s.295). Eserde çok sık bir şekilde kullanılan bu sanat özellikle Arapça hadis metinlerinden sonra ravi ismi zikredilmesinin ardından ikinci beytin bir dua cümlesi olarak Arapça söylenen kısımları görülür. Ancak müstakil bir şiir olarak da Farsça

mısralarla yapılmış telmî örneği iki gazel vardır. 31. ve 36. Münacatlar bu şekilde yazılmıştır. Buraya örnek olması açısından 31. hadisin münacat kısmı alınmıştır:

2335. Müheyminā melekā bī-niyāz u settāra
Tū dāde-i bī-tefārīḳ rūzī-i mā-rā[13]

2336. ʻAle't-tevāli irişür kesilmez iḥsānuñ
Edā-yı şükr ne-kerdim lī̈ki niʻmā-rā[14]

2337. Berḳ-ı derūnuma ḫavf –ı āẕāb-ı dūzaḫı kim
Zebīm-i āteş-i dey girye mī-koned ḫārā[15]

2338. Hemīşe ḫayr u ibādāta eyle raġbetümi
Be-ḥaḳḳı ḳurbet-i şāh-ı ḫuceste-sīmā-rā[16]

2339. N'ola iderse ricā Feyżī cennet-i ʻAdeni
Tevessüli ne-koned coz be-luṭf-i mevlā-rā[17]

Saraç'ın (2013) da belirttiği gibi şairlerin bu sanatı yapmadaki amaçları başka dillere şiir söyleyebilecek derecede hâkim olduklarını, bilgi hazinelerinin zenginliğini göstermek, eseri monotonluktan ve tekdüzelikten kurtararak okuyucunun/dinleyicinin dikkatini çekmek olmalıdır.

2.5 Nüsha tavsifi

Ravzatü'l- İbâd'ın günümüzde elde mevcut iki nüshası vardır. Biri Süleymaniye Kütüphanesinde diğeri Ali Emiri Millet Kütüphanesinde kayıtlıdır.

[13] Bizim günlük rızkımızı parça parça sen verdin
[14] Şükrünü eda etmedik ancak eyilik yaptık
[15] O şimşeğin ateşinin korkusundan taş bile ağlar
[16] Güzel yüzlü şahın yakınlığının hakkıyla
[17] Mevlanın lutfu olmazsa ona kavuşamaz

2.5.1 Süeymaniye Küt. Reşid Efendi nüshası

Süleymaniye Kütüphanesi Reşid Efendi Koleksiyonunda demirbaş No. 00137.001 ile kayıtlı bir mecmuanın içinde yer alır. *Ravzatü'l-'İbad* v.1b'de başlayıp v. 94a'da sona erer. Tezin ana kaynağını bu nüsha oluşturmuştur. Karahan (1954) eserin bir de İstanbul Üniversite Kütüphanesinde kayıtlı bir nüshası olduğunu söylemiş ancak yapılan katalog taramalarında böyle Merkez Kütüphanede böyle bir esere rastlanılamamıştır. Zaten kendi verdiği künyede de birtakım mantık hataları vardır. Zira 94 varaklık bir eserin ismini de *Ravzatü'l Ubbad* olarak yanlış şekilde vermiştir. *Ravzatü'l- 'İbad* için "Üniv. Kütüp. T. Yazl., nr. 4097, mec., var. 100b-119b" (s. 220) şeklinde verdiği künye 20 varaklık kısa bir referanstır. Dolayısıyla Karahan bugün elde mevcut olmayan bir eserden bahsetmiş ya da bunu bir başka eserle karıştırmış olmalıdır.

Zahriye kısmında üç adet Osmanlıca temellük ve tevakkuf mührü bulunan nüshada bir de Millet Kütüphanesi mührü bulunmaktadır. Şu an Süleymaniye Kütüphanesinde bulunan eser Reşid Efendi Kolleksiyonunun 1962 yılında Süleymaniye Kütüphanesine taşınmadan evvel Millet Kütüphanesi bünyesinde yer almış olmasından kaynaklıdır.

Eser talik yazı ile 17 satır olarak yazılmıştır. Eserin dış ölçüleri 197x125 iç ölçüleri ise 153x72 mm'dir. Kâğıdı aharlıdır. Ciltli olan eserde minyatür ya da tezhip yoktur. Eserde bir iki yerde mürekkep karışmış ayrıca v.19b'de 3. hadisin münacat kısmı, unutulduğu için olsa gerek, sayfa kenarına yazılmıştır. Hadislerin Arapçaları, *Pend, Hikâyet* ve *Münâcat* ara başlıkları ve alıntılanan ayetler kırmızı mürekkep ile yazılmış, geri kalan kısımda siyah mürekkep kullanılmıştır. Eserde 40 adet Arapça hadis metni, 40 pend, 40 hikâye ve 40 münacat, 13 mesnevi alt başlığı mevcuttur.

Veznin değiştiği yerlerde vezin belirtilmiştir. Eser tüm bu nazım biçimleri de dâhil toplam 2873 beyitten oluşmaktadır. Klasik mesnevi bölümleri bulunan düzgün talik yazı ile yazılmış, başlıkları kırmızı mürekkep ile belirtilmiştir. 1b varağında besmele ile başlayan eser 94a varağında hatime ile sona erer.

Eserin zahriye kısmında üç adet mühür bulunmaktadır. Kapağın iç yüzünde bir sahaftan alındığı yazılı olan mecmuanın tümü 185 varak olup tek bir müstensih elinden çıktığı tahmin edilmektedir. Bu çıkarım tüm mecmua boyunca değişmeyen el yazısı, sayfa düzeni ve mürekkep kullanımına dayanmaktadır. Müstensihimiz Lütfullāh b. İsmail adını taşır.

Zahriyenin 1a yüzünde mühürlerle birlikte bir "içindekiler" kısmı mevcuttur. Bu kısımda mecmuanın içerdiği toplam 8 eser "*işbu mücelletde mevcûddur"* denilerek isimleri ve müellifleri ile birlikte zikredilmiştir. Eserlerin yanlarında parantez içinde başlangıç ve bitiş varakları yazılmıştır:

Mecmūʿa

1. Merḥūm Kefevī Ḥaydarzāde Efendiniñ *Şerḥ-i Ḥadīṣ-i Erbaʿīn Ravżatü'l-ʿİbād* Kefevī Ḥaydarzāde (v.1b-v. 94a)

2. *Risāle-i Ḥilyetü'r-Ricāl* merḥūm ʿĀlī Efendi (v. 98b-v. 127a)

3. R*ūḥü'n-Nüfū*s Kefevī-zāde Feyżī Efendi (v. 128b-149b, öncesinde v. 128a'da *ḳaṣīde-i Āmāli* nüñ naziresi ile birlikte notu düşülmüştür.)

4. Merḥūm Kefevī-zāde Feyżī Efendinüñ *Ḥamr Ḥaḳḳında Risāle vü Ḳaṣīde-i Ḥamr* (v. 151b-v. 161b)

5. *Her Ayuñ Saʿd ü Naḥsı Beyānında Ḥadīṣ-i Şerifle Naḳl olınmış Risāle*-i *Müteberrike* (v. 163b-v. 173b)

6. *Hafta günlerinüñ Saʿd ü Naḥsi Beyānında Abdü'l-ġanī Risālesi* (v. 174b-v. 181a)

7. *Her Ayuñ Saʿd ü Mümtezic ü Naḥsi Ḥaḳḳında Manẓūmedür 10 Su'ud, 8 Mümtezic, 7 Nuḥs* (v. 182a-182b)

8. *Neṣāyiḥ Beyānında* (v. 184a-v. 185a) Sāḥim Beyüñ manẓūm Mektūbı Vāli merḥūmuñ manẓūm Mektūbı. (v. 1a)

Ravzatü'l-'İbad'ın da içinde bulunduğu 185 varaklık mecmuadaki sekiz eserden üçü Feyzî-i Kefevî'ye aittir. Oran olarak Feyzî'nin eserlerinin bu denli çoğunlukta olması müstensih ve müellif arasında bir akrabalık ilişkisi ya da başka tür bir yakın ilişkiyi akla getirmektedir.

Eserde herhangi bir karışıklığı önlemek amacıyla reddâde kullanılmıştır. Yazmanın her varağı Arap rakamları ile numaralandırılmıştır (١,٢, ٣, ٤, ٥…) Müstensihi Lütfullāh b. İsmail'dir ve hicri 28 Rebiülahir 1126'da yani miladi 13 Mayıs 1714'te tarihinde İstanbul-Üsküdar'da istinsah edilmiştir.

Müstensih Lütfullāh hem yazı güzelliği açısından hem imla kurallarına uygunluk açısından çok yetenekli ve bilgili bir müstensih olarak anılabilir. Müstensihin kendini kâtibü'l-kâssamü'l-medine-i Üsküdar olarak tanıtması bu saptamayı kanıtlar nitelikteir. Zira eserde sıkça birbiri yerine kullanılmış ﭼ ve ﭽ harflerini saymazsak metinde dipnotlarda belirtilmiş bir iki kelime hatası dışında yanlışı yoktur. Eserin 1a sayfasında üç adet mühür ve vakıf kaydı bulunur. Bunlardan biri h. 1220 yani M. 1805-06 tarihlidir.

2.5.2 Ali Emiri nüshası

Bu nüsha AEmnz812 künyesi ve 297.2 yer numarası ile kayıtlıdır. Müstakil ve ciltli bir nüshadır. Cildin sırtı bez ve yüzü ebru kağıtla kaplıdır. Kırmızı cetveller içinde iki sütüun ve 15 satır olarak yazılşmıştır. İlk sayfasında altın zencirek ve bir tezhipli bir ser levha bulunur. Eserin bölüm başlıkları ve hadislerin Arapça kısımları Süleymaniye nüshasında olduğu gibi kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Bazı yerlerinde

kurt yenikleri ve tahribler bulunan eser tamir görmüştür. Reddade mevcuttur fakat sistematik olarak her sayfada yer almamaktadır. 1b sayfasında başlayan eser 92a sayfasında sona erer. Örnek teşkil etmesi açısından Ek C'de verilecek olan tıpkı basıma bu nüshanın zahriyesi ilk vargı ve son varağı eklenmiştir.

2.6 Metin tespitinde izlenen yol ve çeviriyazı sistemi

Bu kısımda *Ravzatü'l-'İbād* adlı mesnevinin çeviri yazılı metni ortaya konarken izlenen yöntemler üzerinde durulacaktır. Okuma kolaylığı olması adına maddeler şeklinde listelenecek olan bu bölümde metinde sistematik olarak yapılan hatalar, farklı yazımlar, tek seferlik yazım hataları ve metnin okunması sırasında kullanılan yardımcı kaynaklar üzerinde durulacaktır.

On yedinci üzyılın ilk çeyreğinde kaleme alınan *Ravzatü'l-'İbād* yazıldığı yani müellifin kaleminden çıktığı zamanın dil özelliklerine göre okunmuştur. Aşağıda metinde yapılmış tek tük imla hatalarına ve sistematik yanlışlara örnek teşkil edecek beyitler yer almaktadır.

Aruzun büyük oranda ustalıkla kullanıldığı söylenebilecek olan eserde elbetteki vezin eksiklikleri vardır ve bunlar ilgili yerlerde dipnotta belirtilmiştir. Ancak müellifin vezini tutturabilmek için kelimelerin imlasına hareke kullanarak müdahalelerde bulunduğunu da belirtmek gerekir.

1. Eserin tamamında kelimelerin telaffuzunda çoğunlukla James William Redhouse'un Türkçe-İngilizce sözlüğü esas alınmıştır. Çoğunlukla orijinal olanlar tercih edilmiş ancak veznin gerektirdiği durumlarda vulgarize kullanımları tercih edilmiştir. Bunun dışında F. J. Steingass'ın *A comprehensive Persian-English*

dictionary (1998) adlı sözlüğü, Cem Dilçin tarafından hazırlanan Yeni tarama sözlüğü (2013) başvuru kaynakları olarak kullanılmıştır. Online kaynaklar olarak ise "www.lexiqamus.com" ve "www.kubbealtilugati.com" adreslerinden de sıkça faydalanılmıştır.

2. Arapça, Farsça kelimelerin başına ve sonuna gelen edat ve eklerin, Arapça tamlamaların ve Farsça tamlama ve birleşik kelimelerin yazımında İsmail Ünver'in "*Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler*" (1993) adlı makalesi esas alınmıştır.

3. Metinde müstensihin kelimelerin imlasına dair yaptığı çeşitli hatalar dipnotlarda gösterilmiştir. Ancak çok sık tekrar eden ج ve چ harflerinin birbirlerinin yerine kullanımı gösterilmiştir.

4. Mesnevi biçimindeki eserin kırmızı mürekkep ile yazılmış bölüm başlıkları Romen rakamaları ile (I, II, III, IV, …) hadisler ise Latin rakamları ile (1, 2, 3, 4, …) gösterilmiştir.

5. Metindeki Türkçe fiillerde görülen "-ub/-üb" bağ-fiil eki "-up/ -üp" şeklinde okunmuştur.

6. Müellif vezni tutturmak için kimi kelimelerin halk içinde kullanılan değişik formlarını kullanmıştır (peyember-peygamber, dünya-dünye vb.) Bu durum yanlış bir kullanım olmadığından ilgili yerlerde özellikle belirtilmemiştir. Bunun yanında yine vezin zorunluluğu olarak kelimelerin imlasına harekelerle müdahalede bulunmuş ve o okunuşu zorunlu tutmuştur. Örnek:

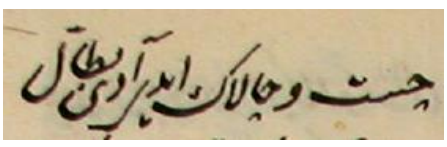

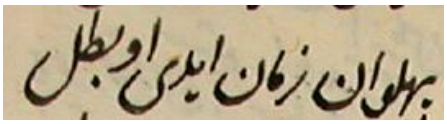 (v. 35a)

Battal Gazi'nin ismi bu şekilde bir üst beyitte yazılmışken hemen alt beyitte vezin icabı Baṭal şeklinde yazılmıştır.

7. Yaygın kullanımı ḫidmet şeklinde olan bugün hizmet şeklinde kullanılan kelime günümüz şeklindeki gibi 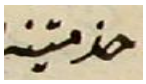 ḥiẕmet biçiminde metinde yer almıştır. Dolayısıyla yine çoğunlukla olduğu gibi metindeki okunuşu esas alınmıştır.

8. Metinde genel imlasına uymayan ama sistematik biçimde eser boyunca devam eden orijinalinin ذ harfi ile yazıldığı "zerre" kelimesi metinde geçtiği her yerde şeklinde yazılmıştır. Aynı şekilde sistematik olarak خ harfi ile yazılması gereken "ḫuceste" kelimesi metinde kullanıldığı her yerde ح harfi ile yazılmıştır. Çalışma boyunca bu kelimelerin sözlüklerdeki doğru biçimleri yazılmış her seferinde dipnotta belirtilmememiştir.

9. Eserde sık sık akusatif halini belirten ی harfi ile izafeyi belirten ء birbiri yerine kullanılmıştır. Buralarda anlamın gerektirdiği okunuş tercih edilmiş hatalar gösterilmemiştir. Örnek:

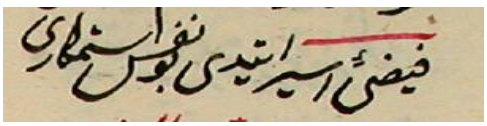 (v. 60b) Hemze işaretinin akusatif yerine kullanıldığı bir örnektir.

10. Metinde yine vezin gereği yapılan ses düşmeleleri iki kelime kesme işareti (‘) ile birleştirilerek gösterilmiştir. (n’iyledigü, n’ola, k’anı vb.)

11. “imek” eylemine gelen ekler *idi, iken* vb. vezin müsaade ettiği ölçüde kelimelerden ayrı yazılmış, veznin gerektirdiği durumlarda bir önceki kelime birleştirilerek okunmuştur.

12. Kelimelerin yazımında belirtilmesi gereken hemzeleri çoğunluklar koymamıştır. … o leîm (v. 38b), 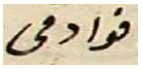 (v. 32a)

13. Metinde çok yerde akusatif ve datif halleri birbirinin yerine kullanılmış bu durumlarda düzeltmeye gidilmeyip, yazılı metne sadık kalınmıştır:

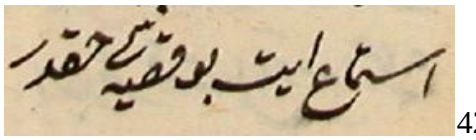
428. İstimā‘ it bu ḳıṣṣaya ki ḥaḳdur (v. 15a)

14. Metinde çift ünsüzle biten kelimelerin iki sessiz harfi de gösterilmiştir (birr, dürr vb.). Veznin gerektirdiği durumlarda istisnalar yapılmıştır.

15. Eserde kullanılmış olan vâv-ı ma‘dûle’ler (-^{v}-) şeklinde hösterilmiştir. Örnek: ḥ^{v}ān vb.

16. Eserdeki atıf vavları kelimelerden ayrı yazılmıştır. Ancak kendinden önceki kelimenin sesli harfle bittiği durumlarda vu/ vü, sessiz harfle bittiği durmlarda

u/ ü şeklinde kalınlık incelik uyumuna göre yazılmıştır. Örnek: 595. *Feraḥ-efzā vü dilkeş ü ḫurrem* (v. 20b)

17. Metinde kullanılan *râvî, ya ʿnī, līkī* gibi uzun ses barındıran kelimelerde veznin kısa hece gerektirdiği durumlar da bile uzun "î" sesi yazılmıştır. Bu durumlar çok sık olduğundan metinde veznin gerektirdiği biçime uyulmuş, bu durumu burada belirtmekte fayda görülmüştür.

18. Ölüm anlamındaki "merg" kelimesinin metin içinde zorunlu olarak iki farklı okunuşu kullanılmıştır. Redhouse sözlüğünde "merg" olarak okunmuş şekline uyuldu ancak dize sonlarında kafiye uyumu sağlanması gereken yerlerde "merk" şeklinde okunmuştur.

19. Metindeki vezin bozuklukları ve düzeltmeler dipnotta belirtilmiştir.

20. Metne yapılan ilaveler köşeli parantez ([])içine alınmıştır.

21. Metindeki "ile" edatı vezne göre müstakil bir şekilde okunduğunda olduğu gibi okunmuş, ancak vezin gereği kendinden önceki kelimeyle birleşik kapalı hece oluşturduğu durumlarda ses uyumuna bağlı bir şekilde kelimeyle bitişik yazılmıştır. Örnek:

632. Dil-i ḫālişledür teʿāmül-i yār
Ḳalb ile kimse eylemez bāzār (v. 22a)

22. Arapça ya da Farsça sözcükle Farsça bir fiil gövdesinden meydana gelmiş tüm terkiplerin arasına tire işareti (-) konmuştur. Örnek: ser-nigûn, dil-firûz, ʿanberîn-sîrişt vb.

23. Ters çevrilmiş tamlamalarda şairin iki kelime arasında bağ kurarak oluşturduğu tamlamalarda bu iki kelime izafe tamlaması ile değil tire işareti ile birbirine bağlanmıştır. Örnek: bed-kâr, hûceste-nihâd vb.

24. Son harfleri sakin bir ى olduğu halde hafifletilmiş biçimleri uzun "a" veya uzun "u" sesleriyle biten kelimeler, tamlamanın ilk kelimesi olduklarında, sonlarındaki "y" ünsüzü kelimenin asli ve son harfi olarak yazılmıştır. Örneğin: bûy-ı ter, rûy-ı sefîd, pây-ı kadem vb.

25. Âsmân, rûzgâr, âftâb gibi Farsça kelimeler "âsumâm, rûzigâr ve âfitâb" şeklinde okunmuştur.

26. İnceleme kısmında metin içine verilen referanslar ilgili kısımların yazma nüshada kolay bulunabilmesi açısından varak numaraları verilmiştir. Beyitlerin başındaki rakamlar ise çeviriyazı kısmındaki beyit sıra sayılarıdır.

27. Tezi eseri anlamayı kolaylaştıracak şekilde vücuda getirmek için eserin tıpkı basımı Ek C olarak, yine eseri anlamayı kolaylaştıracağı düşünülen kısa bir sözlük Ek B olarak eklenmiştir. Ek A olarak da tezin İngilizce uzun bir özeti verilmiştir.

28. Metin aşağıda gösterilmiş olan uluslararası transkripsiyon alfabesine göre okunmuştur.

Metinde kullanılan transkripsiyon harfleri:

أ, ء	a, e, ’	ش	ş/ Ş
آ	a/ A, ā/ Ā	ص	ṣ/ Ṣ
ب	b/ B	ض	ḍ/ Ḍ, ż/ Ż
پ	p/ P	ط	ṭ/ Ṭ
ت	t/ T	ظ	ẓ/ Ẓ
ث	s̲/ S̲	ع	‘
ج	c/ C	غ	ġ/ Ġ
چ	ç/ Ç	ف	f/ F
ح	ḥ/ Ḥ	ق	ḳ/ Ḳ
خ	ḫ/ Ḫ	ك	k/ K, g/ G, ñ
د	d/ D	ل	l/ L
ذ	z̲/ Z̲	م	m/ M
ر	r/ R	ن	n/ N
ز	z/ Z	و	v/ V, o, ö, u, ū, ü
ژ	j/ J	ه	h/ H, a, e
س	s/ S	ى	y/ Y, ı, i, ī

BÖLÜM 3

ÇEVİRİ YAZILI METİN: *RAVZATÜ'L-'İBĀD*

[1a]

Merḥūm Kefevī Ḥaydar-zāde Efendinüñ Ravżatü'l-'İbād nām Ḥadīṣ-i Erba'īn Kitābıdur

Mecmū'a

Merḥūm Kefevī Ḥaydarzāde Efendinüñ Şerḥ-i Ḥadīṣ-i Erba'īn Ravżatü'l-'İbād Kefevī Ḥaydarzāde

Risāle-i ḥilyetü'r-ricāl merḥūm 'Ālī Efendi

Şerḥ-i Naẓīre-i Ḳaṣīde-i Amāli

Bi-rūḥü'n-Nüfūs Kefevī-zāde Feyżī Efendi

Merḥūm Kefevī-zāde Feyżī Efendinüñ Ḥamr Ḥaḳḳında Risāle vü Ḳaṣīde-i Ḥamr

Her Ayuñ Sa'd ü Naḥsı Beyānında Risāle Hafta günlerinüñ Sa'd ü Naḥsı Beyānında Abdü'l-ġanī Risālesi

Her Ayuñ Sa'd ü Mümtezic ü Naḥsı Ḥaḳḳında Manẓūme

Neṣāyiḥ Beyānında Sāḥim Beyüñ manẓūm Mektūbı Velī birāderüñ manẓūm Mektūbı Vāli merhūmuñ manẓūm Mektūbı işbu mücelletde mevcūddur.

Esrār-ı leṭā'ifü'l-ilāhiyeye 'add olınmışdur ki işbu mücelledāt-ı laṭīfenüñ muḥarriri Luṭfu'llāh olup yine bu 'abdü'ż-ża'īf Luṭfu'llāha resīde olmışdur

[1b]

3.1 I. Haẕā kitāb-ı *Ravżatü'l-'İbād*

Naẓar eyle ḳuyūddan ol āzād

Bismi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

Feilātün/ Mefāilün/ Feilün

. . - - / . - . -/ . . -

1. İbtidā-yı kelām-ı pāk ile
Saṭr-ı bismillāh oldı eyle nigāh

2. Bu saṭırdur kilīd-i maḫzen-i cān
Fātiḥ-i müşkilāt-ı her dü cihān

3. Kelimātuñ bu rūḥıdur el-haḳ
Ehl-i ‘ilmüñ fütūhıdur muṭlāḳ

4. Merd-i dānāya nūr-ı sāṭı’dur
Dīv olana şihāb-ı lāmi’dür

5. Levḥa-yı ḫāṭırında ḳanḳı kişi
Yazdı ise bu naḳş-ı cān-baḫşı

6. Müjde olsun hezār ol merde
Sikkeyi ḳazdı seng-i mermerde

7. İtmege nefs ile cihād müdām
Seyf-i ḳāṭı‘ yiter saña bu kelām

8. Oldı şöhretle bu kelām-ı mübīn
‘İlm-i ser-firāz-ı dīn-i mübīn

9. Ḥarfleri oldı ceyş-i raḥmānī
Münhezim itdi cünd-i şeytānı

10. Baḳ bu mir’āt-ı pür-ṣafāya ‘ayān
Görinür anda ṣūret-i Raḥmān

11. ‘Arabīdür bu naẓm-ı bālā-ter
Ṣūretā misk-i Rūmīye beñzer

12. Ẓāhirā ḥarflerine ser-tā-ser
Eyleseñ ger nezāket ile naẓar

13. Güle beñzer ki ola ber-deste
Bir nihāl üzre ideler beste

[2a]

14. Oldı bu saṭr-ı sāṭı'ü'l-envār
Fülk-i 'ilme necm-i gīsū-dār

15. Pāk eyler bu naẓm-ı dilkeş ü ḫūb
Sāḥa-yı ḳalbi nitekim cārūb

16. Budurur hādī-i ūlū'l-elbāb
Meş'al-i kārbān-ı rāh-ı ṣevāb

17. Naẓar eyle bu saṭr-ı zībāya
Benzemez mi nihāl-i ra'nāya

18. Levḥaşa'llāh ne naḫl-i zībādur
Ġayret-i serv reşk-i ṭūbādur

19. Ṣaldı bu serv sāye her suda
Oldı ḫalḳ sāyesinde āsūde

20. Ḥak budur ravża-yı hidāyetdür
Gülşen-i fażl u bāġ-ı raḥmetdür

21. Ferşi 'arşa şerefden aġlebdür
Neşri misk-i cennetden aṭyebdür[18]

22. Ṣaḥnı ḫuld-ı berīne daḫl eyler
Sidre-i müntehāyı naḫli geçer

23. Ḥarf-i bādur aña muraṣṣa'-i bāb
Yessirallāhe feṭḥ-i haze'l-bāb

24. Semen-i sa'dī sīn ider eş'ār
Ser-i sālikde dā'imā yiri vār

[18] İkinci tef'ilenin ilk hecesinde vezin aksıyor.

25. Daḫı sīnindeki o dendāna
Ḫār-çapak oldı çeşm-i nādāna

26. Tā varup ṣaḥn-ı gülşene giremez
Belki hergiz ḳurāsına iremez

27. Maḥż-ı feyżinden itdi Rabb-i Mu’īn
Mīmini teşne-gāna mā-i mā’in

28. Ẓulmet-i cehli cehd idüp geçegör
Gel bu āb-ı ḥayātı sen içegör

29. Lafżatu’l-lāh gül-i şerī’atdur
Elifi gülbīn-i ḥaḳīḳatdur

30. Saña bu verd-i ter yiter a göñül
‘Ārife çünki kāfidür bir gül

[2b]

31. Hāsı pür ġoncadur ki beste-dehān
Keşf-i sır itmedi bu remzi duyan

32. Lafẓ-ı Raḥmāndur ism-i Rabb-i Celīl
Göremez elif ü lāmı çeşm-i ‘alīl

33. Lāmıdür naḫl-ı luṭf-ı Rabbānī
Rāsı berg-i niḥāl-i Rahmānī

34. Ḥāsıdur ‘ibret ile sen aña baḳ
Ġonce-i lālezār raḥmet-i Ḥaḳ

35. Ḫāne-i nūnı ḥavż-ı kevṯerdür
Yā aña kāse-i mücevherdür

36. Noḳṭasıdur olursa ma’lūmuñ
Ki ḫıtām-ı raḥīḳ-ı maḥtūmuñ

37. Ḥarf-i yā ey güzīn-i ehl-i ḳabūl
Dāldur yāsemīn ḳudrete ol

38. Ḳande beñzer bu bāġa bāġ-ı İrem
Ger irem dir iseñ āña her dem

39. Yüri var maʿrifet yolına revān
Ser-be-ser gel bu bāġ-ı ḳıl seyrān

3.2 II. Ḥamd ü tevḥīd-i Rabb-i ʿālemdür

40. Söz ki olmaya anda ḥamd-i Ḫüdā
Rūḥsız ḳalbe döner meṣelā

41. Saʿy-i meşkūr olur mı bir aḥdüñ
İtmese şükr-i niʿmetin ḥamdüñ

42. Ḥamd ü şükridurur Ḥaḳuñ muṭlaḳ
Söz gülistānına viren revnaḳ

43. Şükri ile ṣafā bulur ervāḥ
Ẕikri ile ṣafā bulur eşbāḥ

44. *Felehü'l-ḥamdu ḳable küll-i māḳāl*
Velehü'ş-şükrü fī cemīʿi'l-ḥāl[19]

45. Minnet ol şāhadur ki yoḳ bedeli
Maḫzen-i ḥikmet itdi cān u dili

46. Evvel oldur ki ibtidāsı yoḳ
Āḫir oldur ki intihāsı yoḳ

[19] Her sözden önce hamd onundur. Her durumda şükür onundur.

[3a]

47. Kenz-i maḫfī̆di ẕāt-ı pinhānı
Kendü bilürdi neydügin ānı

48. İtdi ẕātı bilinmesin maḳṣūd
Tā ki ma’rūf olup ola ma’būd

49. Eyledi ẕātı ya’ni Sübḥānı
K’ola kāmil vücūd-ı ‘irfānı

50. Genc-i maḫfī̆sin eyledi iẓhār
Mümkināta o genci itdi niṣār

51. İki ḥarfile bī̆-‘aded eşyā
Oldı bir demde yoġ iken peydā

52. Eyleyüp cūd u luṭfını ekmel
İtdi insānı cümleden efḍal

53. Kimisin menba’-ı celāl itdi
Kimisin maẓhar-ı cemāl itdi

54. Kimisin ḳıldı ‘ilimle ḫoş-rā
Kimisin eyledi süḫan-ārā

55. Kimine ‘aşḳını idüp hem-dem
Luṭfuñ itdi anuñla hem-bā-hem

56. Ba’żısına daḫı ġınā virdi
Ba’żısına faḳr ile fenā virdi

57. ‘Ömrini ba’żısınuñ itdi dırāz
‘Ayşını kimisinüñ eyledi az

58. Kiminüñ yirini itdi zī̆r-i zemī̆n
Kiminüñ meskenin sipihr-i berī̆n

59. Ba’żısın ṣūretā zemīn eyler
Ma’nīde ḳadrini metīn eyler

60. Kimin eyler sezā-yı keşf-i ḥicāb
Kimisin müsteḥaḳ-ı zecr ü ‘itāb

61. Nicesi āfitāba hemser iken
Sözleri selsebīl ü kevṯer iken

62. Ẕerre gibi ḥaḳīr ü ebkem ider
Cür’a-veş pāyimâl-i ‘ālem ider

63. Gāh olur bir gedāyı şāh eyler
Gāh olur şāhı ḫākirāh eyler

[3b]

64. İḫtilāfāt-ı nev‘-i insānı
Ṣanma beyhūdedir ṣaḳın ānı

65. Herbirisi bir isme maẓhardur
Bī-tereddüd aña musaḫḫardur

66. Ẕerrece ẕerre eylese ḥareket
Vardurur ānda lā-cerem ḥikmet

67. İki ‘ālemde ol Ḥakīm Ḫüdā
Ḳıldı her şeyi ḥikmet üzre binā

68. Bir varaḳdur kitāb-ı ṣun‘ına pāk
Ṣafḥa-yı ḫāk ü levḥa-yı eflāk

69. Gögi ref‘ eyledi bi-ġayr ‘amed
Yiri basṭ itdi ḳıldı ṭaġı veted

70. Kehkeşān vaḥdetine ḥüccet-i tām
Mihr ü meh iki şāhid-i ḫoş-nām

71. Dīde-i ‘ibreti aç eyle nigāh
Bu ne ḥikmetdurur Te‘āla’llāh

72. Ki muḥīṭ eyledi nüh eflākı
Birbiri üzere ḳapladı ḫāki

73. Ḫākden ḫalḳ itdi insānı
Bir avuç ḫāk iken görüñ anı

74. Ḳadri ‘āli vü rütbesi erfa’
Sāḥa-i ḳalbi cümleden evsa’

75. Żāhir olmaġa saña ṣıdḳ-ı maḳāl
Diñle kim didi İzed-i Müte’āl

76. Cāmi’ olmaz benüm kemālātum
Gerek arżum gerek semāvātum

77. Müminüñ ḳalbidür velī vāsi‘
Odur ancaḳ kemālümi cāmi‘

78. Murġ-i dil uçsa evc-i vaṣfına ger
Per ü bāli gidüp ḳalur bī-fer

79. Mümteni‘dür ki mümkin ide aña
Ṭā‘at-i vācibü’l-vücūdı-edā

80. *Mā ‘abednāke* dimedi mi nebī[20]
Faḫr-ı ‘ālem Muḥammed-i ‘Arabī

[4a]

81. Na’t-ı ḫāṣı anuñ vücūd-ı ḳıdem
Māsivā vaṣfıdur ḥādiṯ ü ‘adem

82. ‘İbret ile naẓar olınsa eger
Ṣuver-i mümkināta ser-tā-ser

[20] Sana hakkıyla kulluk edemedik. Hadis-i şerif

83. Guyiyā yaḫ̱da naḳş-ı zā’ildür
Ya’ni kim bī-beḳā heyākildür

84. Bir baḥrdür bu sır ki ḳa’r-ı ‘amīḳ
Keşti-i dil olur bu yemde ġarīḳ

85. Her dem olur bu ‘arṣada ey cān
Nice ten küşte nice ser ġalṭān

86. Degme ġavvāṣ o lücceye ṭalamaz
Dürr-i maḳṣūdı sehl ile alamaz

87. Meded ola meger ki Mevlādan
‘Avn u luṭf ola Rabb-i ‘a‘lādan

88. Bu mu’ammāyı ol kes eyler ḥal
Feṭḥ ide aña Rabb-i ‘izz ü cel

89. Cāndan aḫ̱fā disem müsellemdür
Günden eclā dirsem eslemdür

90. Gerçi buldı ṣıfātı ile ẓuhūr
Eylemez künh-i ẕātı ḳalbe ḫ̱uṭūr

91. İdemez kimse derk künh-i vücūd
Ḳande maḥdūd u ḳande nā-maḥdūd

92. *Mā hüve’l-ḥaḳ nihāyet-i idrāk*[21]
Degil illā ki ‘acz ‘ani’l-idrāk

93. Diñle bu sözi kim ḥaḳīḳatdür
Bu ṭarīḳuñ me’āli ḥayretdür

94. Didi taḥḳīḳ ol eşref-i sālik
Mā ‘arefnāke ḥaḳḳa ma’rifetik[22]

[21] İdrakin varacağı nihai nokta Hak’tır.
[22] Seni hakkıyla bilemedik. Hadis-i şerif

3.3 Ḳaṣīde

Mef'ūlü/ Fāilātü/ Mefāīlü/ Fāilün

- - . / - . - . / . - - . / - . –

95. *Sübḥāne men taḥayyerenī derkühü'l-verā*[23]
Ḳad yüdrikü'l-'avālime ṭuurān ve lā yurā[24]

96. Sulṭān-ı bī-mu'ārıẓ u deyyān-ı bī-naẓīr
Vehhāb-ı bī-müzāḥim ü fa'āl-i mā-yeşā

[4b]

97. Ḳayyūm-ı lā-yezāl ü Ḳadīm-i bilā-zevāl
Ḥayy-ı velāyemūt Bāḳ-i bilā-fenā

98. Āteş-zen-i çerāġ-ı ṭarabḫāne-i zemīn
Meş'al-firūz-ı encümen-i encüm-i semā

99. Ol şāh-ı ẕü'l-cemāl ü keşīrü'n-nevāl[25]
İrmez celāl-i ṭāḳına hergiz kemend-rā

100. Düşse cibāle ḳaṭre-i bārān-ı raḥmeti
Her seng-pāresi ola dürr-i girān-bahā

101. İrse birān bir şerer-i nār-ı niḳmeti
Yedi bihārı dökseñ aña bulmaz inṭifā

102. 'İzzet eliyle bir kesi tāc-ı ser eylese
Dest-havādiş eyleyemez anı ḫāk-i pā

103. Ḳahr ile ṣalsa bir kesi ḫāk-i rezālete
Virmez felek hīç o düşkine dest-i irtiḳā

[23] Ötesini düşünmenin benikararsızlıkta bıraktığı (Allah) bütün noksanlardan münezzehtir.
[24] Kendisi bütün alemleri bilir de görülmez.
[25] Vezin aksıyor.

104. Ḳalmadı yiryüzinde dilā ẓulmet-i ḍalāl
Çün ṭāli‘ oldı emriyle neyyir-i Ḫüdā

105. Şerḥ-i kemāl ḳudretine ḳādir olınmaz
Hem-vār olsa iki cihān ḫalḳı bir yaña

106. Ey gösteren cemālini ehl-i ‘ibādete
Rū’yet-i kīşi üzere gider izābda[?][26]

107. Entelleẕī teferrede fī’l-külli bi’l-vücūd
Ve’l-vehmü min ḳuṣūrihi semmāhü bi’s-sivā[27]

108. Gerçi kitāb-ı ḳudretüñe noḳṭadur zemīn
Bir dāldur bi-‘aynihi bu ṭārem-i dü-tā

109. Ḫurşīd-i āsumānki füru‘ile pür-zemīn
Mihr-i cemālüñe göredür fi’l-meṣel sühā

110. Güller bitüre saḫrā-yı ṣammā çemen miṣāl
Bir ḳatre āb-ı ref’etüñ irse eger aña

111. İtmez iḥāṭa ṣun‘uña vaṣf-ı zü’l-kemāl
İrmez şu’ūn-ı ẕātuña fikr ūlāyi’n-nihā

112. Ẕākir seni meḥāfil-i gülşende bülbülān
Ḥāmid saña bisāṭ-ı çemende ḳamu geyā

113. Var her göñülde cezbe-i ‘ışḳuñla bir eṣer
Var şevḳ-i vuṣlatuñ ile her serde bir hevā

[26] Metinde şeklindedir. Anlama uygun bir kelime bulunamamı
[27] a: Bütün varlık içinde biricik olan sensin. b: Kusuruna dair vehmi masiva diye isimlendirdi.

114. Ma‘nīde saña var ḳamu şeyüñ teveccühi
Var kiminüñ egerçi tevellīsi ṣūretā

[5a]

115. İrgürse n’ola maḳṣada herkes ṭarīḳi
Sensün ḳamuya çünki ḥaḳīḳatde reh-nümā

116. Ṭūbāyı sensün eyleyici revnaḳ-ı bihişt
Sensün ḳılıcı sidreyi rif‘atle müntehā

117. Gül nükhetini sensün iden ‘anberīn-sirişt
Sensün dem-i ġazāle viren būy-ı cān-fezā

118. Sensün idici ḳāmet-i şimşādı mu‘tedil
Sensün çemende serve viren ḳadd-i dil-rübā

119. Sensün derūn-ı lāleye dāġ-ı hevā uran
Mānend-i dāġ-ı sīne-i ‘uşşāḳ-ı pür-belā

120. Bir ḳaṭre ṣuya ṣūret –i zībā idüp raḳam
Eylersün anı ḥūr-ı ṣıfat perī-liḳā

121. Sensün benefşe-zār-ı ruḫ-ı dilberi ḳılan
Dil bülbüline gülşen ü bāġ-ı teraḥ revā

122. Luṭf-ı cemāl ü ḳadr-i celālüñ nümūnesi
Ẕevḳ-ı bihişt ile elem-i şiddet-i lazā

123. Sensün kemāl-i maġfiret ü luṭf-ı tābla
Pūşende-i ḫilye vü baḫşende-i ‘aṭā[28]

124. İki cihānda ḳuds-i cenāblarıdurur penāh
Eylerler aña esfel-i a‘lāda ilticā

[28] Vezin bozuk.

125. Geldi ḳapuña yüz süreyü bu Feyżī-i faḳīr
Eser niṣāb-ı raḥmetüñ ey dā'imü'l-ġınā

126. Rūz-ı şumār eyle hesābı aña tiz [?][29]
'Afv it şürūr-ı fi'lini ḳıl ḫayr ile cezā

127. Nār-ı ḥacālet ile bugün çekdi çün 'azāb
Cürm ile itme yarın anı şerme mübtelā

128. İrgür selāmetle anı dārü's-selāmuña
Ya'ni ki ḳıl mekāyid-i şeyṭāndan rehā

3.4 III. 'Arż-ı ḥācāt-ı 'abd-i pür-ġamdur

129. Ey nigārende-i ṣaḥīfe-i ḫāk
Naḳş bend-i cerāid-i eflāk

[5b]

130. Çemen-ārāyı būsitān-ı vücūd
Hüve fī'l-kevni vaḥdehu mevcūd[30]

131. Meş'al-efrūz-ı meclis-i gülşen
Sīne-i 'andelībe sūz-efgen

132. Āferīnende-i zamān u mekān
Rūzī-baḫşā-yı ehl-i her dü-cihān

133. Ben o bir kem ki ola ḥāli tebāh
Rūzigār-ı ḳażā ile nāgāh

134. Dūr ola devḥasından ol mehcūr
Düşe ḫāk-i mezellete ola ḫor

[29] Metinde şeklindedir.
[30] Varlık içinde tek başına var olan O'dur.

135. Bāġ-ı ‘ömrüm ḫazāna yaḳlaşdı
Ḫāk olacaḳ zamāna yaḳlaşdı

136. Nem-i cūduñla eyle tāze bahār
Ḳıl vücūdım dıraḫtını pür-bār

137. Benim ol mūrçe-i za‘īf ü ‘alīl
Egmişem gerdenümi bī-ta‘līl

138. Anı kim almadı *ennī evvel*[31]
Ne zemīn ü ne āsūmān ne cebel

139. Ol aġır yüki boynuma her bār
Luṭf ile ḳıl ḫafīf ey Ġaffār

140. Zīr-bār eyleme bu cān u teni
Dest-gīr ol ḳoma açıḳda beni

141. Cāna bu yolda fażlūñı yār it
Rāh-ı ‘ışḳūñda hem sebük-bār it

142. Ḳıl feżā-yı ṭalebde kūh vaḳār
Vir ḳażāya rıżā baña her bār

143. Benüm ol derde hem-şikem hem-dem
Ġama hem-zād ü ġuṣṣaya tev’em

144. Bār-ı ġam ḳaddim itdi hem-çü kemān
Cānuma geçdi nāvek-i hicrān

145. Dögünüp ṭaşla anup bu ḳara günüm[32]
Yiridür gömgök eylesem bedenüm

[31] Başlangıç benim.
[32] Son tef`ilede bir hece fazla oluyor.

146. Ki Ḫüdāya benüm gibi bed-kār
Añlamam ʻālem içre bir daḫı var

[6a]

147. Maʻṣiyet cānı derd-nāk itdi
Zehr ḳātil gibi helāk itdi

148. Her gün āh eylesem ġam ile hezār
N'ola kim nice biñ günāhum var

149. Olmayup pey-rev-i nebī her gāh
Nice yolsuzluḳ itmişüm eyvāh

150. ʻAmelüm yoḳ velī çoḳ āmālüm
Neler itdi baña gör ihmālüm

151. Dāḫil olduḳça mescide her bār
Girür içüme fikr-i nā-hem-vār

152. İḳtidā itse dil imāma eger
Uyar ulaşır aña şeyṭānlar

153. Her dem eyler namāzumı ibṭāl
Beyhūde fikr ile ḫayāl-i muḥāl

154. Kāinātuñ penāhısın yā Rāb
Cümlenüñ pādişāhısın yā Rāb

155. Fażluña ḥadd ü ġāyet olmaḳ yoḳ
Raḥmetüñe nihāyet olmaḳ yoḳ

156. Feyżüñe lāyıḳ eyle cān u dilüm
Hem rıżaña muvāfıḳ it ʻamelüm

157. Yalıñuz cānı tende ḥaps itme
Luṭfuña mūnis it ġaribsetme

158. Bir yire ʻaḳl u fikri cemʻ eyle
İkilük perdesini refʻ eyle

159. Sebeb-i raḥmet eyle ʻisyānum
Nār-ı ḫacletle yanmasun ḳanum

160. Baḳma eksüklügüme ey ʻAllām
Luṭf-ı ʻāmuñle eyle raḥmet-i tām

161. Naḳl idüp bize didi çünki Nebī̄
Ve ene ʻında ẓanni ʻabd-i bī[33]

162. Ẓannum oldur ki raḥmet eyleyesin
Ḫᵛān-ı iḥsānuñla ṭoylayasın

163. Kesme ümmī̄dini dil ü cānuñ
Raḥmetüñ bir baḥrdurur kʼanun[34]

[6b]

164. Ḳaṭresi irse ġarba vü şarḳa
Defʻaten vire cümlesin ġarḳa

165. Ne kim olur kemāl-i iḥsāndan
Gitse bir ḳaṭre baḥr-ı ʻummāndan

166. Nūr-ı vaḥdetle eyle ḳalbi ṭolu
Diyeyin lā-ilāhe illā-llāhū

[33] Kulum beni nasıl düşünürse ben o şekildeyim. Kudsi hadis: Buhari, Tevhid (15, 35), Müslim, Tevbe (1)
[34] İkinci tefʻilede vezin aksıyor.

167. Çeşm-i kec-bīne vir ṣafā vü cilā
Bir kese egri baḳmasun aṣlā

168. Zīyneti dehre eyleme mā'il
'Aḳlumı zā'il itme vel'-ḥāṣıl

169. Virme cāna ṭabī'at içre ḳarār
Rabb-i ḫallişnī min 'aẕābi'n-nār[35]

170. Ḫatmimi eyledin Aḥmed ile
Ḥaşr ḳıl ümmet-i Muḥammed ile

171. Ḳıl beni pey-rev-i Nebī her gāh
Midḥat-ı ẕātın eyle tūşe-i rāh

3.5 IV. Ẕikr-i na't-i Ḥabīb-i Ekremdür

172. Ḥikmet-āmūz-ı mekteb-i 'irfān
Ḫᵛāce-i ḫalḳ u münzil-i Ḳurān

173. Ṣāḥibü'l-vaḥy mehbıt-ı cezīl
Ṣādıḳu'l-va'd u mevrid-i tenzīl

174. Zübde-i zümre-i benī ādem
Raḥmetü'l- müste'āni'l-'ālem

175. Maṭla'-ı mihr sırr-ı *kün fe yekūn*
Rūşenā-yı dīde-i gerdūn

176. Seyyīdü'l-etḳıyā Nebīyyi't-taḳī
Senedü'l- aṣfiyā Nakībü'n-naḳī

[35] Rabbim beni cehennem ateşinden kurtar.

177. Faḫr-ı ‘ālem Muḥammed u Maḥmūd
Ḥāmid ü Aḥmed ü Ḥabīb-i Vedūd

178. Muṣṭafā-yı müctebā Resūl-i Ḫüdā
Muḳtedā-yı mühtedī ṭabīb-i verā

179. *Ecvedü’l-ḫalḳi raḥmeten mürselāt [?]*[36]
Ekremü’n-nāsi ve aḫżü’ṣ-ṣadaḳāt[37]

[7a]

180. Sırr-ı Yāsin u maḳṣad-ı Ṭāhā
Vāḳıf-ı remz-i naṣṣ-ı mā -evhā

181. Oldı maḥbūb-ı ḫāṣṣı ma‘būduñ
Māyesidür cemī‘-i mevcūduñ

182. Āsmān-ı risāletüñ mehidür
Bār-gāh-ı nübüvvetüñ şehidür

183. Geydi egnine ḫil‘at-i levlāk
Ḫāk-i rāhın idindi tāc-ı eflāk

184. ‘Ālemi Ḥaḳ yaratdı ādem içün
Ādemi itdi faḫr-ı ‘ālem içün

185. Anı mir’āt idindi żātına
Maẓhar itdi ḳamu ṣıfātına

186. Mülk-i ‘irfāna mīr-i mehter odur
Leşker-i enbiyāya server odur

---

[36] Metinde 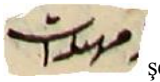 şeklinde.
[37] a: Yaradılanların en kusursuzu, elçilerin en merhametlisi b: İnsanların en cömerti ve vefa sahibi.

187. Ṣūretā eb ḳamuya Ādemdür
Cümleden gerçi kim muḳaddemdür

188. Ma'nīde Ādeme pederdür o şāh
Oldı *küntü nebiyyen* aña güvāh

189. Reh-nümā itdi Nūḥ çün nāmın
Buldı Ḥaḳdan necāt-ı en'āmın

190. Çekmeyüp bīm-i lücce-i ṭūfān
Çıḳdı āḫir kenāra buldı amān

191. Muṭrib-i bezm olmaġa her ān
Virdi Dāvuda Ḥaḳ lezīz-elḥān

192. Ḥaḳ Süleymāna itdi luṭfını tām
Bunca eşyāyı itdi emrine rām

193. Sebeb aña o ḫātem idi ki ol
Fazz-ı naḳşı itdi nām-ı Resūl

194. Feyż-i la'linden aldı çünki Mesīḥ
Mürde iḥyā iderse n'ola ṣarīḥ

195. Germ idi sūz-ı 'ışḳı ile müdām
Oldı āteş Ḫalīle berd ü selām

196. Dāmen-i luṭfını tutup Mūsā
Sünbülinden meded iderdi recā

[7b]

197. Pes aña virdi ḥaḳ yed-i beyżā
Oldı elde 'aṣāsı ejderhā

198. Allāh allāh nedür bu ʻizzet-i tām
Ki aña itmişdi Rabb-i enām

199. Ādem-i ümm idi dili ẕātı
Cāmiʻ idi ḳamu kemālātı

200. N'ola cümle ʻulūmı bilse o şeh
K'oldı anuñ muʻallimi Allāh

201. Oldı bu maʻnīye delīl-i etem
Naṣṣ-ı *iḳrā ve Rabbike'l-Ekrem*[38]

202. ʻİlm ile ḥilm ile o vāḳıf-ı rāz
Muṭlaḳā oldı cümleden mümtāz

203. Tīġ-i ser-tīz-i mu'cizi el-ḥaḳ
İtdi res-i ʻadūyı hem iki şaḳ

204. Faẓlını görmez ise n'ola aʻdā
Ki alur nūr-ı çeşmi şems-i ḍuḥā

205. Sāye salmaduġı o ẓıll-ı celīl
Bī-naẓīr oldığına oldı delīl

206. Bendeyüz cümle şāhumuz oldur
Rūz-ı maḥşer penāhumuz oldur

3.6 Müstezād

Mefʻūlü/ Mefāīlü/ Mefāīlü/ Feūlün

- - . / . - - . / . - - . / . - -

Mefʻūlü/ Feūlün

- - . / . - -

[38] "Oku ve senin Rabb'in sonsuz kerem sahibidir." Alak Suresi 96/ 3

207. Ey pādişeh-i mihteri iḳlīm-i risālet
V'ey sāye-i Sübḥān
Ser-cümle siperdür saña aṣḥāb-ı nübüvvet
Sen anlara sulṭān

208. Ḫūrşīd-i cemālüñ ki ṭulū' itdi zemīne
Çün burc-ı Hirādan
Ref' oldı felekden ẓulem-i ẓulm u ḍalālet
Ey şems-i dıraḫşān

209. Bir ṣāf ṣadefdür meṣelā ṣūret-i 'ālem
Sen dürr-i yetīmi
Bir gevher-i pākizedurur sırr-ı ḥaḳīḳat
Ẕātuñdur aña kān

[8a]

210. Ḥaḳ virmiş iken ḳadrüñe rif'at şu ḳadar kim
Yitmez aña idrāk
Luṭf idi tevāżū'dı yine ẕātuña 'ādet
Her laḥẓa vü her ān

211. Söyledi saña nuṭḳa gelüp bürr-i[?][39] mesmūm
Yime didi benden
Pes oldı o dem telḫ-dem ehl-i şeḳāvāt
Hem dilleri büryān

212. Şimşīr-i elem sīnelerin eyledi ṣad-çāk
Aṣḥāb-ı şaḳāḳuñ
Şaḳ eyledigüñ dem ḳameri idüp işāret
Barmaġı ile ey cān

[39] Metinde şu şekilde:

213. Ser-çeşme idüp eyleyeli ‘āleme icrā
Engüşt-i ḫucesteñ
Yetişdi güzellendi çemen-zār-ı hidāyet
Hem devḥa-yı īmān

214. Bu ḳubbe-i Mīnā keremüñ ṭāḳı yanında
Mānend-i ḥabābe
Ḫūrşīd-i felek neyyir-i iḥsānuña nisbet
Bir ẕerre-i gerdān

215. Ṭurduḳça cihān milketi maḥfūẓ u maṣūndur
Aṣār-ı ḫalelden
Bünyān-ı serāy-ı feraḥ-efzā-yı şerī‘at
Sensin çü nigeh-bāñ

216. Ḥaḳ itdi seni efżal-i mecmū‘-ı nebiyyīn
Bī-şüphe vü bī-reyb
Olduḳ biz o taḳrīb ile hem ekrem-i ümmet
Hem eşref-i insāñ

217. Sensin o şeh-i maḥrem-i esrār-ı Ḫüdā kim
Bir şeb saña Cibrīl
Geldi didi Ḥaḳ itdi seni vaālına da‘vet
Ol ‘izzete şitābāñ

218. Pes devlet ile bindüñ o dem çünki Burāḳa
Bāl açdı vü uçdı

[8b]

Ḳılduñ ḳamu eṭrāf-ı semāvātı tamāmet
Bir laḥẓada seyrān

219. Emr o Ḫüdā ile güẕer oldı müyesser
Mecmū‘-ı ḥucubdan
Gösterdi o dem saña bilā ḥayyiz ü cihet
Dīdārını cānān

220. Çün gördi cinānında Ḥaḳuñ pāye-i ḳadrüñ
Biñ cān u dil ile
İdindi ġubār-ı ḳademüñ efser-i ‘izzet
Başına gerezmān

221. Li-vaḳt-i ma‘allāh saña bir rāyet-i erfa‘
Sen şāh-ı mufaḫḫam
Levlāke lemā kānetü’l eflāk ü ḳāmet [40]
Menşūruña ‘unvāñ

222. Dīvāne olur ‘aḳlı gider kim ki dilerse
İdrāk-i kemālüñ
Abdāl-ṣıfat herkes olur eylese fikret
Esrāruña ḥayrān

223. Çün gördi senüñ şīve-i reftār-ı laṭīfüñ
Ṭūbā ile sidre
Ḳaldı dikilüp her biri müstaġraḳ-ı ḥayret
Ey serv-i ḫırāmān

224. Ruḫsāre-i rengīniñe ger olmasa maẓẖar
Berg-i gül-i gülşen
Bulmazdı muḳarrer bu ḳadar ḥüsn ü leṭāfet
Ey ġonca-i ḫandān

[40] Sen olmasaydın alemleri yaratmazdım. Kudsî hadis

225. Misk-i ḫoteñ revnaḳını ḳıldı şikeste
Ol zülf-i semen-bū
Hergiz ḳomadı z̲erre ḳadar gevhere ḳıymet
Ol la'l-i dıraḫşān

226. Ey gerd-i rehüñ efser-i erbāb-ı baṣi̲ret
Ḫāk-i ḳademüñdür
Yā 'anber ü yā misk-i ḫoten ġāliye-nükhet
Yā kuḥl-i ṣafā hemān

[9a]

227. Cān-baḫş oluben mürdeleri eyledi iḥyā
Güftār-ı laṭi̲füñ
Yā rūḥ-ı revāndur o yaḫūd Kevs̲er-i Cennet
Yā çeşme-i ḥayvān

228. Her kime ki oldıysa müyesser ser-i kūyuñ
İrişdi ṣafāya
Yā bāġ-i iremdür o yaḫūd gülşen-i ṣafvet
Yā ravẓa-yı Rıḍvān

229. Sensin o şehinşāh-ı mükerrem ki ṭapundur
Mü'minler melce'i
Sensin hem o server ki ḳamu 'āleme raḥmet
İtdi seni Raḥmān

230. Geldi ḳapuña 'acz ile Feyż̲i̲-i dil-efkār
Ḳıl aña teraḥḥum
Yoḳdur kerem ü luṭfuña çün ḥadd ü nihāyet
İḥsānuña pāyān

231. Ḳoma ayaḳ altında o misk̲i̲ni elin al
Tā çekmeye z̲illet
Maḥşer güni luṭf ile aña eyle şefā'at
Tā görmeye ḫazān

3.7 V. Baʿż-ı āyāt-ı Faḫr-ı ʿālemdür

232. Rāvi-i muʿcizāt-ı ḫayr-i beşer
Naḳl idüp bu kelāmı virdi ḫaber

233. Bir gün ol serv-i ravża-yı ʿirfān
Sikke-i Mekkeyi gezerdi revān

234. İrdi yolı o ṣāḥibü'l-fażluñ
Ḳapusı önine Ebu Cehlüñ

235. Çıḳdı Bū-Cehl aña itdi ḫiṭāb
Āteş-i Ḥaḳ ile dili pür-tāb

236. Didi bir ḫalḳa mürselüm dirsün
İddiʿā-yı nübüvvet eylersün

237. Daʿvā-yı bī-güvāhde olmaz sūd
Ṣıdḳ-ı daʿvaña ḳanı imdi şühūt

[9b]

238. Yaʿnī bu sözlerüñde ṣādıḳ iseñ
Ol maḳām-ı şerīfe lāyıḳ iseñ

239. Baña göster gel imdi bir āyet
Niçe āyet ki ḫāriḳ-ı ādet

240. Eylerseñ sen anı ger iẓhār
Gelüp imāna ideyin iḳrār

241. Süḫanın gūş idüp Resūl-i güzīn
Didi eyle murādūñı taʿyīn

242. Her ne kim idesün sen anı merām
İdem anı bi-ʿavn-i Rabb-i enām

243. Pes o dem baḳdı gördi ol bed-baḫt
Āsitānında bir ḥicāre-i saḫt

244. Didi yoġ ise sözlerüñde füsūs
Bu ḥacerden bize çıḳar ṭāvūs

245. El götürdi Resūl-i nīk-nihād
ʻAvn-ı Ḫālıḳdan itdi istimdād

246. İrdi ol ṭaşa emr-i Rabbānī
Başladı itmege pes efġānı

247. Nice eylerse nāle vü şīven
Vażʻ-ı ḥaml itdüginde ābisten

248. İki şaḳḳ oldı gördi ḥāṣ ile ʻām
Çıḳdı bir ṭāvūs-ı laṭīf-endām

249. Sīnesin eylemiş Ḫüdā zerden
İki ayaḳlarını cevherden

250. Hem zebercedden idi minḳārı
Surḫ-ı yāḳut idi ḳanatları

251. Yürüdi nice şīveler itdi
Döndi meydānda cilveler itdi

252. Gördi çün bu kerāmeti melʻūn
Kīnesi oldı sīnede efzūn

253. Aldı ʻaḳlın füsūn ile iblīs
Ṣandı taḥḳīḳı sihr ile telbīs

3.8 VI. Bu da bir mu‘ciz-i müsellemdür

[10a]

254. Naḳl iderler ki melce-i ṣaḳaleyn
Şāh-ı kevneyn ü seyyidü’l-Ḥaremeyn

255. Ṣaldı bir nāme ile bir merdi
Yemenüñ ḥākimine gönderdi

256. Emri ile Resūl-i zü’l-minenüñ
Ṭutdı ol kimse yolını Yemenüñ

257. Gider iken yolına bī-hem-rāh
Düşdi bir şīre gözleri nāgāh

258. Nice şīr ol ki āhenīn-aẓfār
Çalsa ḫārāya ṭırnaġını yarar

259. Ra‘de beñzer ṣadā-yı efġānı
Berḳ-ı ḥāṭıf u fürūġ-dendānı

260. Görmemiş bir aḥad aña beñzer
Şekl-i nādīde ḥayāt-ı manẓar

261. Yine ḳaṣd eylese yitişdürür el
Meṣelā baṭş-ı dest-i ġūl-i ecel

262. Gördi itmiş meyāñ-ı rehde ḳarār
İtmege rehrevānı ṣayd ü şikār

263. Oldı endāmı bīmden lerzān
Bulmadı def‘ine anuñ dermān

264. ‘Āḳıbet bulmayup ẓafer güẕere
Vardı luṭf ile didi cānavara

265. Elçisiyim Resūl-i Raḥmānuñ
Nāmesidür bu ḳāġıd ol ḫānuñ

266. Yemen iline eyledi irsāl
Böyledür bī-ḫilāf vāḳı‘-ı ḥāl

267. Baña yol vir bi-ḥaḳḳ-ı faḫr-ı rusul
Reh-nümā-yı hudāt-ı ḫayr-i subul

268. Sem‘i şīre çün irdi nām-ı Resūl
Ḳıldı cān ile ol kelāmı ḳabūl

269. Ṭurdı yol virdi ‘izzet ile hemān
Geçdi ol kimse oldı rāha revān

270. Nām-ı Aḥmedle zī’l-amān oldı
Nāmesi aña ḥırz-ı cān oldı

[10b]

271. Bārekallāh nedür bu rif‘at-ı z̲āt
Nāmına ḥürmet ide ḥayvānāt

272. Nice ḥayvān olur ‘aceb kāfir
‘İzzetine anuñ olur münkir

273. Dīn-i pākine iḥtirām itmez
Rām olup gitdügi yola gitmez

274. Ola rūḥına ḫoş ṣalāt ü selām
Āl ü aṣḥābına durūd-ı müdām

3.9 VII. Na‘t-i Ṣıddīḳ-ı şāh-ı ekremdür

275. Āsmān-ı sa‘adetüñ mihri
Dürr-i genc-i ṣadāḳatüñ mühri

276. Hem-reh-i Muṣṭafā refīḳ-ı ṣıddīḳ
Aṣdaḳu'l-ḫalḳ Ebū Bekir Ṣıddīḳ

277. Terk idüp rāh-ı Ḥaḳde cān u dilin
Bezl itdi cem'ī-i emvālin

278. Oldı āzāde cümleden taḥḳīḳ
Anunçün dinildi aña 'atīḳ

279. Ḫānedān-ı Resūle maḥrem idi
Yār-ġār-ı Ḥabīb-i Ekremdi

280. Didi ḥaḳḳında hem o bedr-i kemāl
İdüp aña nihāyet iclāl

281. Ben Ebū Bekir ikimüz meṣelā
Ḳoşar atlara beñzerüz güyā

282. Ger geçüp alsa idi meydānı
Olur idüm muṭī'-i fermānı

283. Līkī ben sebḳat eyledüm andan
Oldı ol emrüme muṭī' cāndan

284. Revvaha'llāhü rūḥahü'l a'lā
Ḳaddesa'llāhu sırrahū'l-esnā[41]

3.10 VIII. Na'at-i Fārūḳ-ı nikradam

285. Çarḫ-ı 'ilmüñ meh-i żiyā-baḫşı
Burc-i evci 'adāletüñ güneşi

[41] a: Allah onun yüce ruhunu şad etsin. b: Allah onun parlak sırrını mukaddes eylesin.

[11a]

286. Ṣāḥib-i ḳahr u dirre seyf-i bürūḳ
‘Adelü’l-ḫalḳ hażret-i Fāruḳ

287. Oldı pervāne-i serāc-ı Ḫüdā
Şem‘-i cennet dinilse n’ola aña

288. Olmışdı o sāye-i Raḥmān
Gölgesinden niçün ḳaçar şeyṭān

289. Rūḥ-ı ṣānī vü cān-ı ‘ālem idi
Zīver-i ‘ilmiyle mükerrem idi

290. Didi ḥaḳḳında hem Resūl-i celīl
Eyleyüp anı ġāyet tebcīl

291. Farż-ı mümkün olsa idi eger
Ḫalḳa gelmek ṣoñumda peyġamber

292. ‘Ömer olupdı ol maḳāma sezā
Pes nebī ide idi anı Ḫüdā

293. Bārekallāh nedür bu ḥüsn-i nihād
Böyle olsa olursa isti‘dād

294. Ref‘e āllāhü ḳadrehü’l-a‘lā
Nevvere’llāhü ḳabrehu ebedā[42]

3.11 IX. Na‘at-i ‘Oṣmān ki emīr-i eslemdür

295. Şāh-ı ferḫunde-i ḫuceste-ḫıṣāl
Yār-i nīkū maḳāl u ḫūb-cemāl

[42] a: Allah onun ali kadrini yüceltsin. b: Allah kabrini sonsuza dek aydınlatsın.

296. A‘nī dāmād-ı server-i dū-cihān
Aḥsenü’l-ḫulḳ ḥażret-i ‘Oṯmān

297. Bulsa andan n’ola żiyā kevneyn
Ol ḳamer çihredür çü zi’n-nūreyn

298. Oldı ol ḫ^{v}āce-i cāmi-i Ḳurañ
Nice yıllar ḫalīfe-i devrān

299. O dem ol virdi aña devlet-i tām
Bedeli oldı dest-i ḫayru’l-enām

300. Daḫı ol şāha seyyidü’s-ṣaḳaleyn
Didi ente velī fi’d-dāreyn

301. Didi cennetde hem olur taḥḳīḳ
Her nebī Resūle yār ü refīḳ

[11b]

302. Baña anda refīḳ olur ‘Oṯmān
Eylerüm anuñ ile seyr-i cinān

303. Terk idüp ‘ālem[i] şehādete ol
Buldı pes rütbe-i şehādete yol

304. Aḥsenu’llāhü ḫālehu ebedā
Eskenā’llāhü cennete’l me’vā[43]

3.12 X. Na‘at-i Ḫāṣ-ı ‘Alī-i a‘lamdur

305. Neyyir-i a‘żam-ı sipihr-i seḫā
Āfitāb-ı burūc-ı ṣıdḳ u ṣafā

[43] a: Allah sonsuza kdar onu güzel bir hal üzere daim eylesin. b: Allah onu Meva Cennetinde mukim kulsın.

306. İbn-i ‘ammü’n-nebī vefī-i velī
Şāh-ı taḫt-ı şecā‘at a‘nī ‘Alī

307. Vālīī-i mülk-i velāyet idi
Ḥākim-i kişver-i şecā‘at idi

308. ‘Ālem içre şehā o dürr-i şemīn
Oldı ġavvāṣ-ı baḥr-ı ‘ilm-i yaḳīn

309. Oldı meşāṭa-i ḥüsnine her bār
Lā-fetā ile hel etā anı ey yār

310. Sürmedür ḫāk-i pāyı her çeşme
Evliyāya odur çü ser-çeşme

311. Didi ḥaḳḳında hem Resūl-i kerīm
İdüp aña nihāyet tekrīm

312. Bu vücūdum ‘ilim medīnesidür
Ḥikmet ü ma‘rifet ḫazīnesidür

313. Ḳapudur ol medīneye her bār
Esedullāh-ı Ḥaydar-ı Kerrār

314. *‘Azzema’llāh şā’nehü’l-a‘lā*
Kerremā’llāh vechehü’l-ebhā[44]

3.13 XI. Ḥażret-i Ḫānı medḥ-i aṣfādur

315. Neyyir-i burc-ı rif‘at ü iclāl
Gevher-i dürc-i devlet ü iḳbāl

[44] a: Allah onun ulu şanını büyütsün. b: Allah onun parlayan yüzünü onurlandırsın.

316. Pādişāh-ı güzīn ü pāk-neseb
Maẓhar-ı nūr naṣr-ı ḥażret-i Rab

[12a]

317. Meş‘al-efrūz-i ḫāne-i efḍāl
Nūr-baḫşā-yı şem‘-i bezm-i celāl

318. Ḥākim ü ‘ādil ü hekīm ü ‘alīm
‘Āmil ü kāmil ü ḥalīm ü selīm

319. Ṣāḥib-i baḫt-ı taḫt ü tāc ü ‘alem
Mālik-i mülk-i ḫayl ü seyf ü ḳalem

320. Aḥsenü’l-ḫulḳ u ṣāḥibü’l-en‘ām
A‘delü’l-ḫalḳ bi-ittifāḳü’l-enām

321. Nūr-ı Yezdān ü sāye-i Raḥmān
A‘nī Ġāzi Girāy Ḫān-ı zemān

322. Bülbül-i gülşen-i sa‘ādetdür
Ġayn-ı ġayyile[?] aña işāretdür

323. Yedi iḳlīm içinde ol birdür
Elif ü zā bu re’yi müş‘irdür

324. Oldı dādıyla ol ḫuceste-nefes
Ma‘delet maḫzenine ḫayr-ı ḥares

325. Rif‘at-i ḳadrine yiter bu güvāh
K’oldı tārīḫ naṣb-ı ẓıllullāh

326. Leşker-i bī-girānı ḳāf-miṣāl
Tūġı ‘anḳā-yı nuṣrete per ü bāl

327. Gün gibi çekse leşker ol şeh-i cūd
Ḳalmaz a‘dāda ẕerre deñlü vücūd

328. Kār-ı zārın görelden ol ḫānuñ
Kārı zārīdür ehl-i ṭuġyānuñ

329. Tīġidür āsmānı renc ü resīs
Menzil aña ru’ūs-ı Rūs-ı ḫasīs

330. Çaldı şemşīri dem-be-dem gürle
Ḳomadı anları ki hīç görüle

331. Gördiler saṭvetini Boġdan u Leh
‘Ārıż oldı ‘aḳıllarına veleh

332. Engerūsuñ diyārını yıḳdı
Alāmanuñ çāḳına od ṭıḳdı

333. Gördi bu mācerāyı çünki Macār
Ṭurmayup ḳarşusına daḫı ḳaçar

[12b]

334. Odur ‘ālemde şimdi şāh-ı ġuzāt
Ṭoldı ṣıyt-ı cihādı ile cihāt

335. Āsitānına beñzer idi sipihr
Ṭoġa andan ruḫı gibi bir mihr

336. Ka‘be-i dīndir o kān-ı ṣafā
Ṭevvelā’llāhü ‘umrehu ebedā[45]

337. Nūr-ı ‘adliyle ol şeh-i aḥsen
Eyledi ‘ayn-ı ‘ālemi rūşen

[45] Allah onun ömrünü sonsuza dek uzatsın.

338. Ebr-i iḥsānı ṣaçmasa şebnem
Tāzelenmezdi sebzezār-ı kerem

339. Baḥr-ı iḥsāna keffidür menba‘
Cūyidür ‘aynı ile her eṣba‘

340. Jāle gibi vücūd-ı insānı
Çıḳarur evce mihr-i iḥsānı

341. Sözi ey Feyżī iḫtiṣār eyle
Gel du‘ā dürrini niṣār eyle

342. Nitekim şāh-ı kişver-i ḫāver
Çeke şevketle ṣubḥ-dem leşker

343. Münhezim ola ceyş-i ẓulmet-i şeb
Ḳaça ḳalmaya cümle aḫter heb

344. Felek-i rif‘ate olup ḫūrşīd
Ṣadr-ı ‘izzetde ola ‘ömri mezīd

345. İrüp aña kemāl-i nuṣret-i Ḥaḳ
Ola a‘dāya ġālib-i muṭlaḳ

3.14 XII. Ẕikr-i esbāb-ı naẓm u inşādur

346. Geldi bir dem ṣarardı rūy-i çemen
Gülşenüñ ḥāli oldı bir yüzden

347. Ḳararup ṣovudu havālar ey yār
Nitekim āh-ı serd-i ‘āşıḳ-ı zār

348. Çarḫ düzd-i şitāyı oñdurdı
Ki çemende zülāli ṭoñdurdı

349. Birden ṭutmaz oldı dest-i çenār
Düşdi zerrīnüñ ayaġı nāçār

[13a]

350. Münḳariż oldı devlet-i gül-i ter
Medḥini itmez oldı bülbüller

351. ʻĀleme ṭoldı fitne-i sermā
Ṣıdı cünd-i bahārı ceyş-i şitā

352. Tūġ-i şāhı vü zanbaḳuñ ʻalemin
Ser-nigūn itdiler baṣup ḥaremin

353. Sünbülün şeşperini aldılar
Sūseniñ ḫançerini çaldılar

354. Ḳıldı çūbuk zen-i zamānı ḫazān
Ṣoyup eşcārı ḍarb ile ʻüryān

355. Ḳahr ile şāḫ-ı tāze pīr oldı
Gözleri görmeyüp ḍarīr oldı

356. Gördi bu ḥāli çünki lāle-i bāġ
Nār-ı ġam urdı dāġı üstüne dāġ

357. Mülk-i gülşen ḳamu ḫarāb oldı
Bunca ezhārı hep turāb oldı

358. Naẓar itdüm bu ḥāle ʻibretle
Ṭoldı çeşmüm o demde ġayretle

359. Kendü kendüme çok ḫiṭāb itdüm
Ne ḫiṭāb zecr ile ʻitāb itdüm

360. Didüm ey beste-i ʻiḳāl-i hevā
Mübtelā-yı kemend dām-ı belā

361. Niçe bir bu hevāyı kākül-i yār
Niçe bir bu keşākeş-i aġyār

362. Niçe bir bu muḥabbet-i dünyā
Niçe bir terk-i raġbet-i ʻuḳbā

363. Nefs içün çekdigüñ taʻab niçe bir
Nice bir bu hevā ʻaceb niçe bir

364. Başda āmāl ü dilde fikret çoḳ
ʻĀḳıbet ʻāfiyet tefekküri yoḳ

365. Eyle idrāk ḥīle-i dehri
Bal deyü virür saña zehri

366. Naḳmet-i niʻmetinde mużmerdür
Devletinde dü let muḳarrerdür

[13b]

367. Virir ol ṣūretā egerçi desem
İçirür ḥīle ile maʻnīde sem

368. Ṭutsa el üzere cām-veş birini
Cürʻa-tek ḫāk-pā ider yirini

369. Kime ki ṣunsa cāmı lāle gibi
Ḫūn ider baġrını piyāle gibi

370. Ḫāk olur ʻāḳıbet bu kāḫ-ı sürūr
Hāyy ṣanma cihānı cāy-ı ḥużūr

371. Ziynet-i bāġ-ı dehre aldanma
Behçeti pāyidār olur ṣanma

372. Naḫle beñzer vücūd-ı her ādem
Maʿrifet meyvesi vü bergi kerem

373. Meyvedür çünki revnaḳ şecere[46]
Raġbet olmaz dıraḫt-ı bī-ṣemere

374. Var dıraḫtuñ ṣalāḥına başla
Maʿrifet şāḫını aña aşıla

375. Ola andan ki nice bir yetişe
Ṯemerātuñla ḫalḳa nefʿī irişe

376. Yaʿnī kim eyle ihtimām-ı tamām
Tūşe-i rāhuñ ile himmet-i tām

377. Al ʿaṣā-yı ʿazīmeti elüñe
Kemer-i himmeti ḳuşan belüñe

378. Yüri semtine sālik ol selefüñ
Olasın tā ḫayırlısı ḫalefüñ

379. Naẓm ḳıl bir kitāb-ı rūḥ-efzā
Dil ü cāna ki tābı vire ṣafā

380. Ola ʿālemde saña olmaz oġul
Bāʿiṯ ola ḥayāt-ı nāmuña ol

381. Ol oḳınduḳca ideler seni yād
Ẕikr-i ḫayr ile ola rūḥuñ şād

[46] Son tefʿilede vezin aksıyor.

382. Çünki ola o saña ḫayr-i ḫalef
Muḥterem olasın miṣāl-i selef

383. Bāġ-ı ‘ömrde bir nihālüñ ola
Gülistānuñda verd-i ālüñ ola

[14a]

384. İde dilden ḳoḳusı def‘i teraḥ
Vire her dem meşām[ı] cāna feraḥ

385. Düşdi çün ḳalbüme bu kār-ı ‘azīz
Ḳa‘r-ı sīnemde oldı şevḳ-engīz

386. N’eylesem diyü düşdüm efkāra
Dil-i efkāra bulmadı çāre

387. Vādī-i ḥayret içre ben gümrāh[47]
Ḳalmış iken şikeste dil nā-gāh

388. İtdi Hādī baña hidāyet-i tām
Reh-nümā oldı luṭf-ı faḫr-i enām

389. Ya‘ni kim oldı ḫāṭıra peydā
Bu ḥadīṣ-i şerīf-i rūḥ-efzā

Ḳāle’n-nebiyyü’l-mükerrem ṣallāllāhu ‘aleyhi vesellem men ḥafaẓe ‘alā ümmetī erba‘īne ḥadīṣān min sünnetī edḫaltü yevme’l-ḳıyāmeti fī-şefā‘atī[48]

390. Buyurur ya‘nī ol Nebī-i kerīm
Maẓhar-ı tām bi’r-Rabb-i Raḥīm

391. Ümmetüm üzre ḥıfẓ iderse eger
Sünnetümden çihil ḥadīṣi bir er

[47] İlk tef‘ilenin ikinci hecesinde zihaf yapılmalıdır.
[48] Yüce Peygamber sav. dedi ki: Kim ümmetimden kırk hadis ezberlerse kıyamet günü ona şefaat ederim.

392. Rūz-ı maḥşerde olam aña şefī‘
Cennet içre bula maḳām-ı refī‘

393. Yāduma düşdi çün bu naẓm-ı kerīm
Dilde fī’l-ḥāl eyledüm taṣmīm

394. Cem‘ idem erba‘īn ḥadīṯ-i ṣaḥīḥ
Eyleyem ma‘nīsini naẓm-ı melīḥ

395. Ẕikr idem daḫı külli ḫaber
Bir münāsib ḥikāyet-i ḫoş-ter

396. Ẕāke ḳaṣdı ve Rabbiye’l -Müte‘āl
Mün‘imü’l-faẓli vāhibü’l-āmāl[49]

397. Umaram luṭf ide o Rabb-i Ḫabīr
Ki kemāl-i kelām-ı pāk-i beşīr

398. İde noḳṣān-ı naẓmumı te’ṣīr
Ṭuta kāmil anı civān ile pīr

[14b]

399. Eyleyüp her biri aña raġbet
Diyeler ola Feyżīye raḥmet

3.15 *El-ḥadīṯü’l-evvel ‘an Ebū Hureyre raḍıyāllāhu ‘anh ennehu ḳāle’n-nebiyyi’l-muḥarrem ṣallallāhu ‘aleyhi vesellem İnnāllāhe te‘ālā yeḳūl enā me‘a ‘abdī iẕā ẕekerānī ve taḥrakket şefetāhu bih*[50]

400. Ey ṭaleb-kār-ı gevher-i nebevī
Dürr-i pāk-i kelām-ı Muṣṭafāvī

[49] a: Yüce Rabbime and olsun ki kasdım ve niyetim budur. b:Fazileti bağışlayan ve ümitlerimizi gerçekleştiren.
[50] Birinci hadis: Ebu Hureyre aktarıyor: Peygamber sav. buyurdu ki: Allahü Teala diyor ki: Kulum beni zikretmek için dudaklarını hareket ettirdiğinde ben kulumla beraberim. Buhārì (Tevhìd 50, VIII, 212), Müslim (zikr 2, 2061), Tirmizì (3603)

401. Dürcüñe itmege o gevher-i derc
Himmetüñ naḳdin eyle gel berü ḫarc

402. Ġafletüñ penbesini gūşuñdan
Çıḳarup eyle istimā‘-ı süḫan

403. Bu sözi diñle ḳavl-i ḳudsīdür
Dürre-i pāk-i baḥr-ı ünsīdür

404. Rāvīsidür Ebū Hureyre ‘azīz
Virdi ya‘ni ḫaber o ehl-i temīz

405. Ki didi naḳl idüp Resūl-i Cemīl
Buyurur ḥażret-i Ḫüdā-yı Celīl

406. Olurum bendem ile ben bā-hem
İderüm ya‘ni ḥıfẓ anı şol dem

407. Ki derūnında yād ide o beni
Deprene ẕikrüm ile hem deheni

Pend

408. Ẕikr-i Ḥaḳdur pes imdi ḥaṣn-ı ḥaṣṣīn
Giren aña olur belādan emīn

409. Bulımazdur ẓafer aña ḫannās
Ṣaḳlar anı hemīşe Rabbü’n-nās

410. Meclis-i ẕikre daḫı ḫayr-ı enām
Ravża-yı cennet ile virdi çü nām

411. Nūr-ı tevḥīd ile olup pür-şevḳ
Merkeb-i nefsüñ eyle var aña sevḳ

[15a]

412. Ẕikr-i Ḥaḳdur ġıdā-yı enfüs-i rūḥ
Andan irer nüfūsa rūḥ u fütūḥ

413. Ḫalḳa-i ẕikridür o Sübḥānuñ
Hālesi bedr-i burc-ı ʿirfānuñ

414. İtmege sūr-ı nefsi zīr ü zeber
Ẕikr-i Ḥaḳ oldı midfaʿ-ı ekber

415. Ẕikr-i Bārī yeter ʿale'l-ıṭlāḳ
Ḳılmaġa ḳaṭʿ ʿaraḳ-ı ḫār-ı nifāḳ

416. Ẕikriden kişi nām-ı Yezdānı
Kişver-i ḥikmetüñ olur ḫānı

417. Nem-i ẕikriyle mülk-i dil şen olur
Açılur sīne bāġ-ı gülşen olur

418. Bu miṯāli işit ki āyīne
Jeng ṭutsa yüzin bir āyīne

419. Ger muḳābil olursa mihr-i münīr
Eylemez pertevi aña teʾṯīr

420. Bulsa mücellā velī kemāl-i cilā
ʿAks-i ẕerre görinür anda dilā

421. Ḳalbi mir'ata beñzer insānuñ
Sīne içre miṯālidür anuñ

422. Jeng-i ʿiṣyān ile mükedder olur
Ẕikr-i Raḥmān ile münevver olur

423. Ẕikr-Bārīdurur ṣafā-yı ḳulūb
Ḳalbüñe vir anuñla ṣayḳal-ı ḫūb

424. K'ola āyīneñ içre cilve-nümā
Ṣūret-i sırr-ı ma'rifet-i cāna

425. Görine saña az ü çoḳ her-gāh
'Amelüñ anda hep ṣevāb ü günāh

426. Mün'akis ola nūr-ı vaḥdet-i ẕāt
Żū-yı 'aksiyle rūşen ola cihāt

427. Diler iseñ iki cihānda amān
Ḥaḳḳı ẕikr it *bi-eyyi vechin kān*[51]

428. İstimā' it bu ḳıṣṣaya ki ḥaḳdur
Ma'nisine ḥadīsüñ evfaḳdur

[15b]

Ḥikāyet

429. Ḥażret-i Ādemi o Rabb-i enām
Çünki ber-muḳteżā-yı ḥikmet-i tām

430. Āsumāndan zemīne indürdi
Firḳat odına anı yandurdı

431. Sebeb olmışdı ẓāhirā iblīs
Eyleyüp niçe ḥīle vü telbīs

432. Gördi ol ḥāli yine ol maṭrūd
Bu cezā ile olmadı ḫoşnūd

[51] Olabilecek her şekilde.

433. Belki bel baġladı helākine tā
Düşdi pes ḥīle ḳaydına şehā

434. Āteş-i kīne cānına yitişdi [52]
Ṭurdı ʻālemde fitne ḳaynatdı

435. Vardı sükkān-ı arża itdi ḫiṭāb
K'ey vuḥūş-ı sibāʻ vü ṭayr u kilāb

436. Gelüben Ādemüñ çoḳ evlādı
İdeler yiryüzinde ifsādı

437. Kimiñüz ḥīle ile ṣayd ideler
Resen-i miḥnet ile ḳayd ideler

438. Nice göz ola tīr ile mecrūḥ
Ḳānıñuz ola yoḳ yire mesfūḥ

439. Kimiñüz ḳahr ile idüp maġlūb
Ḫᵛaḥ u nā-ḫᵛāh ideler merkūb

440. Mā-ḥaṣal yiryüzinde ḫor olasız
Ayaḳ altında ḳahr ile ḳalasız

441. Maṣlaḥatdur ki ittifāḳ idiñüz
Cümleñüz Ādeme varup gidiñüz

442. Eyleyüp anı defʻaten ihlāk
Fitneden yiryüzini eylen pāk

443. Bulmaḳ isterseñüz cihānda amān
Bī-tevaḳḳuf idüñ bu kārı hemān

[52] Son tefʻilede vezin aksıyor.

444. Cem‘ olup pes o dem vüḥūş u sibā‘
İtdiler ḳatl-i Ādeme icmā‘

[16a]

445. Reh-nümā oldı öñlerüne la‘īn
Geldiler Ādem-i ṣafiyye yaḳīn

446. Eylediler iḥāṭa ol ḫānı
Nitekim hāle māh-ı tābānı

447. Gördi bu ḥāli çün Ṣafiyullāh
Bār-gāhı Ḫüdā’ī itdi penāh

448. Yād idüp Ḥaḳḳuñ ism-i a‘ẓamını
Pür ṣafā ḳıldı zikriyle demini

449. İtdi Ḥaḳḳ bāb-ı raḥmetini fetḥ
Didi kelbüñ it arḳasını mesḥ

450. İzn-i Ḥaḳ ile ḥażret-i Ādem
Ṣıġadı kelbüñ arḳasını o dem

451. Yār olup sen hemān Ebu’l-beşere
Düşmen oldı cemī‘-i cānavara

452. Ḥamle ḳıldı olara itdi sitīz
Ṭutdı āḫir ḳamūsı sū-yı girīz

453. İtdi Ādem çü zikr-i ism-i Mu‘īn
‘Avn-i Ḥaḳla belādan oldı emīn

Münācāt

Mef'ūlü/ Fāilātü/ MefāīlÌü/ Fāilün

- - . / - . - . / . - - . / - . –

454. Yā Rab fürūġ-ı ẕikr ile ḳalbüm münevver it
Nāmuñ sipihr-i sīnede ḫūrşīd-i enver it

455. Naḳş it nigīn-i ḫātem-i ḳalbümde ismüñi
Şeyṭān ü nefsi 'aḳl ile rūḥa musaḥḥar it

456. İrgür beni ṭarīḳ-i ṭalebümde merāmuma
Cān-rehrevine aḫter-i tevḥīdi rehber it

457. Mir'at-i ḳalbe ẕikrüñle vir cilā-yı tām
Gel jeng-i ġaflet ile anı yiter mükedder it

458. Feyżīye būy-ı gülşen-i tevḥīdi ḳıl naṣīb
Luṭf it meşām-ı cānın anuñla mu'aṭṭar it

3.16 El-ḥadīṯü'ṯ-ṯāni 'an 'Oṯmān raḍḫeyāllāhu 'anhu ennehu ḳāle ṣallāllāhu te'ālā 'aleyhi veselleme aḫberanī cibrā'īlu 'aleyhisselām enne men

[16b]

tevaḍḍāa feesbaġa vuḍū-u ġufiralehu küllü ẕenbin mabeyne'l-vuḍu ile'l-vuḍu ve in kāne miṯlu ẕebedi'l-baḥr[53]

459. Faḫr-i aṣḥāb ḥażret-i 'Oṯmān
Raḍeyāllāhu 'anhü küll-i zemān[54]

460. Bī-ḫilāf eyledi rivāyet-i pāk
Ki o sulṭān-ı kişver-i levlāk

[53]İkinci hadis Hz. Osman buyurdu: Peygamber dedi ki: Bana Cebrail bildirdi ki: Kim abdest alırsa, iki abdest arasındaki bütün günahları bağışlanır ve deniz köpüğü gibi hiçbir şey kalmaz. Müslim (Taharet 8, 207)

[54] Allah ondan her zaman razı olsun.

461. Didi virdi ḫaber bañа Cebra’īl
Bülbül-i bāġ-ı vaḥy ü peyk-i celīl

462. Didi kim itse bir kimesne vużū
Ḳılsa esbā‘ -ı vużūsını hem o

463. Ya‘ni idüp vużūda sa‘y-ı temām
Ġıl[?] her ‘użvın eylese itmām[55]

464. İki abdestüñ ortasında ölen
Seyyiātını ‘afv ide Raḥmān

465. Olur ise de itdügi o zār
Denizüñ köpügi ḳadar bisyār

Pend

466. Ey hevā vü hevesle ālūde
Ḳāraran ma‘ṣiyetle çün dūde

467. Nice bir ire cisme levṣ-i gine
Olasun Ḥaḳḳ ḳatında müstekreh

468. Ḳıl ḳabā-yı cerāyimüñ yüri çāk
Cāme-i cismüñ it vużū ile pāk

469. Pāk ol tā ki muḥterem olasın
Ḥarem-i ḳurb-i Ḥaḳḳa yol bulasın

470. Pāklikdür esās-ı dīn her dem
Dīnüñi ḳıl anuñla müstaḥkem

471. Zīr-pā olmamaġa rūz-ı nüşūr
Abdesti özüñden eyleme dūr

[55] “Gayl” Arapca, Türkçe “gil” olmuş. Irmak, nehir anlamındadır.

472. Rūşen eyler ḳulūbı żū ile o
Anuñ çün dinildi aña vużū

[17a]

473. Bu maḳāli işit ki dir ʻulemā
Ṭahhera'llāhü ḳalbehum ebedā[56]

474. Abdest ile olsa kim ki müdām
Vire Ḥaḳḳ aña yidi ḫaṣlet-i tām

475. Evvelā cümleten melā'ik-i Rabb
İdeler ṣoḥbetin hemīşe ṭaleb

476. Ṣāni oldur ki yaza Rabb-i Celīl
Dem-be-dem defterine ecr-i cezīl

477. Ṣālis oldur ki cümle ʻażāsı
İde tesbīḥ Ḫālıḳu'n-nāsı

478. Rābiʻā bulmaġa hemīşe fevāt
Ecr-i tekbīr-i iftitāḥ-ı ṣalāt

479. Ḫāmisā uyusa o fā'ide-mend
İrmeye ḥıfẓ-ı Ḥaḳla aña gezend

480. Sādis oldur ki aña Ḥayy u Celīl
Sekret-i mevti eyleye teshīl

481. Sābiʻā ḥāfıẓ ola anı Muʻīn
İde rūz-i cezāda ġamdan emīn

482. Ṭut ḳulaġuñ bu ḳavl-i raʻnāya
Şāhid-i ʻadldür bu daʻvāya

[56] Allah sonsuza değin kalpleri temizlesin.

Ḥiḳāyet

483. Vardı bir zamānda bir rāhib
Gice gündüz riyāżete rāġıb

484. Olmış idi idüp bihişti ṭaleb
İrtiyāż ile uçmaġa aḳreb

485. Cümle fenden var idi taḥṣīli
Ġāyet a'lā bilürdi İncīli

486. Muḥterem idi dīn-i 'İsāda
Mesken itmişdi bir kelīsāda

487. Ol zamānda ḫalīfe idi 'Ömer
Ṣānki burc-ı şerefde idi ḳamer

488. Dād ile pür olup derūn-ı cihān
Unudulmışdı 'adl-i Nūşirevān

[17b]

489. Sefer itmişdi bir diyāra o şāh
İrdi yolı o bī'aya nāgāh

490. Gördi rāhib ḫalīfe leşkerini
Bend itdi kenisenüñ derini

491. Rāhibe didi pes o nīk-nihād
Feṭḥ-i bāb eylemekde itme 'inād

492. İtmedi ol daḫı 'inād ile cenk
İtdi ammā feṭḥde ḫayli direnk

493. Ba'dezān açdı pes ḳapuyı hemīn
Hem ḫalīfe öñünde öpdi zemīn

494. Eyleyüp ḥażretine medḥ ü ṣenā
‘İzzet ü rif‘at ile itdi du‘ā

495. Döndi aña ḫalīfe itdi su’āl
Bu ḳadar niçün eyledüñ ihmāl

496. Feṯḥ-i bāb itmedüñ ‘alel‘acele
Muḳbil idüñ nenüñ gibi ‘amele

497. Didi itdüm çü şevketüñe naẓar
Heybetüñ aḳlum itdi zīr ü zeber

498. Düşdi ġāyet derūna vehm ü şumār
İstedüm derde itmege tımār

499. Eyledüm pes tevābi‘imle ḳamu
Āb-ı pāk ile ‘ārifāne vużū

500. Zire İncīl içinde ben bī-reyb
Görmişem kim dimiş o ‘Ālim-i ġayb

501. Abdest alsa her ḳaçan ādem
Ḥaḳ emānında ola ol her dem

502. Ṣaḳlaya anı dāfi‘ü’l-ġamarāt
İki ‘ālemde görmeye āfāt

Münacāt

Mef‘ūlü/ Mefāīlü/ Mefāīlü/Feilün

- - . / . - - . / . - - . / . . –

503. Ey cümle ḫafāyā-yı dū-‘ālem saña ẓāhir
Pūşīde degül ‘ilmüñe esrār-ı serāyir

504. Ḳıl luṭf ile meclā-yı mücellā-yı tecellī
Evsāḫ-ı cerāyimden idüp sīnümi ṭāhir

[18a]

505. Ḳıl żū'-ı vużūyile münevver dil ü cānı
Tā ẓulmet-i 'iṣyān anı olmaya sātir

506. Evvelde 'ibādātuñla ḳıl 'ömrümi maṣrūf
Dūr eyleme fāżluñ dil ü cāndan dem-i aḫir

507. Maḥşer güni Feyżīyi ḳoma hicr ile maḳhūr
Ḳurtar anı miḥnetden olup luṭf ile nāẓır

3.17 *El-ḥadīṯü'ṣ-ṣālisu 'an ibn-i 'Ömer raḍeyallāhu 'anhu ennehu ḳāle' n-nebīyyü ṣallallāhu 'aleyhi veselleme inne'l-'abde izā ḳāme yuṣalli utiye biẕunūbihu küllihā fevżūat 'alā rāsihi ve'ātiḳayyi fe küllemā rek' a evsecede saḳaṭat 'anha*[57]

508. Naḳl ider bu hadīṯi ibn-i 'Ömer
Raḍeyallāhu 'anhumā vü ġufur[58]

509. Ki Resūl-i selīm-i Rabb-i selām
Ḥażret-i Muṣṭafā 'aleyhisselām

510. Didi bir 'abd-i ṣādıḳu'l-İslām
Elif-āsā namāza itse ḳıyām

511. Cem' ider cümle cürmini muṭlaḳ
İki omuzı başı üstüne Ḥaḳ

512. Pes ḳaçan ol muṣallī ḳılsa rükū'
Yā sücūd itse yā ḫużū' vü ḫuşū'

[57] Üçüncü hadis: İbn-i Ömer buyurdu: Allah'ın elçisi şöyle buyurdu: Kul namaz kıldığında bütün günahları dökülür. Ahmed b. Hanbel
[58] Allah ondan razı olsun ve affetsin.

513. Sāḳıṭ olur o cem‘ olan evzār
Ḳalmaz üstinde ẕerrece hiç bār

514. Bir daḫı ol günāhı Ḥayy u Ṣamed
İtmez evvelki yirine hiç red

Pend

515. İster iseñ iki cihānda necāt
Ġafleti ḳo irince vaḳt-ı ṣalāt

516. Āsumāna ire çü bāng-ı namāz
Ḫālıḳ-ı arżā eyle ‘arż-ı niyāz

517. Cān ile ümmet-i Muḥammed iseñ
Dāḫil-i sūr-ı dīn-i Aḥmed isen

[18b]

518. Ḳā’im olġıl namāza raġbetle
Elif-i Aḥmed-tek istiḳāmetle

519. Ḥarekāt eyleme sükūnla ol
Elif itmez taḥarrükü çü ḳabūl

520. Tā ki ‘ālemde ṭoġrı yol bulasın
Serv-i āzād-ı bāġ-ı ḳuds olasın

521. Dilde tesbīh ü hem göñülde ḫuşū‘
Eylegil ḥāsı gibi Ḥaḳḳı rükū‘

522. Ki sekiz ḳapusını cennātüñ
Feṭḥ idüp bulasın murādātuñ

523. Ṣıdḳ ile mīmi gibi eyle sücūd
Dalı gibi ṣalāt ile ḳu‘ūd

524. Tā ki ḥumret-i erba‘īn-i ṣabāḥ[59]
Fażluñı aça Ḫālıḳü’l-eṣbāḥ

525. Çār ‘unṣur girīvesin geçesin
Çeşme-i ma‘rifet ṣuyın içesin

526. Ger bu yüzden ola edā-yı namāz
Vech-i var dirseñ āḫiretde namāz

527. Bu ‘ıyāndur ki bir ża‘īf ü gedā
Gelse bir ḫāne öñine meṣelā

528. ‘Arż idüp ḥācetin gedā-yı ḥaḳīr
İtse ev ıssına ṣenā-yı keṣīr

529. Olsa ṣāḥib serāde ẕerre kerem
Pīş ü kem eyler aña bezl-i ni‘am

530. Ḫāṭırını ‘aṭāyile ḫoş ider
Ḥaşa lillāh ki destin boş ider

531. Sen daḫı bir ża’īf ü kemtersin
Fi’l-meṣel ol gedāya beñzersin

532. Beyt-i Ḥaḳdur cem‘ī-i ma‘bed-i nās
İtme sā’ir buyūta anı ḳıyās

533. Pes ḳaçan ‘acz ile aña varasın
‘Arż idüp ḥācetüni yalvarasın

[59] Metinde şeklindedir.

534. Hīç seni gönderür mi ṣıfrü'l-yed
Yoġ iken luṭfına nihāyet ü ḥad

[19a]

535. Bezl idüp belki niʿmetini saña
İdiser nice nice luṭf u ʿaṭā

536. Rūşen olmaġa saña ṣıdḳ-ı meṯel
İstimāʿ eyle bu ḥikāyeti gel

Ḥikāyet

537. Ehl-i dāniş ḥikāyet eylerler
Bu peyāmı rivāyet eylerler

538. Ki zamān-ı ḳadīm içinde meger
Var idi bir faḳīr merd-i hüner

539. Ṣūretā gerçi bir gedā idi ol
Mülk-i maʿnīde pādişāh idi ol

540. Ḫāṭıra oldı pes o pür-sūza
Ki ide şehr içinde der-yūze

541. Geldi bir mescid öñine nāgāh
Çaġırup didi ḥasbetenallāh

542. İtdi resm-i suʾāli bī-noḳṣān
Ne ise yirine getürdi hemāñ

543. Didi bir kimse aña itme āḫī
Böyle nādide vaż'-ı küsṭāhī

544. Ḫāne-i ḥalḳ degildür bu serā
Ki saña nesne ideler aʿṭā

545. Didi bilmezlenüp o merd-i faḳīr
Yā kimüñ dārıdur bu dār-ı ḫaṭīr

546. Şöyle alçaḳ mıdur ānuñ şānı
Cümleden kemter ola iḥsānı

547. Didi ol kimse ḥiddet ile aña
Sākin ol kim nedür bu lafẓ-ı ḫaṭā

548. Ḥaḳdurur ḫānenüñ ḫüdāvendi
Yoḳdur anuñ naẓīr ü mānendi

549. Cūdı şāmil ḳamuya luṭfı e'am
Kereminüñ nümūnesi 'ālem

550. Diñledi sözlerini çün o gedā
Döndi yüz nāle ile didi aña

[19b]

551. Çünki bu ḫāne ḫāne-i Ḥaḳdur
Sā'il olam derinde elyaḳdur

552. Ḥāşalillāh ki redd ide Ḳayyūm
Ḳapusından gedāsını maḥrūm

553. Girdi pes mescide melūl ü ḥazīn
Nice dem oldı anda kūşe-nişīn

554. Gice gündüz tażarru' eyler idi
Luṭf-ı Ḥaḳḳı tevaḳḳu' eyler idi

555. Maẓhar oldı kemāl-i raḥmetine ol
Nice feṭḥ ü fütūḥa buldı vuṣūl

556. Bir gice pā-yı ‘ömrü batdı gile
Ya‘ni tīr-i ecel ṭoḳındı dile

557. Ṣubḥ-dem mūm iletdi gördi bir er
Ḳalmış andan ramaḳ çü şem‘-i seḥer

558. Ḥālini ṣordı istimālet ile
Luṭf ile riḳḳat ile ref’et ile

559. Şevḳle açdı ol faḳīr dehān
Virdi aña cevāb ü didi ‘ayān

560. Yeddiḫu’lallāh dār-ı raḥmete
Küll-i men daḳḳa bāb-ı ni‘mete

561. Ya‘ni ḳor cennet içine o ġanī
Raḥmeti ḳapusını daḳ ideni

Münācāt

Mef‘ūlü/ Mefāīlü/ Mefāīlü/ Feilün

- - . / . - - . / .- - . / . . –

562. Ey bār-ı Ḫüdā ḳıl dil-i güm-rāha hidāyet
Tā olmaya menzil maḳar-ı ehl-i ḍalālet

563. Beş vaḳt namāz üzere muḳīm eyle beni kim
Bī-reyb odur efḍal-i mecmū‘-yı ‘ibādāt

564. Çün da‘vet ide ḫalḳı mü’ezzin-i ṣalavāt
Ḳıl baña ‘ināyet ki idem anı icābet

565. Ki rāki‘ olam ḳuds-i cināna geh-i sācid
Azāda sükūn dilde vecel dilde tilāvet

566. Çün dergehüñe rūy-ı siyāhı ḳodı Feyżī̇
Urma yüzine ʻaybını pes rūz-i ḳıyāmet

3.18 *El-ḥadīṯü'r-rābiʻu ʻan İbn-i ʻAbbās raḍeyallāhu anhu ennehu ḳāl ʻaleyhiṣṣalavāt ve's-selām men terake ṣalāten leḳıyallāhe ve hüve ʻaleyhi ġaḍben*[60]

567. İbn-i Abbās o rāvī̇-i kāmil
Faḫr-i aṣḥāb u ʻālim-i ʻāmil

568. Raḍeya'llāhu ʻanhümā ve raḍū
Ve ileyhi bi-fażlihī̇ vāṣilū[61]

569. Şöyle naḳl itdi kim o faḫr-ı Rüsūl
Muḳtedā-yı enām ü rehber-i küll

570. Şāriʻ-i şerʻ-i müstaḳī̇m ü mübī̇n
Vāżıʻ-ı rükn-i pāk-ı dī̇n-i mübī̇n

[20a]

571. Didi bir vaḳt namāzı kim ādem
Terk ide olmaya bahānesi hem

572. Vaṣl olduḳda Ḥaḳḳ-ı Teʻālāya
İrdigünde Cenāb-ı Mevlāya

573. Ġażab ide aña o Ḥayy-i ʻAlī̇m
Yaʻni eyler aña ʻaẕāb-ı elī̇m

Pend

574. Mü'minüñ nūrıdur hemī̇şe namāz
Ẓulmet-i küfr ü fuḥşı dilde ḳomaz

[60] Dördüncü hadis: İbn Abbas buyurdu: Kim namazı terk ederse Allah'ı kendisine karşı kızgın bulur. Taberâni (Mecma'uz Zevâid), Buhārì (Mevākit 15), Neseì (Salat, 15)
[61] a: Allah onlardan razı oldu, onlar da ondan. b: Allah'ın fazl ve keremeyle ona ulaştılar.

575. Derr-i cennet kilididür o yaḳīn
Ḳılan anı açar bihişti hemīn

576. Daḫı oldur ʻalāmet-i īmāñ
Mü’min anuñla bilinür her ān

577. Kāḫ-ı dīnüñ sütūnıdur aʻẓam
Ḳılan anı ider dīnin muḥkem

578. Terk iden dīni ḳubbesini yıḳar
Kendüsin āteş-i caḥīme yaḳar

579. Kim ki terk-i ṣalāt ile muʻtād
Olsa ey mü’min ḫuceste-nihād

580. Aña on beş ʻuḳūbet eyleye Ḥaḳ
Diyeyīn saña anları baña baḳ

581. Ṣuleḥā defterine ḳayd olmaz
Berekātını rızḳınuñ bulmaz

582. Az ider ʻömrini o Ḥayy u Ḥakem
Müstecāb eylemez duʻāsını hem

583. İtmez aʻmālini ḳabūl Ḫüdā
Ṣuleḥānuñ duʻāsı irmez aña

584. Tevbesiz fücceten ölse daḫı hem
Teşne-leb ola daḫı öldügi dem

585. Ölüm acısı aña muḥkem ola
Ḳabrinüñ içi ẓulmet ile ṭola

586. Ḳatı dar ola hem o beyt-i ḫarāb
Göre anuñ içinde nice ʻaẕāb

[20b]

587. Ġażab ide ḥaşrde Rabb-i Mecīd
İde aña ḥesābı dāḫı şedīd

588. Āteş-i dūzaḫ ola ʻāḳıbeti
Meger ide Ḫüdāī ʻāṭıfeti

589. Ḫāṣılı tārikü'ṣ-ṣalāt olan
Çeker iki cihānda derd ü miḥen

590. Bī-namāza daḫı o ḫayr-ı enām
Ümmetümüñ yehūdisi didi nām

591. Ṣohbeti ādemi melāmet ider
Nikbeti ʻāleme sirāyet ider

592. Nā-mübārek olur anuñ ḳademi
Ḳurıdur baṣsa ravża-yı İremi

593. Gūş-ı cān ile diñle ey zāhid
Ki bu ḳıṣṣa yiter saña şāhid

Ḥikāyet

594. Seyr iderken cihānı Rūḥullāh
İrdi bir menzile yolı nāgāh

595. Niçe menzil miṣāl-i bāġ-ı İrem
Feraḥ-efzā vü dilkeş ü ḫurrem

596. Virmiş ehline Muḥsin-i Müteʻāl
Bī-girāñ niʻmet ile māl ü menāl

597. Bāġlar ile müzeyyen eṭrāfı
Ḫāki pākīze şuları şāfī

598. İtmiş eşcārını Ḫüdā her bār
Maẓhar-ı luṭf taḥtihe'l-enhār

599. Cūları dem-be-dem ider cereyāñ
Nitekim ʻayn-ı ʻāşık-ı giryān

600. Ehl-i ammā ḳamu ʻibādetde
Gice gündüz Ḫüdāya ṭāʻatde

601. Birisine zeḫā'rif-i dünyā
Bu ḳadar māl ü milket ü kālā

602. Māniʻ olmaz ṣafā-yı ṭāʻatden
Ṣıdḳ-ı iḫlāṣ ile ʻibādetden

[21a]

603. Baḳdı anlara ḥażret-i ʻİsā
Niʻmet-i Ḥaḳḳa itdi şükr ü ṣenā

604. Gitdi āndan reh-i merāma revān
Geçdi bu aralıḳda nice zamān

605. Yine ʻavdet müyesser oldı aña
Gördi ol menzili Resūl-i Ḫüdā

606. Yıḳılup evleri ḫarāb olmış
Çekilüp ṣuyı gülleri ṣolmış

607. Ḳalmamış būsiṭanınuñ eṣeri
Ḳurımış cümleten anuñ şeceri

608. Ehlinüñ her biri helāk olmış
Çürümiş cismi cümle ḥāk olmış

609. Gördi bu ḥāli ḥażret-i ʻİsā
Nice dem ḥayret ile ḳaldı ṭaña

610. Didi yā Rab nedür bunuñ sebebi
Ne içün itdüñ anlara ġażabı

611. Terk-i ṭāʻat mi itdilerdi ʻaceb
Ġayri yola mı gitdilerdi ʻaceb

612. Vaḥy idüp didi aña Rabb-i Ḳadīr
Anlar aḥvālin itmedi tefsīr

613. Līk bir tārikü'ṣ-ṣalāt ü ʻazūr
Ḳıldı ol menzil-i laṭīfe mürūr

614. Yudı rūyin anuñ pınārından
Nūş idüp āb-ı ḫoş-güvārından

615. Bir iki ḳatre rīş-i mūyinden
Düşdi ol yire yüzi ṣūyından

616. Çün ḳarışdı o ṣu ile ol ḫāk
Oldı fi'l-ḥāl bāʻiṣ-i ihlāk

617. Nikbeti oldı anlara sārī
Cümleten hālik itdüm anları

Münācāt

Fāilātün/ Fāilātün/ Fāilün
- . - - / - . - - / - . –

618. İy viren mü'minlere cennāt u ḥūr
Eyleyen kāfirleri dūzaḫda ḫor

[21b]

619. Dā’imā meşġūl-i ṭā‘at it beni
Āb-ı luṭfuñ cānuma eyle ṭahūr

620. Ṣaḳlayayā Rabb itmeyin terk-i ṣalāt
Tā ki maḳhūr olmyam rūz-ı nuşūr

621. Cānuma tevfīḳüñi eyle refīḳ
Bī-namāzuñ ṣoḥbetinden eyle dūr

622. Feyżī’yi hem-ṣoḥbet it ebrār ile
‘Ārifān-ı nükte-i Allāh-ı nūr

3.19 *El-ḥadīṯi’l-ḫāmisu ‘an Enes raḍeyallāhu ‘anhu ennehu ḳāle ‘aleyhiṣṣalatu ve’sselām inne lillāhi te‘ālā mā’ideten fīhā mālā ‘aynun ra’et velā uẕnun semi‘at velā ḫaṭara ‘alā ḳalbi beşerin lā yeḳ‘udu ‘aleyhā illā’s-ṣā’īmūn*[62]

623. Ma‘rifet-i maḫzenine ḫayr-ı ḥares
Mālik-i mülk-i ‘ilm a‘nī Enes

624. Didi kim didi ḥażret-i Aḥmed
Rūze-dārāta luṭf idüp bī-ḥad

625. Cennet içinde Ḥaḳḳ Te‘ālanuñ
Bir büyük ḫ^{v}ānı vardurur anuñ

626. Vardur ol ḫ^{v}ān içinde çok ni‘met
Nice ni‘met ki anı bī-rībet

627. Görmedi göz ḳulaḳ işitmedi hem
Gelmedi ḳalb-i ādeme o ni‘am

[62] Beşinci hadis: Enes rad. Buyurdu: Allah’ın gözlerin görmediği, kulakların işitmediği, kullarının kalbinde hatıra bile getiremediği sadece oruç tutanların oturabileceği bir sofrası vardır. El Hüseyni (et-Tâcü’l-Câmi li'l-Usül, fî ahâdisi'r-Rasul, V, 402)

628. Ṣunamaz bir aḥad o ḫᵛāna velī
Ṣā’im olanlaruñ irişür eli

629. İrüp anlara iẕn-i Raḥmānī
Ḫoş-tenāvül iderler ol ḫᵛānı

Pend

630. Nār-ı şavm ile ḳalbi ḳāl eyle
Lāyıḳ-ı sikke-i ricāl eyle

631. Maʿrifetdür o sikke-i merġūb
Ḳābil olmazdur aña degme ḳulūb

[22a]

632. Dil-i ḫālişledür teʿāmül-i yār
Ḳalb ile kimse eylemez bāzār

633. Ṣavmı elden ḳoma ki der-i maḥşer[63]
Nār-ı dūzaḫdan ola saña siper

634. Ṣavmdur bāʿiṣ-i ḥayāt-ı ḳulūb
Ṣavmdur hem devā-yı derd-i zünūb

635. Cürmden nefsüni ṣıyānet ider
Ṣādı ʿaynla aña işāret ider[64]

636. Bulınur ḥikmete anuñla vüṣūl
Vāv-ı ṣavma bu maʿnidür medlūl

637. Oldı miftāḥ-ı maḫzen-i aʿmāl
Mimdür gör bī-ʿaynihi aña dāl

638. Ṣavmdur bil zekāt-ı naḳd-i cesed
Maḥv olur anuñ ile ḥıḳd u ḥased

[63] Son tefʿilede vezin aksıyor.
[64] Kelime “ʿaynı” ile şeklinde okunmalı ancak vezin bu okunuşu zaruri kılmaktadır.

639. Ṣafvet-i ḳalb anuñla ḥāṣıl olur
Kibr ü şöhret anuñla zā'il olur

640. Ṣavmdur māye-i ṣafā-yı beden
Olur anuñla 'aḳl ü dil rūşen

641. Tende olan mecāzī-i şeyṭān
Sedd olur anuñ ile itme gümān

642. Bā'iṣ-i ḥüsn-i 'āḳıbetdür ol
Mūcib-i fevz ü 'āfiyitdür ol

643. Bulmaġa söz ḥaḳīḳatine vüṣūl
Ṭut bu ḳavl-i laṭīfe sem'-i ḳabūl

Ḥikāyet

644. Didi Süfyān-i Ṣevrī ol dānā
Revvaha'llāhü rūḥahü'l-esnā[65]

645. Bir zamān Ka'be şehrine gitdim
Varup anda mücāveret itdüm

646. Ḥarem içinde ekṣer evḳāt
Eyler idim ṣafā ile ṭā'āt

647. Ka'be ehlünden anda ey 'āḳil
Var idi bir civān-ı rūşen-dil

[22b]

648. Her gün aña bu idi 'ādet ü ḥāl
Ḥareme girer idi vaḳt-i zevāl

649. Eyler idi ṭavāf-ı Beyt-i Ḥarām
Cümle ādābı eyleyüp itmām

[65] Allah onun yüce ruhunu şad etsin.

650. Ḳılur idi namāz iderdi niyāz
Eyler idi enīn-i sīne-güdāz

651. Gitdüginde o ṭālib-i Mevlā
Edeb ile selām virürdi baña

652. Ben de eylerdüm aña redd-i selām
Hem nihāyetde ḥürmet ü ikrām

653. Āḫir anuñla āşinā oldum
Ṣoḥbetünden ʻaceb ṣafā buldum

654. Nice müddet o ṭālib-i tevfīḳ
Rāh-ı ṭāʻatde oldı baña refīḳ

655. Bir gün irdi ḳażā-yı Ḥaḳla meger
Hedef-i cānına ḫadeng-i ḳader

656. Ecel oḳı doḳındı aña o dem
Oldı żaʻafla ḳaddi yā gibi ḫam

657. Daʻvet idüp beni o ṣāḥib-i rāz
İtdi ḥüsn-i vaṣiyyete āġāz

658. Didi çoḳdan benüm ḳarīnümsin
Ġam-güsār-ı dil-i ḥazīnümsin

659. Baña irdükde emr-i Ḥaḳ ile merk
Yalıñuz bu ġarībi eyleme terk

660. Yaʻni ol dem ki cemʻ olup aṣḥāb
Ḳoyalar bu ġarībi zīr-i turāb

661. Ḳabrüm üstinde luṭf it ol gice ḳal
Eyle telḳīn vech-i redd-i suʼāl

662. Ola kim yümn-i himmetüñle Ḫüdāyi
Melekeyne cevābı ide ḳolay

663. Ḳıldı çün bu vaṣiyyeti tetmīm
Cān-i şīrīnün eyledi teslīm

664. Hep getürdüm vaṣiyyetin yirine
Ḳaldum ol gice ḳabri üzerine

[23a]

665. Eyler iken ḫulūṣ ile telḳīn
Perde çekdi gözüme ḫavāt hemīn

666. Ne uyudum ne uyanıḳ ol ān
Hātif-i ġayb didi yā Süfyān

667. Ḥıfẓ u telḳīn ü da'vetüñe senüñ
Yoḳdurur hergīz iḥtiyācı anuñ

668. Ṣā'im idi hemīşe dünyāda
Oldı cennet anuñ çün āmāde

669. Ṣavm ile cismi çün fenā buldı
Vech-i bāḳīye pes liḳā buldı

Münācāt

Feilatün/ Feilātün/ Feilātün/ Feilün

. . - - / . . - - / . . - - / . . –

670. İy Ḥakīm ü Ḥaḳem ü Ḥayy ü Ḥalīm ü Müte'āl
Ḳādir ü Ḳāhir ü Ḳayyūm ü Ḳadīmü'l-efḍāl

671. Ḳābil-i sikke-i sulṭān-ı vücūd olmaġ içün
Eylegil pūte-yi ṣavm içre zer-i ḳalbümi ḳāl

672. Açlıḳ acısına vir ṣabr u taḥammül ki bulam
Lezzet-i niʿmeti kim irmez aña hiç zevāl

673. Rūzeden ḥāṣıl olan teşnelüge vir ṭāḳat
Ola rūzi dile tā ʿrūz-ı ʿaṭaş şurb-ı zülāl

674. Feyżī-i teşne-dili dāḫil-i ehl-i ṣavm it
Bāb-ı reyyāndan anı cennete eyle idḫāl

3.20 *El-ḥadīṯü's-sādisu ʿanü'l-Ḥasan raḍeyallāhu ʿanhü enne ḳāle ṣallallāhu teʿālā ʿaleyhi ve sellem lā īmāne limen lā ṣalate leh ve lā ṣalate limen lā zekete leh*[66]

675. Naḳl ider bu ḥadīṯi diñle Ḥasan
Caʿele'llāhü ḥālehü'l-aḥsen[67]

676. Ki o gevher-fürūş-ı mesbūḳ-hükm
Ṣadef-i gevher-i Ḫüdā-yı hikem

677. Ser-be-ser ümmete berā-yı niṯār
Ṣaçdı luṭf ile lülü-i şeh-vār

678. Didi īmānı yoḳdur anuñ kim
Olmaya ol ṣalātına ḳā'im

[23b]

679. Daḫı yoḳdur ṣalātı bil aṣlā
Ol kesiñ kim zekātın itmez edā

680. Yaʿni īmānı kāmil olmazdur
Anlaruñ kim namāzı ḳılmazdur

681. Ger ḳılursa da olmaz ol maḳbūl
Virmeyince zekāt mālını ol

[66] Altıncı hadis: Hz. Hasan rad. aktardı: Peygamber sav. buyurdu ki: Namazsız iman, zekatsız namaz olmaz. Ahmed bin Hanbel (Müsned, 11)
[67] Allah onun durumunu en iyiye çevirsin.

Pend

682. İy tüvānger Ḫüdāyı ẕākir ol
Virdügi ni‘metüne şākir ol

683. Şükr ile ni‘metüñ ziyāde olur
Le ezīdenneküm didi çü Ġafūr[68]

684. Ḫoş-dil ḳıl zekātuñı iḫrāc
Bī-riyā eyle bezl-i her muḥtāc

685. Ne ki emr itdi ise saña Ḫüdā
İt göñül ḫoşluġiyle anı edā

686. Ṣanma ancaḳ zekāt-ı mu‘tebere
Münḥaṣır ola mülk ü sīm ü zere

687. Bil ki vardur zekātı a‘żanuñ
Diñle bir bir beyānını anuñ

688. Göz zekātı naẓardur ‘ibret ile
Baḳmamaḳdur ḥarāma riḳḳat ile

689. Oldı bī-şüphe bil zekat-ı zebān
Ẕikr-i Bārī ḳırā’at-ı Ḳur’ān

690. Eylemek ictināb-ı ekl-i ḥarām
Ḫulḳ-ı ḥalḳuñ zekātı oldı tamām

691. Secde itmek yüzüñ zekātıdur
Mü’minüñ ecmel-i ṣıfātıdur

692. İki destüñ zekātıdur mümtāz
Ref‘ ḳılmaḳ Ḫüdāya vaḳt-i niyāz

[68] Çünkü Bağışlayıcı olan size daha çok vereceğim dedi.

693. Bī-tereddüd zekāt-ı ricl-i ricāl
Meşydür sū-yı ṭā‘at ü a‘māl

694. Oldı ḳalbüñ zekātı itme gümān
Hem vefā-yı şerā’ī̇ṭ-i ‘irfān

[24a]

695. Ser zekātı ṣıyānet itmekdür
Ḥıfż-ı ḥadd-i maḥabbet itmekdür

696. Ger virürseñ bu menhec üzerine zekāt
İki ‘ālemde bulasuñ berekāt

697. Gel ṭama‘ perdesini eyle ref‘
Ḫazer it eyleme zekātı men‘

698. Saña yitmez ḳıṣṣa-yı Ḳārūn
Men‘ ile oldı naḳmete maḳrūn

699. Ne revādur ki saña peyveste
Olasun mülk ü māla dil-beste

700. Men‘ idüp pes zekātuñ āḫir-kār
Ni‘metüñ naḳmet ola mālik-i mār

701. Dergeh-i Ḥaḳda olasun maḫzūl
Olmaya hiç ‘ibādetüñ maḳbūl

702. Ġuṣṣa-yı rāyı ref‘ idüp her bār
Ḥiṣṣedār ol bu ḳıṣṣadan yüri var

Ḥiḳāyet

703. Bir gün ol pādişāh-ı mülk-i beḳā
Server-i ḫayl-i ehl-i faḳr u fenā

704. Ya‘ni Mūsā Kelīm-i Rabb-i Ḥalīm
Ve ‘aleyhi’ṣ-ṣalavat ve’t-teslīm

705. Gülşen-i ‘ālemi o serverān
Eyler iken ṣafā ile seyrān

706. Gördi bir ‘ābidi ‘ibādet eyler
Ḥaḳḳa cān u dil ile ṭā‘at ider

707. Nār-ı ṭā‘atde ḳalbi ḳāl olmış
Tārik-i ḳāl ü ehl-i ḥāl olmış

708. Ki sürer yirlere ol üftāde
Rūy-i zerdin miṣāl-i seccāde

709. Ṭā‘at içre elif gibi o tamām
Gāh ider istiḳāmet ile ḳıyām

710. Rāki‘ olur gehi hilāl gibi
Gāhi eyler ku‘ūdı dāl gibi

[24b]

711. Bāġ-ı zühde ḳaddi nihāl olmış
İrtiyāż ile bir ḫayāl olmış

712. Edebini kemāle irgürmiş
Rāh-ı ṭā‘atde menzile irmiş

713. Çün Kelīmullāh anı gördi ‘ayān
Didi idüp be-ġāyet istiḥsān

714. Ne güzel ḳul olur bu ḳul yā Rab
Böyle olsa olursa ḥüsn-i edeb

715. Āferīnende-i ṣabāḥ u mesā
Didi bī-ḥarf u ṣavt yā Musā

716. Bu nesaḳ üzere itse ol ṭā‘at
Ḳılsa her gün ṣalātı bīñ rek‘at

717. Bīñ ḳul āzād eylese lillāh
İtse biñ ḥaccı fī-sebīlillāh

718. Biñ cenāze namāzı itse edā
Ḳılsa biñ kere dīn yolında ġazā

719. İtmezem hiç ḳabūl a‘mālin
Virmeyince zekāt-ı emvālin

Münācāt

Feilātün/ Feilātün/ Feilün
. . - - / . . - - / . . –

720. Beni yā Rab pür belā itme
Ḥubb-ı dünyāya mübtelā itme

721. Ḳalbe vir maḥż-ı luṭfuñ ile ġınā
Renc-i ḥırṣ ile pür ‘anā itme

722. Ḳıl müyesser baña edā-yı zekāt
Men‘ ile lāyıḳ-ı ez̲ā itme

723. Ya‘ni Ḳārūnla ḳılup maḳrūn
Āteş-i dūzaḫuna sezā itme

724. Feyżīyi gel kelām-ı z̲ātuñ içün
Tārik-i ḳavl-i Muṣṭafā itme

3.21 *El-ḥadīṣü's-sābi'u 'an Eb'ud-Derdā raḍeyallāhu 'anha ennehu ḳāle ṣallallāhu te'ālā 'aleyhi vesselleme lā yü'aẕẕübullāhu ḳaddemeyni meşeyāte ilā beyti'llāhi'l-ḫaram*[69]

[25a]

725. Gūş-ı cān ile eylegil 'ışġā
Bu ḥadīṣi ki dir Ebū'd-Derdā

726. Ki o sulṭān-ı enbiyā vü Rüsul
Melce-i cinn ü ins ü mesned-i kül

727. Dehen-i dürcün açdı ḳıldı bedīd
Ṭālib-i dürre niçe mervārīd

728. Didi ki hażret-i Ḫüdā-yı Ḥabīb
Nār-ı dūzaḫla eylemez ta'zīb

729. Şol iki ayaġı ki ol bī-reyb
Yüriye sūy-ı beyt-i 'ālem-i ġayb

730. Ya'ni bir bende kim 'ale'l-taḥḳīḳ
Ḳılsa 'azm-ı ṭavāf-ı beyt-i 'atīḳ

731. Menzil olmaya aña beyt-i 'aẕāb
Dār-ı ḫuld içre bula ḥüsn-i me'ab

Pend-i Sūd-mend

732. Bulmaġa ḳaṣr-ı dīnüñ istiḥkām
Eyle erkānını anuñ itmām

733. Pencdür rükn-i ḳubbe-i İslām
Bil şehādet zekāt ṣalāt ü ṣıyām

[69] Yedinci hadis: Edu Derda aktarıyor: Beytullah'a (Kabe'ye) yürüyen ayaklara Allahü Teala azap etmez. Nesâî, Feyz (2, 318)

734. Ḥacca varmaḳ da rükn-i ḫāmisdür
Dīn bünyādını mü'essesdür

735. Nāḳa-i şevḳi sevḳ idüp ḥacca
Dāḫil ol gel ḳaṭār-ı ḥuccāca

736. Sālik ol ol sebīl-i ḫāṣa revān
Menzilüñ ola eşref-i beledān

737. 'Āḳıbet dāḫil-i ḥarem olasın
İki 'ālemde muḥterem olasın

738. Mevlid-i pāk-ı Muṣṭafādur ol
Münbit-i serv-i iṣṭifādur ol

739. Buña nāṭıḳdur āyet-i Ḳurān
Ki giren aña bulısardur amān

Ḳālallāhu celle şānehu ve 'aẓmu iḥsānehu ve men daḫale kāne āminā[70]

[25b]

740. İdesin çün ṭavāf-ı beyt-i 'atīḳ
Ḥaḳ seni dūzaḫdan ide 'atīḳ

741. Luṭf-ı ḥac mü'mine beşāretdür
Ḥakk-i cürm itmege işāret

742. Pes ḳaçan ḥacca olasın sā'ī
Sünen-i Muṣṭafāyı ol rā'ī

743. Var ise deynüñ eyle ya'ni ḳażā
Ḫaşmuña bir mürüvvet ile rıżā

744. Niyyetüñ eyle aḫlaṣ ü eslem
Ḳoma elden 'adāleti bir dem

[70] "Allah dedi ki: Oraya (Beytullah'a) giren emniyette olur." Ali İmrran 3/97

745. Refs itme füsūḳ-ı ceng ü cidāl
Eyle cümle menāsiküñ ikmāl

746. Maʿna-yı ḥacc didi ehl-i kemāl
Ḫalḳdan iʿrāż ü ḫālıḳa iḳbāl

747. Maṭlab-ı nefsüñ olsa ṣavbü'l-beyt
Maḳṣad-ı ḳalbüñ ola Rabbü'l-Beyt

748. Furṣat eyyāmını ġanīmet bil
Gice gündüz ʿibādet-i Ḥaḳ ḳıl

749. Ḥarem içinde bir ʿamel zīrā
Yüz biñ olur didi Resūl-i Ḫüdā

750. Cān u dilden idüp münācātı
Ḥaḳḳa ʿarż eyle cümle ḥācātı

751. Anda olan duʿāya redd olmaz
Ṣanma sā'il murādını bulmaz

752. Göñül āyīnesin mücellā ḳıl
Bu ṣafā-baḫş ḳavli ışġā ḳıl

Ḥikāyet

753. Şöyle naḳl itdi rāvi-i aḫbār
Rāst-gūy-ı menāḳıb-ı aḫyār

754. Sābıḳā var idi meger bir emīr
Ḫadem ü genc ü mülk ü cündi keṯīr

755. Yoġ idi bir cihetle ḳaydı anuñ
Nāmı Edhemdi līki ol ḫānuñ

[26a]

756. Düşdi günlerde bir gün ey dānā
Ārzū-yı ḥarīm-i Kaʿbe aña

757. Zevcesin itdi kendüye hem-rāh
Vardılar ḥacca fī-sebīlillāh

758. Ḫāmile idi o bānū-yı ekrem
Gelmiş idi dem-i velādeti hem

759. Eyler iken muṭāf içinde ṭavāf
Ṣayḳal-i ṭāʿat ile sīnesi sāf

760. Bir oġul virdi aña Rabb-i Kerīm
Ḳodılar anuñ adıñ İbrāhīm

761. Pāk idüp pes dil-i remīdesini
Eline aldı nūr-ı dīdesini

762. Ḥarem içinde gezdürüp anı
Ḳande görseydi o bir insānı

763. Lābeler eyleyüp o bānū aña
Oġlına itdirürdi ḫayr duʿā

764. Dir idi Kaʿbe-i Ḫüdādur bu
Lā-cerem ḫırmen-i duʿādur bu

765. Bunda olan duʿāyı hażret-i Ḥaḳ
Şüphesüz müstecāb ider muṭlaḳ

766. Umaram himmetüñle bu ferzend
Ḫalef-i ṣāliḥ ola fāʾīde-mend

767. Bula zīb-i ṣalāḥ ile revnaḳ
Ṣuleḥā zümresinden eyleye Ḥaḳ

768. Vāḳı‘ā ol mucīb-i ehl-i ṭaleb
Müstecāb itdi ol du‘āları heb

769. Didigü gibi ‘āḳıbet olısar
Buldı zühd ü ṣalāḥ ü ‘ilm ü hüner

770. Terk idüp tāc u taḫt u mülki ḳamu
Āḫıret devletini istedi o

771. Buldı maḳṣūdını pes āḫir-kār
Oldı sālār-ı zümre-i aḫyār

772. Cāmi‘ olup nice kemālātı
Ẓāhir oldı anuñ kerāmātı

[26b]

773. İbn-i Edhemlik ile ol ḫoş-nām
‘Ālem içinde buldı şöhret-i tām

Münācāt

Mef‘ūlü/ Mefāīlü/ Mefāīlü/ Feūlün

- - . / . - - . / . - - . / . - -

774. İy ḫāk-i deriñ Ka‘be-i erbāb-ı münācāt
Sū-yı ḥaremüñ ḳıble-i aṣḥāb-ı i‘bādāt

775. Sevḳ eyle yed-i ḳudretüñle nāḳa-yı şevḳim
Ḥuccāc-ı reh-i Ka‘be ḳaṭārına anı ḳat

776. Luṭf it ki sürem tā Ḥacerü’l-esvede yā Rab
Bu rūy-i siyāhı ki ḳarartdı anı ẕellāt

777. Vir Merve Ṣafā ḥaḳḳı baña sa‘y-ı cemīli
Bī-naḳṣ olam rā‘i-i adāb-ı maḳāmāt

778. Göster ḥarem-i muḥterem-i Ka‘be-i ḳudsiñ
‘Ālemde budur Feyżīye Aḳṣā-yı murādāt

3.22 *El-ḥadīṣü'ṣ-ṣāminu: ʿan Enes raḍiyallāhu ʿanhu ennehu ḳāle ʿaleyhisselām men zāranī bi'l-Medīneti muḥtesibān küntü lehu şehīden ve şefīān yevmü'l ḳeyāmeh*[71]

779. Ḫādim-i ḫāndān-ı ḫayr-ı ʿibād
Enes-i Mālik ol şerīf-nihād

780. Virüp erbāb-ı dīne ḫayr u ḫaber
Bu ḥadīṣ-i şerīfī naḳl eyler

781. Ki dir ol nāṣıb-ı livā-yı amān
Ḫāfıẓı küfr ü rāfiʿ-i īmān

782. Ümmetümden biri olup ḳādir
Beni olsa Medīnede zā'ir

783. Olsa maḳṣūdı ol ziyāretden
Raḥmet-i Bārī vü ṣevāb-ı ḥasen

784. Olam aña bi-iẕn-i Rabb-i Semīʿ
Rūz-ı maḥşerde hem şehīd ü şefīʿ

785. İylik içün şehādet idem aña
Kemlik içün şafāʿat idem aña

Pend

[27a]

786. İy mürīd-i merām-i lem-yezeli
Sālik-i rāh-ı maḳṣad-ı ezelī

787. Cānib-i Ṭābeye gel eyle meşy
Ki odur mehbıṭ-ı nüzūl ü vaḥy

[71] Sekizinci hadis: Enes rad. aktarıyor: Peygamber buyurdu: Kim beni ziyaret etmek için Medine'ye gelirse kıyamet günü ona şahit olup şefaat ederim. Taberani (Mecmau'z-Zevâid)

788. Maṭla‘-ı mihr-i ışṭıfādur ol
Menba‘-ı dīn-i Muṣṭafādur ol

789. Ravża-yı cennet andadur ya‘ni
Ḳabr-i Aḥmedle minberüñ bīni

790. Māḥ-ı ‘izzetdurur şehr-i şerīf
Hālesidür anuñ o sūr-ı laṭīf

791. Ḳal‘asınıñ burcıdur ey dil
Ḳamer-i dīne her yir menzil

792. Toprağı küḥl-i a‘yun-ı a‘yān
Rūşen olur anuñla dīde-i cān

793. Vezn olunsa yiridür aḥcārı
Cevher-i cānum ile her-bārı

794. Rīze-i sengidür ‘ale’t-ta‘yīn
Dürre-i efse-i sipihr-i berīn

795. Gül-i pāk[i] miṣāl-i ‘anber-ḫām
Gerdidür reşk-i müşk-i ġāliye fām

796. Cūlarıdur miṣāl-i āb-ı ḥayāt
‘Ayn-ı tesnīm ü selsebīl-i ṣıfāt

797. Allah allah nedür bu ḳadr-i refī‘
Ki aña virdi ol baṣīr ü semī‘

798. Vaṭanın terk idüp o bedr-i dü-cā
İtdi anı ölünce kendüye cā

799. Şeref-i ḫāk-i pā-yı ḫayr-ı ‘ibād
Ḳıldı anı re’is-i cümle bilād

800. Oldı ol gevher-i laṭīfe ṣadef
Oldı ol āfitāba burc-i şeref

801. Ḫāk-i pākine irdi fażl-ı aḥad
K'eyledi żamm-ı a'żam Aḥmed

802. Çekdi ya'ni o māhı sīnesine
Ḳodı ol gevheri ḥazīnesine

[27b]

803. Maḳar-ı Aḥmed oldı vaḳt-ı ḥayāt
Merḳad-ı Aḥmed oldı ba'd-ı vefāt

804. Pes sa'ādet o merd-i dānānuñ
Yüzini sürdi ḫākine anuñ

805. Eyleyüp ārzū-yı şāri'-i dīn
Merḳadını ziyāret eyledi hemīn

806. Ki iden ravża-yı Resūle güzer
Görmeye aḫıretde rūy-ı saḳar

807. Kimde ki olsa nār-ı ḥubb-ı Nebī
Yaḳamaz ol şaḫṣı dūzaḫuñ lehbi

808. Gel göñül ḫāk-i Ṭābaya iregör
Ravża-yı pāk-i Aḥmede giregör

809. Eyle cān u dil ile sa'y-ı cemīl
Ḳıl ḥabībüñ muḥabbetin taḥṣīl

810. Tāb vir cāna nār-ı 'ışḳından
Sīneñi rūşen eyle şevḳinden

811. Ẓāhir olmaġa saña ṣıdḳ-ı kelām
Diñle şāhid yiter saña bu peyām

Ḥikāyet

812. Rāvī ider Medīnede bir dem
Var idi bir zen-i ḫuceste-şiyem

813. ʻĀşıḳ olup Resūle gerçekden
Eylemişdi vedāʻ-yı cān u beden

814. Nār-ı ʻışḳ-ı Resūl-i ferruḫ-fāl
Zer gibi itmiş idi ḳalbini ḳāl

815. Bir seḥer ki ṭurup yirinden cüst
Eyledi niyyetin göñülde dürüst

816. Muṣṭafāyı ziyāret eyleye tā
Bula cānı anuñla tāb-ı ṣafā

817. Çıḳdı pes ḫānesinden ol meh-rū
Ṭutdı sūy-ı cenāb-ı Aḥmede rū

818. Öñine geldi bir yigit evvel
Ṣanasın ḳarşuladı Māhı Züḥal

[28a]

819. Didi idüp merāmın aña sūʾal
Ne maḳāma idersin istiʻcāl

820. Didi zen maḳṣadum ʻibādetdür
Ḥażret-i Aḥmedi ziyāretdür

821. Severem cān ile o maḥbūbı
Derd-i ʻışḳınuñ oldum Eyyūbı

822. Didi ol kes sözüñ ger olsa ṣavāb
ʻĀrıżuñdan pes eyle defʻ-i niḳāb

823. Be-cemāl-i Resūl-i Ḫālīḳ-ı ʿarż
Göreyin eyle ʿārıżuñ baña ʿarż

824. Ol zenüñ ḳalmadı dilinde ḳarār
Açdı yüzinden niḳābını nāçār

825. Yüzini gördi çün zenüñ o civān
Ẕeḳanın oḫṣadı eliyle hemān

826. Ẕeḳanın gördi çün habāb gibi
Aña meyl eyledi pes āb gibi

827. Çünki zen eyledi ḳażā-yı vaṭar
Döndi geldi evine itdi maḳar

828. Zevcine mācerāyı ḳıldı beyān
Didi ol şaḫṣuñ itdügini ʿayān

829. Zevci bir merd-i ehl-i ʿiffet idi
Ṣāḥib-i ġayret ü ḥimmet idi

830. Ḥażret-i Muṣṭafāya bī-teʾḫīr
Vardı aḥvāli eyledi taḳrīr

831. Didi zevcine pes o çeşme-i nūr
Yüri var yaḳ evüñde bir tenūr

832. Getür ortaya imtiḥān miḥekin
Ṣoñra ur aña naḳd-i mā-melek

833. Zevcüñe di ki ṣıdḳ ile ey zen
Sever iseñ Resūli gerçekden

834. Gel bu tennūr içine gir bī-bāk
ʿĀşıḳ olmaz helākden ġam-nāk

835. Her ne vaż‘ eyler ise bī-taḳṣīr
Baña gel eyle cümlesin taḳrīr

[28b]

836. Geldi çün ḫānesine ol huşyār
Yaḳdı tennūrı eyledi pür-nār

837. Zevcesine didi bī-ḥaḳḳ-ı Resūl
Gir bu tennūr içine itme nükūl

838. Nār-ı ‘ışḳdan var ise sende eṣer
Yanmadan saña pes ne ḫavf u ḫaṭar

839. Naḳd-i ḳalbüñde yoġ ise ger ġeş
Żarar itmezdurur saña āteş

840. Didi zen kim benüm çü pervāne
Yansa cānum çerāġa pervāne

841. Ben bu ‘ışḳ odınuñ semenderiyüm
Zen isem de bu ḥiẕmetüñ ereyüm

842. Ṭurdı merdāne pes o mestūre
Girdi şevḳ ile nār-ı tennūra

843. Örtdi tennūruñ üstini ol er
İtdi aḥvāli ‘arż-ı Peyġamber

844. Didi ol şaḫṣa pes Resūl-i İlāh
Şimdiden ṣoñra var it aña nikāh

845. Girdi ol kes evine ögürdi
Açdı tennūruñ aġzını gördi

846. Oturdı nār içinde ol bānū
Ser-be-ser cismi ġarḳ-ı nūr ḳamu

847. Yüzi yāḳūt-ı aḥmere dönmiş
Teni berg-i gül-i tere dönmiş

848. Ṣanki ḥamām içinde derler idi
Deri dürr-i laṭīfe beñzer idi

849. ʻIşḳ-ı Peyġamber ile aña ʻayān
Ẓarar itmedi āteş-i sūzān

Münācāt

Mefʻūlü/ Mefāīlü/ Mefāīlü/ Feūlün

- - . / . - - . / . - - . / . - -

850. Yā Rab beni ḳıl dāḫil züvvār-ı Medīne
ʻUşşāḳ-ı şehinşāh-ı cihān-dār-ı Medīne

851. Fażluñla idüp sīne-i tārīkümi rūşen
Cān u dili ḳıl mażhar-ı envār-ı Medīne

[29a]

852. İrgür dil-i nālāna nesīm-i keremüñle
Būy-ı ḫoş-ı verd-i ter-i gülzār-ı Medīne

853. Dil bülbülini andan ayırma ki dem-ā-dem
Yegdür gül-i gülşenden aña ḫār-ı Medīne

854. Ḳıymetlidurur misk-i Ḫoten dürr-i ʻAdenden
Feyżīye ġubār-ı reh ü aḥcār-ı Medine

3.23 *El-ḥadīṣü't-tāsi'a 'an 'Alī raḍeyallāhu 'anhu ennehu ḳāle ṣallallāhu 'aleyhi ve seleme mā min du'āin illā beynehu ve beyne's-semāi ḥicāb ḥattā yüṣallā 'ala'n-nebiyyü Muḥammedin ve 'alā āl-i Muḥammedin feizā fu'ile zālike enneḫaḳa'l-ḥicābu ve daḫale'd-du'ā ve izā lem yuf'al ẕalike rac'e'd-du'ā*[72]

855. Bu ḥadīṣi rivāyet itdi 'Ali
Ṣāḥib-i ṣadr-ı 'iz ü ḳadr-i 'ali

856. Yoḳdurur bir du'ā-yı ḫayr illā
Anda olmaya bañа ḥamd ü ṣenā

857. Ol du'ā ile vardur ey ġāfil
Felegüñ ortasında bir ḥā'il

858. Geçmez ol perdeden öte da'vāt
Bañа vü ālüme virince ṣalāt

859. Ṣalavātı virirse ol dā'ī
Ref' idüp ol ḥicāb-ı mennā'yı

860. Da'vetini icābet ide Ḫüdā
Vire maḳṣūdını ne ise añа

861. Virmezse eger ṣalavāt
Redd ider anı Ḳāḍıyü'l-ḥācāt

Pend-i hidāyet-mend

862. İy ṭalebkār-ı ḳadr ü 'izz-i ebed
Der-i Aḥmed yiter sañа mesned

863. İrdi maḳṣūda eyleyen her gāh
İlticā-yı der-i Resūlullāh

[72] Dokuzuncu hadis: Hz. Ali rad. aktarıyor: Peygamger sav. dedi ki ki: Dua gökyüzü ile yeryüzü arasında durur. Benim üzerime salat ve selam getirilmedikçe (Allah'a) yükselmez. Tirmizì (486) Ancak bu hadis kitapta Hz. Ömer senetli gösterilyor.

[29b]

864. Āsitān-ı cihān-penāh-ı Nebi
Şāh-ı ʻālem Muḥammed-i ʻArabī

865. Ḳıble-i ḥācet-i ahālidür
Gerek esfel gerek eʻālidür

866. Kimse olmaz bu ḳapuda maḥrūm
Türk ü Tācik ü yā ʻArab yā Rūm

867. Dest-gīr-i fütādegān oldur
Rehber-i rāh-ı māndegān oldur

868. Çāh-ı ġamda ḳalanlar[a] o Muʻīn
Eyledi Muṣṭafāyı ḥabl-i metīn

869. Kim ki eylerse aña istimsāk
Cümle maḳṣūdına irer bī-bāk

870. Ġāfil olma pes imdi tā dem-i merg
Ṣalavātı dilüñden eyleme terk

871. Ṣalavāt ile ḳıl tevessül aña
Hem taḥiyāt ile tevaṣṣul aña

872. Tā vesile olup saña o şāh
İde ḥācātuñı ḳażā Allāh

873. Gel göñül şevḳ ile ḫurūş eyle
Bu miṯāl-i laṭīfi gūş eyle

874. Kimse bir şeh ḥużūrına biʼẕ-ẕāt
Mümkin olmaz ʻarż ide ḥācāt

875. Vardur anuñ nice muḳarribi kim
Ṣāḥib-i ‘arż olan odur dā’im

876. İtse bulmaġa kāmına imkān
İlticā-yı muḳarrib-i sulṭān

877. Tuḥfe virüp aña ḳalīl ü keṣīr
Ṣıdḳ ile olsa aña dāmen-gīr

878. Ol muḳarrib ider idüp iḳdām
Ol kesiñ ḥālini şehe i‘lām

879. Ḥāṣıl olur cemī‘-i ḥācātı
Hem müyesser ḳamu murādātı

880. Bu nesḳ üzere eyle imdi ḳıyās
Ki o Sulṭān-ı cinn ü cān u inās

[30a]

881. Ḥarem-i ‘izzetidür anuñ ecel
Rütbe-i ẕātumuz bizüm esfel

882. Bir cihetle münāsebet yoḳdur
Bize rāh-ı muvāṣalat yoḳdur

883. Feyż-ı Ḥaḳ irmege dile dā’im
Bize oldı vesīle pes lāzım

884. Muṣṭafādur tevessüle lāyıḳ
Ki odur Ḥaḳḳa bende-i fāyıḳ

885. Maḫzen-i ḳurbete emīn oldur
Muḳtedā-yı muḳarribīn oldur

886. Ḥacetüñ eylesen ḳaçan ʿarża
Rāfīʿ-i ʿarş ü Ḫāfıẓ-ı arżā

887. Aḥmede ḳıl tevessül ey dānā
Ṣalavātı hediye idüp aña

888. Tā ki anuñ şefāʿtiyle seni
Maḳṣaduña irişdüre o Ġanī

889. Olmaġa saña şāhid-i maṭlūb
Yiter işbu ḥikāyet-i mergūb

Ḥikāyet

890. Naḳl ider rāvi bir ḥikāye daḫı
Semʿ-i cān ile diñle añı aḫī

891. Var idi sābıḳān bir ehl-i temīz
Şeyḫ ü ṣāḥib-i kerāmet idi ʿazīz

892. Anı itmişdi ḥüsn-i istiʿdād
Vāṣıl-ı ʿizz-i rütbe-i irşād

893. Sefer itdi o ṣāḥib-i tevfīḳ
Bir mürīdi yanınca oldı refīḳ

894. Gider iken yola o rāh-ı revān
Bir büyük ṣuya irdi rāh-ı revān

895. Ne maʿād var ne maʿber-i viṣāl
Bulmadılar ʿubūra hiç mecāl

896. Didi eydüp mürīde şeyḫ nagāh
Sen di yā şeyḫ ü ben direm Allāh

[30b]

897. Yüridiler ṣu üstinde o zamān
Anlara āb u ḫāk olup yeksān

898. Şeyḫ eydürdi çaġırup yā Ḥay
Ṣūfi yā şeyḫ dir idi derpey

899. Buldılar çün meyān-ı māya vüṣūl
Geldi ḳalb-i mürīde jeng-i ġufūl

900. Didi Ḥaḳ çün Mu'īn-i muṭlaḳdur
Ḫalḳdan 'avn uman pes aḥmaḳdur

901. Şeyḫi terk itdi didi yā Allāh
Batdı ṣuya ayaḳları nāgāh

902. Baḳdı gördi anı hemānā şeyḫ
Didi ḳo ġafleti çaġır yā şeyḫ

903. Didi yā şeyḫ yine ke'l-evvel
Geldi ṣu üzerine gitmedi esfel

904. Geçdiler ṣuyı çünki ḫīż-miṣāl
İtdi şeyḫe mürīdi sırrı su'āl

905. Şeyḫ pür ḥikmet itdi aña ḫiṭāb
'İlletün didi virdi şāfi cevāb

906. Didi yoḳdur senüñ muḳārenetüñ
Ḥażret-i Ḥaḳ ile münāsebetüñ

907. Saña irmez vesīlesüz ḳaṭ'ā
Feyż-i Ḥaḳ nicesi irerse baña

908. Baña itdüñ tevessüli ol gāh
Benden irişdi saña feyż-i İlāh

909. Baña hem-pā olup daḫı hem-kār
Rūy-ı āb üzere eyledüñ reftār

910. Çünki kesdün tevessüli benden
Münḳaṭı‘ oldı feyż-i Ḥaḳ senden

911. İtmeseydüñ yine vesīle beni
Ġarḳ iderdi Ḫüdā o ṣuya seni

Münācāt

Müfteilün/ Fāilün/ Müfteilün/ Fāilün

- . . -/ - . -/ - . . -/ - . -

912. Ey şeh-i perverdegār ṣalli ve selem ‘aleyh
Ḫālıḳ-ı leyl ü nehār ṣalli ve selem ‘aleyh

[31a]

913. Ḳalbüme naḳş it ‘ayān nām-ı Resūl-i cihān
Tā ola vird-i zebān ṣalli ve sellem ‘aleyh

914. Efḍal-i her-kārdur maḳṣad-ı ebrārdur
Aḥsen-i ez̲kārdur ṣalli ve sellem ‘aleyhi

915. Bendeñi ḳıl ey Ḫüdā maẓhar-ı nūr-ı hüdā
Tā diye subḥ u mesā ṣalli ve sellem ‘aleyhi

916. Her dem aña vir selām ey şeh-i Rabb-i enām
Feyżīye budur merām ṣalli ve sellem ‘aleyh

3.24 *El-ḥadīṣü'l-'āşir: 'an Cābir raḍeyallāhu 'anhu enne ḳāle 'aleyhisselām erba'aten lā yectemi'u hubbehum illa fī ḳalb-i mü'minin velā yuḥibbihum münāfiḳun Ebu Bekrin 'Ömer u 'Oṣmān u 'Ali ḥubbuhum mine'l-imān u ba'ḍuhum mine'l-küfr*[73]

917. Ḥāvi-i 'ilm ü rāvi-i māhir
Ṣādıḳu'l-ḳavl ḫażret-i Cābir

918. Naḳl idüp bu ḥadīṣ-i merġūbı
Ya'ni ḳavl-i Resūl-i maḥbūbı

919. Didi kim didi ol ḫuceste-nefs
Vardı aṣḥābum içre bil dört kes

920. Anlaruñ sevgisini ḥażret-i Ḥaḳ
Ḳalb-i mü'minde cem' ider el-ḥaḳ

921. Her kimüñ ola sīnesinde nifāḳ
Sevmez ol dördi pes 'ale'l-iṭbāḳ

922. Biri Bū Bekrdür birisi 'Ömer
Biri 'Oṣmāndur biri Ḥaydar

923. Anları sevmek oldı imāndan
Sevmemek oldı küfr ü ṭuġyāndan

Pend-i dil-pesend

924. İy rāh-ı istiḳāmete rāġıb
Sünen-i ehl-i sünnete ẕāhib

925. Yitmiş üç fırḳadur bu ümmet-i ḫāṣ
Biri ancaḳ ṭamudan ola ḫalāṣ

[73] Onuncu hadis: Cabir rad. aktarıyor: Peygamber sav. buyurdu: Müminlerin kalbinde dört şeyin sevgisi toplanır: Ebu Bekir, Ömer, Osman ve Ali. Münafıklar onları sevmez. Onların sevgisi imandan, onları sevmemek küfürdendir. İbn-i Asākir

[31b]

926. Yitmiş ikisi ehl-i dūzaḫdur
Kimi şeyṭāna ricl kimi aḫdur

927. Ehl-i ehvā dinilür anlara hep
Fırḳ-ı ḍalle didi kimi[si] laḳab[74]

928. Ol bölük kim sezā-yı cennetdür
Fırḳa-i sünnet ü cemā‘atdür

929. Bu edā ḳavl-i faḫr-i ‘ālemdür
Kāhil-i sünnet sevād-ı a‘ẓamdur

930. Eyleme ḫāric-i sevāda güzār
Rūstāyiliḳ eyleme zinhār

931. Ḥaẕer it kim ḥabīb-i Rabb-i Ġafūr
Didi ehlü’l-ḳubūr ehl-i küfūr

932. İster iseñ vuṣūl-i maṭlaba sen
Ḥeẕar it girme ġayr-ı meẕhebe sen

933. Çünki itmezdurur ḫaṭā cumhūr
Yañılup olma gel olardan dūr

934. Āl ü aṣḥāb-ı Aḥmedüñ her-bār
‘Işḳını eyle cānuña muḫtār

935. İtdi bī-reyb her birini Rab
Felek-i dīn-i Aḥmede kevkeb

936. Eyleseñ ḳanḳısına tabi‘yyet
Bulusarsın hidāyet ü ṣalāt

[74] Vezin gereği kimi yazılmış olan kelime kimisi şeklinde okunmuştur.

937. Bir kesüñ olsa māl-ı maḫzūnı
Bir Uḥud Ṭaġı deñlü altını

938. Rāh-ı Ḥaḳda ḫulūṣ ile o ġani
Fuḳarāya taṣadduḳ itse anı

939. Yitmez ol ṣemre ecrine bu ṣevāb
K'anı ittifāḳ eyledi aṣḥāb

940. Şeref-i ṣoḥbet-i şeh-i ṣaḳaleyn
Virdi anlara 'izzet-i dāreyn

941. Seyyimā kim çehār-yār-ı güzīn
Oldılar çār-rükn-i ḳubbe-i dīn

942. Dīn-i İslām kim muṭahhardur
Ṣanki bir cism-i nāz-perverdür

[32a]

943. Rūḥ-i pāk aña ẕāt-ı Peyġamber
Çār-yārı 'anāṣıra benzer

944. Naẓm iden dīn kitābını ecmel
Bir rubā'iyle başlamış evvel

945. Çār mıṣrā'durur bu serverler
Ma'na-yı ḫāṣṣ-ı sırr-ı Peyġamber

946. Çār-ebrū güzel gibi İslām
Buldı bu çār ile kemāl-i niẓām

947. Fażl ile her biri olup fāyıḳ
Oldı ṣadr-ı ḫilāfete lāyıḳ

948. Ṣıdḳ ile idüp anlara iḳrār
İtme fażlına birinüñ inkār

949. Ẓulmete girme nūrdan ḳaçma
Ġama düşme serverden ḳaçma

950. Yaʿni itme ey ḫuceste-ḫıṣāl
İttibāʿ-yı güruh-ı ehl-i ḍalāl

951. Rāfiżī kim o cümlenüñ pīiridür
Rūz-i maḥşer yehūdiniñ ḫarıdur

952. Ḫara uymaḳ revā mı nevʿ-i beşer
Ḫardan ebter degül mi tābiʿ-i ḫar

953. Ne bilür ḥāli bir iki bed-baḫt
Ḳalbi ḫar mühresi ḥacerden saḫt

954. Özüni ṣanur ol ḫar-ı ebter
Tābiʿ-i dīn-i pāk-i ḫayr-i beşer

955. Ḫayr-ı aṣḥābına idüp düşnām
Kendin eyler rehīn-i rics müdām

956. ʿAliye ṣuretā muḥabbet ider
Maʿnide añlamaz ʿadāvet ider

957. Ḫaberi yoḳ ki kārı ebterdür
Ḫısm olacaḳ aña Peyemberdür

958. Ḫayr umar şerr-i bī-nih āye bulur
Ḫarda izʿān belī bu deñlü olur

959. Bu peyāmı işit ki ṭoġrı ḫaber
Maḳṣada irmege yeter rehber

[32b]

Ḥikāyet

960. Şehri Baġdād içinde bir bī-kes
Ḥacca varmaġa eylemişdi heves

961. Yoġ idi anda aḳrabāsı anuñ
İʿtimād ehli āşināsı anuñ

962. Bilmez idi ki kime minnet ide
İnanup mālını vedīʿat ide

963. Ḫarc-ı rehden ziyāde bir miḳdār
Var idi mālı dirhem ü dīnār

964. Bir emīn ādem ister idi ki tā
Eyleye mālını vedīʿat aña

965. Eyler idi bu fikr ile her-bār
Çār-sūlarda sū-be-sū reftār

966. Gördi bir pīr-i yelme-rīş oturur
Aḳ ʿabālarla hemçü mīş oturur

967. Gördi rīş-i sefīdini berraḳ
Ṣaḳalı gibi ṣandı ḳalbini aḳ

968. Vardı ḥālini söyledi tenhā
Virdi mālın daḫı emānet aña

969. Didi ol şaḫṣa pīr-i bed-güher
Yeṯribe irdüginde rāh-ı sefer

970. Benden eyle Resūle ʿarż-ı selām
Di ki gönderdi saña pīr peyām

971. Didi eyler göñül liḳāña heves
Olmasaydı yanuñda ol iki kes

972. Seni her yıl ziyāret eyler idüm
Yāriñ olmasa ol iki merdüm

973. Diñledi pīrün ol kişi sözini
Yaḳdı ġayret odı ʻayan özüni

974. Cigerin tīġ-ı ġuṣṣa ṭoġradı
N'eylesün bir belādur uġradı

975. Bildi kim rāfiżīdür ol melʻūn
Ḫar-ı nā-pāk ü ebter ü maġbūn

[33a]

976. Ol kişi baḥr-ı ḥayrete ṭaldı
Her ṭaraf bāz-ı fikreti ṣaldı

977. Çāre bulmadı ṣabrdan ġayrı
Ṣabr ile cāna cebrden ġayrı

978. ʻAzm-i rāh eyledi bi-ʻavnillāh
İrdi bir gün Medīne şehrine rāh

979. Vardı ḳabr-i Resūle ḳıldı namāz
Eyledi ḥażretine ʻarż-ı niyāz

980. Eyleyüp ġāyet ile istiḥyā
İtmedi pīrüñ ol sözini edā

981. Nāgehān dīdesini ḳapladı ḫāb
Gördi faḫrü'l-enāmı bā-aṣḥāb

982. İçleründen birisi didi aña
Eyle pīrüñ emānetini edā

983. Nāḳil-i küfr çün degül kāfir
Söyle ol sözi olmaġil sā'ir

984. Ṭurdı vardı Resūle bī-taḳṣīr
Sözini pīrüñ eyledi taḳrīr

985. Güş idicek anı Resūl-i emīn
İltifāt eyledi 'Aliye hemīn

986. Pes o dem gitti Ḥaydar-ı Kerrār
Meclise pīri eyledi iḫżār

987. Sell-i seyf eyleyüben bi-emr-i Resūl
Başını kesdi ṣaldı ṭopraġa ol

988. Ḫavf idüp çün uyandı menāmından
Ṭurdı lerzān olup maḳāmından

989. Żabt içün ol zamānı ketb itdi
Ba'de Ka'be semtine gitdi

990. Ḥaccın itmām idüp o āzāde
'Avdet itdi çü şehr-i Baġdāda

991. Girdigü gibi şehre ol huşyār
Ḳıldı evvel o pīri istifsār

992. Didiler aña ṭurfa ḥāl oldı
Bir gice bir 'aceb ḫayāl oldı

[33b]

993. Nāgehān ġāyib oldı ol bir şeb
Ḳıldı ehl ü 'ıyāli anı ṭaleb

994. Buldılar bir ḫarābe içre anı
Başı yoḳ yalıñuz yatur bedeni

995. Sırrını kimse itmedi idrāk
Bilmediler anı kim itdi helāk

996. Ehl-i Baġdāda ol zamān o civāñ
Gördigü vāḳı‘ātın itdi beyān

997. İtdiler çün ḥesāb-ı tārīḫin
Ẓāhir oldı muṭābıḳ-ı vaḳtin

998. Ḥaẕer-i rafżı eyleyüp iz‘ān
‘İbret aldı bu ḳıṣṣadan her cān

Münācāt

Feilātün/ Feilātün/ Feilün
. . . - - / . . - - / . . –

999. Yā Kerīmü’l-‘afv ü Ġaffārü’l-ḫaṭā
Yā ‘Amīmü’l-luṭf ü Vahhābü’l-‘aṭā

1000. Āl ü aṣḥāb-ı Resūlüñ her birin
Muḳtedā ḳıl baña çün necm-i hüdā

1001. Anlaruñ ‘ışḳını cāndan bir nefes
Tā dem-i rūz-i cezā itme cüdā

1002. Seyyimā kim çār-yār nūr-ı dīn
Her biridür neyyir-i burc-i ṣafā

1003. Gerd-i rāh-ı ḫāk-i kūyin anlaruñ
Dīde-i Feyżīye ḳıl kuhl-i cilā

3.25 *El-ḥadīṣü'l-ḥādi 'aşere 'an Enes raḍıyallāhu 'anhü ennehü ḳāle ṣallallāhü 'aleyhi veselleme ġazvetün fī sebīlillāhi ba'de ḥicceti'l-islām efḍalu min elfi ḥiccetin ṣadaḳa resulullāh*[75]

1004. Ṭūṭī-i ḫoş zebān ü ḫūb-nefs
Bülbül-i bāġ-ı üns e'āni Enes

1005. Bu güli alup ol ḫuceste-süḫan
Gülbīn-i gülşen-i ma'ārifden

[34a]

1006. Armaġān itdi ehl-i īmāna
'Andelībān-ı bāġ-ı 'irfāna

1007. Didi kim didi ol meh-i kevneyn
Şeh-i manṣūr yevm-i Bedr-i ḥunīn

1008. Bir kişi ba'de ḥaccetü'l-İslām
Farż olan ḥaccı idüp itmām

1009. İtse küffāre pes ġazā fī'llāh
Eyleyüp iḥtisāb-ı luṭf aña

1010. Olur ol ġazvetin ve Rabb-i ecel
Ḥacca biñ kere varmadan efḍal

Pend

1011. Rūz [u] şeb himmet eyle bilmege sen
Yārüñi yār düşmenüñ düşmen

1012. Nerm ol gül gibi eḥibbāya
Germ ol āteş gibi hem a'dāya

[75] Onuncu hadis: Enes rad. buyurdu: Peygamber sav. dedi ki: Allah yolunda yapılan gaza farz olan hacdan sonra, bin hacdan daha hayırlıdır. Ahmed bin Hanbel, Müsned (2, 521)

1013. Dostlarla idüp muvālātı
Eyle a‘dā ile mu‘ādātı

1014. Beẕl-i mechūd idüp cihānda müdām
Eyle küffār ile ḳıtāla ḳıyām

1015. Farżdur mü’mine cihād itmek
Ḳaṣd-ı ḳaṭ‘-ı reg-i ‘inād itmek

1016. Emridür bize Rabb-i Raḥmānuñ
Ḥırfetidür Resūl-i Sübḥānuñ

1017. İki nev‘ üzredür cihād ey dil
Biri ekber birisin aṣġar bil

1018. Ekber oldur ki idesin her ḥāl
Enfüsī̄ düşmen ile cenk ü cidāl

1019. Düşmen-i nefs ya‘ni şehvetdür
Daḫı ḳalbüñ ‘adūsı ġafletdür

1020. Fitnedür ma‘rifet ‘adūsı yaḳī̄n
Düşmen-i ‘aḳl ḥasret oldı hemī̄n

1021. Sırr-ı dānāya düşmen-i aḳvā
Māsivā iltifātıdur maḥżā

[34b]

1022. Zen gibi ṭutma dilde ḫavf u ḫaṭar
Ḳahr-ı a‘dāya sa‘y it er ol er

1023. Saña pesdür hemīn ṣalāḥ ü sipāh[76]
Ṭā‘at-i bī-riyā vü ẕikr-i İlah

1024. Daḫı aṣġar odur ki ey dānā
İdesin kāfir ile cenk ü vaġā

1025. Çıḳasın ‘arṣaya ḫadeng gibi
Ṭoḳınasın ‘adūya seng gibi

1026. Urasın aña pençe hemçü peleng
İdesin geyñ cihānı başına teng

1027. Müşteġal oldıġınca nār-ı vaġā
Giresin āteşe Ḫalīl-āsā

1028. ‘Azm ḳılsañ eger cihāda o dem
Cehd idüp eyle niyyetüñ eslem

1029. Ya‘ni olsun ġazāda maḳṣūduñ
Naṣr-ı dīn ü rıżāsı Ma‘būduñ

1030. Ki o ġazvı Ḫüdā ider maḳbūl
El-ḥaḳ a‘lā-yı dīn içün ola ol

1031. İ‘tibār olmaz ol cihāda müdām
K’andan aġraż nefs ola müdām

1032. İy miyānuñda ma‘rifet kemeri
Kūh-veş ṭur yirinde dönme geri

1033. Rāh-ı Mevlāda bezl-i cān eyle
Kendüñi lāyıḳ-ı cenān eyle

[76]Metinde ṣalaḥ u seyāh şeklinde yazılmış ancak anlam itibarı ile sipāh okunmalıdır.

1034. Mevtden gelmesün żamire melāl
Ki dir ol Ḥayy ü Vāḥid-i Müteʿāl

1035. Rāh-ı Ḥakda olanları maḳtūl
Ṣanmañuz ġaflet ile mürdedür ol

1036. Zinde idüp oları luṭf-ı ḥamd
Oldılar her birisi ḥayy-i ebed

Ḥikāyet

1037. Nitekim baʿż-ı rāviyān-ı ḳıṣaṣ
Ṣāḥib-i luṭf-ı ḳavl u ḥüsn-i ḳıṣaṣ

[35a]

1038. Didi var idi bir kes-i ḳattāl
Cüst ü çālāk idi adı Baṭṭāl

1039. Pehlivān-ı zamān idi o Baṭal[77]
Yoġ idi miṣli ḳahramān miṣil

1040. Fāris-i ʿarṣa-i neberd idi ol
Ṭavr-ı merdānegīde ferd idi ol

1041. Şeklini bir gün eyledi tebdīl
Boynına aṣdı ḳıṭʿa-yı İncīl

1042. Vardı ol ḥīle ile buldı revān
Mülk-i küffāra girmege dermān

1043. Maʿrifetden olar ki meyve yemiş
Erlik ondur ṭoḳuzı ḥīle dimiş

[77] 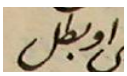 Normalde Baṭṭāl şeklinde olması gereken kelimenin vezne uygun okunması için imlasına müdahale edilmiştir.

1044. Geşt iderdi diyār-ı küffārı
Cem‘-i küffārı görse her bārı

1045. Ḳudreti yitse eyler idi ḳatl
Ḳuvveti yitmese virürdi mehel

1046. Ṣanur idi gören anı rāhib
Ḫizmetine olur idi hem rāġıb

1047. Nice yıl gezdi böyle ol ḫoş-nām
Buldı küffār içinde şöhret-i tām

1048. Ḥīlesi ẓāhir oldı illerde
Nāmı söylendi cümle dillerde

1049. Ṣaldılar sū-be-sū nice ādem
İtdiler cüst ü cū anı muḥkem

1050. Ḥıfẓ-ı Ḥaḳla bulup selāmet-i ḥāl
Dār-ı İslāma çıḳdı çün Baṭṭāl

1051. Anı Hārūn o pādişāh-ı reşīd
Çaġırup itdi aña luṭf-ı mezīd

1052. Ṣordı seyr itdügi ‘acāyibden
Görüp işitdigü ġarāyibden

1053. Açdı Baṭṭāl pes cevāba dehen
Virdi bu vech ile cevāb-ı ḥasen

1054. Didi bir gün gezerken ol yirde
Uġradum nāgehāni bir merde

[35b]

1055. Ḳıldı Baṭṭāldan baña ol su’āl
Ben de didim ki uş benüm Baṭṭāl

1056. Nāmumı işidüp o merd-i güzīn
Pāyüme ḳodı baş öpdi zemīn

1057. Geldi İslāma baña yār oldı
Gitdi ġam dil sürūr ile ṭoldı

1058. Eyler iken anuñla pes reftār
Nāgehān ẓāhir oldı çār-süvār

1059. Bize çünkim nigāh eylediler
Mü’min olduġımuzı añladılar

1060. Bī-tevaḳḳuf cidāle başladılar
Bizüm ile ḳıtāle başladılar

1061. Yir yir idüp ḥavāle seyf-i cedīd
İtdiler evvelā o merdi şehīd

1062. Geldiler üstüme o kāfirler
Oḳuyup küfri her biri ezber

1063. Cenk idüp anlar ile nice zamān
Üçüni yıḳdum eyledüm bī-cān

1064. Birisiyle muḳāvemet itdük
Şu ḳadar ṭā muṣāraʿat itdük

1065. Ṭutdum ol kāfir ile çün küştī
Ṣanki gürz-i girān idi müşti

1066. Ḥīle ile miyānumı aldı
Sāye gibi beni yire çaldı

1067. Çıkdı pes sīnem üstine derḥāl
Didi sensin didükleri Baṭṭāl

1068. Keseyin rişte-i ḥayātuñı ben
Ḳurtarayın cihānı şirkden

1069. Lāt ü Ġarrā çü ġālib itdi beni
Ḳanı Rabbüñ ki ḳurtaraydı seni

1070. Bu sözi söyledigü gibi pelīd
Ṭurdı izn-i Ḫüdā ile o şehīd

1071. Ḳılıcın aldı kāfirün çālāk
Kesdi başını eyledi ihlāk

[36a]

1072. Oḳırdı hem bu āyeti ezber
Düşdi cismi yine yire bī-fer

Ḳāle ʿazze ve celle ve lā taḥsebennelẕîne ḳutilū fī sebīlillāhi emvātā bel aḥyā[78]

1073. Ḥaḳ bunuñ gibi kāma ḳādirdür
İʿtimād it egerçi nādirdür

[78] "Allah yolunda öldürülenleri sakın ölü sanmayın. Hayır, onlar diridirler." Āli İmran Suresi 3/169

Münācāt

Mef'ūlu/ Fāilātü/ Mefāīlü/ Fāilün

- - . / - . - - / . - - . / - . –

1074. Yā Rabb cenāb-ı ʻizzüñe ḳıl istinādımı
İtme mezellet ile sirişte nihādumı

1075. Yār eyle rūḥa luṭfuñı tā ola kim bula
Ḳahr-ı ʻadū-yı nefs-i teḥālüf-nijādumı

1076. İblīs-i pür-fesādı idüp dilde münhezim
Her dem ṣalāḥ-ı ṭāʻate ḳıl ictihādumı

1077. İlḥāḳ idüp ġazāt-ı ḫulūṣ āşinā baña
Ṣebt eylegil cerīde-i ebrāra adumı

1078. Feyż-i kemāl-i ʻāṭıfetüñ irgürüp dile
Her dem müyesser eyle murād-ı fuādumı

3.26 *El-ḥadīṣü'ṣ-ṣāni ʻāşera ʻan Enes raḍıyallāhu ʻanhu enne ḳāle ṣallallāhu ʻaleyhi ve selem bākiru biṣṣadıḳati feinne 'l belā-yı lā yetaḫaṭṭāṣ-ṣadaḳa*[79]

1079. Bende-i mālik– i memālik Enes
Serv-i āzād-ı ṣaḥn-ı ravża-i ḳuds

1080. Zübde-i rāviyān aʻni Enes
Muṣṭafāya enīs-i ḫūb-nefes

1081. Naḳl idüp bu ḥadīṣ-i zībāyı
Ehl-i īmāna ḳıldı inbāyı

[79] On ikinci hadis: Enes rad. aktarıyor: Peygamber buyurdu ki: Sadaka vermeye devam ediniz çünkü sadaka belayı def eder. Heysemi, Mecma' (III, 115) İsnad Hz. Ümāme görünüyor ve hasen hadis diye belirtilmiştir.

1082. Didi kim didi faḫr-ı ehl-i dilā
Emr idüp ümmetine ser-tā-pā

1083. Bām-dād olsa eyleñüz sadaḳa
Fuḳarāya ki ideler nafaḳa

1084. Anıñçün ki eylemez ḳaṭ'ā
Ṣadaḳātı taḫaṭṭi derd ü belā

[36b]

1085. Ya'ni her kim taṣadduḳ itse ṣabāḥ
Aña ol gün belādan ire necāh

Pend-i Sūd-mend

1086. Ḥıfẓ-ı Ḥaḳḳa rehīn olam dirseñ
Her belādan emīn olam dirseñ

1087. Her ne maḳdūruñ ise gel ey yār
Fuḳarāya taṣadduḳ it her-bār

1088. Aḫiret mezra'ıdurur dünyā
Sa'y ider zer'a anda her dānā

1089. Māl-ı maḫzūn ġanīye nef' itmez
Ḥabbe mezrū'a olmasa bitmez

1090. Bir gedā senden itse nesne su'āl
İtme zecr ile anı istiḳbāl

1091. Ġażab itme cebīnüñi dürme
Yüzüñi gözüñi buruşdurma

1092. Ḫısset ü buḫli cāna itme sened
Anı gönderme şöyle ṣıfrü'l-yed

1093. Vir ne kim mümkin ise füls ü direm
İtme dirhem gibi yüzüñ derhem

1094. Her ne maḳdūruñ ise ḳıl a'ṭā
Bārī olmaz ise eyle ḥüsn-i edā

1095. Ḥazer it eyleme hem ey 'āḳil
Minnet ile taṣadduḳuñ bāṭıl

1096. Baḳma ya'ni aña ḥaḳāret ile
Dime ḫalḳa anı beşāret ile

1097. Geşti zār-ı taṣadduḳuñ ey yār
Minnet itmekdür āfeti her-bār

1098. Ḥaḳdurur ni'meti viren el-ḥaḳ
Arada sen vesīlesin el-ḥaḳ

1099. Eyledigüñ 'aṭāya ṭayanma
Aña iḥsān eyledüm ṣanma

1100. Şöyle bil kim saña o merd-i faḳīr
Eyledi bī-nihāye luṭf-ı keşīr

[37a]

1101. Ṣadaḳañ olmasaydı ol zīrā
Ḥāṣıl olmazdı ecr-i lā-yuḥsā

1102. İtdigü çün taṣadduḳuñ o ḳabūl
Saña buldı bu deñlü ecr vüṣūl

1103. Ma‘nīde pes o saña itdi kerem[80]
Ḥaḳ-süḫendür bu *festemi‘ fefhem*[81]

1104. Mü’min olan dilā faḳīr ise de
Ne ḳadar ṣuretā ḥaḳīr ise de

1105. Beyt-i Ḥaḳdur anuñ dil-i pāki
Ḥarem-i sīne-i ṭarab-nāki

1106. Pes ḫarāb olsa mü’minüñ ḥāli
Münkesir olsa faḳr ile bāli

1107. Saña lāzımdurur anı yapmaḳ
Yıḳıḳ olmaḳ revā mı ḫāne-i Ḥaḳ

1108. Yeter itdüñ yiter ‘imāret-i gil
Nef‘ isterseñ eyle ḥiẕmet-i dil

1109. Yap faḳīrüñ dil-i ḫarābesini
Ḥaḳḳuñ abād eyle Ka‘besini

1110. Fuḳarānuñ keremle göñline gir
Ḥarem-i müsteṭāb-ı raḥmete ir

1111. Eyle göñlinde yir olup muḥsin
Her belādan olam diseñ emīn

1112. Diñle bu ḳıṣṣayı vü al sebaḳı
Ki ḥadīṯüñ ol oldı mā-ṣadaḳı

[80] İl tef‘ilede uzun i sesinde zihaf yapmak gereklidir.
[81] Dinle ve anla.

Ḥikāyet

1113. Naḳl ider rāvī-i ḫuceste-kelām
Ki Süleymān Nebī ʻaleyhi's-selām

1114. Otururken bi-ʻizzet ü iḳbāl
Geldi bir murġ-ı żaʻīfü'l-bāl

1115. Aġladı ḳıldı āh sīne-güdāz
Eyledi pes şikāyete aġāz

1116. Didi kim yā Nebī-i kebīr ol dem
Naḳd-i ʻömrüm dükendi pīr oldum

[37b]

1117. Ḳalmaġiçün ṣoñumda ḫayr-ḫalef
Eyledüm genc-i iḳtidārı telef

1118. Bunca żaʻafla eyledüm tenhā
Bir dıraḫt üzere āşiyāne binā

1119. Luṭf idüp anda Rabb-i lem-yūled
Baña virdi bir iki ḫūb veled

1120. Besledüm anları pes ol yirde
Eyledüm niʻmet ile perverde

1121. Nāgehānī belā gibi bir dem
Geldi bir şaḫṣ-ı bī-ṣafā vü kerem

1122. Ẓulm idüp aldı yavrucaḳlarumı
Āteş-i firḳat eyledi yerümi

1123. Bir iki defʻadur baña o kişi
Eyledi ḳahr u ẓulm ile bu işi

1124. Yā Nebīyyullāh it o şaḫṣı men‘
Bu belāyı başumdan eyle def‘

1125. Gūş idicek maḳāl-i murġı Nebī
Da‘vet itdi o şaḫṣ-ı bī-edebi

1126. Didi aña bu murġı incitme
Yavrucaġın alup cefā itme

1127. Ol daḫı eyleyüp Nebī ile ahd
Didi incitmeyin anı min-ba‘d

1128. Gitdi bu ḥālet üzere bir müddet
Geldi yine o murġ-ı bī-ṭāḳat

1129. Ḳa‘r-ı dilden idüp figān ile āh
Aġlayup didi yā Nebīyyullāh

1130. Naḳz-ı ‘ahd eyleyüp yine o le’im
Baña ke’l-evvel itdi ẓulm-ı ‘aẓīm

1131. Ḳahr idüp yavrucaḳlarum aldı
Beni nār-i felākete ṣaldı

1132. Ḳıldum āgeh seni meẓālimden
Alıvir dādumı o ẓālimden

1133. Çün Emīnullāh itdi bu sözi gūş
Baḥr-ı ġayret dilinde eyledi cūş

[38a]

1134. İki ‘ifritini eyledi irsāl
Didi varuñ o şaḫṣa siz derḥāl

1135. Ortadan eyleyüp anı ikiye şaḳ
Ġarb u şarḳa idüñ anı mülḥaḳ

1136. Gitdi ol iki dīv pür-ḥiddet
Döndiler geldiler hem ol sā‘at

1137. Ḥażretünde Resūl-i Raḥmānuñ
Būs idup ḫāk-i ḫıdmetin anuñ

1138. Didiler varduḳ ol kese bī-bāk
Ḳaṣd itdük ki idevüz ihlāk

1139. Nāzil oldı iki ferişte o dem
Bizi men‘ itdiler ṭutup muḥkem

1140. Bulmaduḳ hiç anı aḫẕa mecāl [82]
İşte geldük budur ḥaḳīḳat-i ḫāl

1141. Çün Süleymān işitdi bu ḫaberi
Da‘vet itdi ḥużūrına ol eri

1142. Ṣordı aña ki sen bugün n’itdüñ
N’eyledüñ niçesi yola gitdüñ

1143. Virdi ol kimse pes bu resme ḫaber
İtmedüm bir ‘amel Ḫüdāya yarar

1144. Ṣubḥ-dem liki bir yire gitdüm
Yolda bir sā’ile mürūr itdüm

1145. Bir raġīfim var idi ḥāżırda
Virdüm ol nānı aña ol yirde

[82] Metinde “bulımadık” şekli vezin bozukluğuna yol açıyor.

1146. Merd-i sā’il ḳatı ṣafā itdi
Hem baña ḫayr ile du‘ā itdi

1147. Pes Emīnullāh aña didi hemān
Siper oldı saña o girde-i nān

1148. Nānuña Ḥaḳ ‘ivaż emān virdi
Cismüñe belki tāze-cān virdi

1149. Berekāt-ı taṣadduḳ ile hemīn
İtdi āfātdan seni Ḥaḳ emīn

1150. Yoḫsa şimdi helāk olmış idüñ
Ḳahr ile derd-nāk olmış idüñ

[38b]

Münācāt

Mefāīlün/ Mefāīlün/ Feūlün
. . - - -/. - - -/ . - -

1151. Baña ḫulḳuñla vir yā Rab taḫalluḳ
Tecellā-yı ṣıfātuñla taḥaḳḳuḳ

1152. Baḫīle hem-reh itme cānı tā kim
Civān-merdān ile idem teraḳḳuḳ

1153. Göñülden ḥubb-ı dünyā rişte sin kes
Ki ḳılmayam ana ḳat‘ā ta‘alluḳ

1154. Yoluñda ṣıdḳ ile erbāb-ı faḳre
Ḳılam maḳdūrumı neyse taṣadduḳ

1155. Ba‘īd it Feyżīden āṣār-ı buḫli
Aña vir cūd [u] luṭf ile tefevvuḳ

3.27 *El-ḥadīṯü'ṯ-ṯālisü 'aşer 'an 'Ömer raḍıyallāhu 'anhü ḳāle ṣallallāhu 'aleyhi ve selleme ḫuliḳāni yuḥibbuhümā allāhü te'āla ḥüsnü'l-ḥulḳi ve'ş-şecā'a ve ḫuliḳāni yeb'aḍuhumā allāhü te'āla sū'ul-ḫulḳi ve'l buḫl*[83]

1156. Bu ḥadīṯi rivāyet itdi 'Ömer
Ġafera'llāhü zenbehü ve seterelı[84]

1157. Ki o ehl-i me'ārifüñ senedi
Mālik-i mülk-i 'izzet-i ebedī

1158. Ekmelü'n-nefs ü aḥsenü'l-aḫlāk
Efḍal-i enbiyā 'ale'l ıṭlāḳ

1159. Didi var iki ḫaṣlet-i maḥbūb
Sever anı 'Alīm-i sırr-ı ḳulūb

1160. Birisi ḥüsn-i ḫulḳ u şeymetdür
Ol birisi daḫi şecā'atdür

1161. Didi var daḫı iki ḫaṣlet hem
Sevmez anları Ḫālıḳ-ı Ekrem

1162. Ḫū-bedīdür anuñ birisi aḫir
Ṣıfat-ı buḫldür birisi daḫı

Pend-i dil-pesend

[39a]

1163. Eyle ki irmek isterseñ her bār
Cehd idüp ol hemīşe nīgū-kār

[83] On üçüncü hadis: Ömer rad. bildiriyor: Allah iki huyu sever: Güzel ahlak ve cesaret. Allah iki huyu sevmez: Kötü ahlak ve cimrilik. Tirmizi, Birr (41)
[84] Allah günahlarını bağışlasın ve gizlesin. Veznin son tef'ilesinde fazla hece oluşuyor.

1164. İḥtirāz eyle cümle bed-ḫūdan
Behredār ol ḫışāl-i nīgūdan

1165. Ki ḫışāl-i ḥamīde ile vücūd
İki ‘ālemde bil olur maḥmūd

1166. Birr ile düşmenüñ olur saña yār
Merd-i āzāde ‘abd-i ḥiẕmetkār

1167. Su’-i ḫulḳ ile olur iḫvānuñ
Her birisi ‘aẓīm düşmānuñ

1168. Aḳrabā yoġısa kerīme ne ġam
Bī-kes olmaz cihānda ehl-i kerem

1169. Cūd olmaz vücūdınūñ bāli
Olur āvāze-i kerem ‘ālī

1170. Gider insān ü ḳalur iḥsānı
Ṭurur anūñla adı vü ṣānı

1171. Ṯābit olur dıraḫt-ı cūd u kerem
İdemez anda raḫne kirm-i ‘adem

1172. Eyle kesb-i mekārim-i aḫlāḳ
Ya‘ni celb-i merāḥim-i Ḫallāḳ

1173. Ḫalḳ içinde şerīf eger sāfil
Yol ile diren iylük ile diril

1174. İylik it saña kemlik idene sen
Ḥaḳ didi *billeti hiye aḥsen*[85]

[85] Hak en güzel olanı ile söyledi.

1175. Özüni ma‘den-i ṣadāḳat ḳıl
Ṣadef-i gevher-i şecā‘at ḳıl

1176. Zen-i dünyāyı ṭāliḳ ol ferd ol
Erlik it ya‘ni kim civān-merd ol

1177. Erligi ṣanma ḳatl-i kāfirdür
Ḥamle-i ḳalb-i cem‘-i vāfirdür

1178. Erlik oldur ki buḫlüñi urasın
Ḫisset-i nefs ‘askerīn ḳırasın

1179. Gerçi çoḳdurur zā’il ādemde
Buḫla benzer bulunmaz ‘ālemde

[39b]

1180. Bāsı[86] buḥlüñ müşīr-i belvādur
Ḫasr-i[87] ḥālüme lāmı īmādur

1181. Bu ḥurūfuñ me’āli budur kim
Buḫl ile muttaṣıf olan dā’im

1182. Zā’il olmaz belāda olmaḳdan
Levm ü ḫüsrān içinde ḳalmaḳdan

1183. Gūş ḳıl bu kelāmı şāfidür
‘İbret almaġa saña kāfīdür

Ḥikāyet

1184. Naḳl iderler ki var idi bir er
Rūz [u] şeb cem‘ iderdi sīm ile zer

[86] Metinde baş şeklinde: باشی
[87] Metinde hasre şeklinde ancak vezin ve anlam uymamaktadır.

1185. ʿAḳlı az idi līkī ḥırṣı azīz
Müddet-i mālı ʿömri gibi keṣīr

1186. Ḥırṣ-ı zerle yüzi ṣararmışdı
Ḳalbi buḫl ile pek ḳararmışdı

1187. Almışdı pederden ol mīrāṯ
Zer ü sīm ü cevher ile eṣāṯ

1188. Bu ḳadar niʿmet içre müsteġraḳ
Olmuş iken hemīşe ol aḥmaḳ

1189. Ṣofrası ser-küşāde olmaz idi
Ḫānesi der-küşāde olmaz idi

1190. Ḫısset ile geçerdi eyyāmı
Cemʿ-i māl idi dünyede kāmı

1191. Cemʿ-i dünyāya ḳatı ṭālibdi
Belki Pinti Ḥamīde ġālip idi[88]

1192. Tiz tiz acıḳmasun diyü şikemi
Giç başardı ḫelāya ol ḳademi

1193. Gitdi dünyādan eyledi rıḥlet
Ḳaldı māl ü menāl ü çok niʿmet

1194. Ḥasret ile gitdi[89] ol pinti
Ḳaldı bir oġlı ḳalmadı pinti

[88] Pinti Hamid, Üsküdar'da yaşamış olan cimriliği ile ünlenmiş bir hoca.
[89] İlk tefʿilenin ilk hecesinde med yapmak gereklidir. Metinde "girdi" şeklinde geçen yüklem de "emeline kavuşamadan" anlamında "hasretle gitmek" deyimine uygun olarak değiştirilmiştir:
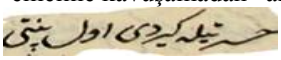

1195. Oġlı bir ẕāt idi ki rūşen-dil
Hüşyār ü müdebbir ü kāmil

[40b]

1196. Pes kerem ḳapusını eyledi bāz
Oldı ‘ālemde cūd ile mümtāz

1197. Çoḳ mihmān-serālar itdi binā
Ḫānesi oldı melce’-i fuḳarā

1198. Ḫīş ü bigāneyi o devlet-mend
Ḫᵛān-ı luṭfıyla eyledi ḫursend

1199. Var idi bir ḫasīs-i bed-gevher
Pederiyle muṣāḥib idi meger

1200. Geldi bir gün melāmet itdi aña
Didi encām-ı Kāruñı bir aña

1201. Cem‘ olan māl ü ni‘meti niçe sāl
Def‘aten żāyi‘ itme ey bed-ḥāl

1202. Tenk-destī ḳasāvet-i dildür
Ṭāḳat-ı bār-ı fāḳa müşkildür

1203. Zor ile ḥāṣıl olmayın her-kār
Zer ile ḥāṣıl olur ey hüşyār

1204. Eyle sırr-ı naṣīḥatüm idrāk
Terk it infāḳı ḳıl biraz imsāk

1205. Diñleyüp didi bu sözi o civān
Ey perākende gūy ü telḫ-zebān

1206. Bu perīşān süḫan ki var sende
Eyledi ḫāṭırum perākende

1207. Bal ṣanduñ baña içirdün zehr
Luṭf idicek maḥalde itdüñ ḳahr

1208. Gūl imişsin feṭānetüñ yoġ imiş
Ġayetle ḥamāḳatüñ çoġ imiş

1209. Gerdiş-i dehri itmemişsin derk
Ḳalbüñe gelmedi mi ḥālet-i merk

1210. Pedere bu naʿīm ü māl-i kühen
Irṯ ile naḳl itdi ceddümden

1211. Ṣaḳladı cāñı gibi anı peder
ʿĀḳıbet ḳodı gitdi itdi sefer

1212. Anlara itmedi vefā ẓāhir
Baña da eylemezdurur āḫir

[40b]

1213. Niçe geldi ise baña elden
Lā-cerem illere gider benden

1214. Pes baña yek odur ki müşfiḳ olam
Fuḳarāya hemīşe münfīk olam

1215. Ki olur buḫl mūriṯ-i ḥırmān
Rūz-i maḥşerde mūcib-i ḫüsrān

Münācāt

Feūlün/ Feūlün/ Feūlün/ Feūl

. - - / . - - / . - - / . –

1216. Ḫüdā baña efḍālüñ oldı cezīl
Cemālüñ cemīl ü celālüñ celīl

1217. Beni eyle faḫrü'n-Nebiyyine peyrev
Ki olur kerīm u selīl-i ḫalīl

1218. Yazup defter-i ehl-i cūda beni
Zi-luṭfet megerdān zi-nāmum baḫīl[90]

1219. Vücūdum nefīs iken itme hasīs
Beni bu ġam içinde ḳılma rezīl

1220. Reh-i cūda Feyżīyi eyle mesbūḳ
Kerem ile luṭfuñ ḳıl aña delīl

3.28 *El-ḥadīṯü'l-erba'a-'aşere 'an Ebū Musā raḍıyallāh enne ḳāle ṣallallāhu 'aleyhi ve selem* men eḥabbe dünyāhu āḫara bi-aḫıretihi ve men eḥabbe āḫıretehu āḫara bi-dünyā fe-āṯiru mā yebḳa'ala mā-yuġni ṣadaḳa resullullāh[91]

1221. Rāvi-i 'Īsa-dem Ebu Mūsā
Neffese'llāhü kerbehü ebedā[92]

1222. Naḳl ider kim o seyyidü'ṯ-ṯaḳaleyn
Enbiyā zümresine ḳurretü'l-'ayn

1223. Rūşenī baḫş [ü] dīde-i dū-cihān
Çeşme-i nūr ü pertev-i Sübḥān

[90] Lutfunla benim adımı cimrilerden eyleme.
[91] On dördüncü hadis: Ebu Musa rad. aktarıyor: Peygamber sav. dedi ki: Kim kendisinin dünyasını severse, ahiretine zarar verir. Kim de ahiretini severse, o zaman da dünya hayatına sıkıntı vermiş olur. Siz bâkî olanı, fânî olana tercih eyleyin! Beyheki
[92] Allah sıkıntısını sonsuza dek gidersin.

1224. Eyledi ümmete beyān-ı celī
Söyledi bu ḥadīṯ-i bī-bedeli

1225. Ya'ni her kim ki sevdi dünyāsın
Żarar itdi vü yıḳdı 'uḳbāsın

[41a]

1226. Daḫı 'uḳbāsını ki sevdi bir er
Ḳıldı dünyāsına o kimse żarar

1227. Eyleñüz imdi bāḳīyi her bār
Fānī olanuñ üstüne īṯār

Pend

1228. Degül erbāb-ı 'aḳla pūşīde
Eyler idrāk her ferūhīde

1229. Ki ḫazef-pāre pāyidār olsa
Zīrā senge ber-ḳarār olsa

1230. Ṣadef-i bī-ḳarārdan yegdür
Dürr-i nā-pāyidārdan yegdür

1231. Yegdurur bāḳī bir ḳabā-yı kühen
Bī-beḳā biñ nesīc ü aṭlasdan

1232. İmdi dünyāya baḳma fānidür
Bī-beḳāluḳ anuñ nişānıdur

1233. Oldı çün lāzım-ı *dünūvv-i fenā*[93]
Didiler adına anuñ dünyā

[93] Yokluğa yaklaşmak.

1234. Dūndur zīr-i ḳubbe-i gerdūn
Alçaġa mā’yil olma ey meftūn[94]

1235. Ne ḳadar ṣaklasañ anı dem-i merk
Ḫ^{v}āh u nā-ḫ^{v}āh itdürür saña terk

1236. Mü’minüñ sicni ḳıldı Ḥaḳ anı
‘Āḳil olan sever mi zindānı

1237. ‘Ömr-i dünyā hem oldı bir sā‘at
Yekdür anı hep eylemeñ ṭā‘at

1238. Ṣoñı yoḳdur efendi ebterdür
Āḫiret yolı üzere ma‘berdür

1239. Geç bu ma‘berden eyleme ihmāl
Bulasın āḫiretde ḥüsn-i māl

1240. Aḫiretdür ḫilāfsuz maḳṣūd
Ez-ẓuhūr te‘ayyunāt-ı vücūd[95]

1241. Andadur ḫuld-ı ‘Adn ü dār-ı-selām[96]
Ni‘met-i lā-yezāl ü ‘ıyş-ı müdām

[41b]

1242. Andadur mü’mine na‘īm ü muḳīm
Gösterür vechin anda Rabb-i Raḥīm

1243. Andadur şol ṣafā ki bilmedi hūş
Görmedi dīde hem işitmedi gūş

[94] Metinde mā’il şeklinde hemze kullanılmıştır ancak vezin gereği yukarıdaki gibi okunmuştur.
[95] Varlığın belirtilerinin ortaya çıkmasından
[96] Metinde 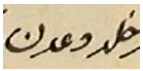 şeklindedir.

1244. Mümkin olmaz ikisi gelmek ele
İki ḳarpuz ṣıġar mı bir baġala

1245. Cem‘-i żıddına kimse yol bulmaz
Bir vilāyetde iki mīr olmaz

1246. Vardurur herbirisinüñ ehli
Ki ṭutarlar hemān aña meyli

1247. Ehl-i dünyāya ni‘met-i ‘uḳbā
Bī-tereddüd ḥarāmdur cāna

1248. Aḫiret ehli fırḳasına daḫı
Ḥubb-ı dünyā muḥarrem oldı āḫir

1249. Var ise sende pend ü nuṣḥa heves
Bu peyāmı işit ki pesdür pes

Ḥikāyet

1250. Var idi bir zamānda bir dānā
Merd-i ‘uḳbā vü tārik-i dünyā

1251. ‘İlmiyle şöhre-i cihān idi o
Kārı ḥalḳa naṣīḥat idi ḳamu

1252. Dehen açup eylese kelimāt
Nefesinden irerdi cāna ḥayāt

1253. Ṣuleḥā zümresinde fāiḳ idi
Fi‘li aḳvalüne muṭābıḳ idi

1254. Geldi bir kimse aña istedi pend
Ol da virdi naṣīḥat-ı dil-bend

1255. Ṭālib-i pendi gördi ḫasta mizāc
Derdine itdi bir latīf-ilāc

1256. Söyledi ya‘ni aña üç kelimāt
Herbirisi miṣāl-i āb-ı ḥayāt

1257. Evvelā didi dünye-i ebter
Yedi başlu bir ejdere beñzer

[42a]

1258. Cismüñ ol ejderin ġıdasıdur
‘Ömr-i pāküñ daḫı ‘aşāsıdur

1259. Gice gündüz diyü ṣayarsın anı
Dükedür yiyerek veli o seni

1260. Merg-i ṣayyādı cānuñ āḫir-kār
Āşikār idiser anı o şikār

1261. İmdi baḳma bu nāz ü na‘māya
Ġırre olma ḥayāt-ı dünyāya

1262. Ṣāniyā didi ol ḫuceste-maḳāl
Eyle fermān-ı Ḥālıḳa iḳbāl

1263. Her ne buyurdı ise ṭut anı
Eyleme terk emr-i Yezdānı

1264. Terk-i tedbīri eyleyüp teymīm
Eyle her kāruñı aña teslīm

1265. Ṣāliṣā didi ol maḳāle-şinās
Āḫiret kārın itme ġayre ḳıyās

1266. Cem‘-i aḫirete yoḳdurur çü mesā‘
Zen-i dünyādan eyle imdi ferāġ

1267. Ya‘ni dünyāya vir se-bāre ṭalāḳ
Dār-ı ‘uḳbāya ḳıl hem anı ṣıdāḳ

1268. Tā ki evc-i ṣalāḥa yol bulasın
Āḫiret duḫterine zevc olasın

1269. Dīde-i cānı ḳıl gözüm bī-dār
Bu ḥikāyetde gör ne ḥikmet var

1270. Ḫayr dārına olmaġa vāṣıl
Bu peyām ile ol yiter ‘āmil

Münācāt

Mef‘ūlü/ Fāilātün/ Mef‘ūlü/ Fāilātün
- - . / - . - - / - - . / - . - -

1271. İy pādişāh ki miṣlüñ yoḳdur cihān içinde
Sırr-ı ṣıfāt-ı ẕātuñ vardur bu cān içinde

1272. Dünyāya meyl-i naḳşı maḥv eyle levḥ-i dilden
‘Uḳbā muḥabbetüni ṣebt it divān içinde

1273. Bu kevn-i pür-fitende ‘ādādan eyle emīn
Ḳıl olmaya ki mülḥaḳ dārü’l-emān içinde

[42b]

1274. Bildür dil-i ḥazīne sırr-ı fenā-yı dehri
Aña virüp yaḳīni ḳoma gümān içinde

1275. Aḥvāl-i āḫiretden Feyżīyi eyle āgāh
Tā ide anı īṣār sırr ü ‘ayān içinde

3.29 *El-ḥadīṣü'l-ḫāmisu-'aşere 'an İbn-i Ḥayde ennehu ḳāle ṣallallāhu aleyhi ve selem el ḥasedu yufsidü'l imān kemā yufsidüṣ-ṣabra'l 'asel*[97]

1276. Püser-i Ḥayde vü Mu'āviye nām
İstimā' it ki ḳıldı naḳl-i peyām

1277. Süḥenin ṭatlu eyleyüp o 'azīz
Bize virdi şarāb-ı şehd-āmiz

1278. İtdi bir ḳavl-i sükkeri inbā
Şekera'llāhe sa'īden ebedā[98]

1279. Didi kim ol Ḥabīb-i nūşīn-ḳāl
Rāz-dār-ı 'Alīm-i mā-fi'l-bāl

1280. O ki şīrīn-i cihān bā ost
Süḫanān şeker-feşān bā ost[99]

1281. Didi kim ḫaṣlet-i ḥased herān
Eyler ifsād-ı ḫullet [ü] īmān

1282. Niçe ṣabruñ merāreti 'aseli
Fāsid eyler ise virüp ḫaleli

Pend

1283. Rūz-ı evvelde çünki Rabb-i Ḳadīr
Ḳıldı rūzī'-i herkesi taḳdīr

1284. Her ne yazıldı ise irişür ol
Eylemez naḳż ü izdiyādı ḳabūl

[97] On beşinci hadis: İbn Hayde aktarıyor: Peygamber dedi ki: Haset (kıskançlık) imanı bozar, tıpkı sabrın balı bozduğu gibi. Tirmizi (3095)
[98] Allah'a mutluluk içinde sonsuzca teşekkür etti.
[99] Dünyanın tatlılığı onundur, şeker saçan sözler onundur.

1285. Bir yire ger dirilse iki cihān
Redd-i maḳdūre olmaya dermān

1286. Çekme bir kimse içün itme ta‘ab
Ni‘metinün zevālin itme ṭaleb

1287. Ni‘met ehline olmaġil ḥāsid
İtme īmānı yoḳ yire fāsid

[43a]

1288. Ḥāsid olur ‘adū-yı ni‘met-i Ḥaḳ
Ḫizb-i iblīse muṭlaḳā mülḥaḳ

1289. Ḥased üzere olan kişi niçe ḥā
Yiri anuñ cehennem içinde ola

1290. Çūb-sā gibi daḫı sīn-i ḥased
Dil-ḫırāş ola sīnesini ebed

1291. Bā‘iṣ-i renc-i bī-nihāyedür ol
Buḫl ü buġż ü belāya māyedür ol

1292. Bir marażdur ḥased aña dermān
Ṣun‘-ı rezzāḳı bilmek oldı hemān

1293. Bitse bir sīnede ḥased şeceri
İki ḫaṣletdurur anuñ ṭımarı

1294. Kibrdür biri oldur a‘ẓam-ı ‘ayb
Cümle ḫulḳuñ ḳabīḥidür bī-reyb

1295. Maraż-ı kibr ider veli mehlek
Çāresi kişi nefsini bilmek

1296. Kibr ile nefsüñ itse telbīsi
Yād ḳıl mācerā-yı iblīsi

1297. Derk idüp kibriyā-yı Raḥmānı
Pīşe idinme kār-ı şeyṭānı

1298. Ol iki ḫaṣletüñ birisi daḫı
Ṣıfat-ı ḥırṣdur ḫoş añla aḫi

1299. Ṭama‘ u ḥırṣla olan cev‘ān
Yise dünyā olmaya şeb‘ān

1300. Bezm-i ‘ālemde olsa bir bī-hūş
Bāde-i ḥırṣ ile eger ser-ḫoş

1301. Öldigüni dirildigün bilmez
Tā dem-i ḥaşr olunca ayılmaz

1302. Maraż-ı ḥırṣ ile olan bī-tāb
Yoḳdur aña devā meger ki türāb

1303. Ḥırṣdur naḳż-ı ‘aḳl ü faḳr-ı cenān
Tāsa-i cān ü māye-i ḥırmān

1304. Ḥırṣ iki cihānda zilletdür
Mūcib-i ḥasret ü nedāmetdür

[43b]

1305. Bunda olur ḥarīṣ olan maḳhūr
Pāyimāl olur anda nite kim mūr

1306. Rāh-ı ḥırṣa olan kişi sālik
Olur elbette ‘āḳıbet hālik

1307. Mey-i ḥırṣ ile olmaġil medhūş
Saña pesdür işit ḥikāyet-i muş

Ḥikāyet

1308. Dir ki naḳḳāl-i aʿzeb-i aḳvāl
Var idi bir zamānda bir baḳḳāl

1309. Pür idi sīm ü zerle enbānı
Ṭopṭolu idi daḫı dükkānı

1310. Nuḳl-i ḫuşk ile meyve-i terden
Dürlü dürlü naʿīm-i[100] ḫoşterden

1311. Uġradı nāgehān aña bir mūş
Göricek itdi baḥr-ı şehveti cūş

1312. Didi necm-i hüdā bedīd oldu
Ṭāliʿim yıldızı saʿīd oldu

1313. Gerçi ḥırṣ ile çoḳ dükkān deldüm
Şükür Allāh ki şimdi kān deldüm

1314. Nem-i luṭfını feyż idüp baña Ḥaḳ
Ḳıldı baḥr-ı naʿīme müstaġraḳ

1315. Başladı pes tenāvül eylemege
İstedigü fevākihi yimege

1316. Kimini yir kimin götürür idi
Menziline anı getürür idi

1317. Görür idi anı velī baḳḳāl
Kereminden iderdi hem ihmāl

[100] Metinde vav ile gösterilmiş ancak anlam için izafe tamlaması yapılmalıdır.

1318. Geçdi bu ḥālet üzre niçe zaman
Vardı günlerde bir gün ol kesegen

1319. Ṭopṭolu buldı ḫᵛāce himyānın
Süridi anı deldi hem yānın

1320. Kīse içre olan nuḳūdı ḳamu
Menziline iletdi ol bed-ḫū

[44a]

1321. Döndi ol kīse cism-i bī-cāna
Maʿrifetsüz vücūd-ı insāna

1322. Kīsesin buldı ḫᵛāce çün ḫāli
ʿAḳlın itürdi oldı bed ḥāli

1323. Çoḳ zamān ḥayret ʿaḳlını aldı
Çıḳmaġa cānı tenden az ḳaldı

1324. Ki cihān içre söyleşür iller
Ḫācenüñ mālı cānıdur dirler

1325. Fikr ü idrāki gitdi niçe zamān
Sīnesi kīsesine döndi hemān

1326. Ṣoñra ʿaḳlını cemʿ idüp serine
Kīsenüñ baḳdı yırtılan yirine

1327. Bildi nūr-ı ferāsetle hemān
Ki bu kārı o fāre itdi ʿayān

1328. Anı ṣayd itmege o dem ol edīb
Reh-güzārına ḳurdı dām-ı firīb

1329. ʿĀḳıbet bir gün anı eyledi ṣayd
Ḳıldı bir rişteyi ayaġına ḳayd

1330. Ṭutdı ser-rişteyi elinde hemān
Ḳıldı sūrāḫına o mūşı revān

1331. Bu vaż‘ ile o mūş-ı fettānuñ
Ḳandedür bildi menzilin anuñ

1332. Ḳazdı ol yiri eyledi iḳdām
Fārenüñ menziline irdi tamām

1333. Gördi ol menzili ḥazīne miṣāl
Ẕeheb ü fuḍḍa ile māl-ā-māl

1334. Aldı sīm ü zerini ʿadd itdi
Buldı kāmil ṣafāsına gitdi

1335. Ḳıldı ol mūşı ba‘dehu bī-bāk
Biñ belā vü cefā ile ihlāk

1336. Ḥırṣ anı gör ki derd-nāk itdi
ʿĀḳıbet cevr ile helāk itdi

Münācāt

Feilātün/ Feilātün/ Feilün
. . - - / . . - - / . . –

[44b]

1337. Ey dürūd-ı ḥamd ü ḥayy-i ebed
Vāḥid-i lem-yezel ü ferd ü aḥad

1338. Mışḳal-i ma‘rifet-i ṣun‘uñ ile
Dili pāk eyle ḳoma jeng-i ḥased

1339. Bana bildür bileyin nefsimi tā
Olmaya kibr ile ālūde cesed

1340. Ḥubb-ı dünyāya ḥarīṣ itme beni
Eyleme rāh-ı ḳanā‘atden ṣadd

1341. Feyżīye faż̧l ile imdād eyle
Meded ey Vāhib-i āmāl meded

3.30 *El-ḥadīṯü’s-sādis-‘aşere ‘an Ebu Sa‘īd el-Ḥudrī raḍeyallāhu ‘anhü ennehu ḳāle ṣallallāhu ‘aleyhi ve seleme mā ba‘ṯallāhi nebiyyān ḳaṭṭ illā kāne mutevāżı‘ā ve ḫayru’n-nāsı ‘indallāhi te‘āla men kāne mutavāżı‘ā*[101]

1342. Naḳl ider Bū Sa‘īd Ḥudrī hem
Raḍeya’llāhu ‘anhü fī’l-‘ālem[102]

1343. Ki o şāh-ı kebīr-i ḫayr-ı ḫavāṣ
Ḥarem-i Kibriyāya maḥrem-i ḫāṣ

1344. Meskenet āsmānınuñ māhı
Mülk-i faḳr u tevāżū‘uñ şāhı

1345. Didi kim ol Ḫüdā-yı bī-hem-tā
Bir nebī ba‘ṯ itmedi illā

1346. Olmayup ol nebīde kibirle kīn
Muttaṣıfdı tevāżu‘ ile hemīn

1347. Daḫı mecmū‘-ı nāsuñ a‘lāsı
Raḥmet-i Ḥaḳḳa ya‘ni evlāsı

[101] On altıncı hadis: Said el-Hudri de bildiriyor: Peygamber sav. buyurdu ki: Allah, mütevazı olmayan hiçbir peygamber göndermedi. Allah katında insanların en hayırlısı mütevazı olanlardır. Müslim (III, 2187)
[102] Allah ondan razı olsun.

1348. Meskenet ṣāḥibi olan kişidür
Kim tevāżu‘ müdām anuñ işidür

Pend

1349. Ḫālıḳ-ı her nihān ü her peydā
Ḫākden itdi ādemi ibdā

[45a]

1350. Tā ki aṣlī ṭarīḳatine gide
Kibri terk eyleyüp tevāżu‘ ide

1351. Māyesin ḳıldı ḥummāt-ı mesnūn[103]
Tā ki ‘ucb ile olmaya meftūn

1352. Meskenet itdigü çün ṭoprāḳ
Māye-i ādem eyledi anı ḥaḳ

1353. Andan oldı cem‘[ī][104]-i peyġamber
Evliyā aṣfiyā vü ḫayr-i beşer

1354. Meskenetle ‘uluvv-i şān buldı
İ‘tibār ehline nişān oldı

1355. Kibr ile oldıġıyçün ser-keş
Ḫārdur gör ki dā’imā āteş

1356. Ḳıldı Ḥaḳ anı māye-i iblīs
Aṣl-ı aṣḥāb-ı ḥīle vü telbīs

1357. Alçaġa ma’yil oldı çünkim mā
Seyr-i dīdār-ı Ḥaḳḳa oldı sezā

[103] İkinci tef‘ilede vezin aksıyor.
[104] Metinde “cem‘” şeklindedir.

1358. İmdi eyle tevāżu‘ ey miskīn
Fuḳarā ile ol hemīşe ḳarīn

1359. Ḫāke düş hemçü dāne-i mezrū‘
Yücele ḳadrüñ olasın merfū‘

1360. Ḫūşe-veş olma kibr ile mu‘tād
Rūzigār itmesün seni berbād

1361. Aṣluña baḳ ki oldı ḳatre-meni
Eyleme imdi iddi‘ā-yı meni

1362. Eylese faḫrı nuṭfe-i mezre
Biñ tevbeye ḥāmilü’l-‘uzre

1363. Ol faḥir bā‘iṯ-i ta‘accüb olur
Sebeb-i nefret-i tecennüb olur

1364. Pāklar zümresine gel pāk ol
Reh-i faḳr ü fenāya düş ḫāk ol

1365. İḫtiyār it tevāżu‘ ile sükūn
Rükn-i kibr ü ġadāre[?] itme rükūn[105]

1366. Ki tevāżu‘ laṭīf ḫaṣletdür
Sebeb-i luṭf-ı Rabb-i ‘İzzetdür

[45b]

1367. Enbiyā evliyāya pīşe o dur
Ṣan‘atı anlaruñ hemīşe o dur

[105] Metinde 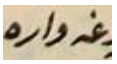 şeklindedir.

1368. Ehl-i ‘irfān tevāżu‘ ehli olur
Şāḫ-ı pür-meyve lā-cerem egilür

1369. Naḳl olundı ki didiler ‘urefā
Ki tevāżu‘ nedür işit cānā

1370. Ehl-i tevḥīdi eylemek tevḳīr
Nefs-i emmāreyi daḫı taḥḳīr

1371. Gösterüp aġniyāya istiġnā
Eylemekdür tezellül-i fuḳarā

1372. Daḫı olursa ṭā‘atüñ bī-ḥad
İtmemekdür anı ‘amelden ‘ad

1373. Cümle ḫalḳı daḫı görüp bī-‘ayb
‘Aybı kendüñde bulasın bī-reyb

1374. Gel ṭarīḳ-i tevāżu‘a gidegör
Pend-i pīrān ile ‘amel idegör

1375. Sāġar-ı i‘tibārı nūş eyle
Bu peyām-ı ġarībi gūş eyle

Ḥikāyet

1376. Sābıḳān bir civān-ı rūşen-dil
Edeb[ü] ḥüsn ü ḫilḳati kāmil

1377. Ārzū-yı seyāḥat eyleyüben
Sefere çıḳdı ḳıldı terk-i vaṭan

1378. Reh-i ġurbetde bī-kes ü tenhā
Gūne gūne çeküp cefā vü ‘anā

1379. ʿĀḳıbet dil-cerīḥ ü sīne-figār
İtdi bir şehr-i dil-pesende güzār

1380. Sevdi āb u hevāsını anuñ
Pek begendi bināsını anuñ

1381. Mā'yil oldı o şehr-i dil-pesende
Ṣaldı ṭarḥ-ı iḳāmeti anda

1382. Gördiler ol civānı ehl-i beled
Merd-i ṣāḥib-ṭabīʿat ü be-ḫıred

[46a]

1383. Ṣūreti ḫūb ü sīreti ẓāhir
Ẕātı levṣ-i ʿuyūbdan ṭāhir

1384. Berḳ urur çihresinde nūr-ı ṣalāḥ
Nite kim bezme lemʿa-i miṣbāḥ

1385. Cümlesi aña raġbet eylediler
Ḫayli iʿzāz ü ḥürmet eylediler

1386. Eyleyüp dürlü dürlü iḥsānı
Mescide ḳayyum itdiler anı

1387. Ḫādim-i beyt-i Ḥaḳ olup o civān
Niçe dem ḳıldı kesb-i rūḥ [u] cenān

1388. Ḥidmet-i āsitān-ı Rabbü'l-ʿibād
Ḫāne-i ḳalbin eyledi abād

1389. Didi günlerde bir gün aña imām
Ṭurma ey nūr-ı dīde eyle ḳıyām

1390. Görmeyin mescidi ġubār ile pür
Ele çārub alup gel anı süpür

1391. Mescidi sil süpür ki pāk gerek
Şol göñül gibi kim ola bī-şekk

1392. Çün imāmuñ sözini gūş itdi
Ṭurdı deryā ṣıfat ḫurūş itdi

1393. Çıḳdı mescid içinden oldı nihān
Görmedi kimse anı niçe zamān

1394. Nireye gitdigüni bilmediler
N'eyleyüp n'itdügini bilmediler

1395. Aña ḥaml itdi cümle ehl-i 'uḳūl
K'itmedi ḥiẕmete taḥammüli ol

1396. Gördi bir yirde bir gün anı imām
İstimāletle virdi aña selām

1397. Didi niçün muḫalefet itdün
Terk-i ḥiẕmet ṭarīḳine gitdün

1398. Bil baṭāletdurur ḳatı meẕmūm
Ḥiẕmet ile olur kişi maḥdūm

1399. Her kimüñ ḳonsa başına devlet
Ḥiẕmeti cānuna bilür minnet

[46b]

1400. Kim ki ten-perver ola vü baṭṭāl
Görmez 'ālemde ṣūret-i iḳbāl

1401. Aġlayup didi ol ḫuceste-liḳā
Ḳaçmadum ḥiẕmet itmeden ammā

1402. Mescid içinde yoġ idi hiç ḫāk
Anda ālūde ben idüm ol pāk

1403. Söziñi cān ile idüp ışġā
Kendümi görmedüm o beyte sezā

1404. Kibr-i cismümden anı pāk itdüm
Ya‘ni bir ġayri menzile gitdüm

1405. Bārekallāh zehī ṭabī‘at-i pāk
Böyle olsa olursa ger idrāk

Münācāt

Mef‘ūlü/ Mefāīlü/ Mefāīlü/ Feūlün

- - . / . - - . / . - - . / . - -

1406. Ey Ḫālıḳ-ı her esfel ü a‘lā şeh-i nāfi‘
‘Allām ü ‘Alīm ü Ḥamid ü Ḥāfıẓ u rāfi‘

1407. Emrüñle irer irse eger nef‘ ü eger żar
Destüñde mefātīḥ-i mażār ile menāfi‘

1408. Aḫlāk-ı rResūl ile beni ḳıl müteḥallıḳ
A‘lāya vü ednāya olam tā mütevāżı‘

1409. Ref‘ eyle ta‘ayyün ḥacbin rūy-ı cenānda
Cān gözine tā perde-i ‘aceb olmaya māni‘

1410. Ḳoma dil-i Feyżīye tekebbür ẓulmātın
Ḳıl anda tevāżu‘ lema‘ātını sevāṭı‘

3.31 *El-ḥadīṣü's-sābi'u-'aşer: 'an İbn-i 'Abbās raḍeyallāhu 'anhu ennehu ḳāle en nebiyi ṣallallāhi 'aleyhi ve seleme feḳāl mālü'l faḳri ḳāle 'aleyhisselām şeyun lā yu'ṭıhillāhu'n nebiyyan mursela ev mü'minen kerīman 'alāllāh 'azze ve celle ṣadaḳa resulullāh*[106]

1411. İbn-i Abbās eyledi inbā
Ḳuddise'l-müste'ānu sırrehümā[107]

1412. Ki gelüp bir kes-i ḫuceste-maḳāl
Ḥażret-i Muṣṭafāya itdi su'āl

[47a]

1413. Didi ey keşf-i ḥikmete ḳādir
Baña faḳruñ ḥaḳīḳatin bildür

1414. Açdı faḫr-ı zamāne dürc-i dehen
Virdi ol şaḫṣa nice dürr-i 'Aden

1415. Didi bir nesnedür faḳr ki Ḫüdā
Eylemez anı kimseye a'ṭā

1416. Ol meger kim Nebī-i Ekrem ola
Yā meger mü'min-i mükerrem ola

1417. Devlet-i faḳrı luṭf-ı Yezdānī
Ancaḳ anlara eyler erzānī

Pend

1418. Devletüñ var ise başında şehā
Fırḳa-i ehl-i faḳre ol hem-pā

[106]On yedinci hadis: İbn-i Abbas aktarıyor: Peygamber sav. buyurdu ki: Fakirlik yüce Allah'ın peygamberlerine ve gerçek müminlere bahşettiği bir hediyedir. Ebū Dāvud (Sünen, 13)
[107] Kendisinden yardım dilenilen Allāh, sırlarını kutsasın.

1419. ‘İllet-i faḳrı cāna ṣıḥḥat bil
Öl diril varup anlara ḳā’il

1420. Faḳrı üç ḳısm ḳıldılar ‘ulemā
Fereha’llāhü hemmehüm ebedā[108]

1421. Biri oldur ki irse her kime ol
Ṭā‘at-i Ḥaḳdan eyleyüp meşġūl

1422. Düşürür nice bed gümāna anı
Ġarḳ olur baḥr-ı cürme cān u teni

1423. Bu faḳīrdür iden ma‘āzallāh
İki ‘ālemde rūy-i merdi siyāh

1424. Ḳısm-ı s̱āni o dur ki ey dānā
Ṣāḥib-i ṣabrın eyleye yaġma

1425. Düşürüp anı ıżṭırāba hemīn
Söylede nice söz ki küfre yaḳīn

1426. Bu fiḳardur o kim ġarīb oldı[109]
Ya‘ni küfr olmaġa ḳarīb oldı

1427. Ḳısm-ı s̱āliṣ odur kim hem cāna
Ṣāḥibi ola dā’im ehl-i rıżā

1428. Meskenet ide ola ehl-i edeb
Ola ‘izzetden aña zillet eḥab

[47b]

1429. Gösterüp ḫalḳa hem kemāl-i ġınā
Ġayr-ı Ḫālıḳdan ide istiġnā

[108] Allah sonsuza dek onların sıkıntılarını gidersin.
[109] “Fikar” fıkranın çoğulu olarak yer almış. Sözler, cümleler anlamında.

1430. Faḳr naḳd-i vücūdın itse telef
Açmaya çün çenār kimseye kef

1431. Faḫr idüp işbu faḫr ile bi’ẕ-ẕāt
Didi el-faḳru faḫri ḫayr-i hüdāt[110]

1432. Bu faḳr ehlidür olan her dem
İki ‘ālemde ekrem ü eslem

1433. Eyle taḥṣīl-i faḳr-ı nefs-i denī
Ḳıl ḳanā‘atle ḳalbi müstaġnī

1434. Cem‘-i māl ile ṣanma ey ġāfil
İḥtiyācuñ olur senüñ zā’īl

1435. Didi çün Ḥaḳ ve entümü’l-fuḳarā
Mümteni‘dür kemāl-i istiġnā

1436. Ṭutalum ḫalḳa iftiḳāruñ yoḳ
Ḫālıḳa vardur iḥtiyācuñ çoḳ

1437. Ḥürmet-i pāk-i Muṣṭafādur faḳr
Ṣıfat-ı ehl-i ışṭıfādur faḳr

1438. İtme pes Ḥakka sa‘y ü iḳdāmı
Defter-i ehl-i faḳrden nāmı

1439. İstimā‘ eyle kim yiter saña pend
‘Āḳil iseñ bu ḳıṣṣa-yı dil-bend

[110] Hidayete erenlerin en hayırlısı “Fakirliğim iftiharımdır.” dedi.

Ḥikāyet

1440. Naḳl iderler rüvāt-ı ḫoş kelām
Ba'ade'llāhü 'anhümü'l ḥaserāt[111]

1441. Ki sipehr-dār-ı ḫayl-i ehl-i fenā
İbn-i Edhem o server-i fuḳarā

1442. Terk idüp māl ü mülk-i salṭanatı
İḫtiyār itdi faḳr u meskeneti

1443. Defter-i ehl-i faḳre geçmege ol
Eyledi cümle varını mebzūl

1444. Cedd ü cehd ile oldı ol server
Fırḳa-i ehl-i faḳre ser-defter

[48a]

1445. Nefsin itdi faḳīr ü ḳalbi ġanī
Oldı cuyā-yı sırr-ı Rabb-i Ġanī

1446. Gördi bir kimse anı bā-zillet
Acıdı ḥāline anuñ ġāyet

1447. Zillet-i ẓāhiriyesin görüp ol
'İzzet-i bāṭınından itdi ġufūl

1448. Vardı on biñ direm alup ol ān
İbn-i Edhem ḥużūrına o civān

1449. Evvelā virdi meskenetle selām
Ḳıldı luṭf ile soñra feṭḥ-i kelām

[111] Allāh zararları onlardan uzak tutsun.

1450. Didi ey sālik-i ṭarīḳ-i ṣavāb
Mālik-i ‘izz ü ḳadr ü ḥüsn-i me’āb

1451. Pākdür şübheden bu māl-i ḥelāl
Senüñ çün getürmişem anı al

1452. Vāḳi‘-i kürbet ü hilāl olsun
Şīr-i māder gibi ḥelāl olsun

1453. Bu ḳuṣūrum ṭutup benüm ma‘zūr
Himmetüñ çākerüñden eyleme dūr

1454. Ḳodı ol meblaġı öñine yaḳīn
İbn-i Edhem görincek anı hemīn

1455. Didi rıfḳ ile aña ey bī-ḥoş
Söyleme bu maḳāli ol ḫāmūş

1456. Defter-i ehl-i faḳre geçmege ben
Çekmişem gūne gūne derd ü mihen

1457. Getürince ele o mertebeti
Virmişem māl ü mülk ü salṭanatı

1458. Nāmumı itmege pes andan ḥak
Bu ḳadar meblaġ ile çekme emek

1459. Bil ki virseñ cihānı hep baña sen
Almazam çıḳmaġa o defterden

1460. Nāmumı ben çıḳarmazam andan
Bu ḫayāli çıḳar göñülden sen

Münācāt

Feilātün/ Feilātün/ Feilün

. . - - / . . - - / . . –

[48b]

1461. Yā İlāhi bi-ḥaḳḳ-ı şems-i ḍuḥā
Afitāb-ı hüdā vü bedr-i dü-cā

1462. Nāmını ḳıl bu ʻabd-i muḥtācuñ
Luṭf ile sebt-i defter-i fuḳarā

1463. Nefsi ḳurtarma faḳr u zilletden
Dile vir ʻizzetüñ çün istiġnā

1464. Vir o faḳrı ki ide rūy-ı sefīd
Virme anı ki yüzüm ide ḳara

1465. Feyżīye eyle ṣabr-ı erzānī
Ḳıl anı hem hemīşe ehl-i rıżā

3.32 *El-ḥadīṯü'ṯ-ṯāminu-ʻaşer ʻan Ebi Saʻīde'l-Ḥudrī raḍıyallāhu ʻanhu ennehu ḳāle ṣallallāhu ʻaleyhi ve seleme innallāhe teʻāla biḥükmihi ve celālihi caʻle'r rūḥa ve'l ferḥa fī'r rıżāi ve'l yaḳīñ ve caʻle'l ḥüẕne ve'l hemme fi'ş-şeki ve's-suḫṭ*[112]

1466. Naḳl ider Bū Saʻīd Ḥudrī ol
Rāvi-i pāk-ḳavl ü ehl-i ḳabūl

1467. Ki o gencīne-i rıżāya emīn
Pādişāh-ı güzīn-i ehl-i yaḳīn

1468. Buyurur kim fāyiz ilā neʻām
Ḥükmi ile celāli ile müdām

[112] On sekizinci hadis: Ebi Sa'ide'l-Hudri aktarıyor: Peygamber sav. buyurdu ki: Kim Allah'ın kendisine takdir ettiği kadere rıza gösrerirse mutlu olur, kim de ona razı olmazsa hüzünlü ve kederli olur. Tirmizì (Kader, 10), Ahmed b. Hanbel (1, 168)

1469. Feraḥ-ı rūḥa bī-gümān ü keder
Rāżılıḳla yaḳīni eyle maḳar

1470. Daḫı ḥüzn ile hemmi ʻālem-i ġayb
Saḫaṭ u şekkde eyledi bī-reyb

1471. Yaʻni her kimde o[l]sa yaḳīn ü rıżā[113]
Feraḥ u ruḥda olur ebedā

1472. Saḫaṭ u şekk içinde olsa kişi
Ḥüzn ile hemm olur hemīşe işi

Pend-i sūdmend

1473. Atsa tīrin eger kemān-ı ḳader
Ne zırıh defʻ ider anı ne siper

[49a]

1474. İrişür lā-cerem nişānuna cüst
Gönlüñi süst ṭut gerekse dürüst

1475. Çün ḳażā-yı nüvişte ḍarb-ı kötek
Nīk ü bed neyse hep yetişe gerek

1476. İtme defʻine saʻy-ı beyhūde
Ḳılma ḳalbüñ feriġle fersūde

1477. Ki der-i luṭfı Ḥaḳ küşāde ider
Virdigü niʻmeti ziyāde ider

1478. İrgürürse saña Ḥaḳ emrāżı
Ṣabr idüp miḥnete ol rāżı

[113] اوسه Bu kelimede unutulmuş bir "lam" harfi olmalıdır yoksa "osa" kelimesi anlam ve vezni bozmaktadır.

1479. Ki rıżā mü'minüñ 'alāmetidür
Sebeb-i 'izzet ü sa'ādetidür

1480. Olmayan rāżı-i ḳażā-yı nihān
Bil degildür o kāmilü'l-īmān

1481. Anun çün ki o ḥażret-i Mevlā
Ol Ḫüdāvend-i esfel ü a'lā

1482. Eṣer-i ẓulmden mu'arrādur
Hem 'Alīm ü Ḥakīm ü Dānādur

1483. Ḳıldı her şeyi evvelā īcād
Lāzımın virdi vefḳ-i isti'dād

1484. Her neyi iḫtiyār iderse eger
Ḫayr olan oldurur ḫilāf-ı şer

1485. İtse bir gün bu mu'ayyeni taṣdīḳ
Pes ḳażāya rıżā virür taḥḳīḳ

1486. Belki ḫalḳdan irişse aña gezend
Ḥaḳdan añlar anı o fā'ide-mend

1487. Rāżı olup cefāya incinmez
İntiḳām eylemege ṭalbunmaz[114]

1488. Ki pes perdede odur 'āḳil
Ḥaḳ buyurur ki keyf-i meddü'l-ẓıll

1489. Bī-tereddüd efendi Ḥaḳdur Ḥaḳ
Zīr ü bālāda fā'il-i muṭlaḳ

[114] Metinde talcanmaz şeklindedir:

1490. Māni‘ ü mu‘ṭi Rabb-i ‘İzzetdür
Zeyd ü ‘Amr ara yirde ṣūretdür [115]

[49b]

1491. Ḥarekāt-ı ḫadeng-i berḳ-güzār
Ẓāhir egerçi bāddan olur var

1492. Sebeb-i fi’l-ḥaḳīḳa rāmīdür
Añlamayan bu sırrı ‘āmīdür

1493. Ṣabr idüp pes ḳażāya rāżı ol
Şükr-i en‘ām-ı Ḥaḳḳı ḳāḍī ol

1494. Tā ki senden Ḫüdā-yı zū’l-en‘ām
Rāżı ola iki cihānda müdām

1495. Saḫaṭ idüp ḳażā-yı Raḥmāna
Naḳṣ virme kemāl-i īmāna

1496. ‘Aḳluñı başına cem‘ it olma deli
Ebedī ḫüzn içinde ḳoma dili

1497. Ḥaḳḳa ḳıl cümle emrüñi teslīm
Olasın hemm vü ġuṣṣadan ki selīm

1498. Var ise sende ‘aḳl ü fehm-i cemīl
Bu ḥikāyet yiter saña temṯīl

Ḥikāyet

1499. Naḳl iderler ki Vehb İbnü’l-Verd
Vāḳıf-ı sırr-ı Vāhib ü sere-merd

[115] Eski fetva metinlerinde erkeği temsil eden ismlerdir. Metinde vezni bozan fazladan bir vav var.

1500. Gülsitān-ı ʿibādetüñ verdi
Kuhsār-ı riyāżetüñ verdi

1501. Bülbül-i gülşen-i velāyet idi
Ġonca-yı gülistān-ı ṭāʿat idi

1502. Boyanup reng-i faḳre ol gül-i āl
Giyer idi hemīşe bir ḳara şāl

1503. Gāh bülbül gibi ider idi niyāz
Gül gibi ki ider idi şīve vü nāz

1504. Gül gibi bulmışdı vecd ile ḥāl
Keşf-i sırr itmez idi ġonca miṣāl

1505. Nār-ı şevḳiyle gāhī ol bülbül
Ṭutuşurdı yanardı nite ki gül

1506. Gül gibi şehr içinde rū-ḫandān
Bir gün eylerdi yalıñuz seyrān

[50a]

1507. Gördi kim bir pelīd Naṣrānī
Hey'eti dīv ü şekli şeyṭānī

1508. Geymiş üstine aṭlas ü dībā
Belde tīġ-i muraṣṣaʿ vü zībā

1509. Bād-pā üzere hem süvār olmış
Zīnet ü zībi üstüvār olmış

1510. Naẓar itdi çün aña İbnü'l-Verd
Sīneden çekdi derd ile dem-i serd

1511. Ḫāke düşdi çü verd-i pejmürde
Ṣandı añı gören kişi mürde

1512. Yatdı bir niçe müddet ol ḫoş-nām
Ṣoñra geldi özine itdi ḳıyām

1513. Bilmeyüp kimse bā‘iṯ ta‘ayyün
Ṣordılar ‘āḳıbet aña sebebin

1514. Didi gördüm o kāfiri ḫoş-ḥāl
Ḳalbüme geldi nāgehān bu ḫayāl

1515. Bu ‘adū-yı Ḫüdā iken muṭlaḳ
Ola ni‘met içinde müsteġraḳ

1516. Ben veliyy-i ṣıddīḳ iken ne ‘aceb
Gice gündüz çekem belā vü ta‘ab

1517. Çünki geldi derūnuma bu ḫayāl
Ḥażret-i zü’l-Celāl ve”l-efḍāl

1518. Serime eyledi bu resme ḫiṭāb
Ne ḫiṭāb fi’l ḥaḳīḳa ‘ayn-i ‘itāb

1519. Didi ey sālik-i ṭarīḳ-i ḫaṭā
Virmedüñ çün benüm ḳażāma rıżā

1520. Olmasa marżī saña bu ef‘āl
Ḳudretüñ var ise ḳıl istibdāl

1521. Ḥüsn-i tedbīrüm itmedüñ iz‘ān
Böyle olmaz ḥaḳīḳat-i insān

1522. Budurur baña bā‘is-i heyemān
Düşüren ḫāke bī-ser ü sāmān

Münācāt

Müfteilün/ Müfteilün/ Fāilün

- . .-/ - . .-/ - . –

[50b]

1523. Ey Aḥad ü Vāḥid ü Ḥayy ü Ḥakīm
‘Ālim ü ‘Allām ü ‘Alīm ü Ḥalīm

1524. Ḫalḳa-i teslīme dil-i ser-keşi
Çek ki ola ġuṣṣa vü ġamdan selīm

1525. İtmek ile rāżı-i ḥükm-i ḳażā
İt bu ḥaḳīr ḳuluña luṭf-ı ‘aẓīm

1526. Nefsümi ḳurtar saḫaṭ ü reybden
Ḳılma giriftār-ı ‘aẕāb-ı elīm

1527. Feyżīyi itme kerem it bed-ḫişāl
Luṭfuñ ile vir aña ḫulḳ-ı kerīm

3.33 *El-ḥadīṯü’t-tāsi‘u-a‘şere ‘an Şeddād bin Evs enne ḳāle ṣallallāhu ‘aleyhi ve seleme ḳālellāhu te‘āla izebteleytu ‘abden min ‘ibādi mü’minān fe-ḥamideni ve ṣabira ‘ala mābteleytuhu feinnehu yeḳūmu min mażcahi zālike keyevmi velede’thu ummehu mine’l ḫaṭāyā*[116]

1528. Virdi Şeddād İbn Evs ḫaber
Ki o faḫrü’l-enām ü ḫayr-i beşer

[116] On dokuzuncu hadis: Şeddad b. Evs aktarıyor: Peygamber sav. buyurdu ki: Allah’tan gelen bela ve musibetlere hamd edip sabır gösteren kıyamet gününde günahsız ve hatalarından arınmış olarak dirilir. Buhari (3,16) Müslim (Birr, 45)

1529. Didi kim didi İzed-i Müte‘āl
‘An şerīk ü ṣāḥib ü miṣāl[117]

1530. Her ḳaçan bir muṣaddaḳ ‘abdümi ben
Eylesem mübtelā-yı derd ü miḥen

1531. Düşmeyüp pes feraġla derd ü ġama
Ḥamd idüp ṣābir olsa ol eleme

1532. Bī-tereddüd idüp aña tevfīḳ
Mażca‘ından ḳıyām ider taḥḳīḳ

1533. Öldiġi demde pes dürüst-endām
Yatduġı yirden itdiġünde ḳıyām

1534. Pāk olur cümle ḫaṭāyādan
Ḳurtılur miḥnet ü belāyādan

1535. Niçe rūz-ı velādetinde o kes
Ma‘ṣiyetden yoġ idi anda denes

Pend

[51a]

1536. Acıdur ṣabr egerçi hemçü ṣabır
Ṭatludur meyvesi miṣāl-i ṣemer

1537. Ṣabr ile irişür murāda kişi
Ḥaṣıl olur anuñla cümle işi

1538. Merkeb-i ṣabra kim ki rākib olur
İrişür her neye ki ṭālib olur

[117] Ortağı, arkadaşı ve benzeri olmayan Tanrı’dır.

1539. Rehber-i ṣabr peyrevi hergāh
İrdi maḳṣūda olmadı gümrāh

1540. Enbiyā vaṣfıdur çü ṣabr-ı cemīl
Ḳıl o nūrı göñülde şem‘-i delīl

1541. Ṣabr ile gör ḳoruḳ olur ḥelvā
Daḫı tut bergi aṭlas u dībā

1542. Ṣabr ile buldı Yūsufı Ya‘ḳūb
Ṣabr ile irdi ṣıḥḥate Eyyūb

1543. Ṣabr ile buldı Yūnus-ı Mettā
Şikem-i ḫūtden ḫalāṣ ü rehā

1544. Ṣabr ile oldı Yūsuf-ı Ken‘ān
Mıṣır taḫtına mālik ü sulṭān

1545. Ṣabr ile buldı daḫı İbrāhim
Nār-ı Nemrūddan necāt-ı ‘aẓīm

1546. Ṣabr ile oldı ḳatre-i nīsān
Dürre-i efser-i mülūk-i cihān

1547. Ṣabr ile la‘l-i kān olur rengīn
Dürr ü yāḳūt olur anuñla semīn

1548. Sīneni ḳıl ṣafā ile ‘ummān
Ṣadef-i ṣabrı eyle anda nihān

1549. Meḥek-i ṣabr ile olur mümtāz
Ehl-i küfr ile mü’min-i ser-bāz

1550. Yolda ḳalur semend-i müsta‘cil
Ḫar-ı leng yāb yāb alur menzil

1551. Acele itmek oldı şeyṭāndan
Niçe ṣabr u te’ennī Raḥmāndan

1552. Ṣābir-i raḥmet-i ‘ibādet ol
Lāyıḳ-ı ‘izzet ü sa‘ādet ol

[51b]

1553. Her belānuñ ṣabr ilācıdur
Ẓulmet ü ġuṣṣanuñ sirācıdur

1554. Cānuña ḳıl rıżāyı sermāye
Ṣābir ol irişen belāyāya

1555. Ki dilā pāk olur belā ile hep
Ẕehebi niçe ṣāf ider leheb

1556. Bil belā luṭf-ı Ḥaḳ mekānıdur
Mü’mine Ḥaḳḳuñ imtiḥānıdur

1557. Çün Ḫüdā-yı Müheymīn ü Dānā
Ḳıldı cennātı luṭf ile peydā

1558. İçini ṭoldurup fevākih ile
Yolların itdi pür mekāre ile

1559. Olmayınca belā-keşīde kişi
Dāḫil olmaz bihişte oñmaz işi

1560. Ya‘ni dār-ı na‘īme yol bulmaz
Uġramayınca miḥnete olmaz

1561. Mü’mine şiddet-i belā vü żarar
Yitişür ḳuvvet-i yaḳīni ḳadar

1562. Görmemişsin ki enbiyā cem‘ā
Çekerler gūne gūne derd ü belā

1563. Ḳıl belā nāzil olsa ṣabr u sükūn
Bulasın tā ki ecr-i nā-memnūn

1564. Aġlama miḥnet ile ḫandān ol
Ḥāṣıl olan ücūra şādān ol

1565. Diñle ol zen hikāyetin mevzūn
Er iseñ ġayretüñ olur efzūn

Ḥikāyet

1566. Rāviler bir rivāyet eylerler
Bu peyāmı ḥikāyet eylerler

1567. Ki evāilde var idi bir zen
Çeşmi ḳattāl ü ġamzesi rehzen

1568. Ṣūreti ḫūb idi vü ḫulḳı bihīn
Sīreti sīret-i ricāle ḳarīn

[52a]

1569. Hem ḳażāya rıżāda merdāne
Girmiş idi o bānū meydāne

1570. Zevcesi idi o bānū-yı ekrem
Ḥażret-i Feṭḥ-i Mūṣilinüñ hem

1571. Menzilinden çıḳup iderdi ḫırām
Bir gün ol māh-ı bedr-çihre tamām

1572. Sāye gibi o serv-i āzāde
Ayaġı sürçüp oldı üftāde

1573. Bir ṭaşa ṭoḳunup ayaġı hemān
Ṭırnaġı ḳopdı oldı ḫūn-revān

1574. Ḳına yaḳdı ayaġına ḳanı
Virdi billūra reng-i mercānı

1575. Ẕerre miḳdārı çekmeyüp ḳayġu
Gül gibi güldi anda ol bānū

1576. Didiler kim bu dem bükā demidür
Ḫande ḳılmaḳ demi ṣafā demidür

1577. Pāyine ṭaş ṭoḳınsa bir merdüñ
Çıḳar acısı başa ol derdün

1578. Ne ʻacebdür ki itmedüñ cezi‘i
Ṭutmaduñ mı merāret-i vecaʻı

1579. Didi kim lezzet-i ḥuṣūl-i ecr
Baña itdürdi ol belāya ṣabr

1580. Müsteleẕẕ olup ol ṣafā ile ben
İtmedüm derk-i ıẕṭırāb-ı miḥen

1581. O ṣafādur baña olan bādī
Dem-i miḥnetde ḳılmaġa şādi

Münācat

Mef'ūlü/ Fāilātün/ Feūlün

- - . / - . - - / . - -

1582. Ey Ḥayy ü Bāḳī Ḳayyūm ü Ḳādir
Vehhāb ü Vāli Ḳahhār u Ḳāhir

1583. İsm-i ṣabūra ḳıl cānı maẓhar
Derd ü belāya tā ola ṣābir

1584. Ṣabr u sükūnı vir ben zelīle
Noḳṣān ü kesrim olmaġa cābir

[52b]

1585. Ḳoma ayaḳda zell-i feza'la
Luṭf it elüm al ol banā nāṣır

1586. Feyżīye luṭfuñ eyle mededkār
'Afv it ḫaṭāsın oldıḳça ṣādır

3.34 *El-ḥadīṣi'l-'ışrūn 'an 'Āişe raḍıyallāhu 'anhā ennehu ḳāle ṣallallāhu 'aleyhi ve seleme izā etā "aleyye yevmü'l lā ezdādu fi-ye 'ilmen yuḳarribuni ilallāhi te'ala felā bu'rike li fi ṭulū'ı şemsi ẕalike'l-yevm*[118]

1587. Ḥażret-i 'Āyşe ider inhā
Raḍeya'llāhu rabbünā 'anhā[119]

1588. Ki o sulṭān-ı kişver-i 'irfān
Rāz-dār-ı 'alīm sırr-ı cenān

1589. Ḫ^{v}āce-i ḫalḳ u ṣāḥib-i tevfīḳ
Ḥikmet-āmūz-ı mekteb-i taḥḳīḳ

[118]Yirminci hadis: Ayşe rad. aktarıyor: Peygamber sav. buyurdu ki: İlmimin artmadığı gün olursa, bu demektir ki o günün sabahı benim için bereketli olmamıştır. Heysemi, *Mecmaü'z-zevāid* (1, 36)
[119] Allah ondan razı olsun.

1590. Ḳılup īmā ʻüluvv-i himmetüne
Didi taʻrīż idüp hem ümmetüne

1591. Üstüme bir yevm ki itse güzer
Zāyid olmasa ʻilmüm anda eger

1592. Şol ʻilm kim muḳarreb-i Ḥaḳdur
Ehli erbāb-ı ḳudse mülḥaḳdur

1593. Olmaz ol baña rūz-i ferḫunde
Ḫayr yoḳ şemsinüñ ṭulūʻında

Pend-i sūdmend

1594. Cehd idüp cān-ı gözini bīnā ḳıl
Kuhl-i idrāk ile mücellā ḳıl

1595. Gör nice eyledi Resūl-i kerīm
ʻİlm nāfiʻdurur saña taʻlīm

1596. Maʻrifetdür ʻaṭıyye-i Mevlā
Devlet anuñ ki oldı aña sezā

1597. Kā'inātuñ ṣebātı ʻilm iledür
Ḳāyinātuñ ḥayātı ʻilm iledür

[53a]

1598. ʻİlm ile ḥayy olan kimesne aḫī
Zindedür ẓāhir ölürse daḫı

1599. Ḥalḳ-ı ʻālemden olmadı maḳṣūd
Gayr-i idrāk-i vecdet-i maʻbūd

1600. Bāġ-ı ḳudret nihālidür bu vücūd
Meyvesidür kemāl-i ʻilm ü şühūd

1601. Maʿrifetsüz kişi ḥacer gibidür
Yimişi olmayan şecer gibidür

1602. Pertev-i mihr-i ʿilm-i Rabbānī
Felek-i ḳalbi ḳıldı nūrānī

1603. Lemʿa-i şem-i maʿrifet-i cāna
Baḫş ider ḫāne-i cenāne żiyā

1604. Maʿrifetsüz göñülde olmaz nūr
Żulmet-i cehl ile ḳalur mestūr

1605. Nehr-i ʿilm itmese dile cereyān
Bitmez anda şükūfe-i īmān

1606. Dāniş olmasa sīne olmaz şen
Ḫurrem olur mı gülsüz gülşen

1607. Ger ʿilimden baʿīd olursa ʿamel
Başı yoḳ bir ceseddür o be-meṣel

1608. Ṭurma günden güne miṣāli hilāl
Cidd ü cehd ile eyle kesb-i kemāl

1609. ʿİlm-i ʿuḳbāyı ḳıl ḫulūṣ ile żabṭ
İtme aġrāż-ı dünyeviyeyi ḫalṭ

1610. Ḳılma taḥṣīl-i maʿrifetle ṭaleb
İltifāt-ı enām ü kesb-i zeheb

1611. Cevheri virüp alma bir iki seng
Ḳılma ḫāk-i siyāhı ʿanbere teng

1612. ʿUlemā böyle didiler ḫaberi
Dörtdür ʿilm-i nāfiʿüñ eṣeri

1613. Evvelā biri raḥmet itmekdür
Cümle maḫlūḳa şefḳat itmekdür

1614. Ḫavfdur hem ikinci Rabbünden
İḫtirāz eylemek ʿazābundan

[53b]

1615. Ṣāliṣān ṣabrdur beliyyāta
Dīn yolında olan eẕiyyāta

1616. Daḫı dördünci terk-i dünyādur
Yaʿni iḳbāl-i dār-ı ʿuḳbādur

1617. ʿUlemānuñ sözini gūş eyle
Şevḳ ile baḥr gibi cūş eyle

1618. Ṭaleb-i ʿilm-i nāfiʿile hemīn
Ḳıl ʿibādet irince vaḳt-ı yaḳīñ

1619. Bu peyāmı işit ki nāfiʿdür
Saña tażyīʿ-i ʿömre māniʿdür

Ḥikāyet

1620. Naḳl iderler ki Şeyḫ ʿAbdullāh
Yaʿni İbnü'l-Mübārek ol āgāh

1621. Bir ʿazīz idi ʿālim ü ʿāmil
ʿİlmi vāfir fażīleti kāmil

1622. Fāyiḳ idi ʿulūm-ı ẓāhirde
Miṣli yoḫ idi hiç nevādirde

1623. ʿİlm-i bāṭında hem mükemmel idi
Kendü ʿaṣrında şeyḫ-i ekmel idi

1624. Gice gündüz ṣalāḥa ṭālib idi
Ẕātı nāmuna belki ġālib idi

1625. Ṣordılar bir gün aña aṣḥābı
K'ey ruḫ-ı ehl-i tā'atüñ ābı

1626. Eger ol Rabb-i 'ālem ü 'Allām
Saña itseydi vaḥiyle i'lām

1627. Ki bu dem irişür senüñ ecelüñ
Rişte-i zendegānīden kes elüñ

1628. Pes bugün eyleyüp beḳāyı ṭaleb
'Amelüñ ḳanḳısın iderdüñ 'aceb

1629. Didi ol 'ilm ü faẓl ile mevsūf
'İlme eylerdüm 'ömrümi maṣrūf

1630. 'İlmden ġayri kār itmez idüm
Andan özge ṭarīḳa girmez idüm

[54a]

1631. Ol ecilden ki ḥażret-i Mevlā
İtdi faḫr-ı cihāna niçe 'aṭā

1632. Aña virdi mekārim-i aḫlāk
'İlm ü ḥilm ü vefā 'ale'l-ıṭlāḳ

1633. Birisinün ziyādesini ṭaleb
İtmege ḳılmadı murād-ı Çalab

1634. Viricek 'ilmi eyledi ammā
Ṭaleb-i izdiyādın emr aña

Ḳāle te'ālā ve ḳul rabbī zidnī 'ilmen[120]

1635. Pes bu ma'ni delīl-i ekmeldür
Ki 'ilm cümlesinden efḍaldür

1636. Cümleden 'ilm çünki a'lādur
Aña sa'y eylemek pes evlādur

1637. İşbu vech ile ol ḫuceste-ḫiṭāb
Virdi itdükleri su'āle cevāb

Münācāt

Feilātün/ Mefāilün/ Feilün
. . - - / . - . -/ . . –

1638. Yā İlāhi bi-ḥaḳḳ-ı 'ilm-i nihān
Sīnemi eyle maḫzen-i 'irfān

1639. Zaḫm-ı cehl itmedin derūnıma kār
Ma'rifet merhemini ḳıl dermān

1640. Pāk ḳıl ẓulmet-i cehāletden
Nūr-ı 'ilm ile sīnem it tābān

1641. Muḳteżā-yı 'ilm ile ḳıl 'āmil
Tā ki olmaya mūcib-i ḫüsrān

1642. Feyżīyi ḥilye-i me'ārifden
İki 'ālemde eyleme 'üryān

3.35 El-ḥadīṣü'l-ḥādi ve'l-ışrūn 'an 'Ali raḍıyallāhu 'anhu ennehu ḳāle ṣallallāhu veselleme el-Ḳurān ḥablu'llāhü'l metīn lā yenḳażi 'acāyibu velā yaḫluḳu'an

[120] Yüce olan Tanrı dedi ki: "Rabbim! İlmimi artır." de. Taha Suresi, 20/ 114

keṯretü'r-rad ve men ḳāle bihi ṣadaḳ ve men 'amile bihi raşed ve men ḥakeme bihi 'adel ve men 'ataṣame bihi hudye ila ṣırāte müstaḳīm[121]

[54b]

1643. Naḳl ider ḥażret-i 'Ali-i veli
Bu ḥadīṯ-i şerīf-i bī-bedeli

1644. Ki o sālār-ı 'ārifān-ı İlāh
Sırr-ı Ḳurāna mū-be-mū aġah

1645. Didi Ḳurāñ ki ḳavl-i Sübḥāndur
Resen-i tābdār-ı Raḥmāndur

1646. Āḫir olmaz 'acāyib-i Ḳurān
Ya'ni yoḳdur me'ānisine kerān

1647. Çoḳ okınmaḳ aña ḫalel virmez
Revnaḳına anuñ şikest irmez

1648. Ṣādıḳ olur anuñla ḳā'il olan
Rāşid olur anuñla 'āmil olan

1649. 'Ādil olur anuñla ḥükm iden
Ṭoġrı yola irer aña ṣığınan

Pend

1650. Efḍal-i ṭā'at ümmete herān
Oldı dā'im ḳıra'āt-i Ḳurān

1651. Göñül āyīnesinde olsa keder
Ḳalmaz anuñla ẓerre deñlü gider

[121] Yirmi birinci hadis: Ali rad. aktarıyor: Peygamber sav. buyurdu ki: Kuran Allah'ın sağlam ipidir. Ona sarılın, onunla hükm edin. O dosdoğru yoldur, çok okunmakla eskimez insanları hayrete düşüren güzellikleri bitip tükenmez. Tirmizi (72, 1)

1652. Ḳalbi eyler tilāveti bī-reyb
Cilve-gāh-ı cemāl-i şāhid-i ġayb

1653. Cān u dilden olan anı tāli
Kişver-i ḥikmete olur vāli

1654. Oḳıyan anı bā-dil-i āgāh
Dinse lāyıḳ aña Kelīmullāh

1655. Böyle kān-ı ḫaṭīrı kim gördi
Ma'den-i bī-naẓīri kim gördi

1656. Resmi ġāyet laṭīf ü ismi nīgū
Cevher-i bī-miṯāl ile memlū

1657. Cāyı cān-baḫşı ḫāric-i imkān
'Ālemi māverā-yı 'ālem-i cān

1658. Ḳa'rı bu lüccenüñ degül peydā
Ḳatarātı le'ā'li-i ma'nā

[55a]

1659. Enbiyā evliyā gürūh-ı ḫavāṣ
Oldılar heb o lüceeye ġavvāṣ

1660. Herbirisi naṣībini aldı
Ḳa'rına kimse irmedi ḳaldı

1661. Reh-nümā-yı enāmdur bu kelām
Pevrevinüñ maḳām-ı dār-ı selām

1662. Ḳaṣr-ı cennet miṯālidür her ḥarf
Ma'nası ḥur-ı ḳāṣarātü'l-ṭarf

1663. Yek-be-yek aḥref-i ʻibārātı
Müştemildür niçe işārātı

1664. Elifi serv-i ravża-i cāndur
Vaḥdet-i Ḥaḳḳa ṭoġrı bürhāndur

1665. Bā ile ẓāhir oldı resm-i vücūd
Oldı mümtāz ʻābid ü mabūd

1666. Naẓar it oldı noḳṭa-i müşkīn
Ḥadaḳa-i ʻayn-ı cān-ı ʻālem-bīn[122]

1667. Tā vü s̱ā bā ile meʻān ey cān
Oldı Ḥaḳḳuñ sübūtuna bürhān

1668. Ṣūret-i cimini gören ʻāḳil
Zülf-i ḫūbān gibi olur māʾil

1669. Ḥā sekiz cennete işāretdür
Ehl-i īmāna ḫoş beşāretdür

1670. Her birinde ḥurūfuñuñ bī-şek
Niçe sır vardurur degil müdrek

1671. Beşerüñ fikreti irişmez aña
ʻİlmullāhu vaḥdehu ve kefā[123]

1672. Ḳārasıdur sevād-ı dīde-i cān
Hem beyāżı beyāzuña yeksān

1673. Cümle ezkārdan bu erfaʻdur
Ehlüne şāfiʻ-i müşeffaʻdur

[122] Vezin bozuk.
[123] Sadece Allah'ın ilmi yeter.

1674. Ḳabr içinde anuñ celīsi olur
Rūz-ı ḥaşre degin enīsi olur

1675. Olur üstine ḥaşrde ẓulle
Başına tāc ü egnine ḥulle

[55b]

1676. Ẓulmetin defʿ içün olur aña nūr
ʿAṭaşın defʿ içün şarāb-ı ṭahūr

1677. İntiḳāl itse ḥāfıẓ-ı Ḳurān
Olsa taḥt-ı türābda pinhān

1678. Yimez anuñ vücūd-ı pākini ḫāk
Cismi olmaz miṯāl-i ruḥ helāk

1679. Ḥabl-i Ḥakdur bu ʿurvetü'l vüṯḳā
Ṣıfat-ı ḫāṣṣı *len-fiṣāme lehā*[124]

1680. Kim ki eylerse aña istimsāk
İrişür maḳṣadına çekmez bāk

1681. Oldı kehfü'l emān-ı her miskīn
Ṣığınanlar olur belādan emīn

1682. Nite kim bu maḳāl-i bī-emṯāl
Oldı ʿaynı ile bu maʿnaya dāl

Ḥikāyet

1683. Girdiler bir gemiye bir niçe cān
Oldılar baḥr-ı bī-kerāna revān

[124] Onun has sıfatı "ondan hiçbir şekilde ayrılmacağıdır".

1684. Sāz-kārı idi rüzgārları
Yoġ idi dilde hiç ġubārları

1685. Nāgehān esdi bir muḥālif yel
Niçe yel mūṣil-i peyām-ı ecel

1686. Gitdükçe ziyāde oldı o bād
Meṣelā āh-ı ʻāṣıḳ-ı nā-ṣād

1687. Cūşişi gibi ehl-i hicrānuñ
Altı üstine geldi deryānuñ

1688. Ẓāhir itdi celāl ü ḳahrını Ḥaḳ
Ḳaldı emvāc içinde ol zevraḳ

1689. Ehl-i keştinüñ oldı ḥāli ḫarāb
Ḳaldılar ṣu içinde çün mürġ-āb

1690. Kesdiler rişte-i ḥayātdan eli
Baġladılar ḳamu helāke beli

1691. İçlerinden hemān bir ādem
Elüne aldı muṣḥafı ol dem

[56a]

1692. Başladı ṣıdḳ ile münācāta
Ḥażret-i Vāḥibü'l-ʻaṭāyāta

1693. Didi yā Rab kelām-ı ẕātuñdur
Ezeli ekrem-i ṣıfātuñdur

1694. Āyet āyet bu naẓmı vefḳü'l ḥāl
İtdüñ anı ḥabībüñe irsāl

1695. Bizi ġarḳ eyleseñ sezāvāruz
Ma‘ṣiyet bendine giriftāruz

1696. Līkī lāyıḳ mıdur ola żāyi‘
Bizüm ile bu muṣḥaf-ı nāfi‘

1697. İtme baḥre ġarīḳ cümlemüzi
Ḳurtar anuñ yüzi ṣuyına bizi

1698. Çün bize anı eyledüñ hem-rāh
Eyle bu varṭadan melāz̲ ü penāh

1699. Bu du‘āyı çün itdi ol dānā
Müstecāb itdi ḥażret-i Mevlā

1700. Oldı pes rūzgār āheste
Nice enfās-ı merdüm-i ḫuceste

1701. Sākin oldı temevvüc-i deryā
Oldı āsūde göl gibi güyā

1702. Esdi bād-ı muvāfaḳat derḥāl
‘Āşıḳa fi’l-meṣel nesīm-i viṣāl

1703. Ehl-i keştī olup belādan emīn
İrdiler menzil-i murāda hemīn

1704. Anları Ḥaḳ kelāmı ḥürmetüne
Maẓhar itdi kemāl-i raḥmetüne

Münācāt

Feilātün/ Mefāilün/ Feilün

. . - - / . - . -/ . . –

1705. Eyle yā Rab derūnumı her ān
Maẓhar-ı nūr-ı ḥażret-i Ḳurān

1706. Her zamān eyle i'tiṣāmı aña
Ki bulam ġuṣṣa vü belādan emān

1707. Baña keşf eyle ma'nīsini anuñ
İdinem ṣıdḳ-ı ḳavlüme bürhān

[56b]

1708. İdem ḥükkāmı ile dāhı 'amel
İrişem rüşd ile hüdāya 'ayān

1709. Feyżīye ḥürmet-i kelāmuñ içün
Ḳıl müyesser duḫūl-i saḥn-ı cinān

3.36 *El-ḥadīṯü'ṣ-ṣāni ve'l 'işrūn 'an Büreyde raḍıyallāhu 'anhu ennehu ḳāle ṣallallāhu 'aleyhi veselleme el ḳużatu ṯelaṯe iṯnāni fi'n nār ve vāḥidun fi'l cennete raculün 'alimü'l ḥaḳḳa feḳaḍa bihi fehu ve fi'l cennete ve raculun ḳaża li'n nāsi 'alā cehlin fehuve fi'n nār ve raculün 'arife'l ḥaḳḳa fecāra fi'l ḥükmi fehuve fi'n nār*[125]

1710. Bu ḥadīṯi Bureyde-i kāmil
Bu ṭarīḳ ile oldı bil nāḳil

1711. Ol ḳażā-yı nüvişteye rāżı
Üç ḳısım üzredür didi ḳāḍı

[125] Yirmi ikinci hadis: Büreyde rad. aktarıyor: Peygamber sav. buyurdu ki: Hakimler üç türlüdür: Bunların biri cennetlik, ikisi cehennemliktir. Cennetlik olan doğruyu bilip, doğru ile hükmedendir. Doğruyu bilip zulümle hükmeden ve insanlar arasında cahillikle bilmeden hüküm verenlerse cehennemliktir. Tirmizì (1322), Ebu Dāvud (3573)

1712. İkisi dūzaḫa olur dāḫil
Birisi cennete olur vāṣıl

1713. Bir recül kim o ḥaḳḳı ʻālim ola
Ḫalḳ içinde anuñla ḥākim ola

1714. Cennete ol kimesne dāḫil olur
Devlet-i sermedīye vāṣıl olur

1715. Daḫı bir kimse kim o cāhil ola
İde ḫalḳ içre yine ḥükm-i ḳażā

1716. Cennetden Ḫüdā idüp mehcūr
Āteş-i dūzaḫ içine anı ḳor

1717. Daḫı bir kes ki emr-i Ḥaḳḳı bile
İtmeye ḥükm anuñla cevr ḳıla

1718. Ol da nār-ı ceḥennem içinde yanar
İder aña ʻazābunı Ḳahhār

Pend-i dil-pesend

1719. Devlet ol ʻilme kim dā'im
Mūcib-i şerʻ ile ola ḥākim

[57a]

1720. Maʻrifet ṣāḥibi olup her-bār
Döne ol tīġe k'ola cevher-dār

1721. Mūşikāf ola ḥükm içinde ʻazīz
Bāṭılı ḥaḳdan eyleye temyīz

1722. Bār-ı meyve ile şāḫ-ı tāze miṡāl
Bāṭıla mā'il itmeye anı māl

1723. Kimseden rüşvet almaya ḳaṭ‘ā
Kese ḥaḳ üzre her ḫuṣūmeti tā

1724. Fi’l-meṡel ger vücūdı olsa ‘adem
Şer‘den ṭaşra başmaya o ḳadem

1725. Çalışa tā gidince cān ile baş
Şer‘den hiç ḳoparmaya bir ṭaş

1726. Elif-āsā ḳażāda ol ḫoş-nām
İstiḳāmetle bula şöhret-i tām

1727. Dā’imā şer’ ile olup ḳāḍı
Ḫalḳı hem Ḥaḳḳı eyleye rāżı

1728. Vāriṡ-i faḫr-ı enbiyā oldur
Lāyıḳ-ı mesned-i ḳażā oldur

1729. Rüşvet ile olanları meşhūr
Rūz-ı maḥşerde Ḥaḳ ider maḳhūr

1730. Olur elbetde mürteşī mezmūm
Ṭutuşur nār-ı dūzaḫa nice mūm

1731. İrtişā ile alduġı dīnār
Nār olur hep anuñ içinde yanar

1732. Mürteşīdür miṡāl-i ābisten
Çeker içinde ıżṭırāb u miḥen

1733. İçi mānend-i ḥuccet-i bāṭıl
Pür olur ẓulmet ile ey ‘āḳil

1734. İki ḫaṣmuñ biri ḳ’ola sengīn
Meyl ider çün terāzu aña hemīn

1735. ‘Aceb añmaz mı yevm-i mīzānı
Yād ḳılmaz mı ‘adl-i sübḥānı

1736. Rā-i rüşvet olur aña ḫançer
Erre-i şīni anı iki biçer

[57b]

1737. Vāvı olur serine laḫt-ı girān
Ġull olur gerdenine tāsı ‘ıyān

1738. Ḳalbi ġāyet ḳatı olur niçe seng
Der-i rüşvet gibi olur dili teng

1739. Cehl ile ḥaḳḳı setr ider hergāh
Şems-i raḫşānı ṣanki ebr-i siyāh

1740. Cürmi maḥşerde āşikāre olur
Ḥücceti gibi yüzi ḳara olur

1741. Terk-i ḥaḳ ile rüşvetüñ ṭalebi
Olupsar sū’-i ḫātime sebebi

1742. Gūş iden bu peyām-ı pür-‘iberi
Vāḳi‘-i ḥālden alur ḫaberi

Hiḳayet

1743. Var idi bir şehirde bir ḳāḍı
Tārik-i dīn ü dünyeye rāżı

1744. Feṭḥ idüp bāb-ı rüşveti herān
Ḳapamışdı kitābı ol nādān

1745. Her kimüñ kim alaydı rüşvetini
Dilegince yazardı ḥüccetini

1746. Olmış idi şehirde ol ebter
Ṭama‘ u irtişā ile eşher

1747. İrdi nāgah ḳaẓā-yı Rabbānī
Ḳāḍıya eyledi marīż anı

1748. Rüşvet altunı gibi ol ebter
Oldı ‘illetle ‘ārızı aṣfer

1749. Dīni gibi teninde ol ‘illet
Ḳomadı ẕerre deñlü hiç ḳuvvet

1750. Ḫavf-ı rıḥlet düşüp anuñ diline
Bir ‘azīzi çaġırdı menziline

1751. Ḳıldı giryeyle ol ‘azīze ḫiṭāb
Didi ey şeyḫ ḥālüm oldı ḫarāb

1752. İrtiḥālüm zamānı oldı ḳarīb
Bāġ-ı ‘ömrüm ḫazānı oldı ḳarīb

[58a]

1753. Rıḥlet idem gibi bu dünyādan
Dār-ı ‘uḳbāya göç idem gibi ben

1754. Nādim olup ḳabāḥatine ‘ayān
Eyledi girye ile āh u fiġān

1755. Didi aña o ‘ārif-i ekrem
Bīm-i merg ile çekme derd ü elem

1756. Mevtden sende hīç eṣer yoḳdur
Bu marażdan saña żarar yoḳdur

1757. Var ümīdüm ki sen şifā bulasun
Gide ‘illetlerüñ ṣaḥīḥ[126] olasuñ

1758. Didigü gibi ol ‘azīz-i cihān
Ḳāḍınuñ irdi derdine dermān

1759. Yine aynen ẓulmı aldı ele
Başladı idegeldigü ‘amele

1760. Bu ḫuṣūṣı bilen bir iki kişi
Vardılar şeyḫe ṣormaġa bu işi

1761. Didiler eyleyüp bu resme su’āl
Nice keşf oldı saña vāḳi‘-i ḥāl

1762. Nice bildüñ o ṣaġ olacaġunı
Ölmeyüp ‘āfiyet bulacaġunı

1763. Didi gördüm o ẓālim-i ebter
Ṣuleḥā vaż‘ı gibi vaż‘ eyler

1764. Anda yoḳ mevt-i ẓālimüñ eṣeri
Bildüm andan ki eylemez güzeri

1765. Geçdi bu ḥālet üzre nice zamān
Bir gün ol bī-ṣafā vü tire-revāñ

[126] Metinde صحيح şeklinde yer almıştır.

1766. Mest olup oldı bir semende süvār
Şehr içinde iderdi geşt ü güzār

1767. Atdan düşdi başı ḫurd oldı
Ḥālet-i sekri üzre mürd oldı

1768. Ẓāhir itdi velāyetin o ʻazīz
İʻtibār aldı andan ehl-i temīz

Münācāt

Müfteʻilün/ Fāilün/ Müfteʻilün/ Fāilün
- . .-/ - . -/ - . .-/ - . –

[58b]

1769. Ey Aḥad-i bī-miṣāl ve'y Ṣamed-i bī-naẓīr
Ey Ebed-i lā-Yezāl Ḥayy u Ḥakīm ü Ḫabīr

1770. Mürteşī ḳāḍıları rüşveti mālı gibi
Eyleme ferḫundeyī dem-be-dem eyle ḥaḳīr

1771. Eyleme Ḥākim bize cā'ir ü cāhilleri
Defʻ-i beliyyāt idüp ḳıl bize ʻadlüñ ẓahīr

1772. Ḳāḍı olup ʻadl ile eyledigün dem ḫesāb
Maẓhar idüp faẓluña eyle ḥesāb-ı yesīr

1773. Feyżīye teysīr it ṭāʻat-ı aḥkāmı
Ḫoş geçe rūz-i ḳıyām ẕalike yevmün ʻasīr

3.37 El-ḥadīṣü'ṣ-ṣāliṣu ve'l-'ışrūn 'an 'Ömer raḍeyallāhü 'anhu ennehu ḳāle ṣallallāhu 'aleyhi ve seleme es-sulṭān ẓıllu'r-raḥmāni fi'l arż ye'vi ileyhi külle maẓlūmin min 'ibādih fe'in 'adele kānelehu'l ecru ve 'ale'r ra'eyeti'ş şükr ve incāre ḳāne'aleyhi'l iṣr ve 'alā'r ra'īyeti'ṣ-ṣabr ṣadaḳa resulullāh[127]

1774. Mīr-i mülk-i ādālet a'ni 'Ömer
Bu ḥadīṣ-i şerifī naḳl eyler

1775. Ki Peyamber buyurdu ki sulṭān
Oldı arż üzere sāye-i Raḥman

1776. Melce'idür cemī'-i maẓlūmuñ
Ḳullarundan Ḫüda-yı Ḳayyūmuñ

1777. 'Adl iderse eger ṣevāb bulur
Hem re'āyāya şükri lāzım olur

1778. Cevr iderse o şeh olur āṣim
Ṣabr olur hem ra'iyyete lāzım

1779. Ya'ni bir şeh ki ola ol 'ādil
Ni'met-i Ḥaḳ bil anı şükrin ḳıl

1780. Cevr iderse belā-yı Mevlādur
Ṣabr ḳılmaḳ belāya evlādur

Pend

[59a]

1781. Çünki her şaḫṣı ḥażret-i Deyyān
Ḳıldı mülk-i vücūdına sulṭān

[127] Yirmi üçüncü hadis: Ömer rad. aktarıyor: Peygamber sav. buyurdu ki: Yönetici bu dünyada Allah'ın gölgesidir. Her zulüm gören ona sığınır. Eğer adalet ile hükmederse Allah katında karşılığını alır, halkı da bu duruma şükretmelidir. Eğer haksızlık ve zulüm yaparsa vebali kendisine aittir, halkı ise sabr etmelidir. Beyhakì, (9,475), Bezzar (12,17)

1782. Ṭā‘at-i Ḥaḳḳa ṣarf içün her-bār
İtdi her ‘uẕvun aña ḥiẕmetkār

1783. İtme ‘iṣyāna anları maṣrūf
Dād ḳıl olma ẓulm ile mevṣūf

1784. Kimseyi dögme kimseye sövme
Zemm idüp ḫalḳı kendüñi ögme

1785. Sūy-ı nā-maḥreme hem itme naẓar
Ḳılma sermenzil-i hevāya güzer

1786. Cümle a‘żāñı eyle ṣubḥ ile şām
Rāh-ı ṭā‘at içinde istiḫdām

1787. Ma‘ṣiyet yolına adım atma
Żaleme ḫayline özün ḳatma

1788. Żulm ile miḥnete sezā olma
Kendü kendüñe bir belā olma

1789. Ayaḳ altunda mūr-veş dā’im
Rūz-ı maḥşerde ḫor olur ẓālim

1790. Żālimüñ ‘ömri az olur dirler
Cümleten itdigün bulur dirler

1791. Māni‘yi lem‘a-i tecelli-i Rab
Ẓulm olur ẓulmet-i derūna sebeb

1792. Ẓulmen alınsa ḥabbetü’s sevdā
Bir ḳara ṭaġ olur günāhı saña

1793. Māl-ı maġṣūb ider seni ma‘yūb
Dergeh-i Ḥaḳda da’ima maġżūb

1794. Ne ki bī-dādı ile ḥāṣıl olur
Şekker olursa zehr-i ḳātil olur

1795. Mā-ḥaṣal ẓulmi eyleme pīşe
ʿAdlini ḳıl Ḫüdānuñ endīşe

1796. Bulmaġa menzil-i murāda vuṣūl
Şāhirān-ı ʿadlden itme ʿudūl

1797. Ki ʿadl Ḥaḳḳuñ ulu niʿmetidür
Şehlerüñ mūcib-i saʿādetleridür

[59b]

1798. ʿĀdilüñ ʿizzeti ziyāde olur
Müşkilātı ḳamu küşāde olur

1799. Dād-ı ḥaḳdur ʿadālet ey dānā
Devlet anuñ ki maẓhar oldı aña

1800. Şeh ʿadl ḳılsa memleket şen olur
ʿAyn-ı ʿālem anuñla rūşen olur

1801. Rāġıbü'l-ʿadl olur taḳḳi vü naḳī
Ṣāḥibü'ẓ-ẓulm olur denī vü şaḳī

1802. ʿAdl ile ḫarāb olur maʿmūr
Ẓulm ile yıḳılur diyār-ı ḳaṣūr

1803. Şeh-i ʿādil odur ki ʿālim ola
Muḳteżā-yı şerʿ ile ḥākim ola

1804. Ẓālime itmeye mülāṭefetī
Olmaya aña ẕerre merḥameti

1805. Mālik-i Mıṣr-ı luṭf olup ta‘yīn
Sözi sükker gibi ola şīrīn

1806. Ḳılsa maẓlūm nāle çün bülbül
Ḳulaġın ṭuta aña nite ki gül

1807. ‘Ulemāya ri‘āyet ehli ola
Ṣuleḥāya ‘ināyet ehli ola

1808. Ola serverān-ı bāġ-ı seḫā
Ḫoş giçe sāyesinde hep fuḳarā

1809. Ẓulmen almaya kimse ḥabbesini
Vire yirinde belki ḥabbesini[128]

1810. Ṣaḳına milketini mālı gibi
Gözede ‘askerin ‘iyāli gibi

1811. İstimā‘ it bu ḳıṣṣa-i fāyıḳ
Tuḥfedür pādişehlere lāyıḳ

Hiḳāyet

1812. Rāviler naḳl ider ki Nūşirevān
‘Adli olmışdı ḫalḳa nūş-ı revān

1813. ‘Adli ḳomışdı anda ol Vehhāb
Niçe seng-i siyehde gevher-nāb

[60a]

1814. Nūr-ı ‘adliyle hem o ḳalb-i siyāh
Olmış idi miṯāli leyle vü māh

[128] Metinde şeklinde. Anlam ve vezin açısından yukarıdaki gibi okunmuştur.

1815. Burc-ı ‘adl içre eylemişdi o cā
Aḫter-i münḫasif gibi meṣelā

1816. Anda zıddını cem‘ idüp Settār
Ḫalḳa ḳılmışdı ḳudretin iẓhār

1817. ‘Āleme dād idüp ‘ale’l-‘ıṭlāḳ
‘Adl ile oldı şöhre-i afāḳ

1818. Kesilüp rızḳı çünki mürd oldı
Şīşe-i ‘ömri ṣandı ḫurd oldı

1819. Cesedin ḳaldırup anuñ ol ān
İtdiler hep vilāyeti devrān

1820. Gezdi yanınca hem niçe dellāl
Çaġıra çaġıra oldı her biri lāl

1821. K’ey şehir ḫalḳı olınuz agāh
Size ẓulm itdi mi diyiñüz bu şāh

1822. Her kimüñ ḥaḳḳı var ise gelsün
Ḳomasun anda bī-ḳuṣūr alsun

1823. Bir kişi dimedi ki itdi sitem
Cevr ile benden aldı füls ü dirhem

1824. Didiler cümlesi idüp feryād
Andan olmadı kimseye bī-dād

1825. Görmedük zere deñlü kemligüni
Şākirüz görmüşüz çoḳ eyiligüni

1826. Allāh allāh nedür bu ḥüsn-i nihād
Kāfir iken bu deñlü eyleye dād

1827. Var ḳıyās it şeh-i müslimānān
Niçe ʻadl eylemek gerek herān

Münācāt

Mefʻūlü/ Mefāīlün/ Mefʻūlü/ Mefāīlün
- - . / . - - -/ - - . /. - - -

1828. İy Ḳādir-i bī-ʻillet v'ey Ḳāhir-i bī-endād
V'ey ʻĀlim-i bī-ālet v'ey Ḥākim-i bī-eżdād

1829. Zehr-i siteme fażluñ tiryākini ḳıl dermān
Tā nūş-ı ʻadāletden alsun dil ü cānum dād

[60b]

1830. Artur şeh-i İslāmuñ inṣāfını ʻadlini
Tā beyt-i reʻāyā hep eminle ola ābād

1831. Ḳullaruña gönderme ẓulm ehli olan şāhı
Luṭf it bu belā ile ḳılma oları nāşād

1832. Feyżīyi esīr itdi bu nefs-i sitemkārı
Kes rişte-i şehvātı ġamdan ḳıl anı āzād

3.38 *El-ḥadīṯü'l-ʻrābiʻu ve'l-ʻışrūn ʻan İbn ʻÖmer raḍeyallāhü ʻanhu ennehu ḳāle ṣallallāhu ʻaleyhi ve seleme er-rāḥimūne yerḥamuhu'r raḥman erḥamu men fī'l-ʻarżi yerḥamuküm men fī's-semāʻe*[129]

1833. Rāvī-i zī fażīlet İbn ʻÖmer
Ṯāni-i çār-yār-ı ḥayr-i beşer

[129] Yirmi dördüncü hadis: İbn-i Ömer rad. aktarıyor: Peygamber sav. buyurdu ki: Yeryüzündekilere merhamet edin ki göktekiler de size merhamet etsin. Ebu Dāvud, Edep (58), Tirmizì, (Birr, 16)

1834. *Aṣlaha'llāhü şānehüm ebedā*
Verteḍāhüm ve ṣānehüm ebedā[130]

1835. Naḳl idüp bu ḥadīṯ-i zībāyı
Bu ṭarīḳ ile ḳıldı inbayı

1836. Didi kim didi ol Ḥabīb-i Lebīb
Ḥāce-i bendegān-ı Rabb-i Mucīb

1837. Şefḳat ehli olanlara herān
Raḥmet eyleye ḥażret-i Raḥmān

1838. İmdi eyleñ teraḥḥum eşyāya
Yiryüzinde olan berāyāya

1839. Ki size raḥmet eyleye ol kim
Cümle gök ehlüne odur ḥākim

Pend-i sūd-mend

1840. Raḥmet ol müselmāna kim her dem
Ola 'ālemde erḥam ü elsem

1841. Sīnesi nūr-ı şefḳatle ṭola
Ża'ifāya teraḥḥum ehli ola

1842. Güsfend-veş ola selīmü'l-bāl
Olmaya tünd-hūy gürk miṣāl

1843. Ya'ni āzürde itmeye melaḫı
Andan incinmeye ḳarınca daḫı

[130] a: Allah ebediyen onların vaziyetini islah etsin. b: Onlardan razı olsun ve onları muhafaza etsin.

[61a]

1844. Raḥmet ehli olan bulur ʻizzet
İki ʻālemde görmez ol zaḥmet

1845. İmdi defʻ-i bürūdet it germ ol
Ḫalḳa itme dürüştlük nerm ol

1846. Küre-nerm olduġı içün destār
Başları üzere dā'imā yiri var

1847. Ḳara göñüllü olma nite ki çāh
Gelmesün ḫalḳa senden istikrāh

1848. Rā gibi rıfḳ ile olan insān
Raḥmete vāṣıl olısar herān

1849. Mār gibi olanlar ehl-i żarar
Zehri kendülerüñ helāk eyler

1850. Sirke ṣarb olsa fāş olur eṯeri
Kendü ḳabına ṭoḳınur żararı

1851. Ne iderse kişi özine ider
Nefʻ iderse nefʻ żar ise żarar

1852. Żarar itmek olur ḳatı āsān
Hüner oldur ki idesin iḥsān

1853. Ḳatı dillü olup ḥicāre gibi
Ṣıma ṭoḳınduġuñı ḫāre gibi

1854. Eyleme bir kesüñ derūnını süst
Şīşe olmaz şikeste olsa dürüst

1855. Beyt-i Ḥaḳdur göñül evin yıḳma
Gitme yabana rāhdan çıḳma

1856. Ḫalḳa gül gibi nerm olup herbār
Dil-ḥırāş olma ḫār-veş zinhār

1857. Meyl idüp her żaʿīfe āb gibi
Sāye ṣal üstine sehāb gibi

1858. Müstemend olana meded-kār ol
Bī-kes olan ġarībe ġam-ḫār ol

1859. Ol mülāyim hemīşe hem çü ḥarīr
Bileler ḳıymetün ṣaġīr ü kebīr

1860. Nā-murādı merāmına irgür
Bī-mecāli maḳāmına irgür

[61b]

1861. Dest-gīr ol fütādegāna müdām
Ḳudretüñ yitdigünce eyle tamām

1862. Mā-ḥaṣal ḳādir oldıġuñ keremi
Bezl idüp itme kimseye sitemi

1863. Nātüvāna teraḥḥum it ki saña
Raḥmet eyleye ḳudret ıssı Ḫüdā

1864. Baña ḳıl cān ḳulaġını tevcīh
Bu ḥikāyet yiter saña tenbīh

Ḥikāyet

1865. Ol ʿadālet şehrinüñ māhı
Maʿrifet mülkinüñ şehinşāhı

1866. Ṣāni-i çār-yār-ı Peyġāmber
Vāḳıf-ı sırr-ı vaḥdet a‘ni ‘Ömer

1867. Raḍeya’llāhu anh fi’d-dāreyn
Fe eyżan fī-hi mā-yezīḥu’r-re’y[131]

1868. Seyr iderken Medīnede nāgāh
Gördi bir gürki ki bī-agāh

1869. Bir küçük ḳuşcaġızı ṣayd itmiş
Perlerin rişte ile ḳayd itmiş

1870. Bend idüp pāyini daḫı muḥkem
Getürür başına belā vü elem

1871. Gör ḳażāyı ki murġ-ı ṭayyārı
Ḳıldı bir gürküñ giriftārı

1872. Aña nef‘ itmedi per ile zeġab
Belki oldı medār-ı renc ü ta‘ab

1873. Naẓar idince pes imām-ı güzīn
Merḥamet eyledi o murġa hemīn

1874. Ṣatun aldı o murġı gürkden
Ayaġından hem itdi ḳaṭ‘ı resen

1875. Baġını çözdi eyledi ıṭlāḳ
Bende-veş ḳıldı o ḳuşı āzād

1876. Çünki kūy-ı fenādan itdi sefer
Ḳıldı dār-ı beḳāda ḫuldı maḳar

[131] a: Allah ona iki alemde de rahmet eylesin. b: Aynı zamanda onda fikri çelen de var.

[62a]

1877. Ḳafes-i tenden eyleyüp ṭayerān
Murġ-ı cānı cinānı ḳıldı mekān

1878. Gördi aṣḥābdan biri anı
Düşde pes didi ey kerem kānı

1879. N'eyledi sanā İzed-i Müte'āl
Bańa keşf it nedür ḥaḳīḳat-i ḥāl

1880. Didi çün kim bu cism-i zār u zebūn
Oldı zīr-i türābda medfūn

1881. Geldi gördüm iki melek derḥāl
'Aḳluma irdi dehşet ile zevāl

1882. Ḳılmaġ içün bańa su'āl ü ḥesāb
Beni iclās itdiler bī-tāb

1883. Açmadın birisi kelāma dehen
Nāgehān geldi bir nidā Ḥaḳdan

1884. Ki eydüñ ey meleklerüm imhāl
İtmeñüz bu ḳuluma ya'ni su'āl

1885. Ki bu bir murġı dār-ı dünyāda
Merḥamet idüp itdi āzāde

1886. Ben de bunda idüp aña keremi
Ḳuşca cānına virmezem elemi

1887. Raḥmetümle idüp anı dil-şād
Eylerem bend-i ġuṣṣadan āzād

Münācāt

Müfteilün/ Mefāilün/ Müfteilün/ Mefāilün

- . .-/ . - . -/ - . .-/ . - . –

1888. İy keremüñ biḥārinüñ yoḳ ḥadd ü ġāyeti
Cümle ʻuṣāta ḳaṭresi irse virür ṭahāreti

1889. Her neye ol diseñ olur olma diseñ de yoġ olur
Emrüñe var ḳamusınuñ ġāyet ile iṭāʻati

1890. Raḥmet idüp bu ḳuluña ism-i Raḥīme maẓhar it
K'eyleye cümle ʻāleme raḥmeti vü riʻāyeti

1891. Ġūl-ı ġażab revānumı ḳahr ile ḳılmasun helāk
Ḥāris-i luṭfuñı meded it ki ḳıla ḥimāyeti

1892. Feyżī-i kemterinüñe luṭf ile rıfḳı ʻādet it
İki cihānda ḳıl aña re'feti vü ʻināyeti

[62b]

3.39 *El-ḥadīṣü'l-ḥāmisu ve'l-ʻışrūn ʻan Muʻāẕ raḍıyallāhü ʻanhu ennehu ḳāle ṣallallāhu ʻaleyhi ve seleme men ʻayyara eḫāhu bi-zenbin lemyemut ḥatta yaʻmeleh*[132]

1893. Nāḳil-i rāst gūy-ı ḫayr-maḳāl
Rāvi-i ḥāvi-i fünūn-ı kemāl

1894. Mūnis-i Muṣṭafā Muʻāẕ-ı Cebel
Raḍeya'llāhu anhu ʻazze ve cell[133]

1895. Aldı ġavvāṣ-ı baḥr-ı ʻirfāndan
Bu dür-i pāki ṣaḳladı cāndan

[132] Yirmi beşinci hadis: Muʻaz rad. aktarıyor: Peygamber sav. buyurdu ki: Kim bir kardeşini kınarsa kınadığı şey başına gelmedikçe ölmez. Tirmizi (Keyamet, 53)
[133] Allah ondan razı olsun.

1896. Bize ḳıldı hediyye ol server
Şāhid-i cāna olmaġa zīver

1897. Didi kim didi maẓhar-ı ḳayyūm
Ya‘ni cevher-furūş-ı sūḳ-ı ‘ulūm

1898. Kim ki ḳardaşını ṣaġīr ü kebīr
Bir günāh ile eylese ta‘yīr

1899. Dār-ı dünyādan olmaya rāḥil
Olmayınca o verz ile ‘āmil

Pend

1900. Mü’mini ol İlāh-ı mevcūdāt
Biri birine eyledi mir’āt

1901. Eyleseñ bir kese nigāh-ı ṣarīḥ
Saña andan görinse vaż‘-ı ḳabīḥ

1902. Kendüñe ḥaml idüp o fi‘l-i bedi
Ḥüsn-i ẓann eyle ol kese ebedī

1903. Gördügüñ ‘aybı kendü ‘aybuña çek
Mü’minüñ ḥamli hep ṣalāḥa gerek

1904. Bed ṣanup ġayre eyleme efkār
Kendü ḥaḳḳıñda olma nīk-engār

1905. Kendü ‘aybuñdan olmayup aġeh
‘Ayb-ı ḥalḳı gözetme hey ebleh

1906. Ṣāf dil ol hemīşe āb gibi
Şişme ‘ucb ile gel ḥabāb gibi

[63a]

1907. Her ki ḫodbīn ü ḫod-pesend oldı
Āteş-i dūzaḫa sipend oldı

1908. ʻUcble oldı peyrev-i vesvās
Eyle şeyṭāndan var anı ḳıyās

1909. Ādem ol terk-i meskenet itme
Kendüñi görme şeyṭanet itme

1910. Şeyṭanetdür netīce-i ene-ḫayr
Laʻn-ı Ḥaḳdur meʾali yoḳdur ġayr

1911. Olma cūyende-i ʻuyup kesān
Olasun tā ḥaḳīḳaten insān

1912. Belki görseñ günāhınuñ nicesin
Lāyıḳ oldur ki baḳmayup geçesin

1913. Ne ḳadar olsa zilleti ẓāhir
Dāmen-i luṭfuñ ile ol sātir

1914. Tā ki setr ide ḥażret-i Settār
İki ʻālemde ʻaybuñı ne ki var

1915. İtme taʻyib bir günahkārı
Kʼolmayasın anuñ giriftārı

1916. Ḫalḳa fāş eyleme o rū-siyehi
Yüzine urma itdigü günehi

1917. Demi ʻırżıyla müʾminüñ yegdür
Sırrın açmaḳ serini kesmekdür

1918. Aña düşmenlerini güldürme
Tīġ-i ḳahr ile anı öldürme

1919. Serzeniş itme başına ḳaḳma
Nār-ı tevbīḥe cānını yaḳma

1920. Ḳıl żarūrī olursañ ey dānā
Aḥsen-i vech ile naṣīḥat aña

1921. Ya'ni tenhāya çek anı evvel
Ṣoñra ḳıl pendi kim odur efḍal

1922. Ol ki tenhādadur naṣīḥatdur
Ḥalḳ içinde olan fażīḥatdur

1923. Pendüñi eylemezse ol ışġā
Ḥaḳḳa ışlāḥı içün eyle du'ā

[63b]

1924. Di Ḫüdāya sen aña vir inṣāf
Ḳalbini jeng-i cürmden ḳıl ṣāf

1925. Sīnesin mihrüñle pür-şevḳ it
Anı rāh-ı hidāyete sevḳ it

1926. Mest-i ġafletdür anı ḳıl ayıḳ
Cümlemüz eyle raḥmete lāyıḳ

1927. Mü'minīne düşen reviş ki budur
Ṣuleḥā işledigü iş ki budur

1928. Kime kim luṭf-ı Bāri yāver olur
Lāl olur kör olur daḫı ker olur

1929. Bu peyāmı işit ki göz göre tā
Ola mir’āt-ı i‘tibār saña

Ḥikāyet

1930. Rāviler virdiler peyām-ı laṭīf
İtdiler naḳl bir kelām-ı laṭīf

1931. Didiler Ḫātem-i Aṣam o veli
Yoġ idi ḥüsn-i ḥālde bedeli

1932. Keremiyle ‘adīl-i Ḫātem idi
Her ḫıṣāl-i nigūyı ḫātim idi

1933. Yoġ idi anda hiç ṣamem eşeri
İşidürdi ḳulaġı her ḫaberi

1934. Ḳatı ḳuvvetde idi sāmi‘ası
Bir cihetle yoġ idi māni‘ası

1935. Pes aṣam olmaġa anuñ laḳabı
Böyle żikr itdiler aña sebebi

1936. Tā ki te’ehhül idüp o merd-i edeb
İbtidā zen yanına girdügi şeb

1937. Olmadın aralıḳda güft ü şinüft
Gelmedin hem meyāna kār-ı nihüft

1938. Nāgehānī ḳażā-bedīd oldı
Şikemi bād ile zenüñ ṭoldı

1939. Rūdesi içre oldı piç-ā-piç
Bulmadı çāre żabṭ u def‘ine hiç

[64a]

1940. Ḳalmadı iḫtiyārı yellendi
Āteş-i şermi pek yalınlandı

1941. Demi baġlandı hem göyündi özi
Aḫkere döndi ḥumret ile yüzi

1942. Gördi Ḫātem anuñ ḥacāletini
Şerm ile çekdügi melāletini

1943. Ḳılmaġa ġuṣṣasını gendīde
Ḳıldı bir ḥālet-i pesendīde

1944. İstimālet ile ḳıldı feṭḥ-i maḳāl
Didi ey bānū-yı ḫuceste-ḫıṣāl

1945. ʻÖẕrümi ḳıl revā ki maʻyūbum
ʻAyıbum ile yanuñda maḥçūbum

1946. Ḳuvvet-i sāmiʻamda żaʻifüm var
Şiddet-i ṣavt isterem her-bār

1947. Söyleseñ baña ḳatı pek söyle
Şöyledür ʻādetüm benüm şöyle

1948. İşidüp zen o ḳavli itdi ḳıyās
K'itmedi Ḫātem ol yeli iḥsās

1949. Sīnesinden melāli defʻ oldı
Dili zevḳ ü ṣafā ile ṭoldı

1950. Ḫātem iṯbāt ḳılmaġa sözini
Şöyle urdı ṣaġırlıġa yüzini

1951. Ṣamemi ‘ālem içine ṭoldı
Laḳabı Ḫātem-i Aṣam oldı

1952. Gitdi bu ḥālet üzere ol ‘ārif
Kimseye sırrı itmedi kāşif

Münācāt

Mef‘ūlü/ Mefāilün/ Feūlün
- - . / . - . -/ . - -

1953. Yā Rab ki tūyī Ḥekīm ü Dānā
Settār u Müheymin ü Tüvānā

1954. Cān gözini kuḥl-i luṭfuñla
Ḳıl reviş ü pür ṣafā vü bīnā

1955. Ṣu gibi dili hemīşe pāk it
Tā olmaya ‘ayb-ı ḫalḳ-ı cūyā

[64b]

1956. Göster göreyin ‘uyūb-ı nefsüm
Tā aña göre ḳılam müdāvā

1957. Fażl u keremüñ kemāl-i luṭfuñ
Feyżī-i faḳīre eyle a‘ṭā

3.40 *El-ḥadīṣü’s-sādisu ve’l-‘işrūn ‘an Enes raḍıyallāhü ‘anhu ennehu ḳāle ṣallallāhu ‘aleyhi ve seleme es-selāmete fi’l-vāḥidete ve’l āfetu beyne’l iṣneyn ve’l-tekün ebda nikum fi’n-nāsi ve ḳulūbukum ma‘allāh*[134]

1958. Enes-i Mālik ol enīs-i Resūl
Bula dārü’n-na‘īm-i ünse vüṣūl

[134] Yirmi altıncı hadis: Enes rad. aktarıyor: Peygamber sav. buyurdu ki: Kurtuluş vahdettedir, afet ise ikiliktedir. Cisminiz halk ile olsa da kalbiniz Allah ile olsun. Ahmed b. Hanbel (Müsned)

1959. Didi kim taḫt-ı vaḥdetüñ şāhı
Ki ma‘allāh sipihrinüñ māhı

1960. Ser-i gürūh-ı muḳarribīn-i Ḫüdā
Enbiyā evliyā vü ehl-i ṣafā

1961. Rehber-i reh-revān-ı ferruḫ-dem
Dest-gīr-i fütādegān-ı ümem

1962. Buyurur kim selāmete vaḥdet
Ẓarfdur niçe āfete keşret

1963. Ya‘ni birlikdedür selāmet-i ḥāl
İkilik içre niçe āfet var

1964. Cismiñüz olsa ḫalḳ ile bā-hem
Ḥaḳla olsun ḳulūbuñuz ol dem

Pend

1965. Evvel-i ḥālde sen ey Dānā
‘Ālem-i emri eylemişdüñ cā

1966. Seyr iderken ḳażā-yı lāhūtī
Bilmez idüñ mażīḳ-i nāsūtī

1967. Berter idüñ maḳām-ı keşretden
Reste idüñ cemī‘-i āfetden

1968. Çünki bu ‘āleme nüzūl itdüñ
Menzil-i keşrete duḫūl itdüñ

[65a]

1969. Seni eşġāl-i dünye-i meẕmūm
Ḳıldı pā-beste-i kemend-i ġumūm

1970. Bu ribāṭ-ı köhneden aḫir-kār
İdesin bir gün ola yine güẕār

1971. Cāy-ı āsāyiş ola saña laḥid
Hem-dem olmaya anda hiç aḥad

1972. Bīm-i vaḥşet dilüñe ṭolsa gerek
Ḥaşre dek ol maḳāmuñ olsa gerek

1973. Şimdiden pes eyā ḫuceste-nihād
Ḫalvet ü ʻuzlet ile ol muʻtād

1974. Göricek tā ki ḳalbüñi ḫalvet
Gelmeye saña dehşet ü vaḥşet

1975. Pāye-i iʻtibār ʻuzletdür
Māye-i ḥüsn-i kār ʻuzletdür

1976. ʻİzzete vuslat isteyen dā'im
Lām-veş ʻuzlete olur lāzım

1977. Dār-ı keṣret medār-ı ʻuzletdür
Künc-i vaḥdet maḳām-ı rāḥatdur

1978. Ḥaḳdurur şüphesüz bu ḳavl-i metīn
Ḫalḳdan dūr olur Ḫüdāya yaḳīn

1979. Künc-i ʻuzletde bil olan pinhān
Buldı genc-i nihān-ı Ḥaḳḳı ʻayān

1980. Resen-i iḫtilāṭ-ı nāsı kesen
Oldı peyveste pür-ṣafā vü esen

1981. Ḫalḳ ile muḫteliṭ kimesne müdām
Elem içinde ḳaldı nite ki lām

1982. Terk iden kişi soḥbet-i nāsı
Ḳaṭ‘ ider ḳayd u keyd-i visvāsı

1983. Oldı tenhā ṣadef içinde muḳīm
Buldı pes i‘tibār-ı dürr-i yetīm

1984. ‘Andelīb olmasa şehirden ıraġ
Ḫor olıdı miṣāl-i serçe vü zāġ

1985. Şems-i sermā miṣāl mihr-i temmūz
Göstereydi cemālini her rūz

[65b]

1986. Bir aḥad olmaz idi müştāḳı
Ārzū-mend-i rūy-ı işrāḳı

1987. İtme nās ile çoḳluḳ istīnās
Üns-i ḫalḳdur ‘alāmet-i iflās

1988. Herkese bilki andan ey huşyār
Ḫoş görinürdi sāye-i dīvār

1989. İmdi gencīne-i nihān gibi sen
Kendü vīrāneñ içre ḳıl mesken

1990. Eyleyüp māsivādan istikrāh
Ḫālıḳ-ı kā’ināta eyle penāh

1991. Rişte-i iḫtilāṭdan kes elüñ
Ḳalmasun dilde ẕerrece keselüñ

1992. Fikr-i ʿuḳbā yiter celīs saña
Ẕikr-i Mevlā yiter enīs saña

1993. Ḫalḳdan eyle ẓāhirüñde gürīz
Ḫulḳ-ı bedden derūnuñ eyle temīz

1994. Ḥased ü buḫl ile ʿadāveti ḳo
Māsivā naḳşını göñülden yu

1995. Mey-i ġafletle mest olup niçe cām
Ḫalḳa-i bezm-i ḫalḳa girme müdām

1996. Tā ki cām-ı belāyı çekmeyesin
ʿĀḳıbet miḥnet ile geçmeyesin

1997. Iżṭırārī olursa ḫalṭa saña
Bāri ḳalbüñ Ḫüdādan itme cüdā

1998. Ḫalṭa-i nāsı idüp istinkār
Diñle gör niçe itdi bir muḫtār

Ḥikāyet

1999. Sābıḳā bir ʿazīz-i dānā dil
Kāmilü'l-fażl u ʿālim-i ʿāmil

2000. Nite kim mevc-i lücce-i ʿummān
Çekilüp bir kenāra oldı revān

2001. İʿtizāl itdi cāy-ı keşretden
Ḳıldı vaḥdet maḳāmını mesken

[66a]

2002. Olmayup ḫalḳ içinde nite ki lām
Ṭutdı ṭaġ içinde elif gibi maḳām

2003. Girdi bir ġār içine ol yüzi aġ
Çıḳdı ḫalḳuñ içinden itdi ferāġ

2004. Ġār ten oldı ol ‘azīz aña cān
Gevhere döndi kān içinde hemāñ

2005. Ġāyib oldı görünmedi niçe gün
Hecr-i ḫalḳuñ diline urdı dögün

2006. Bilmeyüp anı ḳande gitdigüni
Ḳaldı her biri āh idüp dögini

2007. Ġār içinde elif gibi meṣelā
Ḳā’im oldı ‘ibādete tenhā

2008. Ṭā‘at-i Ḥaḳ ile olup pür-dem
Dili oldı ṣafā ile ḫurrem

2009. Gice gündüz iderdi ṭā‘at-i Ḥaḳ
Bād-ı subḥ idi hem-demi ancaḳ

2010. Gördi ġār içre bir kişi anı
Buldı nāgeh o genc-i pinhānı

2011. Didi ey dürre-i kemāle ṣadef
Gevher-i bī-naẓīr-i kān-ı şeref

2012. Ne içün ‘uzlet eyledüñ ‘acabā
Kārumuz miḥnet eyledüñ ‘acabā

2013. Bizi terk itmeñe ne oldı sebeb
Ne ḳılursın bu ġār içinde ṭaleb

2014. Söyle bi'llāh nemizden incindün
Ki bunuñ gibi menzile indüñ

2015. N'ola ṭutsañ şehirde cāy-ı ḳarār
Eyleseñ ḫalḳa nuṣḫ-ı gevher-bār

2016. Müstefīd olsalar kemālüñden
Müstefīż olsalar zülālüñden

2017. Mürde-i ġafletüz gel it iḥyā[135]
Bizi luṭfuñla nite kim 'Īsā

2018. Derd ü firḳat kemālini buldı
Ġarazuñ cevr ise o da oldı

[66b]

2019. Bu kişi sözini çün itdi tamām
Eyledi ol 'azīz feṭḥ-i kelām

2020. Didi ḥāṣıl olur ṣevāb-ı ḥasen
Emr-i ma'rūf ü nehy-i münkerden

2021. Neşr-i 'ilm itmede nef' çoḳdur
Ḫalḳı irşādda żarar yoḳdur

2022. Gerçi kim çoḳ feżā'il vardur
Anca bī-ḥad gevā'il vardur

[135] Metinde bir yazım hatası mevcut: "te" harfi "lam"dan önce yazılmış.

2023. Künc-i vaḥdetdedür selāmet-i ḥāl
Keşret içindedür belā vü melāl

2024. Ḫalḳ ile zāhid olsa ālūde
Eyler elbette vaż‘-ı beyhūde

2025. ‘Āḳıbet anlara olur ṭābi‘
Ki aḳal ekşere olur tābi’

2026. Çekmeyen pāyı cāy-ı keşretden
Ḫālī olmaz hemīşe żilletden

2027. Keşret-i ḫalḳ mehter ü kihter
Fi’l-meşel şulu balçıġa beñzer

2028. Yüriyen kil içinde şöylece bil
Ṭayanur ayaġı olursa da fīl

Münācāt

Feilātün/ Mefāilün/ Feilün
. . - - / . - . -/ . . –

2029. İy Kerīm ü Raḥīm daḥı Vedūd
Vāḥid ü Ferd ü Şāhid ü Meşhūd

2030. Cümle şey’iñ te‘abbüdi sañadur
Yoḳ ḥaḳīḳatde ġayrı bir ma‘būd

2031. Ḳoma cānı ẓalām-ı keşretde
Olmasun bürde-i furu‘-ı şuhūd

2032. Sil göñül gözgüsini nūruñ ile
Görine tā ki ṣūret-i maḳṣūd

2033. Feyżīye cūduñ ile eyle maḳar
Ṣaḥn-ı ḫalvet serāy-ı mülk-i ḫulūd

3.41 *El-ḥadīṯü'l-sābiu' ve'l-'ışrūn 'an İbn-'Abbās raḍıyallāhü 'anhu ennehu*

[67a]

ḳāle ṣallallāhu 'aleyhi ve selem tefekkeru fī külli şey'in velā tüfekkiru fi ẕāti'llāhe fe'inne beyne's-semāi's-sābi'ati ilā kürsiyyihi seb'atu alā fi nūrin ve huve fevḳa ẕalik[136]

2034. İbn-i Abbās ider bu ḳavli naḳl
Ki şeh-i şāri'-i fürūż-ı naḳl

2035. Vāḳıf-ı sırr-ı ḥikmet-i eşyā
Kāşif-i sırr-ı kenz-i lā yefnā

2036. Ol risālet sipihrinüñ ḳameri
Yiryüzünüñ emīr-i mu'teberi

2037. Didi her şeyi fikr idüñ ammā
Eylemeñ fikr-i ẕāt-ı Ḥaḳ zīrā

2038. Felek-i heftüm ile kürsinüñ
Ortasında o cāy-ı ḳudsiniñ

2039. Yidi biñ nūr var daḫı Sübḥān
Yücedür kürsiden bī-ġayr-i mekān

2040. Ya'ni irmez aña 'uḳūl-i beşer
Oldı vehm ü ḫayālden berter

[136] Yirmi yedinci hadis: Enes rad. aktarıyor: Peygamber sav. buyurdu ki: Allah'ın yarattıklarını düşünün ancak Allah'ın zatını düşünmeyin. Taberânî, Beyhâkî, Aclûnî

Pend-i sūd-mend

2041. Cümle maḫlūḳı Ḫālıḳ-ı eşyā
Ṣanma beyhūde eyledi inşā

2042. Her birisinde niçe ḥikmet var
Eyler idrāk anı ulū'l-ebṣār

2043. Gevher-i sırr-ı Ḥaḳ ḫazīnesidür
Ḥikmet ü ma'rifet defīnesidür

2044. Fikr ile feṯḥ olur o genc-i mecīd
Açmaz ol ḳufl-i ḫāṣı ġayri kilīd

2045. Kimde nūr-ı firāset olsa 'ayān
Sırr-ı eşyāyı hep ider iz'ān

2046. Ġavṣ iden lücce-i tefekküre hem
Çıḳarur niçe dürr-i nāb-ı ḥikem

2047. Olsa elde tefekkür endāze
Bilinür ḳadr-i köhne vü tāze

[67b]

2048. Eyle fikr ü ferāsete hevesi
Ṭā'ir-i ḥikmetüñ odur ḳafesi

2049. Ḳılsañ eşyāya 'ibret ile naẓar
Saña da bir cihet ile ḥiṣṣe çıḳar

2050. Ḫalḳa 'ibretle ḳıl naẓar yāhū
Ḥażret-i Ḥaḳ buyurdı *f'atebirū*[137]

[137] İbret alın!

2051. Oldı fikret miṣāl-i āyīne
Naẓar iden aña her āyīne

2052. Görür anda fenā-yı dünyāyı
Derk ider hem beḳā-yı ‘uḳbāyı

2053. Nūr-ı fikretdurur sirāc-ı ḳulūb
Ẓāhir olur anuñla cümle ġuyūb

2054. Rehber olur tefekkür insāna
İrgürür anı ḫayr u iḥsāna

2055. Fikri beş ḳısım ḳıldılar ḥukemā
Rabbüna’llāhü zādehüm keremā[138]

2056. Biri āyāt-ı Ḥaḳ tefekküridür
Ma‘rifet ol tefekkürüñ biridür

2057. Ṣāniyā fikr ni‘met-i Ḥaḳdur
Ḥāṣıl andan muḥabbet-i Ḥaḳdur

2058. Oldı üçünci fikr-i va‘d-i Ḫüdā
Daḫı oldı netīce raġbet aña

2059. Ḳısm-ı rābi‘ hem oldı fikr-i va‘īd
Bu tefekkürle rehbet oldı bedīd

2060. Oldı ḫāmis tefekkür-i ‘işyān
Ṭoġar andan nedāmet-i insān

2061. Ṣıfat-ı aṣfiyā tefekkürdür
Ḫaṣlet-i etḳıyā tefekkürdür

[138] Rabbimiz olan Allah, onların cömertliğini arttır.

2062. Ṣuleḥānuñ hemīşe kārı budur
Künc-i vaḥdetde ġam-güsārı budur

2063. Gūşdan penbe-i ġufūli bıraḳ
Diñle bu ḳıṣṣayı ki ḥaḳdur ḥaḳ

Ḥikāyet

[68a]

2064. Evvel-i çār-yār-ı ṣıdḳ-ı şi'ār
Ṯāni-i iṯneyn-i eẕ hemā fi'l-gār[139]

2065. Muṣṭafāya refīḳ-i ḫayr-ṣıddīḳ
Şeh-i ekrem Ebū Bekir ṣıddīḳ

2066. Eyledi mülk-i beḳāya sefer
Geçdi taḫt-ı ḫilāfete çü 'Ömer

2067. Ḳıldı cūy-ı 'adāleti icrā
Ḫulḳını gördi ḫalḳı aḳdı aña

2068. Bīm-i ḳahr ile yirlere keftār
Girdi mānend-i dāne-i küffār

2069. 'Āleme virdi intiẓām-ı tamām
'Adl ü dādıyla ol imām-ı hümām

2070. Ḫurrem oldı cihān kemāl üzere
Geçdi bir niçe gün bu ḥāl üzere

2071. Bir gün ol şāh-ı mülk-i ṣalāh

[139] Vezin bozuk. Anlam: Magaradaki ikinin ikincisi. Peygamberin Ebu Bekir ile bir mağaraya saklanmasını telmih ediyor.

Ḳıldı ṣıddīḳ-zevcesine nikāḥ

2072. Menziline varup anuñ derḥāl
Didi ey bānū-yı ḫuceste-ḫiṣāl

2073. Hiç benüm bī-nevā gibi taḥḳīḳ
Ola mı lāyıḳ-ı firāş-ı ʻatīḳ

2074. Saña ʻaḳd-i nikāḥdan maḳṣūd
Budurur ancaḳ ey ḫuceste-vücūd

2075. Ki baña bir bir idesin iʻlām
Gice tenhāda n'eyler idi imām

2076. O ṭarīḳ üzere tā ki tāʻat idem
Gitdigü şāh-rāha ben de gidem

2077. Didi Fārūḳa hem-ser-i ṣıddīḳ
Bu idi gicelerde de'b -i ʻatīḳ

2078. Eyler idi vużūsını isbāġ
Ḳıbleye ḳarşu otururdı ferāġ

2079. Başını cīb-i fikrete her-bār
İledürdi o maḥrem-i muḫtār

2080. Daḫı dūr u dirāz o ṭāʻlib-i Ḥak
Baḥre-i fikre olurdı müsteġraḳ

[68b]

2081. Āḫirinde çekerdi bir dem serd
Sāmiʻīni yaḳardı āteş-i derd

2082. Buyidi gecelerde kārı ḳamu
Künc-i ʻuzletde de'bdi aña bu

2083. Diñledi ol peyāmı çünki ʻÖmer
Nidügin mācerāyı aldı ḫaber

2084. Eyledi pes aña edā-yı ṣıdāḳ
Virdi ol demde hem se bāre ṭalāḳ

2085. Buldı çün ḥall-i müşkilāta vüṣūl
Ḳıldı ʻaḳd-i nikāḥını maḥlūl

Münācāt

Feilātün/ Feilātün/ Feilün
. . - - / . . - - / . . -

2086. Meded ey Kāşif-i esrār meded
Meded ey Ġāfir-i evzār meded

2087. Dile vir nūr-ı firāsetle żiyā
Muʻteber ḳıl anı her-bār meded

2088. Ḫāne-i s̄ineme ḳıl fikri çerāġ
Olmasun ġaflet ile tār meded

2089. Düşmen-i nefse es̄īr itme beni
Luṭfuñı eyle baña yār meded

2090. İkilik perdesini Feyż̄iden
Defʻ it ey Vāḥid [ü] Ḳahhār meded

3.42 *El-ḥadīṯu’ṣ-ṣāminu ve’l-ʻışrūn ʻan İbn-i Mesʻūd raḍeyallāhü ʻanhu ennehu ḳāle ṣallallāhu ʻaleyhi ve selem istaḥeyū minallāhi ḥaḳḳa’l ḥayā men istaḥyā minallāhe ḥaḳḳa’l ḥayā felyaḥfeẓa’r-re’se vemā vaʻā ve’l-yaḥfeẓı’l-baṭnı vemā ḥavā ve’l-yeẕkeru’l mevte ve’l-bilā ve men erāde’l-āḫirete tarake z̄ inete’l*

ḥayāte'd-dünyā femen fe'ale ẕalike feḳad istaḥyā minallāhe ḥaḳḳa'l-ḥayā ṣadaḳā resulullāh[140]

2091. İbn-i Mes'ūd ider bu ḳavli beyān
Ki buyurur Resūl-i faḫr-ı cihān

[69a]

2092. Siz kemāl-i ḥayā ile cem'ā
Ḥaḳḳ Te'ālādan eyleñ istiḥyā

2093. Kim ki ḥaḳḳ-ı ḥayā ile Ḥaḳdan[141]
Utanursa o Ḥayy-i muṭlaḳdan

2094. Ḥāfıẓ olsun dehānını serini
Ṣaḳlasun baṭnını hem öd yirini

2095. Daḫı yād eylesün ki ölse gerek
Çürüyüp cismi ṭopraḳ olsa gerek

2096. Daḫı her kim dilerse 'uḳbāyı
Ḳodı zīb-i ḥayāt-ı dünyāyı

2097. Kim ki işbu fi'āli fā'ildür
Ḥaḳdan anuñ ḥayāsı kāmildür

Pend

2098. Māye-i devlet-i ebeddür edeb
Pāye-i ref'et-i ḥıreddür edeb

[140] Yirmi sekizinci hadis: İbn-i Mesud rad. aktarıyor: Peygamber sav. buyurdu ki: Yaptığınız haya değildir, ama Allah'tan hakkıyla haya etmek beynini ve içindekileri, mideni ve içindekileri koruman, ölümü ve kabirde çürümeyi hatırlamandır. Kim ahiret yurdunu isterse, dünya zinetini terk eder ve ahıreti dünyaya tercih eder. Kim böyle yaparsa Allah'tan hakkıyla ve kemaliyle korkmuş olur. Tirmizî (2458)

[141] Metinde şeklinde "kimle" biçiminde geçmiş.

2099. Sü‘adā de’bidür edeb ile ḥayā
Ḳıllet-i şermdür nişān-ı şeḳā

2100. Ġamdan ehl-i ḥayā necāt bulur
Cāvidānī̇ ṣafāya vāṣıl olur

2101. Bī̇-edeb ṣanma ola merd-i Ḫüdā
Erde lā-büd ḥayā olur cānā

2102. Mü’minüñ kāmil olsa imānı
Eylemezdür ḥayāda noḳṣānı

2103. Ki ḥayādur tetimme-i ī̇mān
Anuñla temām olur herān

2104. Şerm-i ḥaḳ ile ẓāhir olsa ‘araḳ
Cennet içinde dürr ider anı Ḥaḳ

2105. Yansa nār-ı ḥayā ile bir ḳul
Bedel olur cehennem odına ol

2106. Edeb üzere ḥayā ile her-bār
Müstaḳī̇m ol elif gibi yüri var

2107. Ḥarekāt-ı felekden olup emī̇n
Kimse noḳṭa ḳomaya saña hemī̇n

[69b]

2108. Ḥā gibi ol ḥayā ile her-bār
Ḥürmet üzre ṭutar seni ne ki var

2109. Bī̇-edeblik yoluna gitme ṣaḳın
Bī̇-ḥayā ṣoḥbetine olma yaḳī̇n

2110. Ṣāḫ-ı pür-meyve gibi eyle ḥayā
Ser-fürū ḳıl hemīşe ey dānā

2111. Ādemüñ didi Aḥmed-i ʻArabī
Ẕehebinden ḫayırlıdur edebi

2112. Ẕeheb içün hemīşe çekme taʻab
Ḫayr idem derseñ eyle kesb-i edeb

2113. Nūn-veş olmaġil ḳarīn-i nedīm
Elem altında ḳalma nitekim mīm

2114. Lām-veş hezl ile olan meşhūr
Ḳalur ayaḳda dā'īma maḳhūr

2115. Bī-edeb ḫalḳ içindedür meẕmūm
Luṭf-ı Ḥaḳdan daḫı olur maḥrūm

2116. Ḳatı yüzlü olan miṣāl-i meḥek
Daḫı maḥşer güni ḳararsa gerek

2117. Çün bilürsin ki Vāhibü'l-tevfīḳ
Ẓāhir ü bāṭınuñ bilür taḥḳīḳ

2118. Āşikār ü nihāñ aña birdür[142]
Her ne yirde olursa ḥāżırdur

2119. Ḫalḳ içinde kerīh olan kārı
İtme tenhāda kim görür Bārī

2120. Ḫalḳdan eyleyüp ḥayā-yı müdām
Eylemezsin ḳabāḥate iḳdām

142 آشکارا نهان Metinde bu şekilde geçmektedir.

2121. Yā niçün eyleyüp günāhı ‘aceb
Ḳılasın Ḥaḳ öñinde terk-i edeb

2122. İtme pes hemçü kūhsār nidā
İtmeyince ḫiṭābı kimse saña

2123. Diñleme ġıybet idenüñ sözini
Görme nā-maḥremüñ ṣaḳın yüzini

2124. Kimsenüñ ḳoḳma zor ile gülini
Bāġına girme alma sünbülini

[70a]

2125. Şikemüñ ḳıl ḥarāmdan perhīz
Ḳalbüñi şübhelerden eyle temīz

2126. Kişţzāruñdan özge yire ṣaḳın
Ekme toḫmuñ ki bitmez oñmazsın

2127. Mā-ḥaṣal bu ki Ḫālıḳuñdan utan
Maʻṣiyet itme Rāziḳuñdan utan

2128. Enbiyā vaṣfıdur ḥayā vü edeb
Pīşe-i evliyā-yı ḥażret-i Rab

2129. Gör ne vaż‘ eyledi bir ehl-i ḥayā
Cān ḳulaġıyla anı ḳıl ışġā

Ḥikāyet

2130. Bir zamān içre var idi iki er
Dīn yolında olup birāderler

2131. Aġlasa ikisi de aġlar idi
Gülseler hem bile gülerler idi

2132. İkisi iki necm idi gūyā
Ferḳadān idi fi'l-meṣel cānā

2133. Ol iki sālik-i reh-i tevfīḳ
Birbirine olup refīḳ-i şefīḳ

2134. Vardılar mescide ʻibādet içün
Ḥażret-i zü'l-Celāle ṭāʻat içün

2135. Birisi girdi mescide bī-bāk
Birisi ḳaldı ṭaşrada ġam-nāk

2136. Nār-ı şerm ile yandı nite ki gül
Başladı ḳıldı nāle çün bülbül

2137. Göklere dūd-ı āhı oldı direk
Eridi şerm ile miṣāl-i nemek

2138. Ḳodı ḫāk-i meẕellete yüzini
Dögdi seng-i elemle kend'özini

2139. Aġladı gözyaşını seyl itdi
Rāh-ı Ḥaḳda anı sebīl itdi

2140. Didi yā Rabbī olmışam gümrāh
Eylerem günde niçe gūne günāh

[70b]

2141. Bīm-dār olmadum ʻaẕābuñdan
Şerm-sār olmadum cenābuñdan

2142. Bir günehkār u rūy-i siyāhum ben
Başdan ayaġa pür-günāhum ben

2143. Ḫāneñe girecek yüzüm yoḳdur
‘Özr olacaḳ saña sözüm yoḳdur

2144. Bir benüm gibi ‘āṣī vü ġāfil
Niçe dergāhuña olur dāḫil

2145. Böyle diyüp o serv-i āzāde
Sāye-veş oldı yire üftāde

2146. Cānını ḳıldı Ḥażrete teslīm
Raḥmet itsün aña hemīşe Raḥīm

2147. Ol zamānuñ Nebīsine ‘Allām
İtdi ol demde vaḥy ile i‘lām

2148. Didi çün öldi bundan ol bende
Yād idüp ẕilletini şermende

2149. Ben de ‘afv eyledüm ḫaṭāsını hep
Müstecāb eyledüm du‘āsını hep

2150. Daḫı ṣıddīḳ ketb idüp anı
Cenneti ḳıldum aña erzāni

Münācāt

Fāilātün/ Fāilātün/ Fāilātün

- . - - / - . - - / - . - -

2151. Ey der-i luṭfuñ senüñ ḳıble-i āmāl
Saña müfevvażdurur cümle a‘māl

2152. Ṣayḳal-ı şerm ile ḳıl cānı mücellā
Tā gide jeng-i ġufūl dil ola ḫoş-ḥāl

2153. Eyle ḥayā gözgüsin ḳarşuma mir'āt
Ṣūret-i ḥāli görüp itmeyin ihmāl

2154. Ḳıl beni ādāb-ı şer‘ ile mü'eddeb
Eylemeyin nā-pesend vażı' ü eger ḳāl

2155. Feyżīyi ḳıl ser-efrāz ḥüsn-i ‘amelle
Ḳubḥ-ı fi‘āl ile hem eyleme pā-māl

3.43 *El-ḥadīṣü't-tāsi‘u ve'l-‘işrūn ‘an İbn-i ‘Abbās raḍeyallāhu ‘anhu enne ḳāle*

[71a]

ṣallallāhu ‘aleyhi ve sellem ḫayru culesāyikum men ẕekkerakumullāh rū'yetuhu ve rāde fī ‘ilmikum munṭiḳuhu ve zekkerakumu'l āḫirete ‘ameluhu ṣadaḳā resulullāh[143]

2156. Rāvī-i ercümend ü efḍal-i nās
Ya‘ni ferzend-i ḥażret-i ‘Abbās

2157. Eşrefü'n-nāsi küllühüm nesebā
Ekmelü'l-ḫalḳi cellehüm edebā [144]

2158. Bu ḥadīṣ-i şerīfi virdi ḫaber
Raḍeya'llāhu ‘anhumā ve ġafer[145]

2159. Ki dir ol şāh-ı ‘ārifān-ı Ḫüdā
Şehr-yār-ı serīr-i mülk-i Hüdā

2160. Cülesāñuzdan efḍal ü evlā
Şol kişidür ki baḳsañuz siz aña

[143] Yirmi dokuzuncu hadis: İbn Abbas rad. aktarıyor: Peygamber sav. buyurdu ki: Meclisinde bulunacağınız en hayırlı kimseler, görüldüğünde size Allah'ı hatırlatan, konuşması ilminize bereket katan ve ameli ahirete rağbetinizi artıran salihlerdir. Suyûtì (Cāmiü's-Sāgir, 2,14)
[144] a:O soy bakımından insanların en şereflisidir. b: Yaratılanların en mükemmelini ebediyyen yüce kılsın.
[145] Allah ondan razı olsun ve affetsin.

2161. Añdura size ḥaḳḳı dīdārı
‘İlmiñüz zā’id ide güftārı

2162. Hem anuñ ṭā‘at-i mücāhedeti
Añdura size dār-ı āḫireti

Pend

2163. ‘Ulemānuñ celīsi ol dā’īm
Ṣuleḥā meclisinde ol ḳā’īm

2164. Ṣāliḥüñ ṣoḥbetini devlet bil
Ḫiẕmetin pāye-i sa‘ādet bil

2165. Beñzer ol ḥavża meclis-i ṣuleḥā
Pāk olur cümleten girenler aña

2166. Cürme ṣarf itse bir kes evḳātı
Ḳalbi olsa ḥacer gibi ḳatı

2167. Ṣuleḥāya ḳarışsa ol ṭāliḥ
‘Āḳıbet ol daḫı olur ṣāliḥ

2168. Ṣāliḥüñ ṣoḥbeti müyesṣer olur
Ṭāliḥuñ sīnesi münevver olur

2169. Niçe seng-i siyāha misk-i zefīr
İḳtiran eylese ider te’sīr

[71b]

2170. Ḳoḳısını laṭīf ü ḫoş-ter ider
Her meşāmı o bū mu‘aṭṭar ider

2171. Fesaḳayla oturma ḳıl ḥaẕeri
Ki sirāyet ider saña żararı

2172. Ḳazanuñ kim ki yanını ṭolaşur
‘Āḳıbet ḳarası aña bulaşur

2173. Ma‘ṣīyet rengidür ṣaḳın sarı
Ki ṣarardur duḫān destārı

2174. Fāsıḳuñ nikbeti olup ẓāhir
Ṭoḳınur niçe ṣāliḥe āḫir

2175. Saña künh ile rūşen olmaġa bu
Eyle bir ṭası ṣu ile memlū

2176. Ḳo aña pes bir iki ḳaṭre midād
Gör niçe ẓāhir olur anda sevād

2177. Ya‘ni kim rengi ol ṣūnuñ bozılur
Hep mürekkeb miṣāli ḳara olur

2178. Ma‘ṣīyet ehli düşmen-i Ḥaḳdur
Dost olan anlar ile aḥmaḳdur

2179. Müfsid ü mücrim olsa yoldaşuñ
Yā ḳarībüñ yāḫūd ḳarındaşuñ

2180. İḫtiyār it yüri müfāraḳatın
Eyleme bir daḫı murāfaḳatın

2181. Yaramazdan özüñi eyle cüdā
Kendü cüzüñ daḫı olursa şehā

2182. Eyle bed-kārdan hemīşe firār
‘Amel it bu peyām ile yüri var

Ḥikāyet

2183. Devr-i sābıḳda bir mücāhid-i dīn
Ṭālib-i rütbe-i ḥuṣūl-i yaḳīn

2184. Ṣoḥbet-i ḫalḳdan kesilmişdi
Cānib-i Ḫālıḳa çekilmişdi

2185. Rūz [u] şeb eyler idi ṭā'at-i Ḥaḳ
Başdan ayaġa nūr idi muṭlaḳ

[72a]

2186. Ṣavma'a içre olmış idi muḳīm
Ṣadef içre miṣāl-i dürr-i yetīm

2187. Kūşe-i 'uzlet içre ol 'āḳil
Oldı genc-i ḳanā'ate vāṣıl

2188. Eyleyüp terk-i iḫtilāṭ-ı 'uṣāt
Ḳurtulup ġamdan oldı ehl-i necāt

2189. Eyler iken ḫulūṣ ile a'māl
Fāriġü'l-bāl ü tārikü'l-amāl

2190. Nāgehān bir zen-i ḫuceste-ḫiṣāl
Çeşmi ḫūn-ḫᵛār ü ġamzesi ḳattāl

2191. Dāne-i ḫāli fitne-i 'ālem
Zülf-i hindūsı dām-ı her ādem

2192. Ḳavli 'abid-firīb ü fi'li ḥasen
Cilvesi ḫūb ü şīvesi aḥsen

2193. Ḥücresinüñ öñinden itdi güẕer
Ḳıldı 'ābid çün ol perīye naẓar

2194. Gitdi evvel görüşde idrāki
İstedi āḫir aña idrāki

2195. Ḳırdı pes ʻiffet ü ṣalāh ayaġın[146]
Ḥücresinden çıḳardı bir ayaġın

2196. İrişüp nāgehān ʻināyet-i Ḥaḳ
Zāhide oldı māniʻ-i muṭlaḳ

2197. Nādim olup ḫaṭāsına yek-bār
Ḳıldı cān u göñülden istiġfār

2198. Pāyini çekdi dāmen-i nedeme
Urdı başına bir iki sedeme

2199. Nite kim bülbül-i ḳafes ol cān
Ṣavmaʻa içre eyledi efġān

2200. Sürdi ḫāk-i siyāha aḳ yüzin
Dikdi ki göge nāle ile gözin

2201. Didi ġāyet bu işde kec gitdüm
Maʻṣiyet yolına sülūk itdüm

2202. Ol eli eylesün bürīde Ḫüdā
Dāmen-i ʻişmetim derīde ḳıla

[72b]

2203. Çıḳsun ol dīde kim ḥarāma baḳa
Āḫıretde beni caḥīme yaḳa

[146]Metinde "elif" harfi eksiktir: وصلاح يغن

2204. İstemem ol ayaġı kim bir dem
Ser-i rāh-ı ḫaṭāya başdı ḳadem

2205. Ma‘ṣiyet ḳaṣdın eyleyen o ḫasīs
Bańa lāyıḳ mıdur ki ola celīs

2206. Söyleyüp bu maḳūle niçe süḫan
Ol ayaġın çıḳardı savma‘adan

2207. Niçe dem ḳaldı ṭaşra ol pāy
Çekmedi içerüye ol ḫoş-rāy

2208. Şişdi yarıldı dūdeler üşdi
Serd ü germ ile ‘āḳıbet düşdi

Münācāt

Feilātün/ Feilātün/ Feilün
. . - - / . . - - / . . –

2209. Yā İlāhi beni bu nefs-i ḫasīs
Feseḳa meclisine ḳıldı celīs

2210. Ḫalḳa-i bend-i belādan ḳurtar
Ṣuleḥā zümresine eyle enīs

2211. Fülk-i dil baḫr-ı ḫaṭā lüccesine
Batmasun fażluñ aña eyle re’īs

2212. Nīk-merdāna beni hem-nefes it
Nefs-i bed-kār ola anuñla nefīs

2213. Ṣuleḥā meclisinüñ ḫalḳasını
Gerden-i Feyżīye ḳıl ṭavḳ-ı resīs

3. 44 *El-ḥadīṯu ṣelāsūn ‘an Ṣafvān raḍıyallāhu ‘anhu ḳāle ṣallallāhu ‘aleyhi ve sellem iẕā kāne yevmü’l-ḳıyāmeti yeciu’l iḫlāṣu ve’l şirk yaḥbūrāni beyne yedü’l rabb feyeḳulu’r-rabbi cell celāle li’l-iḫlāṣ inṭalıḳ ente ve ehleke ilā el-cennete ve yeḳūlu’l-şirki inṭalıḳ ente ve ehlüke ile’n-nār*[147]

2214. Bu ḥadīṯ-i şerīf-i rūḥ-resān
Ḳıldı naḳl-i ṣaḥīḥ anı Ṣafvān

[73a]

2215. Dir ki ol kān-ı ṣafvet ü iḫlāṣ
Reh-nümā-yı ‘avām ü şāh-ı ḫavāṣ

2216. Ḳami‘-i küfr ü ḳāli‘ -i işrāk
Eyleyen ‘ālemi ẓulümden pāk

2217. Bir gün aṣḥāba itdi fetḥ-i kelām
Didi kim ḳā’im olsa rūz-ı ḳıyām

2218. Gelür iḫlāṣ ü şirk te’eddüble
Oturur ger Ḥaḳuñ öñinde bile

2219. Anda iḫlāṣa dir Ḫüdā yüri sen
Gir bihişt içre ehlüñ ile ma‘an

2220. Buyurur şirke daḫı Rabb-i Ḳadīr
Yüri sen ehlüñ ile dūzaḫa gir

Pend

2221. Eyle ey mü’min-i ḫuceste-nihād
Ṣıdk u iḫlāṣ ile dili mu‘tād

[147] Otuzuncu hadis: Safvan rad. aktarıyor: Peygamber sav. buyurdu ki: Kıyamet günü ihlaslı olanlarla şirk ehli olanlar Allah’ın huzuruna gelir. Allah ihlâslı kullarını cennetenine gönderir. Şirk koşanları ise cehennemine gönderir. Buhari (99)

2222. Bāġ-ı ṭā‘atde ṭoġrı ol her ān
Olasın serv-i ravża-i ‘irfān

2223. Ṭoġrı olsan elif gibi her dem
Başı üzre ṭutar seni ādem

2224. Müstaḳīm olmaġ ile serv-i revān
Çekmez aṣlā cefā-yı bād-ı ḫazān

2225. Çıkma gel rāh-ı istiḳāmetden
Girme var menhec-i ḫıyānete sen

2226. Ney-şeker ṭoġrulıḳdan oldı nefīs
Ḫār u ḫas egrilikden oldı ḫasīs

2227. Tīr-veş ṭoġrulıġuñ olsa dürüst
İrişirsin nişān-ı maḳṣada cüst

2228. Yāy gibi eger kec olsañ sen
Bulamazsın rehā keşākeşden

2229. Rā gibi egri olma ey mehter
Yirüñ olmaya tā ki zīr-i saḳar

2230. Ṭoġrı oldur ki ṭā‘at ile müdām
Ṭaleb ide rıżā-yı Rabb-i enām

[73b]

2231. Eyleye daḫı terk-i kiẕb ü nifāḳ
Ṣubḥ-ı ṣādıḳ gibi ola yüzi aḳ

2232. Ġaraż-ı nefsi terk ide her ān
Ola yanında medḥ ü zemm yeksān

2233. Egri oldur ki eyleye ‘ameli
Lī̈ki taḥsīn-i ḥalḳ ola emeli

2234. İde erkān-ı dīnini taḥsīn
Dinmek içün aña filānü’d-dīn

2235. Meyl-i dünyā ile olup dil-şād
Gelmeye ḫāṭırına yevm-i tenād

2236. Gel riyā ile olma ey miskīn
Çeşm-i ma‘lūl gibi perde-nişīn

2237. Gösterüp ẓāhirüñde rüşd ü sedād
Bāṭınuñ eyleme mekān-ı fesād

2238. Çāk idüp dāmenüñ riyā dikeni
Fāş ider ‘āḳıbet cihāna seni

2239. Beñzedürler mürā’iyi meṣelā
Şol zene kim ol ide gizlü zinā

2240. Giderek ḥamli fāş olup āḫir
Ola gizlü ḳabāḥati ẓāhir

2241. Ḥalḳ içinde sögile hem dögile
Ḳalmaya āb-rūyı hep dökile

2242. Pes riyā ile eyleyen a‘māl
Rūz-ı maḥşerde Ḥażret-i Müte‘āl

2243. Ḥalḳa eyler riyāsını iẓhār
La‘net eyler aña ṣıġār u kibār

2244. Pākdür çünki Ḫālıḳ-ı eflāk
Eylemez aḫẕ-ı ṭā‘at-i nā-pāk

2245. Yoḳ riyā ile mü’minüñ şerefi
Ki riyāya dinildi şirk-i ḫafī

2246. İsteyenler riyā ile raḥmet
Çekdiler yoḳ yire ḳurı zaḥmet

2247. Olsun āyīne saña baḳ bu miṣāl
Görine anda tā ki ṣūret-i ḥāl

[74a]

Ḥikāyet

2248. Ḥasan-ı Baṣrī ol ‘azīz-i cihān
Vāḳıf-ı sırr-ı Ḥażret-i Sübḥān

2249. Olmış idi o ‘ālim-i ekrem
Ḥüsn-i ḥāl ile şöhre-i ‘ālem

2250. Kīmyā idi fi’l-meṣel naẓarı
Ṭoprağı zer güher iderdi zeri

2251. Merdüm-i dīde-i baṣīret idi
Ḳurretü’l-‘ayn ehl-i ṭā‘at idi

2252. Eyleyüp iḥtisāb-ı luṭf-ı İlah
Mescide girdi bā-dil-i āgāh

2253. Pes elif gibi istiḳāmetle
Ḳā’im oldı namāza raġbetle

2254. Kūşe-i mescidi bulup ḫalvet
Eyler iken ṣafā ile ṭā‘at

2255. Nāgehān geldi bir niçe ādem
Girdiler mescid içine ol dem

2256. Bunlaruñ çün duḫūlini iḥsās
İdicek girdi ḳalbine vesvās

2257. Didi kim eyleyin namāzda ben
Vācib ü farż ü sünnetin aḥsen

2258. K'itmeyüp baña sū-i ẓannı hemīn
İdeler ḥüsn-i ṭā'atüm taḥsīn

2259. Ba'dehu gitdi niçe āy ile yıl
Geldi bir gün 'azīze vaḳt-ı raḥīl

2260. Gülşen-i 'ömri hep ḫazān oldı
Ża'f ile verd-i 'ārıżı ṣoldı

2261. Cān virüp Ḥaḳḳa vaḳt-i ḫurremde
İrdi ḳuds-i cināna bir demde

2262. İrtiḥāl itdi dünyeden ol cān
Rūḫı yoḳ cisme döndi dār-ı cihān

2263. Gitdi a'yān-ı Baṣranuñ baṣarı
Ḳalmadı 'ayn-ı 'ālemüñ naẓarı

[74b]

2264. Gördi anı düşinde bir dānā
Didi yā şeyḫ ne itdi saña Ḫüdā

2265. Didi luṭf eyledi nihāyet ile
Baña ikrām ḳıldı ġāyet ile

2266. Lī̆ki urdı ‘itāb ile dögüni
Didi ki hiç bilür misün o güni

2267. İtmiş idüñ namāza anda ḳıyām
Mescide dāḫil oldı ba‘ż-ı enām

2268. İtmeyüp ḥürmet-i cenābumı żabṭ
Eyledüñ ṭā‘atüñ riyā ile ḫalṭ

2269. ‘İzzetüm ḥakkıçün celālüm içün
Dī̆deler görmemiş cemālüm içün

2270. İtdügüñ demde ol namāza şürū‘
Olmasaydı eger dilüñde ḫuşū‘

2271. Redd iderdüm ḳamu ‘ibādetüñi
İtmez idüm ḳabūl ṭā‘atüñi

2272. Cennetümden seni idüp ib‘ād
Ḳor idüm dūzaḫ içine nā-şād

Münācāt

Mef‘ūlü/ Mefā̆īlü/ Feilün

- - . / . - - . / . . -

2273. Ey raḥmeti çoḳ sulṭān-ı Ġanī̆
Raḥm it ḳuluña tā bile seni

2274. İḫlāṣ-ı ‘amel ṭarḥ it dilüme
Gitsün ġaraż-ı dünyā-yı denī̆

2275. Ḳıl elif gibi rāh içre sehī̆
Kec eylemegil rā gibi beni

2276. Hem ceyş-i riyā ḳahr eylemesün
Ḥıfẓ eyle şehā mülk-i bedeni

2277. Feyżīyi ḳoyup dārü'l-feraḥa
Gösterme aña beytü'l-ḥazeni

3.45 *El-ḥadīṯu'l-ḥādi ve'ṣ-ṣelāṯūn 'an Şeddād ibn-i Evsin raḍeyallāhu ennehu ḳāle ṣallallāhu 'aleyhi ve seleme ḳālallāhu ta'āla ve 'izzeti ve celāli lā ecma'u*

[75a]

la'abdi āmneyni ve lā ḫavfeteyn in hüve āmineni fi'd-dünyā aḫaftuhu yevme ecma'u 'ibādīhi ve en hüve ḫāfeni fi'd-dünyā āmentuhu ecma'u 'ibādī[148]

2278. Naḳl ider bu ḥadīṯi bil Şeddād
Ki Resūl-i emīn ü ḫayr-i 'ibād

2279. Didi kim didi Ḥażret-i bī-çün
'İzzetüm ḥaḳḳı ve celālüm içün

2280. Ḳuluma iki emni cem' itmem
İki kere hem anı ḳorḳutmam

2281. Olsa dünyāda ger o benden emīn
Çekmeyüp ġuṣṣa-i 'aẕāb-ı mehīn

2282. Ḳorḳudurum anı ben ol gün kim
Cem' idüp ḳullarum olam ḥākim

2283. Benden ol bende bīm-nāk olsa
Dili dünyāda ḫavf ile ṭolsa

2284. İtdigüm günde cem'-i cümle 'ibād
Bīmden eylerüm anı āzād

[148] Otuz birinci hadis: Şeddad b. Evs rad. aktarıyor: Peygamber sav. buyurdu ki: Allah buyurdu ki: Ben kuluma iki emniyeti de iki korkuyu da aynı anda vermem. Beyhâki (Şuâbü'l-İman, 1, 483)

Pend

2285. Dūd-ı cürm ile rū-siyāhuz biz
Baḫtumuz ḳara pür-günāhuz biz

2286. Bir bölük bī-ḥayā vü bed-girdār
Rabbümüzden utanmayup her-bār

2287. ʻĀlemüñ zevḳine ṭalup muṭlaḳ
Olmuşuz baḥr-ı cürme müstaġraḳ

2288. Şermümüz yoḳ Ḫüdādan ʻazze ve cell
Çekmezüz bir cihetle ḫavf u vehel

2289. Olmayup peyrev-i Nebī her-gāh
Niçe yolsuzluḳ itmişüz ey vāh

2290. Ḥażret-i Ādem ol ḫişāli ḥasen
Çıḳdı bir zillet ile cennetden

2291. Bizi gör güne biñ günāh iderüz
Ne anı fikr idüp ne āh iderüz

[75b]

2292. Bu ḳadar cürm ile degül mi baʻīd
İderüz cennete duḫūli ümīd

2293. Ḥālimüz nic'olurdı ger Mevlā
Cürmümüze göre vireydi belā

2294. Bizi itseydi ger o Bāsıṭ-ı Ḫāk
ʻĀd ḳavmi gibi yel ile helāk

2295. Ṭaş yaġdursa başumuza daḫı
Niçe aṣḥāb-ı fīle itdi aḫi

2296. Eyleyüp ḳahrına yaḫūd maḳrūn
Yire yutdursa nite kim Ḳārūn

2297. Nūḥ ḳavmi gibi yaḥud bizi Ḥaḳ
Ḳılsa ṭūfāna o ġazāb-ı muġraḳ

2298. Meh ü ḫurşīdi eyleyüp bī-nūr
Ḳılsa ẓulmetle ‘ālemi deycūr

2299. Ebr-i bārāna virmese ḥareket
Ḳomasa yiryüzinde hīç bereket

2300. Ḳādir idi ve līki ol sulṭān
Şeref-i Aḥmed ile virdi amān

2301. Ṣāliḥ ü ṭāliḥüñ cezāsını o
Rūz-ı ḥaşre mu’aḥḥar itdi ḳamu

2302. Ol gün olduḳda ṣur urulsa gerek
Nīk ü bed anda hep ṣorulsa gerek

2303. Olısar ṣāliḥüñ maḳāmı naʻīm
Ṭāliḥüñ menzili ‘aẕāb-ı caḥīm

2304. Pes budur mü’minüñ sezā-vārı
Fażl-ı Ḥaḳḳuñ ola ümīd-vārı

2305. ‘Arż-ı ‘özr ide Rabb-i ‘izzetine
İʻtimād itmeyüp ‘ibādetine

2306. Hem emīn olmaya ‘iḳābından
Ḳorḳa dūzaḫdaki ‘aẕābından

2307. Ki ʿaẕāb-ı cehennem olur eşedd
Ṭaġlar döymez aña niçe cesed[149]

2308. Bir şerārı düşeydi ʿāleme ger
Yaḳup eylerdi cümle ḫākister

[76a]

2309. Ṭaġlar aġlar ʿaẕāb-ı dūzaḫdan
Ādem iseñ niçün gülersin sen

2310. Eyle cān u dil ile fehm-i cemīl
Saña pend olmaġa yiter bu delīl

Ḥikāyet

2311. Bende-i ḫāṣ-ı Vāhibü't-tevfīḳ
Serv-i āzād-ı ravża-i taḥḳīḳ

2312. Rūḥ-ı Ḥaḳ yaʿni ḥażret-i ʿĪsā
Ve ʿaleyhisselām ḫālīḳnā

2313. Çıḳdı bir gün cihānı seyre meger
Menzilinden nita ki gökde ḳamer

2314. Deşte ḳıldı teveccühin o selīm
Niçe vaḳt-ı seherde bād-ı nesīm

2315. Ṭaġlara çıḳdı geh seḥāb gibi
İndi ṣaḥrāya gāhi āb gibi

2316. ʿİtibār ile pes o rūḥ-ı revān
Ṣunʿ-ı Ḫallāḳı seyr iderdi ʿayān

[149] İlk tefʿilede vezin gereği ilk hecede med yapılmalıdır.

2317. Gördi bir ṭaġı giryeler eyler
Sīneden derd ile ḳatı iñler

2318. Gözlerinüñ sirişki seyl olmış
Niçe vādi o seyl ile ṭolmış

2319. Çoḳ ta'accüb idüp bükāsından
Ṣordı ol ṭaġa mācerāsından

2320. Nefes-i Rūḥ-ı Ḥaḳ iricek aña
Buldı ol dem ḥayāt-ı lā-yefnā

2321. Nuṭḳa geldi o kūh-ı bī-çāre
Didi ġam itdi cānı ṣad pāre

2322. Benüm ol ṭaġ ki yā Nebīyullāh
Pāremi müşrikīn alup her-gāh

2323. Ṣanem idüp ṭaparlar aña müdām
Ḳılup anı şerīk-i Rabb-i enām

2324. Bu vesīleyle ḳorḳaram ki Ḫüdā
Beni nār-ı ceḥīme ide sezā

[76b]

2325. Cennetinden Ḫüdā idüp maṭrūd
Dūzaḫuñ āteşine ḳıldı vuḳūd

Ḳālallāhu celle şānu fe't-teḳū'n-nāre'lleti vuḳūduhā'n-nāsu ve'l-ḥicāra[150]

2326. Hep budur nāleme benüm bādi
Aġladan dem-be-dem bu nāşādı

[150] "Kendinizi azığı insan ve taş olan ateşten (cehennemden) koruyun." Tahrim Suresi, 66/ 6.

2327. Kelimātını idicek ışġā
Ḥāline şefḳat eyledi ʻĪsā

2328. İtdi hem ṣıdḳ ile teveccüh-i Rabb
Ḳıldı anuñ selāmetini ṭaleb

2329. Müstecāb oldı ol duʻā derḥāl
Didi ʻĪsāya İzed-i Müteʻāl

2330. Söyle ol ṭaġa anı ʻavf itdüm
Seyyi'atını cümle maḥv itdüm

2331. Yaḳmayup nār-ı dūzaḫa anı
Raḥmetüme ḳılam hem erzānī

2332. Gör göñül bir cemād-ı bī-çāre
Kendü ṣunʻıyla olmayan kāra

2333. Aġlayup gözyaşın revān idicek
Rūz [u] şeb nāle vü fiġān idicek

2334. Saña n'itmek gerekdür ey gümrāh
K'eyledüñ ṣunʻuñ ile niçe günāh

Münācāt

Mefāilün/ Feilātün/ Mefāilün/ Feilün
. - . -/ . . - - / . - . -/ . . –

2335. Müheyminā melekā bī-niyāz u settāra
Tū dāde-i bī-tefārīḳ rūzī-i mā-rā[151]

2336. ʻAle't-tevāli irişür kesilmez iḥsānuñ
Edā-yı şükr ne-kerdim līki niʻmā-rā[152]

[151] Bizim günlük rızkımızı parça parça sen verdin
[152] Şükrünü eda etmedik ancak iyilik yaptık

2337. Berḳ-ı derūnuma ḫavf-ı āẕāb-ı dūzaḫı kim
Zebīm-i āteş-i dey girye mī-koned ḫārā[153]

2338. Hemīşe ḫayr u ibādāta eyle raġbetümi
Be-ḥaḳḳı ḳurbet-i şāh-ı ḫuceste-sīmā-rā[154]

2339. N'ola iderse ricā Feyżī cennet-i 'Adeni
Tevessülī ne-koned coz be-luṭf-i mevlā-rā[155]

[77a]

3.46 *El-ḥadīṯu's-ṣāni ve's-ṣelāṣūn 'an Enes raḍeyallāhu 'anhu enne ḳāle ṣallallāhu 'aleyhi ve selem velleẕī nefsi beyedih lev aḫṭā'tüm ḫatta temlā'a ḫaṭāyāküm mābeyne's-semā'i ve'l-arż ṣümme istaġfartum yuġfarleküm velleẕi nefsü Muḥammedin beyedih lev lem tuḫṭiū lecā allāhu te'ālā bī ḳavmin yuḫṭiūne ṣümme yestaġfirūne feyaġfiru lehüm*[156]

2340. Bu ḥadīṯi Enes rivāyet ider
Dir işitdüm buyurdı Peyġamber

2341. Tengri ḥaḳḳı ki vardur īmānum
Ki yed-i ḳudretindedür cānum

2342. Siz eger itseñüz şu denlü ḫaṭā
Ki pür olsa meyān-ı arż u semā

2343. İtseñüz şoñra andan istiġfār
Yarlıġar yine sizi ol ġaffār

2344. Tengri ḥaḳḳı ki ol degül hālik
Oldı nefs-i Muḥammede mālik

[153] O şimşeğin ateşinin korkusundan taş bile ağlar
[154] Güzel yüzlü şahın yakınlığının hakkıyla
[155] Mevlanın lutfu olmazsa ona kavuşamaz
[156] Otuz ikinci hadis: Enes rad. aktarıyor: Peygamber sav. buyurdu ki: Eğer siz günah işlemeseydiniz Allah sizi helak eder ve yerinize günah işleyip sonra tevbe eden bir kavim yaratırdı. Müslim (Tevbe, 9, 11)

2345. Siz ḫaṭā itmedüñüz ḳat‘ā
Bir ḳavim ḫalḳ ideydi ol Dānā

2346. Cürm idüp idelerdi istiġfār
Raḥmet ideydi anlara Ġaffār

Pend-i sūd-mend

2347. İyü fehm eyle ma‘niyi yüri var
Ṣanma ‘iṣyāna bunda ruḫṣat var

2348. Belki maḳṣūd-ı Muṣṭafā ancaḳ
Tevbe ḳılmaġa oldı ḳandırmaḳ

2349. Ya‘ni itseñ ne deñlü ‘iṣyānı
Kesme ümmīd-i faż̈l-ı Raḥmānı

2350. Ḳıl nedāmet günāhuña her ān
Derd-i ‘iṣyāna tevbedür dermān

2351. Beşerüñ ġaflet ü sehvdür işi
‘Aceb olmaz ḫaṭā iderse kişi

[77b]

2352. Ṭāyib olanları sever Raḥmān
Buña şāhiddür āyet-i Ḳurān

Ḳālallāhu te‘āla celle şānü innallāhe yuḥibbu’t-tevvābīn u yuḥibbu’l-mutṭahrīn[157]

2353. Hem dimişdür işit Resūl-i İlāh
Ṣābb-ı tā’ib Ḥabībullāh

2354. İ‘tirāf it yüri ḳabāḥatüñe
İ‘timād eyleme ḥadāṣetüñe

[157] “Allah çok tevbe edenleri sever, maddi ve manevi kirlerinden temizlenenleri sever.” Bakara Suresi, 2/222

2355. Ġaflet ile bugün idüp taḳṣīr
Tevbeñi itme yarına te’ḫīr

2356. Var mıdur ḳanı hiç elüñde berāt
Ki vara yarına zamān-ı ḥayāt

2357. Ne bilürsin bugün olup mürde
‘Ömrüñüñ bāġı ola pejmürde

2358. Gidesin ḥasret ile ey sere-merd
Derdüñ üzre ola bu bir daḫı derd

2359. Ba‘żı ‘ālimler itdi diñle beyāñ
Raḍeya’llāhu ‘anhu küll-i zamān[158]

2360. Didi kim tevbe-i ṣaḥīḥeye bil
Vardurur altı şart ey ġāfil

2361. Evvelā cürmine olup ‘ālim
Ola geçmiş günāhına nādim

2362. Ṯāniyā ide niyyetin maḳṭū‘
K’itmeye ol günāha dāḫı rücū‘

2363. Ṯālişā fevt olan namāzların
Ḳılmaġa ḳuşana say‘-kemerin[159]

2364. Rābi‘ā vire cümle ol bende
Kimsenüñ ḥaḳḳı var ise anda

2365. Ḫāmisā ide ol anı zā’il
K’olmuş ola ḥarāmdan ḥāṣıl

[158] Allah onlardan her zaman razı olsun.
[159] İlk tef‘iede vezin aksıyor.

2366. Sādisā cismüne siyāset ide
Leẕẕet-i ṭā‘ati eẕā ḳıt ide

2367. Olur iseñ bu vech ile tā’ib
Raḥmet-i Ḥaḳḳa olasın ṣā’ib

[78a]

2368. Nār-ı tevbeyle eyle cürmüñi ḥarḳ
Lücce-i raḥmete olursın ġarḳ

2369. Bu peyām-ı ṣafā-resānı işit
Eyle iz‘ān ü ‘āḳilāne iş it

Ḥikāyet

2370. Ḳavm-i Mūsāda var idi bir k es
Ṭolmış idi dili hevā vü heves

2371. Pür-hevā idi göñli hemçü ḥabāb
Meyl iderdi günāha nite ki āb

2372. İçer idi şarābı ṣubḥ u mesā
Yir idi her ḥarāmı bī-pervā

2373. Ṣuleḥā ile olmaz idi ḳarīn
Feseḳayla olurdı ṣuffa-nişīn

2374. Tāzelik ‘āleminde pes o civān
İtdi Ḥaḳḳa yigirmi yıl ‘işyān

2375. Olmış iken günāha müstaġraḳ
Dest-gīr oldı aña hidāyet-i Ḥaḳ[160]

2376. Nādim olup ḫaṭāsına yek-bār
İtdi cān u göñülden istiġfār

[160] İlk tef‘ilede “-gîr” uzun hecesinde zihāf yapılıp kısa okunmalı.

2377. Ẓāhir oldı sa‘ādet-i ezeli
Cürminüñ oldı luṭf-ı Ḥaḳ bedeli

2378. Oldı olmaġa tevbesi maḳbūl
Gice gündüz ‘ibādete meşġūl

2379. İtdi ya‘ni yigirmi yıl ṭā‘at
Cürmine tā ki ola keffāret

2380. Bir gün aldı eline āyīne
Naẓar itdi cemāl-i āyına

2381. Ṣaḳalın gördi yir yir aġ olmış
Ṭutmaġa murġ-ı cānı aġ olmış

2382. Her birisi virür ecel ḫaberin
Gösterür rişte-i kefen eserin[161]

2383. Eyledi çünki sīnesine nigāh
Didi cān u dil ile yā Allāh

[78b]

2384. Nıṣf-ı ‘ömrümde eyledüm ‘iṣyān
Bāḳisinde iṭā‘at-i fermān

2385. Şimdi geldüm ḳapuña zār u melūl
Red mi idersin ḳuluñı yoḫsa ḳabūl

2386. Raḥm iderseñ revā ki Ġāfirsin
Redd iderseñ elüñde Ḳādirsin

2387. Deheninden çıḳınca pes bu süḫan
Bir nidā geldi aña hātifden

[161] Rişte kelimesininde “şın” harfinin noktaları unutulmuştur:

2388. Didi terk itse ger beni bende
Anı terk eylerem daḫı ben de

2389. Seveni bizi biz daḫı severüz
Luṭfumuzla liḳāsına iverüz

2390. Ehl-i ‘işyāna eylerüz imhāl
İtmezüz hem ‘ikāba isti‘cāl

2391. Tā’ib olursa ger bize ḳul
Lā-cerem eylerüz anı maḳbūl

2392. Luṭf-ı raḥmetle ‘abd-i ḫāṣ iderüz
Lāyıḳ-ı rütbe-i ḫavāṣ iderüz

Münācāt

Mefūlü/ Mefāīlü/ Mefūlü/ Mefāilün
- - . / . - - . / - - . / . - - -

2393. Ey cümle maḫlūḳuñ Ḳahhārı vü Sultānı
Luṭf ile ‘ināyetle Ġaffārı vü Raḥmānı

2394. Dil āyīnesi ‘işyān jengiyle mükedderdür
Ḳıl ṣayḳal-ı faẓluñla mir’ātumı nūrānī

2395. Vir tevbe vü tevfiḳi göster reh-i taḥḳīḳi
Tā menzil-i rūḥānī seyr eyleye rūḥ anı

2396. Ḳıl nūr-ı ‘ibādetle dil dīdesini rūşen
Maḥşer güni faẓluñla tā görmeye ḫiẕlānı

2397. Ḳo perde-i ‘ismetde Feyżī-i dil-efgārı[162]
Ey cümle siyahkāruñ Raḥmānı vü Sübḥānı

[162] Metinde “dil-fikār” şeklinde ancak vezin gereği yukarıdaki gibi okunmalıdır:

3.47 *El-ḥadīṯu'ṣ-ṣāliṣu ve'ṣ-ṣelāṣūn 'an el-Ḥasan raḍeyallāhu 'anhu enne ḳāle ṣallallāhu 'aleyhi ve selem lisānü'l ḥakīmi min verā'i ḳalbih*

[79a]

fe iẕā erāde en yetekelleme reca'a ilā ḳalbihi fein kāne lehu yetekellem ve in kāne 'aleyhi emsek[163]

2398. Ḥasan ibn 'Ali ider iḫbār
Raḍeyallāhu 'anhümā el ġuffār[164]

2399. Didi kim ol re'is-i ehl-i ḳulūb
Rāz-dān ü 'alīm-i küll-i ġuyūb

2400. Feyż-baḫşā-yı zümre-i ḥukemā
Çeşme-sār-ı 'ulūm ü 'ayn-i hüdā

2401. Didi 'āḳil-i sāni ya'ni süḫan
Ḳalbinüñ oldı māverāsından

2402. Her ḳaçan söylemek dilerse eger
Ḳalbine ol mürāca'at eyler

2403. Nef'i var ise ol kelāmuñ aña
Söyler anı vü eylemez der eyā

2404. Aña var ise ger o sözde żarar
Ḳılmaz anuñla hīç tekellüm ol er

Pend

2405. Cümle ḥayvāndan Ḥaḳ insānı
Nuṭḳ ile efḍal eyledi anı

[163] Otuz üçüncü hadis: Hasan rad. aktarıyor: Peygamber sav. buyurdu ki: Söz söyleyeceğiniz zaman kalbinize danışın. Faydalı ise söyleyin faydasız ise susun. Buhari (Edep, 31)
[164] Çok bağışlayıcı olan Allah ondan razı olsun.

2406. Sözi anuñ ger olmasa bihter
Cümle ḥayvāndan olur bedter

2407. Hezl-gūy olmadansa bir ādem
Yegdür olmaḳ aña dilā ebkem

2408. Bu meṣeldür cihānda kim dinilür
Kişi çoḳ söyler ise çoḳ yañılur

2409. Keṣret-i ḳavle eyleme hevesi
Dilidür iñleden göre ceresi

2410. Dildurur başa derd ü ġam üşüren
Ādemi yüzi üstine düşüren

2411. Ḳafese girdi ṭūṭī-i ġūyā
Dili ucından it neẓāre aña

2412. Dilidür ‘andelīb-i nāçārı
Eyleyen hem ḳafes giriftārı

[79b]

2413. Söyleyüp hezli olmagıl ḫandān
Şem‘-veş irmesün başuna ziyān

2414. Ḳubbe-i dehr içinde itme ṣadā
Ki saña söz getürmeye o nidā

2415. Dehenin açdı çünki ġonca-i ter
Aña bād-ı ḫazāndan irdi żarar

2416. Ṣadef olmasa idi beste-dehen
Olmaz idi içinde dürr-i ‘aden

2417. Eyle ṣamt ü sükūnı pīşe saña
Tā ki ġamdan rehā yitişe saña

2418. Ehl-i diller sözin işit her-bār
Sīneñi eyle maḫzen-i esrār

2419. Eyle lāzım gelürse feṭḥ-i kelām
Virme nā-ehl olana ġayr-ı selām

2420. Ṭutma bāṭıl maḳāle hūş ile gūş
Söz ki ḥaḳ ola andan ola ḫūş

2421. Süḫan-ı Ḥaḳḳı ketm idenlere bil
Dīv-i aḫres didi Resūl-i cemīl

2422. Ḥukemā didiler ki Rabb-i Ḳadīr
Ādemüñ eyledi zebānını bir

2423. İki göz virdi aña hem iki gūş
Budurur bil anuñ işāreti ḫūş

2424. Çoḳ baḳa ‘ibret ile eşyāya
Çoḳ ṭuta sem‘i ḳavl-i dānāya

2425. Kelimātında olmaya mükṣir
Söyleye lāzım olsa ikide bir

2426. Her kimüñ ola fikreti ṣālih
Bu ḥikāyet olur aña nāṣiḥ

Ḥikāyet

2427. Pīş-i Kisrāda bir niçe ‘āḳil
Merd-i rūşen żamīr ü dānā-dil

2428. Bir meham içün itdiler tedbīr
Her biri ḳıldı rā’yını taḳrīr

[80a]

2429. Meclis içre idi Büzürcmihr
Olmış idi o burca hemçü mihr

2430. Ḫātim idi hemān o bezm-i güzīn
Aña olmışdı ol ḥakīm-nigīn

2431. Her birinüñ sözini eyledi gūş
Dehenin açmadı oturdı ḫamūş

2432. Gördiler söylemez o ehl-i edeb
Bilmediler nedür sükūta sebeb

2433. İttifāḳ ile pes didiler aña
K’ey ser-i ḫayl-i zümre-i ḥukemā

2434. Nefesüñden irer ḳulūba ḥayāt
Ne ‘aceb sen de itmedüñ kelimāt

2435. Her ne kim sen buyursañ olur ḥaḳ
Rāy rāyuñdurur senüñ muṭlaḳ

2436. İtdi anlara ‘izzet ile ḫiṭāb
Virdi itdükleri su’āle cevāb

2437. Didi kim merdüm-i ḥakīm-i edīb
Lāyıḳ oldur ola miṣāl-i ṭabīb

2438. Ya‘ni itmezdurur ṭabīb ‘ilāc
Ādeme olmayınca ḫasta-mizāc

2439. Dārūyı merdüm-i saḳīme virür
Şerbeti ‘illet ehlüne içirür

2440. Ṣıḥḥat ehline eyleyen tīmār
Maraż-ı cehl ile olur bīmār

2441. ‘İlm-i ḥikmetden almayup ḫayrı
Olmaz anda ḥazāḳatüñ eṯeri

2442. Çünki görem kelāmıñuz ḥaḳdur
Bī-tereddüd ḳabūle elyaḳdur

2443. Pes eger ben de eylesem güftār
Eyler idüm sefāhatüm iẓhār

2444. Ḥukemā zümresinden olmaz idüm
Nūr-ı ‘aḳl ile rūşen olmaz idüm

2445. Ḥikmetüm muḳteżāsıdur ki benüm
Nāfi‘ olursa söyleyem süḫanum

[80b]

2446. ‘Āḳil olan tedārik ehli gerek
Çekmeye nef‘i yoḳ fi‘āle emek

Münācāt

Mefāīlün/ Mefāīlün/ Feūlün
. - - -/ . - - -/ . - -

2447. İlāhī cümlenüñ sensin penāhı
Cemī‘-i kā’inātuñ pādişāhı

2448. Beni bu nefs-i ser-gerdān ü ḫayrān
Ḳılur pā-beste-i dām-ı menāhī

2449. Dilümden dūr ḳıl laġv u dürūġı
Kerem ḳıl itme meşġūl-i melāhī

2450. Kelāmum ḥikmet-āmīz eyle her dem
Celī ḳıl ‘ilm ile ḳalb-i siyāhı

2451. Kemāl-i luṭfuñı Feyżīye rehber
İdüp göster hemīşe ṭoġrı rāhı

3.48 *El-ḥadīṯu’r-rābi‘u ve’ṣ-ṣelasūn ‘an ‘Ömer ibnü’l-Ḫaṭṭāb raḍeyallāhu ennehu ḳāle ṣallallāhu ‘aleyhi ve seleme lev enneküm tetevekkelūne ‘alallāhi lerazakaḳum kemā yerzaḳu’ṭ-ṭayr taġdū ḫimāṣan ve tarūḥu biṭānen*[165]

2452. A‘del-i rāviyān-ı ḳavl-i ṣaḥīḥ
Ya‘ni Fārūḳ ḳıldı naḳl-i ṣarīḥ

2453. Ce‘ala’llāhü ḳabrehu Ḫuldā
Ve seḳāhu ve zādehu rüşdā[166]

2454. Ki buyurdı Resūl-i nīk-ṣıfāt
Ve ‘aleyhisselām ve’ṣ-ṣalavāt

2455. Siz eger itseñüz tevekkül-i Ḥaḳ
Ya‘ni ferdā ġamın ḳoyup muṭlaḳ

2456. Yine Ḥaḳ size eyler iḥsānı
Niçe merzūḳ iderse mürġānı

2457. Ki ṣabāḥa duḫūl ider ḳuş
Şikemi ḥabbeden ṭa‘āmdan boş

2458. İrişür yine rızḳı ‘ālemde
Sīr olur giceledigü demde

[165] Otuz dördüncü hadis: Hz. Ömer rad. aktarıyor: Peygamber sav. buyurdu ki: Eğer siz Allah’a gereği gibi güvenseydiniz, Allah, kuşları doyurduğu gibi sizi de rızıklandırırdı. Kuşlar sabahları kursakları boş olarak çıktıkları hâlde akşam doymuş olarak dönerler.” Tirmizî (Zühd, 33)
[166] a: Allah onun kabrini Huld (ebedi cennet) eylesin. b: Allah onu susuz bırakmasın ve oldunluğunu artırsın.

Pend-i sūd-mend

[81a]

2459. Her kimüñ kim kemāle meyli olur
Ol tevekkül ḳanā‘at ehli olur

2460. Ḳāni‘ olur o mü’min-i kāmil
Bir piyāz ile lāle-veş niçe yıl

2461. Faḳr u fāḳa vücūdın itse telef
Ṣābir olup le‘īme açmaz kef

2462. Āteş-i ḥırṣa cānını yaḳmaz
Señ gibi iller aġzına baḳmaz

2463. Mü’min ey dil tevekkül ehli gerek
Yime ferdā ġamını çekme emek

2464. Mütevekkil olur ḥabīb-i Ḫüdā
Maṭla‘-ı nūr-ı āfitāb-ı hüdā

2465. Ḳıl tevekkül Ḥaḳḳa ‘ale’l-ıṭlāḳ
Olasın tā ki maẓhar-ı Rezzāḳ

2466. Rūz [u] şeb eylesen eger ṭalebi
Keşret-i rızḳuñ olmaz ol sebebi

2467. Ne ki mektūb ise ḳasemnāda
Az ü çoḳ irişür bu dünyāda

2468. Rızḳ-ı maḳdūra hīç zevāl irmez
Ḥikmetine anuñ ḫayāl irmez

2469. Ana raḥminde ḳıldı Rabb-i Ḳadīr
Ādemi ḳaṭre āb iken taṣvīr

2470. Cebhesin ḳıldı maṭla‘-ı iḳbāl
Aña ṭarḥ eyledi hem iki hilāl

2471. Bāġ-ı rūyında itdi eyle naẓar
Gözlerini bi-‘aynihī ‘abher

2472. Ḳıldı vechinde bīnīsin peydā[167]
Māh içinde elif gibi meşelā

2473. ‘Anberīn eyledi külālelerin
Müşk-bū vü şüküfte lālelerin

2474. La‘lden itdi ḥoḳḳa-i dehenin[168]
Anda derc itdi dür gibi süḫanın

2475. İki el virdi ṭutmaġa her-bār
İki pā virdi itmege reftār

[81b]

2476. Levḥa-i sīnesini eyledi ṣāf
Anda naḳş itdi nice nīk-evṣāf

2477. Virdi ‘ilm ü seḫā ile ‘iffet
Luṭf ü ḥilm ü şecā‘at ü ‘izzet

2478. Ẓāhir ü bātınına virdi ḥavās
Cümle eşyāyı itmege iḥsās[169]

2479. Saña bu denlü luṭf iden muḥsin
Terk ider mi seni ne añlarsın

[167] İkinci tef‘ilenin üçüncü hecesinde zihaf yapmak gereklidir.
[168] İkinci tef‘ilenin son hecesinde imale yapmak gereklidir.
[169] Metinde iḫsas “alçakça davranmak”. Ancak kelime iḥsas yani “sezme, duyma” olmalıdır.

2480. Bilki taḫte'ş-şerāda olsa yirüñ
'Arş-ı a'lā olursa yā maḳaruñ

2481. Maḥż-ı luṭfından itmeyüp ihmāl
Dem-be-dem rızḳuñı ider īṣāl

2482. Ṣadefi gör ki ḳa'r-ı 'ummāndan
Aḫẕ ider ḥişşesini nīsāndan

2483. Seyr iderken hevā yüzinde hümā
İrişür yiryüzinden aña ġıdā

2484. Var ise sende ma'rifet eşeri
Sem'-i cān ile diñle bu ḫaberi

Ḥikāyet

2485. İbn-i Edhem o server-i aḥsen
Taḫt-ı 'izzetde şāh-ı 'ālem iken

2486. Şāh-bāz-ı dili şikāra heves
Eyleyüp ṭurdı ol ḫuceste-nefes

2487. Niçe biñ ādem ile oldı süvār
Eyledi āşikāre 'azm-i şikār

2488. Seyr idüp gūne gūne ṣaḥrāda
İndi bir menzil-i dilārāda

2489. Ol çemenzār-i dil-keş[170] ü ḫurrem
Ġayret-i gülşen idi reşk-i İrem

[170] Metinde dil-kes şeklinde yazılarak "ش" harfinin noktaları unutulmuştur.

2490. Niçe zer-dūḫte döşendi bisāṭ
Ḳondı envā‘-ı ni‘met ile sımāṭ

2491. Ḫ^vān-ı şāhīde her ġanī vü gedā
Eyler iken tenāvül-i na‘mā

[82a]

2492. Geldi bir ḳarġa şofradan bī-bāk
Aldı bir pāre ikmegi çālāk[171]

2493. Gitdi kuhsāra ṭoġrı zāġ-ı siyāh
Gördi anı ta‘accüb eyledi şāh

2494. Didi Ḥaḳdan bize beşāret var
Yine bu işde bir işāret var

2495. Tīz-i raḫşına rākib oldı hemān
Düşdi ol ḳarġanuñ peşine revān

2496. Bād-pāsını sürdi itdi şitāb
Çıḳdı ol kūhsāra hemçü seḥāb

2497. Gördi ser-pā berehne bir evgār
Arḳası üstine yatur nāçār

2498. Elleri ayaġı olup bende
Ḳalmamış tāb u ṭāḳati tende

2499. Çözdi çün bendini anuñ derḥāl
Mācerāsından itdi aña su’āl

2500. Didi ol derd ü ġam giriftārı
Ey dilüñ Ḫıżr-ı ferruḥ-āṯārı

[171] Metinde şeklinde yer alan ifade “ekmegi” olmalıdır.

2501. Olmış idüm bu yolda bāzergān
Yoġ idi māl ü mülkime pāyān

2502. Yolumı kesdi bir niçe reh-zen
Aldılar cümle mālumı benden

2503. Elümi ayaġumı baġladılar
Cānumı nār-ı ġamla ṭaġladılar

2504. Beni bunda bıraḳdılar ḫasta
Şöyle ḫātır-şikeste dem-beste

2505. Eyledüm pes tevekkül Allāha[172]
Yüzimi ṭutdım ulu dergāha

2506. Yidi gündür ki bu ġurābı Ḫüdā
Gönderür günde iki kerre baña

2507. Alup aġzına pāre-i nānı
Getürür yidürür baña anı

2508. Ḥaḳ beni ġayre itmedi muḥtāc
Rızḳumı virdi bir gün itmedi aç

[82b]

2509. ʻİbret alup o şāh-ı pāk-neseb
Tevbesine bu ḳıṣṣa oldı sebeb

Münācāt

Mefʻūlü/ Mefāʻīlü/ Mefāʻīlü/ Feūlün
- - . / . - - . / . - - . / . - -

2510. Ey cümle-i ʻibāda ki sensin Mütefażżıl
Sensin idici luṭfuñ ile nāḳıṣı kāmil

[172] Son tefʻilede imale yapılmalıdır.

2511. Rızḳını virürsin bu cihān ḫalḳına cümle
Ger mü'min eger münkir eger ʻāṣī vü ʻāmil

2512. Ḳıl āyīne-i ḳalbümi faẓluñla mücellā
Tā ola görüp ṣūret-i ḥāli mütevekkil

2513. Ḳıl mülk-i ḳanāʻatde beni ṣābit ü dā'im
İtme şere vü ḥırṣ ile idrākümi zā'il

2514. Feyżī ḳuluña vir edeb ü ʻilm-i yaḳīni
Tā ḥaḳ olanı ḥaḳ bile vü bāṭılı bāṭıl

3.49 *El-ḥadīṯu'l-ḫāmisu ve'ṣ-ṣelaṣūn ʻan İbn-i Mesʻūd raḍeyallāhu ʻanhu enne ḳāle ṣallallāhu ʻaleyhi ve seleme iẕā vaḳaʻat luḳmetun mine'l-ḥarāmi fī baṭni ibni ādem yelaʻnehu külle melekin fi's-semāvāti ve'l-ʻarż mā dāmet tilke'l-laḳmetehu fī baṭni fe iẕā tābe tāballāhu ʻaleyhi ve in māt ʻalā tilke'l-ḥāleh femāvāhu cehennem*[173]

2515. İbn-i Mesʻūd kim virür ḫaberi
Naḳl ider bu ḥadīṯ-i muʻteberi

2516. Ki dir ol cāmiʻ-i fünūn-ı kemāl
Fāżıl-ı rütbe-i ḥarām ü ḥelāl

2517. Şikem-i ibn-i ādeme mādām
Düşse bir loḳma kim ola o ḥarām

2518. Yir ü göklerdeki cemīʻ-i melek
Aña ser-cümle laʻnet itse gerek

2519. Şikeminde o loḳma-i nā-pāk
İde ṭurduḳca laʻneti eflāk

[173] Otuz beşinci hadis: İbn Mesʻud aktarıyor: Peygamber sav. buyurdu ki: Haram lokma yiyen bir kimsenin karnında haram lokma kaldığı müddetçe yerde ve gökte bulunan bütün melekler ona lanet eder. Şayet bu kimse haram lokma midesinde hazmedilirken ölürse, gideceği yer cehennemdir. Semerkandî

2520. Her ḳaçan tevbe eylese yine ol
Tevbesini Ḫüdā ider maḳbūl

[83a]

2521. Tā’ib olmaḳsızın ölürse ger o
Menzil ü merci‘ ola aña ṭamu

Pend

2522. Ḫālıḳ-ı rūzī-baḫş-ı her dü-cihān
Ādeme rızḳın irgürür her ān

2523. Bā‘iṯ-i ḳuvvet-i ten olmaġ içün
Ṭā‘ate iḳtidār bulmaġ içün

2524. Pes idüp ṭā‘at-i Ḫüdāyı merām
Eyleyen kimse ekl-i māl-ı ḥarām

2525. Beñzer ol gūl-i bī-tedārike kim
Ḳılmaġ içün namāz ola ḳā’im

2526. Āb-ı nā-pāk ile pes ide vużū
Pāk iken cismini necis ide o

2527. Cā’iz olmaya ḳılduġı ṣalavāt
Ṭā‘ati ola bā‘iṯ-i ḥasarāt

2528. Saña pesdür bu nükte ‘āḳil iseñ
Ḳo ḥarāmı ṣalāḥa mā’il iseñ

2529. Ulaşan pes ḥarāma nite ki mim
Olur anuñ maḳāmı zīr-i caḥīm

2530. Müstecāb eylemez du‘āsını Ḥaḳ
Ḥizb-i şeytāna hem ider mülḥaḳ

2531. Mü’min eyler ḥarāmdan perhīz
Leke götürmez aḳ cāme ‘azīz

2532. Meṣelā ṣurb-ı ḫamr iden insān
Beñzer ol kelbe ḳān yalaya hemān

2533. Ele alur ayaġı lāle gibi
Ḳızarur gözleri piyāle gibi

2534. Mest olup gördügine at ṣalar
Ḳuṭuz it gibi irdügini ṭalar

2535. Ḫalḳuñ içinde ḥürmeti ḳalmaz
Dergeh-i Ḥaḳda raġbeti ḳalmaz

2536. Boşanur kīsesindeki emvāl
Dili olur ġam ile māl-ā-māl

[83b]

2537. Neşve-i beng ile olan ḥayrān
Ḳalmaz idrāki nite kim ḥayvān

2538. Ṭoymaz aṣla ṭa‘āma gāh döner
Her ne gelse öñine aña ṣunar

2539. Lāyıḳ anlara dinse ke’l-en‘ām
Belki *bel hüm aḍall* dinilse müdām[174]

2540. Ḥālet-i berş ü neşve-i afyon
‘Āḳili fi’l-meṣel ider mecnūn

2541. Bozdurur aña vużu‘ vü eṭvārın
Ṭaġıdur hep vaḳār ile ‘ārın

[174] “Onlar aşağıların aşağısındadır.” Araf Suresi, 7/179

2542. Söyledür bulduġı kelāmı aña
Güldürür ḫāṣ ile ʻavāmı aña

2543. Cism zārī olur ḫayāl fener
Yaʻni fırfır otı yimişe döner[175]

2544. Her ḥarāmuñ iki cihānda daḫı
Vardurur niçe dürlü derdi aḫi

2545. Mā-ḥaṣal bu muḥarremātı Ṣamed
Ḳıldı dīnüñ sevādına serḥad

2546. Ḥaddüñi bil tecāvüz itme ṣaḳın
Varma imdi muḥarremāta yaḳīn

2547. Her ne bed-ḫū olursa ādemde
Ne fesād oldı ise ʻālemde

2548. Evvel aña sebeb ḥarām oldı
Cümlesine medār-ı tām oldı

2549. Gūş-ı cān ile diñle kim bu maḳāl
Yiter itmege saña istidlāl

Ḥikāyet

2550. Şīr-i Yezdān ü Ḥaydar-ı Kerrār
Kerremallāhu vechehu ve anār[176]

2551. Didi çünkim Ḫüdā-yı Ḥayy ü Kerīm
Ādeme virdi aḥsen-i taḳvīm

[175] Metinde “yitişe” şeklinde yazılan kelime anlam açısından yukarıda gibi okunmuştur.
[176] Allah’ın arslanı olan, tekar tekrar saldıran Ali’nin yönünü Allah mükerrem kılsın.

2552. İtdi anı bihiştine iclāl
Cümle na‘māyı itdi aña ḥelāl

[84a]

2553. Didi varma filān dıraḥta yaḳīn
Ṣemerinden tenāvül itme ṣaḳın

2554. Ki saña itmişem ben anı ḥarām
Ḥaremümde ḥarāmı itme merām

2555. Cennet içinde Ādem ü Ḥavvā
Nice dem sürdiler sürūr u ṣafā

2556. Nāgehāñ muḳteżā-yı ḥikmet ile
Ol aġaçdan yidi ikisi bile

2557. Olmış iken cinānda hem-ser-i ḥūr
İndiler yiryüzine nite ki nūr

2558. Ādeme düşdi iftirāḳ elemi
Dīdeden nem yirine aḳdı demi

2559. Gice gündüz iderdi nāle vü āh
Tevbe idüp dilerdi ‘özr-i günāh

2560. Nice yıl gezdi firḳat ile melūl
Tevbesin ‘āḳıbet Ḥaḳ itdi ḳabūl

2561. Kürbet-i firḳatin idüp zā’il
Ḳıldı Ḥavvāya hem anı vāṣıl

2562. Geldi bir yire ikisi nāgāh
İḳtirān itdi ṣanki mihr ile māh

2563. Yidügi dāne ḳuvvetinden eṣer
Ṣulb-ı Ādemde ḳalmış idi meger

2564. Pes o ḳuvvetden eyleyüp mevcūd
Virdi Ḳābili anlara Maʿbūd

2565. Yiryüzinde fesād idüp Ḳābil
Ḳıldı ẓulm ile ḳardaşını ḳatīl

2566. Gerçi kim mübde-i fesād oldı
ʿĀḳıbet kendüsi daḫı buldı

2567. Göre bir dānenüñ şeʾāmetini
Virdügi nikbet ü şeʿāmetini

2568. Var aña ġayrısını eyle ḳıyās
Ḳoma mirʾat-ı dilde ẕerrece pās

Münācāt

Mefʿūlü/ Fāilātü/ Mefāīlü/ Fāilün
- - . / - . - . / . - - . / - . -

[84b]

2569. Yā Rabbi yücesin ḳamu vehm ü ḫayālden
Ḳuds-i cinānuñ oldı muʿarrā zevālden

2570. Ḳıl baña rūzī cümle meḥārimden ictināb
Her rūz eyle luṭf ile rızḳum ḥelālden

2571. İtme ḥarāmı baña müyesser ki ḳurtulam
Laʿn-i feriştegān ü ẓalām-ı vebālden

2572. Ḳıl reh-nümā-yı cānuma tevfīḳ-i tevbeyi
Tā ḳurtulam ṭarīḳat-ı dāruʾn-nekālden

2573. Feyżīyi eyle ʿarṣa-yı ṭāʿatde ser-firāz
İtme dirīġ faẓluñı ol pāyimālden

3.50 *El-ḥadīṣu's-sādisu ve's-ṣelaṣūn 'an Mu'aẕ raḍeyallāhu 'anhu ennehu ḳāle ṣallallāhu 'aleyi ve seleme men berra vālideyhi ṭūbalehu zādallāhu fī 'ömrī*[177]

2574. Rāvi-i rāst-ḳavl ya'ni Mu'āẕ
Eyleye raḥmetin Ḥaḳ aña melāẕ

2575. Şöyle naḳl eyledi o ehl-i edeb
Ki Resūl-i laṭīf ü pāk neseb

2576. Bezm-i 'irfān içinde sāġar-keş
Kevṣer-i Ḫulda sāḳi-i mehveş

2577. Ma'rifet gencinüñ nigehdārı
Müddet-i 'ömr-i 'ālemüñ vārı

2578. Didi her kim iderse ḫıfẓ-ı ḥuḳūḳ
Ya'ni itmezse vālideyne 'uḳūḳ

2579. 'İzz ü devlet teveccüh eyler aña
Ki ider 'ömrini ziyāde Ḫüdā

Pend

2580. Vālideyni yine eylemek iḥsān
Oldı ḫalḳa vaṣiyyet-i Sübḥān

2581. İtdi Ḳurān içinde Rabb-i Mecīd
İşbu meẕḳūrı peyrev-i tevḥīd

Ḳālallāhu tebāreke ve te'āla ve ḳāḍā rabbüke en lā ta'büdü ve illā eyyāh ve bi'l vālideyni aḥsāne[178]

[177]Otuz altıncı hadis: Muaz rad. aktarıyor: Peygamber sav. dedi ki: Kim ana babasına iyi davranırsa Allah onun ömrünü uzatır. *Mecma'ü'z-Zevâ'id* (8,137)

[178] "Rabbin sana kendisinden başkasına ibadet etmemeni ve ana babaya iyilik yapmanı emretti." İsra Suresi, 17/23

[85a]

2582. Pes bu maʿna delālet itdi tamām
Şeref-i birr-i vālideyne müdām

2583. Cennete girmek ister isen eger
Ḳo ayaġına anañuñ yüri ser

2584. Ki Ḫüdā eyledi cinānı ʿayān
Zīr-i pāyinde māderüñ her ān

2585. Ebeveynüñ ʿuḳūḳın itme ṭaleb
Ki olursın sezā-yı naḳmet-i Rabb

2586. Ravża-i Ḫulda ʿāḳk olan girmez
Būy-ı cennet-meşāmına irmez

2587. Her birisinüñ eyle ḫizmetini
Ṣaḳla cān ile ʿizz ü ḥürmetini

2588. Cānuña ḫizmetini minnet bil
Zaḥmetin saña ʿayn-ı raḥmet bil

2589. Ḳā'il olmaduġı yire gitme
Rāżı olmaduġı işi itme

2590. İtme kārı ki anı incide
Ḫāṭırı saña ola rencīde

2591. Refʿ-i ṣavt eyleme olara yaḳīn
Söz işidürsin āḫiretde ṣaḳın

2592. Peder ü māderine birr olanı
Ḳıla pūşīde birr-i Rabb-i Ġanī

2593. ʿÖmrini eyleye ziyāde Ḳadīr
Rızḳını ḳudretinden ide keşīr

2594. Gözedüp dā’imā rıżālarını
Ala gör ḫayr ile du‘ālarını

2595. Ki olur anlaruñ du‘āsı mücāb
Yoḳdurur Ḥaḳ ḳatında aña ḥicāb

2596. Göñül āyīnesini ḳıl yüri ṣāf
Diñle bu ḳıṣṣayı vü it inṣāf

Ḥikāyet

2597. Gezer iken meger Emīnullāh
Seyr iderken havā yüzinde o māh

[85b]

2598. Gördi deryā içinde bir yir var
Eylemez bir cihetle mevci ḳarār

2599. Sāḳin olsa eger ḳamu deryā
Anda elbetde mevc olur peydā

2600. Dīvlere didi pes o server-i ḫāṣ
Olıñuz işbu mevżi‘e ġavvāṣ

2601. Görelüm tā anuñ içinde ne var
Ne içün eylemez bu resme ḳarār

2602. Ṭaldı bir niçe dīv oraya hemān
İrdiler çünki ḳa‘rına ol ān

2603. Buldılar anda bir güzel künbed
İncü gibi laṭīf ü bī-mānend

2604. Bī-miṣāl ü müdevver ü hem ṣāf
Yoḳ anuñ bir yirinde cāy-ı şikāf

2605. Pes kenāra çıḳardılar anı
Oldı her kim görürse ḥayrānı

2606. Ḥaḳḳa itdi teveccüh ol sulṭān
Ḳubbeden bir ḳapu açıldı hemān

2607. Gördü kim civān-ı nīk-endām
Eylemiş ṭā'at-i Ḫüdāya ḳıyām

2608. Ṣordı aña o dem Emīnullāh
Niçe bulduñ bu ḳubbe içine rāh

2609. Hem aña girmege ne oldı sebeb
Bir bir eyle anı beyān bañā heb

2610. Didi kim ey Emīn-i Rabb-i Ḳadīr
Ben idüm bir faḳīr ü merd-i ḥaḳīr

2611. Māderüm olmış idi hem ḳatı pīr
'Aḳlı azalmış idi 'ömri keşīr

2612. Cān u dilden idüp ri'āyetini
Eyler idüm ne ise ḫizmetini

2613. Baña eylerdi dā'imā o du'ā
Dir idi ey Müheymīn ü Dānā

2614. Luṭf ile oġlum eyle perverde
Meskenin it ne gökde ne yerde

[86a]

2615. Dār-ı dünyadan eyledi māder
Āḫıret milketine çünki sefer

2616. Dil-i āvārem itdi istid'ā
Ki idem seyr-i dāmen-i deryā

2617. Gezer iken pes anda bī-āgāh
Rāst geldüm bu ḳubbeye nāgāh

2618. Girdüm içine kim idem seyrān
Ḳapu ḳapandı ḳaldum anda hemān

2619. Bildüm andan ki anamuñ muṭlaḳ
Müstecāb eylemiş du'āsını Ḥaḳ

2620. Heves itse göñül ṭa'āma eger
Biter ol ḳubbenüñ içinde şecer

2621. Olur andan niçe s̱emer ẓāhir
Rızḳumı irgürür baña Ḳādir

2622. Ḳubbe içinde hem ider iẓhār
Āb-ı ḥayvān mis̱āli niçe buñār

2623. Çün Emīn-i Ḫüdāya itdi beyān
Bu maḳālātı cümleten o civān

2624. Ḳubbenüñ ḳapusı ḳapandı hemān
Yine deryā içinde oldı revān

Münācāt

Feilātün/ Mefāilün/ Feilün
. . - - / . - . -/ . . –

2625. Yā İlāhi be-ḥürmet-i Ḥarameyn
Be-maḳāmāt-ı Seyyide's̱-s̱aḳaleyn[179]

2626. Be-ṣafā-yı 'atīḳ ü 'adl-i 'Ömer
Be-kemāl-i ḥayā-yı zi'n-nūreyn[180]

[179] Ya İlahi! Harameyn'in (Mekke ve Medine) hürmetine ve insan ve cinlerin Efendisinin makamı hürmetine

2627. Be-seḫā-yı ʿAlī vü ʿizz-i Betül
Be-rıżā-yı Ḥasan be-ṣabr-ı Ḥüseyn[181]

2628. Be-ʿulūvv-i merātib-i ebrār
Āl ü aṣḥāb-ı mefḫarü'l-kevneyn[182]

2629. Feyżīye birrüñi müyesser ḳıl
Birr ola ide ṭāʿat-i ebeveyn[183]

3.51 *El-ḥadīṯu's-sābiʿu ve'ṣ-ṣelaṯūn ʿan Ebu Ḥureyre raḍıyallāhu ʿanhu enne ḳāle ṣallallāhu*

[86b]

ʿaleyhi ve selem men kaẓama ġayẓān ve hüve yaḳduru ʿalā infāzehu melāallāhu ḳalbehu emnen ve imānen[184]

2630. Ey ki dürr-i kemāle ṭālibsen
Gice vü gündüz viṣāle rāġıbsen

2631. Yüri baḥr-ı ṭalebde ġavvāṣ ol
Nā'il-i dürr ü gevher-i ḫāṣ ol

2632. Diñle kim Bū Ḥureyre ol ḫuş-rāy
Naḳl ider bir ḥadīṯ-i rūh-efzāy

2633. Raḥmetini ide ziyāde Ḫüdā
Cennetini ide küşāde aña

2634. Dir ki buyurdı ol kerem kānı
Kişver-i ʿafv ü ḥilm sulṭānı

---

[180] Soyu temiz olan Ömer'in adaleti hürmetine ve iki nur sahibi Osman'ın namusunun kemali hürmetine
[181] Ali'nin cömertliği ve Fatıma'nın izzeti şerefine, Hasan'ın rızası, Hüseyin'in sabrı hürmetine
[182] İyilerin mertebelerinin yüceliği ve alemin övüncünün arkadaşları ve soyunun hürmetine
[183] Feyzi'ye takvayı ve iyiliği müyesser kıl ki, iyilik sahibi olsun ve anne baya itaat etsin.
[184] Otuz yedinci hadis: Ebû Hureyre rad. aktarıyor: Peygamber sav. buyurdu ki: Güçlü kişi düşmanını yenen kişi değildir. Asıl güçlü kişi, öfke anında sinirlerine hakim olan kişidir. Buharî (Edep, 76), Müslim (Birr, 107)

2635. Ḳeẓm-i ġayẓ itse kim ki olup ṣābir
Olsa infāẕına daḫı ḳādir

2636. Ḳalbini rūzī-baḫş-ı zişt ü nīgū
Emn ü īmān ile ider memlū

Pend-i dil-pesend

2637. Mü'mine ḥilm kim yaraşıḳdur
Ḥilm-i Raḥmāna ol ulaşıḳdur

2638. Ya'ni dünyāda her kim olsa ḥalīm
Ḥilm ider aḫıretde aña 'Alīm

2639. Ṣıfat-ı nīk [ü] aṣfiyādur ḥilm
Sīret-i şāh [u] enbiyādur ḥilm

2640. Ḥā gibi ḥilm ile olan ādem
Raḥmet-i Ḥaḳ içindedür her dem

2641. Ehl-i 'afvuñ ider 'Afüvv ü Ġafūr
Ḳalbini pāk ü sīnesin pür-nūr

2642. 'Afv ie maḥv olur ẓalām-ı cihān
Nūr-ı mihriyle niçe tāze cihān

2643. Ehl-i 'afv olıgör dilā yüri var
Sīneñi eyle maḫzen-i esrār

2644. Saña bir bī-ḥayā vü bir bed-nām
'Irżuña degse eylese düşnām

[87a]

2645. Sen de sögme olup aña ġażbān
Olma ol bī-ḥayā ile yeksān

2646. Ġażab ile ḥabāb-veş ṭolma
Şıfat-ı şekle muttaşıf olma

2647. Keşf idüp ʻayn-ı ʻafvuñı aña baḳ
Gözi açıḳdan eyleye seni Ḥaḳ

2648. İltifāt eyleme maḳālatına[185]
Nāżir olma anuñ baṭāletine

2649. Bu meṣeldür cihānda söylerler
İt ürür kārvān geçer dirler

2650. Çekme anūn sözüyle renc ü taʻab
Kendinüñ lāyıġını söyler hep

2651. Aña dirler cihānda merd-i dil̄ir
Nefsine ġālib olup ide ḥaḳ̄ir

2652. Mücrimi ʻafv idüp ola sātir
Keżm-i ġayż itmege ola ḳātir

2653. İşidüp bu peyāmı ey server
ʻAmel it anuñ ile er ol er

Ḥikāyet

2654. Var idi bir zamānda bir bernā
Fīle beñzerdi cüssesi meṣelā

2655. Ḳuvveti ḥadden artuġ idi anuñ
Öñine hi̱ç gelür yoġ idi anuñ

2656. Ḫalḳı biri birine ḳatar idi
Ādemi ādem ile atar idi

[185] Vezin geleği uzun ses yazılmamış: محالتنه

2657. Āşikārā ṭutardı hem o civān
Elde gürz-i girānı biñ baṭmān

2658. Ḥalḳ içinde ḳamu mükerrem idi
Ḳuvvet-i cism ile müsellem idi

2659. Gördi bir gün o şaḫṣı bir dānā
Cūşa gelmiş ġażabla çün deryā

2660. Üştür-i mest gibi ol kevden
Köpügi ṣaçılurdı aġzından

[87b]

2661. Sözi bārid miṣāl bād-ı şitā
Daḫı keff-i dehānı berf-āsā

2662. Ġażab urmış derūnına āteş
Gözleri hem ḳızarmış aḫker-veş

2663. Ḥiddetinden yüzine baḳılmaz
Ṭutulup bir cihetle ḳapılmaz

2664. Gördi bu ḥāli anda ol dānā
Didi bir kişiye ne oldı aña

2665. Didi kim sögmiş aña bir ādem
Aña ter düşti nite kim şebnem

2666. İntiḳām itmedi aña o ġabi
Almadı dādını murādı gibi

2667. Añadur bunca ıżṭırābı ḳamu
Nār-ı ḫışm ile iltihābı ḳamu

2668. Ol civāna didi pes ol dānā
Ey ferid-māye hey dirīġ saña

2669. Āhenīn bir ʻamūdi biñ baṭmān
Ṣallasan elde her zamān anı sen

2670. Bir kelāma taḥammül itmeyesin
Pehlivānlar yolına gitmeyesin

2671. Yoġ iken hīç elüñde sermāye
Yine erlik ṣatarsın ortaya

2672. Erlik oldur ki saña şetm ideni
Ketm idüp ḫışmı ʻafv idesin anı

2673. Erligüñ var ise cihānda eger
Düşmen-i nefsüñ eyle zīr ü zeber

Münācāt

Feūlün/ Feūlün/ Feūlün/ Feūl
. - - / . - - / . - - / . -

2674. İlāhi ki sensin ʻAfuvv ü Ġafūr
Kerīm ü Raḥīm ü Ṣabūr ü Şekūr

2675. Bī-ḥaḳḳ-ı Ḥabīb-i müşfiʻ[?] k'emrdür
Şefīʻ-i ẕelīlān-ı rūz-ı nüşūr

2676. Dili yaḳma nār-ı ġażabla ḥazīn
Bıraḳ-ı nūr-ı ḥilm ile aña sürūr

[88a]

2677. Ḳıl envār-ı fażluñla sīnem ferāḫ
Ki ʻafv ide andan hemīşe ṣudūr

2678. Dil-i Feyżīyi ḳıl şecāʻatle pür
K'ola ḳādir-i ḳahr-ı nefs-i ġurūr

3.52 *El-ḥadīsu-ṣāminu ve'ṣ-ṣelaṣūn 'an İbn 'Ömer raḍeyallāhu 'anhu ennehu ḳāle ṣallallāhu 'aleyhi ve selem eş-şeybu nūru'l mü'min lā yeşibu racülün şeybiten fī'l islāmi illā kānet lehu likülli şeybetin ḥaseneh ve rufi'a bihā darace*[186]

2679. Rāvī-i pür-fünūn ü nīk-aḫter
Ṣādıḳu'l-ḳavl ya'nī İbn-i Ömer

2680. Ḳuddusu'l müste'ān sırrıhumā
Raḍıyallāhu 'anhümā ebedā[187]

2681. Naḳl ider kim didi o 'ārıż-ı gül
Bülbül-i bāġ-ı ḳuds ü server-i küll

2682. Mü'minüñ nūrıdur 'alāmet-i şeyb
Ya'ni ṣaçuñ aġarması bī-reyb

2683. Bir kes İslām içinde pīr olmaz
Ṣaçları aġarup kebīr olmaz

2684. Aġaran her ḳılı içün illā
Virilür bir güzel ṣevāb aña

2685. Cennet içinde bir derece daḫı
Ref' olup virilür hem aña āḫī

Pend

2686. Ḳanḳı mü'min ki ola 'ömri dırāz
İde Ḥaḳḳa niyāz u ḳıla namāz

2687. Ḳudreti yitdügince ṭā'at ide
Terk-i fısḳ u fücūrı 'ādet ide

[186] Otuz sekizinci hadis: Ömer rad. aktarıyor: Peygamber sav. buyurdu ki: Yaşlılıkla ağaran kılları koparmayın! Çünkü bir kimsenin müslüman olarak ağaran her kılı, kıyamette kendisi için bir nur olur. O kıl sebebiyle, bir günahı affolur, cennetde derecesi artar. Tirmizi
[187] Allah sırrını mukaddes etsin ve ebden razı olsun.

2688. Ola nūr-ı hidāyet anda bedīd
Ola İslām içinde rīşi sefīd

2689. Dem-be-dem bār-ı ṭā'at-i Mevlā
Ḳāmet-i şāḥ-sārın ide dü-tā

[88b]

2690. Pīrlikden eli olup lerzān
Nitekim ṣınv-ı āfitāb-ı cihān

2691. Ābdest ala yine ide ṭuhūr
Başdan ayaġa dek hemān ola nūr

2692. Ḳaddi şāḫ-ı dü-tā gibi ey yār
Secde ḳılmaġa meyl ide her-bār

2693. Ḳomaya dilde ẓulmet-i 'isyān
Ẓāhiri bāṭını ola yeksān

2694. Ḳāmet-i ḫamla ol ḫuceste-ḫiṣāl
Ola ṭā'at sipihri üzre hilāl

2695. Devlet anuñ ki buldı rāh-ı ṣavāb
Ya'ni *ṭūbā lehüm ve ḥüsnü me'ab*[188]

2696. Çekmez ol āḫiretde derd ü firāḳ
Ṣaḳalı gibi hem olur yüzi aḳ

2697. Cennetine ider Ḥaḳ anı ḥaḳīḳ
Nār-ı dūzaḫdan ide daḫı 'atīḳ

2698. Ḳor anı bāġ-ı ni'met-ābāda
Ebedi ġamdan eyler āzāde

[188] "İman edip de güzel işler yapanlar için müjde ve mutluluk bir de varılacak güzel bir yer vardır." Ra'd Suresi, 13/29

2699. Ḳalmasun sīnede keder naḳşı
Diñle bu ḳıṣṣa-i ṣafā-baḫşı

Ḥikāyet

2700. ʻUlemādan muḳaddemā bir pīr
ʻÖmri olmışdı ʻilmi gibi keşīr

2701. Seksene irdi çünki sāli anuñ
Ḳurıdı ʻömrinüñ nihāli anuñ

2702. Ḫastalandı vefātı oldı ḳarīb
Didi bir ġam-küsārına ol edīb

2703. Yüri seksān yaşında bir bende
İştirā it ki baña tā ben de

2704. Ḥaḳ yolına idem anı āzād
Eyleyem ḫāṭır-ı ḥazīnini şād

2705. Vardı bāzāra pes o ehl-i edeb
İtdi seksen yaşında bende ṭaleb

[89a]

2706. Didiler hep aña ṣaġīr ü kebīr
Ḳande gördüñ sen ey ḫuceste-żamīr

2707. Bile bir ḳul veliyy-i niʻmetini
İde seksen yıl aña ḥizmetini

2708. Ḳılmaya seyyidi anı āzād
Luṭf ile ḫāṭırını itmeye şād

2709. Yüri seksān yaşında ḳul olmaz
Buncılayın süḫan ḳabūl olmaz

2710. Geldi pīre o kimse bī-te'ḫīr
İtdi ḫalḳuñ cevābını taḳrīr

2711. Diñleyüp ol kelāmı pīr hemān
Ṣevḳ ile cūşa geldi oldı civān

2712. Yüzini ḫāke sürdi itdi nidā
Didi ey luṭfı çoḳ Kerīm ü Ḫüdā

2713. Ḫalḳa seksen yıl eyleyen ḥiẕmet
Ola āzād ü hem bula 'izzet

2714. Kerem idüp ḳılalar anı 'atīḳ
Aña ḥürmetler ideler taḥḳīḳ

2715. Sen ki Mevlā-yı her dü-'ālemsin
Kerem ile 'ibāda Erḥamsın

2716. Ben ki seksen yaşında bir ḳuluñam
Devleti yoḳ başında bir ḳuluñam

2717. Var ümīdim ki idesin āzād
Ḳılasın faẓluñ ile göñlümi şād

2718. Eyler iken bu resme nāle o pīr
Sırrına mülhem itdi Rabb-i Ḳadīr

2719. Didi çekme yiter melāl-i firāḳ
Şād ol eyledüm seni i'tāḳ

2720. Bu ṣafā ile pes o pīr-i selīm
Ḳıldı cānını Ḫażrete teslīm

Münācāt

Mef'ūlü/ Mefāīlü/ Mefāīlü/ Feūlün

- - . / . - - . / . - - . / . - -

2721. Yā Rabb keremüñ ḳapusını bendeñe bāz it
Bāb-ı ġażabı ḳahruñ ile açma firāz it

[89b]

2722. Ṣaḳla beni taḳṣīr-i 'amel ṭūl-i emelden
Zühd ile ṣalāḥ ile dem-i 'ömr i dırāz it

2723. Envār-ı meşīb ile yüzim eyle münevver
Her demde ruḫ-ı zerdümi ber-ḫāk-i niyāz it

2724. Ḳıl pertev-i esrāruñ ile sīnemi rūşen
Pāk eyle göñül āyīnesin maḥrem-i rāz it

2725. Feyżīyi ḥarīṣ eyle ibādāta dem-ā-dem
Ey raḥmeti çoḳ meylini dünyāsına āz it

3.53 *El-ḥadīṯu't-tāsi' ve'ṣ-ṣelaṣūn 'an Ebu Hureyre raḍıyallāhu 'anhu ennehu ḳāle ṣallallāhu 'aleyhi ve selem mā min 'abidin yemurru bi ḳabri raculun ḳāne ya'rifuhu fī'd-dünyā fe yüsellimu 'aleyhi illā 'arifehu ve raddu 'aleyhi's-selām ṣadaḳa resulullāh*[189]

2726. Ḥażret-i Bū Hureyre-i dānā
Zādehu'llāhu raḥmete ebedā[190]

2727. Naḳl ider kim didi o mefḫar-ı küll
Server-i enbiyā vü şāh-ı rüsul

2728. Senedü'l kevn ü seyyidü'ṣ-ṣaḳaleyn
Ezherü'l-levni ve akḥelü'l-'ayn[191]

[189] Otuz dokuzuncu hadis: Ebu Hureyre rad. aktarıyor: Peygamber sav. buyurdu ki: Bir kimse dünyada tanıdığı bir kimsenin mezarının yanına gelip selam verirse ölü kimse de onu tanır ve selam verir. Tanımadığı kimsenin mezarına selam verirse yine o ölü de selamına karşılık verir. Beyhekî.
[190] Allah onun rahmetini artırsın.
[191] Renklerin en parlağı ve gözlerin en sürmelisi

2729. Bir kişi yoḳ ki ol ʻubūr ide
Bir kesüñ ḳabrine mürūr ide

2730. Eylesün kim anuñla dünyāda
Āşināлıḳ var idi ortada

2731. Aña pes ʻizzet ide vire selām
Niçe dünyada eyler ise müdām

2732. İllā ol meyyit anı daḫı bilür
Ḥāliyle virdügi selāmın alur

Pend

2733. Eyleseñ her ḳaçan ḳubūra güzer
Dīde-i ʻibret ile eyle naẓar

2734. Meyyitüñ ṣūretin taṣavvur ḳıl
Hey'et ü şeklini tefekkür ḳıl

[90a]

2735. Gör ki ol dil-rubā güzel gözler
Gül gibi cān-fezā olan yüzler

2736. Ḳalmamış nūrı ḫāk ile ṭolmış
Revnak ü rengi refʻ olup ṣolmış

2737. Ol şeker-rīz olan ḫuceste-dehān
Olmış andan ṣadīd ü ḳayḥ revān

2738. Niçe ince ḫayāl iden o dimāġ
Mūrlar ḳılmış anı cāy-ı ferāġ

2739. Zülf-i hindū gibi daḫı her-bār
Ṣarılur gerdenine hem niçe mār

2740. Ṣafḥa-i sīm iken o sīne-i pāk
Şişüp olmış miṣāl-i püşte-i ḫāk

2741. Lebi şekker miṣāl-i telḥ olmış
Ayet-i ḥüsn-i rūyi nesḫ olmış

2742. Pes bu vech ile ḳıl taṣavvur anı
Ḥālüñi añ teẕekkür eyle sini

2743. K'olacaġuñ senüñ daḫı oldur
Sen de uġrarsın aña bir yoldur

2744. Pes ṭayanma ḥayāt-ı dünyāya
Müsta'id ol hemīşe 'uḳbāya

2745. 'İbret ile ziyāret-i mevtā
Virür āyīne-i ḳulūba cilā

2746. Mümkin olduḳça oḳı Ḳurānı
Ehl-i īmāna ḳıl 'aṭā anı

2747. Tā ki anları hem seni ide Ḥaḳ
Raḥmeti lüccesine müstaġraḳ

2748. Bu peyāmı işit ki aġrebdür
Ma'nisine ḥadīṣüñ ensebdür

Ḥikāyet

2749. Devr-i sābıḳda var idi bir er
Zen-i dünyāya olmamış şevher

2750. Ṣıdḳ ile 'ābid idi zāhid idi
Düşmen-i nefs ile mücāhid idi

[90b]

2751. Müsta‘id idi mevte her sā‘at
Her zamān bu idi aña ‘ādet

2752. Varır idi ḳubūra vaḳt-i mesā
Mürdeler çün iderdi ḫayr du‘ā

2753. Bir mühimmi olup anuñ ẓāhir
Bir gün anları olmadı zā’ir

2754. Ġāyet ile olup melūl ü ḫazīn
Uyudı ol gice ol ehl-i yaḳīn

2755. Çünkü ḥüsn ‘āleminden itdi güẕār
Ḳıldı mülk-i ḫayāli cāy-ı ḳarār

2756. Seyr iderken miṣāl ṣaḥrāsın
Eyler iken anuñ temāşāsın

2757. Gördi kim geldi bir alāy ādem
Her biri ḫūb-rū vü ferruḫ-dem

2758. Didiler aña ey refīḳ-i şefīḳ
Künc-i miḥnetde ġam-küsār ṣıddīḳ

2759. Biz senüñ ‘ışḳuñla şeydāyuz
Cān u dilden saña eḥibbāyuz

2760. Ḳatı çoḳ görmişüz senüñ keremüñ
Bize göstermesün Ḫüdā elemüñ

2761. ‘Acabā bizi niçün unutduñ
Ki ṭarīḳ-i müfāraḳat ṭutduñ

2762. İftirāḳuñ medārı n’ola ‘aceb
İctināba ‘aceb ne oldı sebeb

2763. Didi anlara bilmezem sizi ben
Āşinā gelmedi baña bu süḫan

2764. Görmedüm hīç biriñüzi hergiz
Bildirüñ bileyin sizi kimsiz

2765. Didiler kim biziz o ehl-i ḳubūr
Yaturuz anda tā olunca nüşūr

2766. Bize dā’im ‘ināyet eylerdüñ
Ya‘ni her gün ziyāret eylerdüñ

2767. Ḫayr ile eyler idüñ anda du‘ā
Nefesüñden irürdi bize ṣafā

[91a]

2768. Çünki bu gice gelmedüñ hergīz
Cem‘ olup geldük ūş cenābuña biz

2769. Ẕāt-ı pākuñ ziyāret eylemege
İftirākuñ ġamını söylemege

2770. Şimdiden ṣoñra gel Ḫüdā ḥaḳḳı
Enbiyā şāhı Muṣṭafā ḥaḳḳı

2771. Ṣoḥbetüñden bizi ırağ itme
Künc-i ġamda ḳoyup ġarībsetme

Münācāt

Feilātün/ Mefāilün/ Feilün

. . - - / . - . -/ . . –

2772. Yā İlāhi elüñdedür bi'z̲-z̲āt
Āfet ü rāḥat ü memāt ü ḥayāt

2773. Mevti añdur baña ki didi Resūl
Ekṣirū'z̲ z̲ikre hādimü'l-lezzāt[192]

2774. Ehl-i ḳabri ziyāret eyleyen
Zümre-i ehl-i 'ibrete beni ḳat

2775. Müsta'id eyle kār-ı āḫ̲irete
Fī̲-cemī̲'ü'ş-şühūr ve'l-evḳāt[193]

2776. Feyżī̲yi ḳoma dūzaḫ̲a eyle
Dāḫ̲il-i ṣaḥn-ı ravża-i cennāt

3.54 *El-ḥadī̲sü'l-erba'ūn 'an İbn 'Abbās raḍeyallāhu 'anhu ennehu ḳāle ṣallallāhu 'aleyhi ve sellem men 'aṣiḳa feketeme ve 'affe femāta fehüve şehī̲d*[194]

2777. İbn 'Abbās o server-i 'ulemā
İtdi bu ḳavl-i aṣdaḳı inbā

2778. Revvaḥa'l-Müste'ānu rūḥahümā
Ca'ale'l ḥulde meskenen lehümā[195]

2779. Didi kim ol Ḥabī̲b-i Rabb-i Vedūd
Vāḳıf-ı sırr-ı şāhid ü meşhūd

[192] Bütün lezzetleri acılaştıran ölümü çokça zikredin.
[193] Bütün aylarda ve zamanların tümünde
[194] Kırkıncı hadis: İbn Abbas rad. aktarıyor: Peygamber sav. buyurdu ki: Kim aşık olup aşkını gizler ve iffetini muhafaza ederse şehid olarak ölür. Hakîm
[195] a: Kendisinden yardım dilenilen Allah, ikisinişn ruhlarını şad etsin. b: Allah sonsuzluğu onların mekanı kılsın.

2780. Ser-i aḥbāb u server-i ʿuşşāḳ
Mihter-i enbiyā ʿale'l-ıṭlāḳ

2781. Didi kim olsa bir kişi ʿāşıḳ
Ṣaḳlasa ʿışḳını hem ol ṣādıḳ

[91b]

2782. Ṣāḥib-i ʿiffet olsa hem daḫı ol
Olsa bu ḥāl ile o ehl-i ḳabūl

2783. İrişür rütbe-i şehādete o
Yitişür ʿizzet ü saʿādete o

Pend

2784. ʿIşḳdur kimyā-yı ekber eger
İrse ḫāk-i siyāha eyler zer

2785. Pāk ider mülk-i ḳalb-i ādemi ʿışḳ
Beñzemez bir diyāra ʿālem-i ʿışḳ

2786. Birdür anuñ yanında bāy ü faḳīr
Eylemez farḳ pādişāh ü vezīr

2787. ʿIşḳ bir pādişāh-ı perverdür
Cilve-gāhı cemāl-i dilberdür

2788. ʿIşḳdur neyyir-i sipihr-i cinān
Ẕerredür aña āfitāb-ı cihān

2789. İki ḳısm eyledi anı ʿuşşāḳ
Biri ʿışḳ-ı ḥaḳīḳīdür aña baḳ

2790. Bu ḳısım ʿışḳ-ı Ḥażret-i Ḥaḳdur
Ehli anuñ veliyy-i muṭlaḳdur

2791. Bā‘is-i devlet-i hüdādur bu
Sebeb-i ḳurbet-i Ḫüdādur bu

2792. Kimde olsa bu mihr-i Rabbāni
Çeker a‘lāya jāle veş anı

2793. Sīnesi pür olur ḥużū‘ vü ḫuşū‘
Eylemezdür żamīri ġayre rucū‘

2794. Ḥaḳḳı her sūda ol olup cūyā
Ṣu gibi ṣāf-dil olur güyā

2795. ‘Ālem-i vuṣlata baṣar ḳademi
Terk ider sırr-ı‘ālemi ḳademi

2796. Pāk olur sīnesi ‘aḳīdesi ṣāf
İdemez vaṣf-ı ḥālini vaṣṣāf

2797. Cehd idüp imdi ehl-i ḥāl olagör
Dāḫil-i meclis-i ricāl olagör

[92a]

2798. Yüri mihr-i Ḫüdāyı ḳıl maḳṣūd
Ẕerre-veş ol anuñla maẓhar-ı cūd

2799. Ḳısm-ı ṯāni hem oldı ‘ışḳ-ı mecāz
Āteş-i dil-firūz [u] sīne-güdāz

2800. Ḥaḳdan insāna bir ḳażādur bu
Yoḳ devāsı ‘aceb belādur bu

2801. Māsivāya göñül viren ādem
Bī-tereddüd ḫaṭā ider muḥkem

2802. Iżṭırārī eger düşerseñ aña
Eyle Ḥaḳdan tebeddülini recā

2803. Ḳayd u keydine düşme şeyṭānuñ
Nūr-ı ṣıdḳ ile rūşen it cānuñ

2804. Dile Ḥaḳdan ki giderüp anı
Kendü ‘ışḳını ide erzānī

2805. Raḥmet ol ‘āşıḳ-ı dil-figāra
Ola efgende çünki bir yāre

2806. Sīnesi ṣāfi ola āb gibi
Aġlaya derd ile seḥāb gibi

2807. Sāye gibi ola fütādesi hem
Ḳoya rūyın ne yire baṣsa ḳadem

2808. Sīnede rāzın eyleye pinhān
Niçe virāne içre genc-i nihān

2809. Aḳa pāyına anuñ eşki gibi
Dökile ṣaçıla sirişki gibi

2810. Seve ḳardaşı gibi anı dilā
Ġaraż-ı nefsi olmaya ḳaṭ‘ā

2811. Deline tīr-i ġamla baġrı çü nāy
İde ḳadd-i ḥamīdesin aña pāy

2812. Cān ola cismine anuñ cānān
Yāri öñünde ölmege vire cān

2813. ʻIşḳdan alduñ ise ẕerre meẕāḳ
Diñle n’itdi o ʻāşıḳ-ı müştāḳ

Ḥikāyet

[92b]

2814. Sābıḳā var idi bir ehl-i belā
Ḳalbine virmiş idi ʻışḳ cilā

2815. Sāye-veş ʻışḳ ile fütāde idi
Sevdügi pādişāh-zāde idi

2816. Rāzını gizleyüp revānı gibi
Sīnede ṣaḳlar idi cānı gibi

2817. Pādişeh-zāde varsa meydāna
Ḳarşusında ṭururdı dīvāne

2818. Ele çevgānın alsa ol mahbūb
Başını cān atardı ḳılmaġa ṭop

2819. ʻArṣa-i ʻışḳda olup ser-bāz
ʻĀşıḳ-ı ṣādıḳ idi ol mümtāz

2820. Geldi bir gün yanına yārānı
Didiler ḫayli ḳaḳıyup anı

2821. ʻAḳlını cemʻ it olma dīvāne
Heves-i vuṣlat itme sulṭāna

2822. Bu ḫayāli çıḳar başūndan gel
Yoḫsa başdan çıḳarsın ey ġāfil[196]

[196] Metinde şeklinde yazılmış.

2823. Heves-i bāṭıl ile çekme emek
Ḳandedür ẕerre ḳande mihr-i melek

2824. Didi anlara āh idüp ʻāşıḳ
Ḥāl-i mesti nice bilür ayıḳ

2825. Eylemeñ yoḳ yire naṣīḥat ü pend
İdemezsiz beni bu ḳayd ile bend

2826. Baña ölmekdurur hemīşe murād
İdemez bīm-i merg menʻ-i vedād

2827. Olmaz ise mecāl-i vuṣlat-ı yār
ʻĀşıḳuñ şarṭıdur bu kim her-bār

2828. Sevdüginden ümīd-i vuṣlat ide
Yaʻni rāh-ı ṭalebde ola gide

2829. Niçe vech ile ol ḫuceste-ḫiṭāb
Virdi yārānına bu resme cevāb

2830. Çıḳdı Şehzāde yine seyrāna
Geçdi ḳarşusına o dīvāne

[93a]

2831. Didiler aña baʻżı ehl-i naẓar
Ey civān-baḫt ü şāh-ı nīk-aḫter

2832. ʻÖmrüñi eylesün ziyāde Ḫüdā
Ṭāliʻüñ eylesün küşāde Ḫüdā

2833. Bir yigit var müdāvemet eyler
Bu maḳāma mülāzemet eyler

2834. Ḥarekātı laṭīf ü şīvesi ḫūb
Süḫanı pāk ü nüktesi merġūb

2835. Şöyle beñzer ki dilde āteşi var
Yaḳar insānı eylese güftār

2836. Pes nezāketle bildi Şehzāde
Ki sever kend'özin ol üftāde

2837. Atını depredüp o meh-pāre
Geldi nāz ile ol dil-efgāra

2838. Evvelā virdi 'izzet ile selām
Luṭf ile soñra ḳıldı feṭḥ-i kelām

2839. Aña niçe mülāṭefet itdi
Ḫāṭırın ṣordı meskenet itdi

2840. Ādemüñ 'ışḳı olsa ṣādıḳ eger
'Āḳıbet kend'özine yārin eger

2841. Baḥr-ı 'ışḳa ṭalup o dil-ḫaste
Aġzın açmadı ḳaldı dem-beste

2842. 'Aḳlına ḥayret ile irdi zevāl
Bulmadı bir nefes cevāba mecāl

2843. Yine şehzāde itdi luṭf u kerem
Didi ey nīk-merd-i ferruḫ-dem

2844. Ne içün bize iltifātuñ yoḳ
Urma gel sīnemize cevr ile oḳ

2845. Ehl-i faẕluñ hemīşe bendesiyüz
Ḥāk-i pāyine ser-figendesiyüz

2846. Luṭf-ı maḥbūba oldı çün maẓhar
Başını ḳaldırup o merd-i hüner

2847. Baḳdı Şehzādenüñ yüzine hemān
Urdı bir na‘le oldılar lerzān

[93b]

2848. Düşdi yire hemān o merd-i selīm
İtdi şevḳ ile cānını teslīm

Münācāt

Mef‘ūlü/ Fāilātü/ Mefāilü/ Fāilün
– – . / – . – . / . – – . / – . –

2849. Yā Rabbi ḳıl hemīşe beni mübtelā-yı ‘ışḳ
Olsun devā-yı derd-i derūnum belā-yı ‘ışḳ

2850. Dilden silüp ġubār-ı ta‘ayyün küdūretin
Ḳıl cān-ı pāki āyīne-i pür-ṣafā-yı ‘ışḳ

2851. Ḳıl bāġ-ı ṭā‘at içere serv gibi müstaḳīm[197]
Dūr olmasun hemīşe serümden hevā-yı ‘ışḳ

2852. İt câme-i birūnumı zühd ü ṣalāḥdan
Ḳıl kisvet-i derūnumı her dem ḳabā-yı ‘ışḳ

2853. Feyżī-i müstemend ü dil-figār ü kemtere
Faẕluñ delīl ḳıl k’ide seyr-i feżā-yı ‘ışḳ

[197] Vezin gereği “içre” kelimese yukarıdaki gibi okunmuştur.

3.55 XIII. Ḫātimetü'l-kitāb

2854. Minnet Allāha ḥāṣıl oldı murād
İrdi pāyāna Ravżatu'l-'İbād

2855. Çekdi ol bāġ içün göñül niçe ġam
Ḳudreti yitdügince urdı ḳalem

2856. Cūy-ı luṭf-ı Ḫüdā aña ṭoldı
Sebze-zārı kemālini buldı

2857. Var bu bāġuñ içinde çil şeceri
Beñzemez biri birine s̱emeri

2858. Herbiri bi-miṣ̱āl ü bi-hemtā
Ḳadrile reşk-i Sidre vü Ṭūbā

2859. Revnaḳına anuñ zevāl irmez
Güli bād-ı ḫazān ile ṣolmaz

2860. S̱emerinden tenāvül eylese cān
Ḳalur aġzında leẕẕeti her ān

2861. Sebze-zārı hemīşe ḫurrem olur
Seyr iden ādem anı pür-dem olur

2862. Bir yire gelse ger iki 'ālem
S̱emerātından alsalar her dem

[94a]

2863. Żarar olmaya berg ü bārına
Naḳṣ irişmeye hīç s̱emārına

2864. Nūş idenler zülālini anuñ
Derk ider zevḳin āb-ı ḥayvānuñ

2865. Ẓulemāt-ı fenāsı zā’il olur
Cāvidānī ḥayāta vāṣıl olur

2866. Ṭāḳatüm deñlü eyledüm ḥiẕmet
Eyledüm ḥiẕmetümde çoḳ diḳḳat

2867. Tā ki seyr eyleyen o gülzārı
Ḫayr ile yād ide bu ġam-ḫārı

2868. Maḥẓ-ı luṭfı ile o ṣāḥib-i rāz
Şefḳati ḳapusını eyleye bāz

2869. Dehen-i dürcin eyleyüp meftūḥ
Nefes ile vire bu mürdeye rūḥ

2870. Ḫayr ile ben ḳulına ide du‘ā
Diye Feyżīye raḥmet ide Ḫüdā

2871. Ol kerem kānını Ḫüdā-yı Mu‘īn
Dilerem her belādan ide emīn

2872. Pāk ide bāṭınını ẓāhirini
Ḫayr ile ḫatm ide hem āḫirini

2873. Hezārān ḥamd o Rabb-i lā-Yezāle
Ki itmāma irişdi bu risāle

Temmet ‘an yed-i ‘abdi’ż-ża‘īf Luṭfullāh bin İsma‘īl
kātibü’l-ḳāssāmi’l-askerī bi-medīne-i Üsküdār ġufirallehu ‘anhu
ve’l-vālidihi ve’l-cemī‘ü’l-mü’miñīn ve’l-müslimīn
el-ḥamdulillāhi ‘ale’l-itmām ve’ṣ-ṣalvete ve’s-selāmu ‘alā
seyyide’l– enāmi ve āl-i aṣḥābi’l-kirāmi
ḳad vaḳa‘a ṣemāni ve ‘ışrīn min şehri
Rebi‘u’l-āḫir sene sitte

ve ‘ışrīn ve mi’e tey

ve elf mine’l-hicreti’l-nebeviyeti ‘aleyhi efḍalü’ṣ-ṣalavāti ve’t-taḥiyye

BÖLÜM 4

SONUÇ

Hadis, klasik Türk edebiyatının önemli kaynakları arasında zikredilir. Peygamber döneminde çeşitli hadis kayıt çalışmaları yapılmış ve İslam coğrafyasının değişik bölgelerine hadis bilgisiyle donatılmış insanlar gönderilmiştir. İlk dönemlerde konu ayrımı yapılmaksızın kayıt altına alma amacıyla yazıya geçirilen hadisler hicretin üçüncü yüzyılında musannef hadis kitapları olan Kütüb-i Sitte'nin oluşumuna zemin hazırlamıştır. Sahih hadis kaynakları olarak bilinen bu altı kitapla birlikte araştırma kolaylığı sağlaması açısında konulara göre bölümlere ayrılmış musannef hadis kitapları yaygılık kazanmıştır.

Arap, Fars ve Türk edebiyatında değişik türdeki eserlerde atıf yapılarak kullanılan hadisler zamanla müstakil bir tür haline gelmiştir. Yüz hadis ve kırk hadis adı altında gelişen bu türde manzum, mensur ve nazım-nesir karşık eserler verilmiştir. Karahan'nın (1954) ifadesiyle "birinci sınıf sanatkârların kalemi ile bu vadide en çok manzum risaleler meydana getiren Türkler olmuştur"(s. 133). Türk edebiyatında dini-tasavvufi edebiyat çerçevesinde değerlendirilebilecek olan kırk hadisler, ilk olarak 14. yüzyılda yazılmaya başlanmış ve sonraki yüzyıllarda gelişerek ve çoğalarak devam eden bir tür olmuştur. Türk edebiyatında, 15. yüzyılda yazılan Cāmî'nin eseri en etkili eser olurken, Arap edebiyatının en bilinen hadis kitabı olan Nevevî'nin eseri daha çok 18. yüzyılda tercüme edilmiştir. Türk müellifler bir yandan daha evvel yazılmış meşhur eserleri tercüme ederken diğer yandan kendileri de doğrudan hadis kaynaklarından seçerek oluşturdukları eserler meydana getirmişlerdir. Kemal Ümmî, Mahmud b. Ali, Fuzûlî, Nev'î, Âşık Çelebi,

Lâtifîì, Hâkanî, Okçu-zâde, Nâbî gibi önemli ve meşhur şairlerin kaleminden çıkan eserler Türkçe eserlerin de Farsçadaki örnekleri gibi daha edebi bir üslup ve kaygıyla yazılmış olmalarına sebep olmuştur.

Kırk hadis edebiyatı bir tür olarak üretilmeye başlandığında yazar niyetlerinin kırk hadis edebiyatı içinde hem şekilsel farklılıkları ve denemeleri beraberinde getirmiştir. Eserlerde kullanılan hadislerin güvenirliliği de bu durumdan oldukça etkilenmiştir. Uhrevi kaygılarla oluşturulan eserlerde sahih hadisler kullanılırken, dünyevi beklentilerle oluşturulmuş olan metinlerde zayıf ve uydurma hadisler yer almıştır. Birinci bölümde ele alınan bu konuda 16. yüzyılda yaşamış ve yazmış olan Fuzûlî ve Mustafa Âli üzerine bir kıyaslama yapılmıştır. Fuzûli halkın okuyup faydalanmasını amaçlayarak, hayırla yad edilmek amacı ile anlaşılır bir Türkçe ile 15. Yüzyıl Fars şairi Cami'in meşhur "çihl (kırk) hadisini" çevirmiştir. Mustafa Âli ise kendisi iki adet "çihl hadis" oluşturup bunları bir kitap halinde Osmanlı Hanedanına Sultan III. Mehmed'e sunmuştur. Süleymaniye Kütüphanesi No. 2791'de kayıtlı olan bu eser bu zamana kadar yanlış tespit edilmiştir. Farklı zamanlarda yapılmış iki ayrı tercüme olarak düşünülen bu kitap bu çalışma neticesinde fark edilmiştir.

Bu çalışmaya kaynaklık eden *Ravzatü'l 'İbad* mesnevi biçiminde oluşturulmuş bir eserdir. Yazar Feyzî-i Kefevî hem medrese eğitimi almış hem de Halvetiye tarikatına mensuptur. Zamanla şeyh mertebesine yükselmiştir. Kırım'ın Kefe şehrinde doğmuş ve medrese eğitimi için İstanbul'a gelmiştir. Değişik coğrafya ve kültürlerle teması daha sonra eserlerine de etki edecek olan Feyzî üretken bir yazardır. Hem manzum hem mensur eserleri vardır. Yazarın eserleri şunlardır: Mürettep *Dîvan, Hamr Hakkında Risale, Nusretü'd-Dâir, Rûhu'n-Nüfûs, Hadâyıku'l-Ahyâr fi Hakâyıkı'l-Ahbâr, Manzum Hadis Tercümesi ve Ravzatü'l-'İbâd.* Yazar

Kırım'ın Kefe şehrinde kadılık ve şeyhlik yapmıştır. Ömrünün son yıllarında İstanbul'a gelmiş ve İstanbul'da ölmüştür.

Klasik mesnevi şeklinde oluşturulmuş olan *Ravzatü'l-'İbad* bu çalışmanın ana kaynağı olmuştur. Eser 1603 yılında yazılmış ve Kırım Hanedanlığına sunulmuştur. Elimizdeki nüsha ise 1716 yılında şairle bir akrabalık bağı olduğu düşünülen Lütfullāh b. İsmail'in elinden çıkmıştır. Eserin transkripsiyon harfli metni ortaya konmuş ve üzerine şekil ve içerik incelemesi yapılmıştır. Eserde her bir hadis beş bölümden oluşur: *Arapça hadislerin orijinalleri*, Türkçe *tercümeleri* ve ardından *Pend, Hikayet* ve *Münacat* bölümlerinden oluşur. Anlatılan hadisi ve söylenen nasihatleri destekler nitelikte Peygamber kıssaları, evliya menakıpları ve halk hikâyelerinden seçilen hikâyeler sürükleyiciliği de artırmıştır.

Eserde kullanılan dil şiirin kime yazıldığına göre değişir. Allāh'a hitaben yazılan münacatlarda, Peygambere söylenmiş olan Müstezadda, ve eserin sunulduğu kişi olan Gazi Bora Giray Han'a yazılan medhiyede Arapça ve Farsça kelimeler ve tamlamalar artar. Ancak eserin çoğunluğunu oluşturan tercüme, pend ve hikâye kısımlarında dil anlaşılır bir Türkçedir. Eserin genelinde aruz vezni başarılı bir şekilde kullanılmıştır.

Yazar Feyzî, eserini "genç yaşlı" herkesin okuması için yazdığını belirtir. Metin içindeki seslenme, ünlemlere ve tavsiyeler göz önüne alındığında bu kitlesel okuma eylemine kadınların dâhil edilmediği görülür. Osmanlıda okuma alışkanlıkları üzerine yapılan araştırmalar erkek ve kadınların farklı yerlerde bu eyleme ortak oldukları belirtilir. (Değirmenci, 2011) Ancak Feyz'i'nin metninde ancak "ahi, efendi, er" gibi erkeklere yapılan seslenmeler vardır. Ancak eserde kadının adı yok

değildir. İffetleriyle, Allah'ın kazasına rıza göstermede erkeklere örnek olarak kadınların hikâyeleri anlatılır ve bu konularda bu kadınlar gibi olmaları tavsiye edilir.

Son söz olarak Klasik edebiyatın motiflerini barındıran ve Türkçe söyleyiş güzelliğine sahip bu eser Feyzî-i Kefevî'nin hayırla yâd edilmek amacıyla yazıp, Kırım Hanlığına sunduğu bir eserdir. Bu eseri eksiksiz ve hatasız bir şekilde ortaya koymak bu çalışmanın en temel hedefi idi. Bu amaç yapılırken eserin türüne dair bir çerçeve de çizilerek Ravzatü'l-'İbâd'ın tür içindeki yeri tespit edildi.

EK A

UZUN ÖZET (EXTENDED ABSTRACT)

Classical Turkish literature's resources include the Quran, hadiths, various diciplines, sagas, anecdotes about the prophets, the mythology of Iran and Turkish history and culture. Hadiths are used in both poetic and prose texts of classical literature in which mostly religious references are leveraged. In addition, it has been begun to write independent "hadith translations" over time. At the beginning, the translations aimed to codify, but it has evolved into a new literary genre. Both poetic and prose versions of hadiths have emerged and these works are categorized as "forty hadiths" and "a hundred hadiths". (Karahan, 1954)

The word hadith is of Arabic origin, meaning news, anecdote, religious or earthly, historical or daily conversation. As an adjective, it means "new" and has an adopted meaning that refers to accounts related to the last Prophet Muhammad and his actions, words, statements or his physical appearance.(el-A'zami, 2010, p.22). Muslims as followers of the Quran a holy book built on revelations, have found recourse in the Prophet's sunna (his actions and sayings from throughout his life) and have sought his guidance in cases when they experience difficulty in adopting the Quran to their lives, because its meanings are often inexplicit. Religion is a system that regulates people's social lives and morality and therefore it has paved the way for people to look up to Prophet Muhammed's sunna which are practical and can be brought into action unlike the Quran which is a theoretical written representation of the religion.

As Karahan (1954) states, “Turkish people are the most productive first rate artists who wrote the most prose tracts in this valley” (p.133). The first forty hadiths, which can be evaluated in the scope of religious-sufistic literature of Turkish literature, were written in the fourteenth century and they have continued to develop and increase in number over the centuries. While the most influential work belongs to Cāmî (Persian poet who lived in fifteenth century) in Turkish literature, the most known hadith book of Arabic literature which belongs to Nevevî was translated in 18th century. Turkish authors have translated prior well-known works as well as composed works selected directly from hadith resources. Works of distinguished poets such as Kemal Ümmî, Mahmud b. Ali, Fuzûlî, Nev’î, Āşık Çelebi, Lātifîì, Hākanî, Okçu-zāde, Nābî inspired other Turkish authors’ works to be written meticulously with concern for litrary and poetic and like samples of Persian literature.

When forty hadith literature emerged as a genre in Turkish literature, the different intentions of different authors resulted in differences in forms and trials. This case had also a great impact on the reliability of hadiths used in literal works. While authentic hadiths were used in works created with ethereal considerations, the authors preferred to use ineffectial and fabricated hadiths in their works in accordance with earthly expectations. In the topic examined in the first part, there is a comparison between Fuzûlî and Mustafa Âli both of whom lived and wrote their works in the sixteenth century. Fuzuli translated the “*çihl* (forty) hadiths” of the Persian poet Cami, who lived in the fifteenth century. He tried to translate this work in a way that people could understand well and remember him with good feelings. Therefore, he used simple language and tried to make this work accessible to everyone. On the other hand, Mustafa Âli compiled two “çihl (forty) hadiths” and

compiled them as book and presented them to Sultan Mehmed the Third. This work is registered in number 2791 in the Suleymaniye Library and misevaluated by Karahan, Akün and Aksoy until this time. Before it was thought that Mustafa Âli's work consisted of two translated parts but truth is revealed as a result of this work. It is actually one book consists of a two fory hadith translations and submitted to the palace via Safiye Sultan.

Ravzatü'l 'İbad was written in verse as classical mathnawi form. Feyzî-i Kefevî, author of this book, got his education at madrasah in İstanbul and he was member of the Halvetiye sect. In time, he attained the position of sheikh. He was born in Kefe city in Crimea and came to Istanbul for education. He was a prolific author and it can be observed that experiences gained in different cultures and from various geographical locations had an important effect on his works. He wrote both in poetry and prose. These are his works: *Dîvan, Hamr Hakkında Risale, Nusretü'd-Dâir, Rûhu'n-Nüfûs, Hadâyıku'l-Ahyâr fi Hakâyıkı'l-Ahbâr, Manzum Hadis Tercümesi ve Ravzatü'l-'İbâd.* He worked as a sheikh and judge in Kefe, in Crimea. He came to Istanbul in the last years of his life and died there.

Ravzatü'l-'İbad, written as classical mathnawi form, is the main reference of this work. It was written in 1603 and presented to the Crimean Khanate Gazi Bora Giray. An evaluated copy belongs to Lütfullāh b. İsmail as a scribal, who is thought to have had a kinship with the author and it was copied in 1716. This teses consists of a transliterated version of the work and there are form and content evaluations of *Ravzatü'l-'İbad*. Each hadith in the *Ravzatü'l-'İbad* includes five parts: the originals Arabic hadiths, Turkish translations and *Pend (Advices), Hikayet (Narration)* and *Münacat (Invocation).* There are also additions to support these hadiths and advices

which contributed to fluent expression. These additions include anecdotes about Prophets, saints' sagas and folktales.

The language used in *Ravzatü'l-'İbad* varies according to whom it was written for. Arabic and Persian words and noun phrases are frequently use in Müstezad (a specific genre of Turkish literature) addressing the Prophet, Münacat (invocation) addressing Allah and a eulogy addressing Gazi Bora Giray Khan, to whom the work was presented. However, in translation parts, the pend and narration parts of the work which constitute the biggest part of the translation, basic and comprehensible Turkish was used. *Aruz* prosody was applied successfully throughout the work.

The author Feyzî-I Kefevî stated that he wrote his work to be read by everyone, from young to elderly people as a mass action. When forms of adress, exclamations and advice are evaluated, it can be observed that women are not included in the target audience for this mass reading action. Research on reading habits in the Ottoman culture indicates that men and women participated in this reading action in different places. (Değirmenci, 2011). However, there are references only to men such as "*gentleman, brother and men*" in Feyzî's work. On the other hand, he does mentions women in some parts. Stories of virtuous and modest women who follow Allah's orders were told and men are advised to imitiate the behavior of women in this respect.

Once and for all, Feyzî-i Kefevî wrote this work to be remembered with good feelings and he presented it to the Crimean Khanate. His book includes patterns of classical literature and carries the grace of Turkish versified forthy hadith translation. The main aim of this thesis was to reveal Kefevî's work completely and seamlessly.

To achieve this aim a frame of the forthy hadisth genre as general was also drawn and *Ravzatü'l-'İbad* tried to put a place where it belongs into this genre.

EK B

SÖZLÜK

Abher: Nergis

Ābistan: Hamile, gebe

Abisten: Gebe

Āb-rû: Yüzsuyu, haysiyet

Add: Saymak

Adîl: Denk, benzer

Aferînende: Yaratıcı

Agâh: Haberli, bilerek

Agraz: Niyetler, amaçlar

Ahenin: Demirden yapılmış

Ahker: Ateş koru

Ahter: Yıldız

Ahz: Alma

Ahz: Alma

Akal: Az, en az

Akide: İnanç

‘Aḳk: Ana babaya itaatsizlik eden

Akva: En güçlü

A‘lam: Çok b

A‘lam: Nişan, işaretler

‘Ale’t-tavāli: Peşpeşe, arkası kesilmeksizin

‘Ale’l- itbak: Aynı fikirde olmak

Ale’l-ıtlak: Genel olarak

Āmal: Emeller

Ami: Avam, cahil

Ana: Gazap, eziyet, zahmet

Anka: Mucize

‘Arak: Ter

Arza: Sunum

Asam: Sağır, işitmez

Asim: Günahkâr, suçlu

Asir: Güç, çetin, zor

Asitan: Eşik, dergâh

Aşa: Aksam yemeği

Ateş-zen: Ateş veren, yakıcı

Atıfet: İhsan, cömertlik

Atıfet: Karşılık beklemeden verme, ihsan etme

Atik: Eski devre ait 2: Azat edilmiş köle

Azfār: Tırnaklar

‘Azur: Açgözlü, hırslı, tamahkâr

Ba’s: Göndermek

Badi: Sebep olan şey

Bād-pā: Ayağı çabuk

Bad-pa: Hızlı koşan at

Bagal: Koltuk altı

Bā-hem: Birlikte

Bahr-i bî-kenar: Uşsuz bucaksız deniz

Baid: Uzak

Bak: Korku, kaygı

Bamdad: Sabah

Bār: Yük, sıklet

Barekallāh: Allah mübarek etsin

Batalet: İşsizlik

Batş: Şiddetle tutup yakalama

Baz eylemek: Açmak

Baz: Açık

Baz: Doğan

Bed-girdar: Kötü tabiatlı

Bedid: Aşikâr, görünür

Bed-kār: Davranışı kötü olan

Be-hıred: Akıllı, zeki

Behredar: Hissedar

Beliyyat: Felaketler, kederler

Belva: Felaket

Be-mesel: Örneğin

Beraya: Halk, mahlûkat

Berehne: Çıplak

Berin: Pek yüksek

Berk: Şimşek

Berk-hātıf: Göz kamaştıran

Berna: Genç delikanlı, civan

Berş: Keten yaprağı ve afyon şurubu ile yapılan keyif verici macun

Berter: Daha yüksek

Beste: Kapalı

Bi-eyyi: Elbette her şarta

Bi‘a: Kilise, manastır

Bi-‘aynihi: Tıpkı

Bi-dad: Adaletsiz kimse, zulüm, eziyet

Bî-endad: Eşsiz benzersiz

Bî-ezdad: Zıttı olmayan

Bigâne: Yabancı

Bihar: Denizler

Bi-hemta: Eşsiz

Bihin: Çok beğenilen

Bihuş: Aklı başında olmayan

Bìm: Korku

Bina: Gören, görücü

Bînî: Burun

Birr: Hayırlı işler güzel işler

Bisāt: Çimenlik, yeşillik, yeryüzü

Bisat: Yaygı, halı, çimenlik

Bisyar: Ziyade, çok fazla

Buhl: Pintilik

Buhul: Hasislik, pintilik

Buka: Ağlama

Bunār: Pınar, çeşme

Büride: Kesilmiş

Bürudet: Soğukluk

Cabir: Mücbir, kırık

Cahim: Cehennem

Cahim: Cehennem

Cavidani: Ebedi

Cebhe: Alın

Celb: Kendisine çekme, davet

Celi: Açık, aşikâr

Celis: Arkadaş, refik

Cenan: Kalp, yürek

Ceres: Çan

Cev‘an: Acıkmış

Cez‘: Sabırsızlık

Cezil: Çok, bol, rahat söylenmiş söz

Ciddet: Yol almak, iyi şey

Cinan: Cennetler

Cud: Cömertlik

Cuya: Arayan

Cuya: Arayıcı, arayan

Cülesa: Sohbet arkadaşları, refikler

Cüst: Çabuk hareket eden, çevik

Cûd: Zayıf, kuvvetsiz

Çâlâk: Yerinde duramayan, çabuk

Çar-ebru: Bıyığı yeni terlemiş delikanlı

Çil: Çihil, kırk

Dad: Sızlanma, şikâyet

Dal: Delil, işaret

Dalal: Dalalet, sapkınlık

Damen-gir: Etek tutan

Darat: Debdebe, heybet

Dareyn: İki dünya

Dar-ı huld: Cennet, sonsuz

Daru: İlaç, sakim: Hasta

Dā‘vat: Dualar

De’b: Adet, gelenek

De’b: Usul, tarz

Degme: Her, her bir, gelişigüzel: 2: Seçilmiş

Dem çekmek: Uzun nağmelerle ötmek

Dem-beste: Nefesi kesilmiş, susmuş

Denes: Kir, pas

Der: Lafı uzatmamak

Derc itmek: Toplamak

Deride: Yırtılmış, yırtık

Derk etmek: Anlamak

Derk: Anlama, idrak etme

Derk: Anlama, kavrama

Derpey: Hemen, ardı sıra

Desm: Zarar verme, düzenbaz

Destar: Sarık

Dest-gir: Yardımcı, muin

Deycur: Karanlık

Deyyān: Kulun fiiline göre hak ettiği ceza ya da mükâfatı veren, Allah

Dırahşan: Parlayan, parıltı

Diba: İpekli kumaş

Dil-hıraş: Gönül parçalayan

Dilìr: Cesur, yürekli

Dil-keş: Gönül çelici

Direnk: Ağırdan almak

Dögün: Damga

Duhan: Sigara dumanı, içme

Dürc: Hokka

Dürr-i semin: Çok kıymetli inci

Dürüşt: Sert

Dürÿ: Yalan

Düşnam: Sayıp sövme

Dÿhte: Dikilmiş

Ebrār: Fazeltli kişiler

Ecr-i nâ-memnun: Cennet

Eda: İfade, söz, tarz

Efser: Padişah tacı

Ehab: Çok daha sevilen

Ehibbā: Dostlar, yarenler

Ehv: Arzular, istekler

Ekl: Yeme

Elyak: Çok uygun

Emval: Mallar, mülkler

Emvāl: Mallar, mülkler

Enban: Çanta, cüzdan

Encümen: Meclis, cemiyet

Engar: Sanma, tasavvur

Enseb: Çok uygun

Erre: Kılıç bıçkı

Erzani: Layık

Esedullāh: Allahın aslanı, Hz. Ali

Esken: Çok sakin

Eşher: En şöhretli

Etvar: Tavırlar

Evfak: Çok, uygun

Evgār: Yaralı

Evkar: Kuş yuvası

Evsah: Kirler, pislikler

Evzar: Günahlar

Fāka: Yoksulluk

Faris: Atlı

Faruk: Batılı haktan ayıran Hz. Ömer için adil olması hasebiyle söylenmiştir

Fayık: Yüce, ulu

Faz: Mektubun mührünü kırmak

Fazihat: Rezillik

Fehm: İdrak, düşünce

Ferağ: Vazgeçme

Ferdā: Yarın

Ferhunde: Uğurlu

Feriğ: Terk edilmiş, boş

Feriştegan: Melekler

Ferkadan: İki yıldız

Ferruh-dem: Zamanı uğurlu

Ferruh-ı fal: Talihli, uğurlu

Fersude: Yıpranmış

Feruhide: Akıllı

Ferzend: Erkek çocuk

Fetanet: Algılama yeteneği

Fevakih: Meyveler, yemişler

Fevat: Kaybolma, yitme

Fevz: Zafer, galibiyet

Firaz: Engebe

Firib: Aldatıcı

Firkat: Ayrılık

Fuad: Yürek, kalp

Fuḍḍa: Gümüş

Furuz: Farzlar

Füls: Değersiz para

Füls: Düşük değerde para

Füruğ: Aydınlık, nur

Füsak: Çok günahkâr

Füsus: Maskaralık, nükte

Gabi: Ahmak

Gafir-i evzar: Günahları bağışlayan

Galiye-fam: Siyah renkli

Gam-güsar: Teselli eden

Gam-küsar: Teselli eden

Gar: Magara, in

Gażbān: Öfkeli, kızgın

Gen: Çok

Gendide: Şaşırtmak

Gerdÿn: Dönen, felek, dünya

Geş: Aldatma

Gev: Cesur adam

Gevail: Gaileler, sıkıntılar

Geyn: Geniş

Gezend: Zarar, ziyan

Gırre: Gafil, aldanan

Gil: Balçık, çamur

Giriz: Kaçma

Giya: Ot

Gözgü: Ayna

Guful: Dikkatsizlikten hata yapma

Gul: Hayalet, hortlak

Gul-i gazab: Büyük gazap

Gull: Kelepçe

Gurab: Karga

Güdaz: Yanma, erime, yakan

Güft ü şinüfft: Tanıma, bilme

Güriz: Kaçma

Gürk: Zor durumda adam

Gürz-i giran: Ağır gürz

Güsfend: Koyun

Güvah: Tanık

Güzar: Geçme, geçiş

Gûl: Ahmak

Habbe: Tahıl

Habir: Haberi olan

Habl: İp

Habl-i metin: Sağlam ip

Hadāyet: Gençlik, tazelik

Hadaka: Gözün siyah kısmı

Hadid: Kıskanç

Hadimü'l lezzat: Ölüm

Hāfız: Kâfirleri yere batıran

Hafi: Gizli

Hah u nâ-hah: İster istemez

Hak etmek: Bir yazısı silmek

Hak etmek: Kazıyarak silmek

Hakik: Layık, müstahak

Hakister: Kül

Halil: Sadık dost

Halt: Mezcetme, münasebetsiz

Halta: Köpek tasması

Ham: Eğri

Hamakat: Ahmaklık

Hamide: Övülmeye layık

Hannas: İblis, şeytan

Har u has: Çalı çırpı

Hara: Çok sert taş

Hare: Kaya

Hares: Koruyucu

Hārik: Yırtan, yırtıcı

Hāris: Bekçi, muhafız

Hark: Yakma

Hasarat: Ziyanlar

Hasis: Değersiz

Hasr: İnancını kaybetme

Hasret: İştiyak, çok isteme arzu

Hatar: Güvensizlik

Hatar: Tehlike

Hatır-şikeste: Hatırı kırılmış

Hatm itmek: Sonlandırmak

Havas: Nitelikler

Havat: Ses, seda

Haver: Güneşin doğduğu yer

Havf-ı rıhlet: Ölüm korkusu

Havvās: Hisler

Hayl: Gürüh, cemaat

Hayy: Diri, Bütün varlığın hayat kaynağı, Allah

Ḥazākat: İhtisas kazanma, üstad olma

Hazef-pare: Çömlek kırıntısı, değersiz şey

Hazer etmek: Sakınmak, çekinmek

Hemm: Gam keder

Hemre: Öfke ile taşkınlık, ani bastıran yağmur, büyüleme

Hem-ser: Eş, denk

Her-ayine: Mutlaka, elbette

Heyeman: Şaşkınlık

Hez: Eğlence

Hıred: Akıl

Hırman: Nasipsizlik

Hırman: Nasipsizlik

Hırmen: Harman, yer

Hırz-ı can: Canın sığındığı yer

Hısal: Güzel huylar

Hısal: Hasletler, güzel huylar

Hısset: Cimrilik

Hicare: Taş

Hicare: Taş, kaya

Hikmet-amuz: Hikmet öğreten

Himyan: Kese, cep

Hirfet: İş, zannat

Hiş: Akraba

Hiz: Dalga

Hizlan: Zillet, sefalet

Hubset: Tutuk olmak

Huceste: Uğurlu, hayırlı, meymenetli

Hüdavend: Sahip, efendi

Hulle: Cennet elbisesi

Hullet: Gerçek dostluk

Hulud: Ebedilik, huld

Hulus: Kalp temizliği

Humret: Kırmızılık

Hur: Huri

Hurd olmak: Kırılmak, parçalanmak

Hurrem: Gönül açıcı, şen

Hursend: Doymuş, kanaatkâr

Husu: Allah'ın ululuğu karşısında boyun eğme

Huşe: Salkım, söğüt

Huşyar: Akıllı kimse

Huşyar: Akıllı uyanık olan

Huşyar: Aklı başında

Huẓẏ: Tevazu

Hümam: Himmeti çok olan

H^{v}ān: Sofra, sini

Isga: Kulak verme

Istıfa: Seçilmişlik, seçkinlik

Itlak: Salıvermek

Iztırar: Çaresizlik

İ'dal: Eşit

İb'ad: Kovma

İbdal: Bir şeyin yerine başka bir şey koyma

İclal: Ağırlama, ikram

İclal: Saygı gösterme

İclas: Oturtma

İdrak: Ulaşma, erişme

İfsad: Bozma

İhāta: Etrafını çevirme

İhmal: Zaman verme, sonraya bırakma

İhsas: Duyma, sezme

İhsas: Hissettirme

İḥsās: Sezme, duyma aşağı bak

İhtilat: Görüşme

İhtilat: Karıştırma

İhtilat: Temas etme

İhtiraz: Çekinme, sakınma

İhzar: Huzura getirmek, derpiş etmek

İkab: Eza, azap

İkāl: Ayak bağı

İkdam: Gayretle çalışmak

İktida': Birini örnek alıp ona uymak

İktiran etme: Akınlaşma, bir araya gelme

İktiran: Birleşme

İlhak: Helak etme, yok etme

İlhak: Helâk etme, yok etme, öldürme

İltihab: Alevlenme, parlama

İmsak: Cimrilik

İnba: Haber verme

İnha: Haber verme, ulaştırma

İrtika‘: Yükselme

İrtişa: Rüşvet alma

İrtiyaz: Nefsi terbiye etme

İrza: Hoşnut etme, razı etme

İrza: Hoşnut etme, râzı etme

İṣāl: Ulaştırma, eriştirme

İsar: İkram etme, ağırlama

İsar: Onurlandırma, ikram etme

İsba‘: Tamamlamak

İstical: Acele etme

İstid‘ā: Yalvararak isteme, arzuhal

İstidlal: Bir delile dayanarak hüküm verme

İstifa: Seçme, tercih etme, affını isteme

İstifsar: Arama, sorma, bilgi isteme

İstihkâm: Savunma amacıyla inşa edilen yer

İstihya: Utanma, hayâ etme

İstimsak: Nefsine hâkim olma

İstimsak: Tutunmak

İstinas: Yakınlaşma

İstinkar: Görmezden gelmek

İşrak: Parlatma, aydınlatma

İşrak: Şirk koşan

İştira: Satın alma

İ‘tāk: Azad etme, ıtlık

İtisam: Dinin emirlerine sıkı uymak

İvaz: Bedel, karşılık

İzābe: Eritmek

İ‘zaz: Hürmet etmek, ağırlamak

İzdiyad: Artma, çoğalma

Jeng: Pas, kir

Kabih: Çirkin, kötü

Kadd-i hamide: İki büklüm

Kāh: Köşk, kasır

Ka’il olmak: Razı olmak

Kail: Yetişkin

Kakımak: Öfkelenmek, azarlamak

Kali‘: Kökünden söken

Kami‘: Ezen, buyruk veren

Kandırmak: İkna etmek, inandırmak

Ḳa‘r: Bir şeyin en dibi

Karih: Beğenilmeyen

Karin: Arkadaş, insana yakın olan bir şeytan

Kasaratü’l-tarf: Cennetin güzel kızı

Katir: Cimri, eli sıkı

Kayh: İrin, iltihap

Kaza-yı bedid: Görünür kaza

Kec: Çarpık, eğri

Kef: Elin iç kısmı, avuç

Kehfü’l-eman: Sığınılacak yer, melce

Ker: Sağır

Kerih: Çirkin, iğrenç

Kes: Kişi

Kesegen: Fare

Kesel: Uyuşukluk

Keşākeş: Çekişme, mücadele

Ketm etmek: Saklamak, gizlemek

Keyd: Oyun hile

Keẓm-i ġayz: Öfkesini yenme

Kıllet: Azlık

Kıtal: Boğazlama, öldürme

Kirm: Ağaç kurdu

Kisvet: Elbise

Kiştzar: Ekin tarlası

Kubh: Çirkinlik

Kubur: Kabirler

Kufl: Demir

Kura: Köy, karye

Kurre: Aydındılk, parlaklık

Kuttal: Çok kan döken

Kuud: Namazın oturarak kılınan kısmı, oturma

Kuvve-yi sami‘a: Duyma yetisi

Kühen: Eski zaman

Kühl: Sürme

Külale: Kıvırcık saç

Künh: Bir şeyin aslı, gerçeği

Kürbet: Sıkıntı, keder

Küşade: Açık

Küşti: Güreş

Kûşe-nişin: Bir köşeye çekilmiş, insanlardan uzaklaşmış, münzevî

Kûze: İpek, pamuk

Labe: Yalvarma

Labüd: Mutlaka, zaruri

Laġv: Boş söz

Laht: Bir şeyin parçası

Lahuti: İlahi

Lat: Putlardan birinin adı

Lā-yefnā:tükenmez, sonsuz

Lā-yemut: Ölümsüz, ebedi

Lā-yezal: Zeval bulmaz, ebedi

Layuhsa: Çok, hesapsız

Leheb: Ateşin alevi

Le‘im: Alçak, mayası bozuk, kötü

Lem yuled: O (Allah) doğrulmadı

Lerzan: Titreyen

Levm: Zemmetme, aşağılama

Levs: Kir, pas

Levs: Yara, cerahat

Lika: Kavuşma

Liva: Osmanlı sancağı

Maad: Dönüş, avdet yeri

Ma‘ber: Geçilecek yer, köprü

Maġbun: Kandırılmış, şaşkın

Mahafil: Mahfiller, meclisler

Mahlûl: Çözülmüş, sonlanmış

Mahza: Yalnızca

Makar: Durulan, karar kılınan yer

Makdur: Elden gelen güç, kuvvet, Allah'ın takdir ettiği

Makhur: Yenilgiye uğramış

Makrun: Ulaşmış

Māndegan: Yolda kalmışlar

Marzi: Hoşa giden, beğenilen

Masiyet: Asilik, günahlar

Masruf: Sarf edilmiş, harcanmış

Matrud: Kovulmuş

Mavera: Görülen âlemin ötesi

Mayub: Hatalı, kabahatli

Mazca': Kabir, mezar

Mazik: Darlık

Meab: Dönülecek yer

Mecdāt: Ödül

Mechud: Çalışma, gayret

Mecîd: Yüceliğine ve büyüklüğüne erişilemeyen, Allah

Mecla: Yer, zuhur ve tecellî yeri, tecellîgâh

Medlul: İşaret edilen, gösterilen

Mefhar: Övünme sebebi

Mefsuh: Dökülüp akıtılmış olan

Meham: Düşündürücü şeyler

Mehbıt: İnecek yer, iniş yeri

Mehcur: Uzaklaşmış

Mehin: Değersiz, hor, hakir

Mehlek: Ölüme sebep olan şey

Mehter ü kihter: Büyük küçük

Mehveş: Yüzü aya benzeyen güzel

Mekare: Binek hayvanlar

Mekarim: Beğenilmiş davranışlar, cömertlikler

Mektub: Yazılmış

Melahi: Oyunlar, eğlenceler

Melalet: Bıkma, usanma

Melâmet: Ayıplama, kınama

Melāz: Sığınacakyer, melce

Melca: Koruyucu

Melce: Sığıncak yer

Memlu: Dolu, dolmuş

Menahi: Yasaklar, menhiyat

Menhec: Geniş, işlek yol

Meni: Böbürlenme

Mennā: Def edici, önleyici şey

Meraret: Acılık

Merdüm: Adam, insan

Mergub: İstenilen arzu edilen şey

Merid: Direnen, başkaldıran

Merk: Ölüm

Merkad: Uyku yeri, mezar

Mervarid: İnci

Merzuk: Rızıklanmış

Mesbuk: Daha önce geçmiş

Meskenet: Yoksulluk, miskinlik

Mestur: Gizli, saklı

Mesture: Örtülü, iffetli kadın

Meş‘al-efruz: Meşale yakan

Meşam: Burun

Meşib: Saç sakalın beyazlaması

Meşy: Yürüme

Metta: Hz: Yunus’un annesinin adı

Mevrid: Bir kimsenin ulaştığı yer

Meyan: Ara

Mezak: Tat alma

Mezere: Bozulmuş

Mezru: Tohum ekilmiş

Mı‘zak: Çapa

Midad: Mürekkep

Midfa‘: İtmeye yarayan alet

Mihal: Kuvvet, azap

Mihan: Mihnetler

Minkar: Gaga

Miş: Koyun

Mu‘ādat: Düşmanlık

Muahhar: Ertelenmiş

Muārız: Birine ya da bir fikre karşı olan

Muarra: Çıplak, temiz

Mu-be-mu: Tek tek, birer birer

Mufahham: Seygıya değer, kerem ve itibar sahibi

Mufarakat: Ayrılma, ayrılık

Mufavvaz: Adanmış

Muharrem: Yasak edilmiş

Muhsin: İyilik eden

Muhtelit: Karışmış

Mukteda: Örnek alınan

Mukteza: Gerek, icap

Muradat: Ulaşılmak istenenler istekler

Murafakat: Yol arkadaşlığı

Muris: Miras bırakan

Musaddak: Doğrulanmış

Musalli: Beş vakit namaz kılan

Musaraat: Güreş tutma, pehlivanlık

Musil-i peyam: Haber ulaştıran

Muş: Fare

Mutaf: Tavaf edilen yer

Muttasıf: Bir sıfatla sıfatlanmış

Muvālat: Dostluk

Muvasalat: Bir yere varma, ulaşma

Mübdi: Başlatan, ortaya çıkaran

Mücab: Duası kabul edilmiş

Mücaveret: Bir tekke, türbe veya mâbet yakınındaki bir yerde, bilhassa Mekke ve Medîne'de kendini ibâdete vermek sûretiyle dünyâdan elini eteğini çekme, uzlete çekilme

Mücteba': Seçilmiş

Müdava: Tedavi etmek

Müdavemet: Ara vermeden çalışma

Müdebbir: İşin sonunu düşünen, tedbirli

Müdrek: Erişilmiş

Müesses: Kurulu, tesis edilmiş

Müfarakat: Ayrılık

Müheymin: Koruyucu

Mühtedi: Hidayete eren

Mükteda‘: Fikir ve davranışlarıyla örnek alınan

Mülhak: Bi yere katılmış eklenmiş

Mülhak: Bir bütüne sonradan katılma

Münfik: İnfak eden

Münkariz: Adı sanı kalmamış, yok olmuş

Münzi-i kuran: Kuranı indiren, Allah

Mürgān: Kuşlar

Mürteşi: Rüşvet alan

Mürur: Geçme

Mürur: Geçme, geçiş

Müryr: Geçme, geçiş

Müsellem: Herkes tarafından kabul edilmiş

Müstacel: Acele

Müsteān: Kendisinden yardım istenen, Allah

Müstecab: Olumlu görülen, kabul edilen

Müstekreh: İğrenilecek şey

Müstemend: Gamlı

Müstemend: Gamlı, kederli

Müstetab: Hoşa giden, istenen

Müşikaf: Bir meselede kılı kırk yaran, araştıran

Müşrikin: Müşrikler

Müşt: Yumruk

Müştak: Özleyen, hasret çeken

Müzāhim: Sıkıntı veren, önünde kimsenin duramadığı

Nagah: Vakitsizce, aniden

Naim: Taze, kemiksiz sebze

Naka: Dişi deve

Nakl: Anlatı

Nakmet: Ceza

Nakmet: Ceza, intikam

Naḳz: Bozma, çözme

Namā: Nimet

Nasb: Bir kimseyi bir hizmete geçirme, tayin etme

Nasır: Yardımcı

Nasranî: Hristiyan, İsevî

Nasutî: İnsanlıkla ilgili

Neberd: Cenk

Necah: Kurtuluşa erme

Nekal: İşkence, ceza

Nerm: Yumuşak

Nesak: Yol, taz, uslup

Nesic: Dokuma

Nesk: Bir kelamı başkasına atfetmek

Nevāl: Talih, kısmet

Neyyir: Parlak, nurlu

Nigehdar: Bekçi, gözcü

Nigu: İyi hoş güzel

Nigu-kar: İyilik eden

Nihad: Yaradılış

Nihad: Yaradılış, huy

Nihüft: Gizli, saklı

Nijad: Soy, nesil

Nik: İyi

Nikbet: Uğrusuzluk, felaket

Nikbet: Uğursuzluk

Nikbet: Uğursuzluk, talihsizlik

Nikradam: Kapıyı sıkı kapayan, Hz. Ömer için batılı hakkı ayırmada, Müslümanlar arasında çıkan fikir ayrılıklarını bastırmadaki üstünlüğü nedeniyle denmiştir:

Nişin: Oturan

Nukl-i huşk: Kuruyemiş

Nuşin: Talı

Nükûl: Geri çekilmek, tereddüt

Nüvişte: Yazılmış

Onmak: Düzelmek, feyiz ve bereket bulmak

Ögürmek: Yüksek sesle bağırmak

Payan: Son

Payimal: Ayaklar altına alınmış, perişan edilmiş

Pelid: Pis, murdar alçak kişi

Pesendide: Beğenilmiş

Peyam: Haber

Peyrev: Tabi olan, takib eden

Peyveste: Ulaşma, erişme

Pişe: Meslek, iş, huy

Piyaz: Soğan

Puşide: Örtülü

Püşte: Yığın, tepe

Ra'd: Gök gürlemesi

Raayyun: Aşikâr olma

Ragif: Yufka, pide

Rahik-i mahtum: Mühürlü şarap: Dünyada iyi ve güzel işler yapanlara cennette yapılacak ikramlar için söylenmiştir.

Rahil: Göçme

Rahil: Göçme, göç

Rā‘i: Gören

Rakip: Binen, binici

Rami: Ok atan, atıcı

Raz-dan: Sırrı bilen, dost

Raz-dar: Sır tutan

Ref’et: Merhamet, acıma

Refet: Merhamet

Ref‘-i savt: Ses yükseltme

Reg-i inad: İnat damarı

Reha: Kurtulma

Reha: Kurtulma

Rehbet: Korku

Reh-zen: Yol kesen, haydut

Remide: Korku

Resan: Ulaştıran, getiren

Resîde: Erişmiş, vasıl olmuş

Resis: Sabit

Reste: Kurtulmuş

Revan: Ruh

Revan: Ruh, can

Reviş: Tarz, üslup, yürüyüş

Reyb: Şüphe

Rıfk: Yumuşak davranma

Rıhlet: Göç, ölüm

Ribat-ı köhne: Dünya

Riş: Sakal

Riyazet: Az yeme içme, ahlakı güzelleştirme

Rize: Kırıntı, döküntü

Rude: Bağırsak

Ruhsare: Yanak, yüz

Ruze-dar: Oruçlu

Ruz-ı nüşur: Mahşer günü

Ruz-ı şumar: Hesap günü

Ruzi: Günlük geçim

Rüşd ü sedad: Akıl

Sabur: Çok sabreden

Sadd: Geri döndürmek

Sadid: İrin

Sahat: Rahatsız hissetmek

Saht: Sert, katı

Sā‘i: Çalışan, gayret eden

Sakaleyn: İnsanlar ve cinler

Sakar: Cehennem

Sakıt: Düşmüş

Salar: Baş, komutan

Salâvat: Namazlar

Saman: Zenginlik servet

Samem: Sağırlık

Samin: İşitenler

Samt: Suskunluk

Savab: Doğruluk

Savma‘a: Uzlete girilen yer

Saykal: Cila

Sayt: İyi ses, nam, şöhret

Sebkat: Geçme, önde olma

Sebt eylemek: Yazmak kaydetmek

Sefahat: Ahmaklık

Sefid: Beyaz

Seha: Cömertlik

Seḫā: Cömertlik

Sehi: Doğru, düz

Sehv: Hata

Selil: Semere

Sell-i seyf: Kılıç çekmek

Semend: Hızlı at

Ser-baz: Yiğit, korkusuz

Serd: Soğuk

Serd: Soğuk, düşüncelerini söylemek

Sere-merd: Akıllı

Ser-füru: Baş eğmek, itaat etmek

Ser-gerdān: Şaşkın, perişan

Serir: Taht

Serma: Soğuk

Sermedi: Sonsuz, baki

Ser-nigun: Baş aşağı

Sevad-ı azam: Kamil insan

Sıdak: Evlilikte eşe verilen nihah parası

Sıfrü'l-yed: Eli boş

Sınv: Kardeş

Sıyanet: Koruma, muhafaza

Simat: Sofra, yemek

Sinc: Zindan

Sirac: Kandil

Sirac: Mum, ısık

Sirişte: Yoğrulmuş, mayasına katılmış

Sitiz: Kavga

Suy: Yön taraf

Su-be-su: Her taraf, taraf taraf

Suffa: Avlu, sofa

Sul: Omurga, zürriyet, nesil

Süraḫ: Delik

Sûd: Fayda

Şabb: Genç delikanlı

Şafi: Şifa veren, iyileştiren

Şah: Dal

Şahsar: Dallı budaklı ağaç

Şāri‘: Şerîat koymuş olan (Allah ve Hz. Muhammed için kullanılır)

Şeamet: Uğursuzluk

Şeb‘an: Karnı doymuş, tok

Şeka: Rezillik

Şems-i serma: Kış güneşi

Şeş-per: Gürz, topuz

Şetm eylemek: Küfretmek

Şevher: Koca, eş

Şevket: Ululuk

Şeyb: İhtiyarlama, kocama

Şık: Bir şeyin yarısı

Şikaf: Yarık

Şikem: Karın

Şikem-i hut: Balık karnı

Şir: Süt

Şitab: Çabuk, acele

Şiven: Matem, yas

Şiyem: Huy

Şuhut: Gözle görme

Şu‘ūn: Hadiseler, işler

Şüküfte: Açılmış

Şüru‘ iylemek: Başlamak

Taab: Sıkıntı, yorgunluk

Ta‘ab: Yorgunluk

Ta’ab: Yorgunluk

Ta‘ām: Yemek

Taayyün: Meydana çıkarma, aşikâr olma

Tabe: Medine

Tahalluk: Ahlaklanma, huy edinme

Taharri: Arama, araştırma

Tahatti: Saldırma, hücum etme

Tahur: Çok temiz

Tahur: Çok temiz olup başkasını temizleyen

Taib: Yorgun, bitkin

Tāli‘: Doğan, tulu eden

Taliḥ: Kötü, faydasız

Taliḥ: Kötü, lanetlenmiş

Tar: Karanlık

Tarab-nak: Sevinçli, neşeli

Tārem: Kubbe

Tarh eylemek: Koymak, düzenlemek

Tasmim: Kesin olarak karar verme

Tayanmak: Kaymak, sürçmek

Tayeran: Uçma, uçuş

Ta‘yir: Günahı yüze vurarak utandırma

Teabbüd: Kulluk etme

Te‘ayunat: Aşikâr olma, ayrı bireyler

Tebah: Yıkılmış, mahv olmuş

Tebcil: Ululama, saygı gösterme

Tecennüb: Çekinme

Te’ehhüp: Hazırlanmak

Teenni: İhtiyatlı davranma

Tefevvuk: Üstün olma

Tehalüf: Zıt, aykırı olma

Telbis: Ayıbını gizleme

Telbis: Oyun, hile

Telh: Acı

Tennÿr: Ocak, fırın

Tenzìl: Aşağı indirme, gökten indirilen, kuran

Terakkuk: Merhamete gelme, acıma

Terkim: Saygı gösterme

Teshil: Kolaylaştırma

Tesnim: Cennetteki ırmak adı

Tevabi: Biri ile berâber bulunan, ona tâbi olan, maiyet

Tevakku‘: Bekleme, umma, ümit etme

Tevassül: Kavuşma

Tevbih: Azarlama, paylama

Tevellā: Dost olma

Tevessül: Başvurma, sarılma

Tevkir: İhtimam gösterme

Teymim: Karar verme

Tezellül: Kendini alçak tutmak

Timar: Tedavi etme

Tìz-i raḫş: Hızlı ve göz alıcı at

Tuba: Saadet, iyilik

Tuğyan: Serkeşlik, isyan

Tuhrullāh: Temizlik

Turfa: Görülmemiş, nadir

Tuşe-i rah: Yol azığı

Tünd-huy: Sert mizaçlı

Tüvana: Güçlü, kuvvetli

Tüvanger: Güçlü, zengin

Tûl-i emel: Sonu gelmez arzu

Ubur etmek: Geçmek

Udul: Yoldan çıkma

Ukubet: Ceza

Ukûk: Ana babaya karşı gelme

Ulû’l-ebsar: Basiret sahipleri

Undurmak: Saldırmak, yağma etmek

Urmak: Baskın yapıp yağmalamak

Urmak: Belli bir sesi yüksek çıkarmak

Urvetü'l-vuska: Tutunacak en sağlam el, İslam

'Usat: Asiler

Ücur: Ecirler

Üstüvar: Sağlam, dayanıklı

Üştür: Deve

Üşürtmek: Saldırtmak

Vafir: Çok, bol

Vaga: Cenk, savaş

Vahib: Veren, bağışlayan

Vahşet: Yalnızlık

Vaid: Birini cehennem azabıyla korkutma

Vakt-i zeval: Öğlen

Vassaf: Özellikleri anlatan

Vatar: İhtiyaç, hacet, iş

Veci: Acı

Vedit: Emanet

Vefi: Vefalı

Vefk: Uygunluk

Vehel: Kuruntu

Vehhāb: Çok bağışlayan, çok veren

Veleh: Şaşkınlık

Verā: Bütün yaratılmış olan, kâinat

Verd: Aslan

Verz: İş

Vesvas: Şeytan

Visvas: Şeytanın akla soktuğu şeyler

Vukup: Yanma, tutuşma

Vusul bulmak: Erişmek, ulaşmak, gelmek, vâsıl olmak

Vüḥş u sibā‘: Yırtıcı hayvanlar

Yalınlandırmak: Alevlenmek

Yar-ı gār: Mağara arkadaşı

Yarlıgamak: Suç bağışlamak, mağfiret etmek

Yarlık: Bağış, lütuf

Yek-bar: Bir kere

Yesrib: Medine'nin önceki ismi

Yevm-i asir: Kıyamet günü

Yevm-i tenad: Kıyamet günü

Yümn: Bereket, uğur

Ża‘f: Zayıflık, halsizlik

Zahib: Giden, bir düşünceye uyan

Zahir: Yardım eden, destekleyen

Zaîr: Ziyaret eden

Zalam: Karanlık

Zaleme: Zalimeler

Zecr: Men etmek, kovma

Zefir: Nefes verme

Zegab: Kuş yavrusunun üstünde olan sarı tüyler

Zelilan: Aşağılananlar

Zellat: Hatalar, yanılmalar

Zeval: Yok olma, bozulma

Zi'n-nureyn: İki nur sahibi. Hz. Osman için Peygamber'in iki kızıyla evlenmiş olması nedeniyle denmiştir.

Zişt: Çirkin

Żu: Işık

Zulle: Gölge eden bulut

Zü’l-minen: Minnetler sahibi

Zünüb: Günahlar

Züvvar: Ziyaretçiler

EK C

TIPKI BASIM

Bu kısımda metin okumasına kaynaklık eden Süleymaniye Küt. Reşid Efendi'de No.: 137.001'de kayıtlı olan nüshanın tıpkı basımı mevcuttur. Bu nüshanın ardından Ali Emiri nüshasının zahriye, 1b varağı ve hatime kısmı da örnek olması açısından eklenmiştir.

MİLLET GENEL KÜTÜPHANESİ
KISIM : Resid Ef.
ESKİ KAYIT : 137
YENİ KAYIT No.
TASNİF No.

مرحوم کفوی حیدرزاده افندینک روضة العباد نام حدیث اربعین کتابیدر

۱۲۷

مودع الاه عنه اکرم العصر

لبرا ریلد کلی عفی

مجموعه مرحوم کفوی حیدرزاده افندیکدر

شرح حدیث اربعین روضة العباد کفوی حیدرزاده

رساله حلیة الرجال مرحوم عالی افندی

شرح نظیره قصیده امالی یروح النفوس

کفوی زاده قبضی افندی مرحوم کفوی

زاده قبضی افندینک حمد حقنده رساله

وقصیده حمدیه ایله سعد ونحسی بیاننده

رساله لقمه کونلریتک سعد ونحسی بیاننده

عبد الغنی رساله سی یدی ایله سعد

وممتزج ونحسی حقنده منظومه

نفایح بیاننده سالجی بیک منظوم

مکتوبی ودیبرازن منظوم

مکتوبی والی مرحومک

منظوم مکتوبی السنده

مجلده موجود در

۱۲۷

لهذا العصر الاحاکلنا
عمار مراکی کلسی
لطف السی لطفونی ۱۲۲۷
د ۱۷

ام الطائف الهیه دن عدا ولنمشدر
اولوب بحلات لطیفه نک مخزی لطف الهیه رسیدر
اولمشدر

هذا کتاب روضة العباد نظم ایلیه قیودن اول ازاد

بسم الله الرحمن الرحیم

ابتدای کلام پاک الله سطر ایلیه بسم الله اولدی ایله نگاه
بو سطره در کلید مخزن جان فاتح مشکلات هر دو جهان
کلمانک بوره حیدر الحق اهل علمک فتوحیدر مطلق
مرد دانا یه نور ساطعدر دیو اولانه شهاب لامعدر
لوحه خاطر نده قلمی کشی بازدی ایله نقوش جان بخشی
مژده اولسون بهزار اول مرده سکه یه قازدی سنک بر مرده
ایتمکه نفس ایله جهاد مدام سیف قاطع تیر سکه بو کلام
اولدی شهر تله بو کلام مبین علم سرفراز دین مبین
حرفاری اولدی جیش رحمانی منهزم ابتدی جند شیطانی
باق بو مرآت پر صفا یه عیان کورینور آنده صورت رحمان
عرضه در بو نظم بالاتر صورتا مسک رومیه بکزر
ظاهرا حرفلرینه سرتاسر ایلمک کرتز اکتیله نظر
کله بکزر که اوله بر دسته بر نهال اولوزره ایده رسته

اولدی بو سطر ساطع الانوار فلک علمه نجم کیسودار
پاک ایلر بو نظم دلکش و خوب ساحه قلبی بنه کیم جاروب
بو در رهادی اولوالالباب مشعل کاربان راه صواب
نظم ایله بو سطر زیبا یه بکزمز نهال رعنا یه
لوحش الله نه نخل زیبادر غیرت سرو رشک طوبادر
صالدی بو سرو سایه هر سوده اولدی خلق سایه سنده آسوده
حق بو در روضه هدایتدر کلشن فضل و باغ رحمتدر
فوشی عرش شرفدن غلبدر نشری مسک جنتدن اطیبدر
صحن خلد برینه دخل ایلر سدرة منتهای نخلی کیر
حرف بادر اکه مرتضع باب یتسه الله فتح هذا الباب
سمن سعدی سیان ایدر اشعار سرسا لکده دائما یرسی وار
دخر سینده کی اودندانه خار چیک اولدی چشم نادانه
ماوا روب صحن کلشنه کیره مز بلکه هرکیز قراسنه ایره مز
محض فیضدن ابتدر رب معین میمنی شنه کانه ماء معین
ظلمت جهلی جهد ایدوب کچه کور کل بو آب حیاتدن ایچه کور
لفظة الله کل شئ یعتدر الفی کلمن حقیقت در
ساکه بو در در تیر آکوکل عارفه چونکه کافیدر برکل

حاکی پر غنچه در کمه پسته دهان — کشف سر ابتدی بو رمزی دوین
لفظ رحمان در اسم رب جلیل — کوره فی الف ولامی چشم علیل
لامیدر نخل لطف ربانی — راسنی برگ نهال رحمانی
حا سیدر عنبر شکه سن اکه بوی — غنچهٔ لاله زار رحمت حق
خانهٔ نونی حوض کوثر در — یا اکا کاسهٔ مجوهر در
نقطه اسیدر اولور سه معلومک — که ختام رحیق مختومک
حرف یای کزین اهل قبول — دالدر یاسمین قدرته اول
قنده بکزر بو باغه باغ ارم — کرایرم دیر یسک اکه هر دم
یوری وار موفت یولنه روان — سر بسر کل بو باغی قیل سیران

حمد و توحید رب عالم در

سوز که اولمایه انده حمد خدا — روح سز قالبه دوز مثلا
سوی مشکور اولور مر براحدک — اتمه شکر نعمتین حمدک
حمد و شکر ایدر حقک مکلمی — سوز کلن نه ویرن رونق
شکر ایله صفا بولور ارواح — ذکری ایله صفا بولور اشباح
فله الحمد قبل کل مقال — ولله الشکر فی جمیع الحال
منت اول شاهه در که یوق بدل — مخزن حکمت ابتدی جانو دل
اول اولدر که ابتدا سی یوق — آخر اولدر که انتهاسی یوق

کنز

کنز مخفیدی ذات پنهانی — کندو بیلوردی بیلدوکن آنی
ابتدی ذاتی بلمه سین مقصود — تا که معروف اولوب اولهٔ معبود
ایلدی ذات یعنی سبحانی — کاوله کامل وجود عرفانی
کنج مخفی سن ایلدی اظهار — ممکناته اوکنجی ابتدی نثار
ایکه حرفیله بی عدد اشیا — اولدی بر دمده بوغیکن پیدا
ایلیوب جود و لطفنی اکمل — ابتدی انسانی جمله دن افضل
کیمین منبع جلال ابتدی — کیمین مظهر جمال ابتدی
کیمین قیلدی عالمه خوشی را — کیمین ایلدی سخن آرا
کیمنه عشقنی ایدوب همدم — لطفن ابتدی انکله هم باهم
بعضی سینه دفر غنا ویردی — بعضه فقر یله فنا ویردی
عمرنی بعضی سینک ابتدی دراز — عیشنی کیمینک ایلدی آز
کیمینک سیرین ابتدی زیر زمین — کیمنک مسکن سپهر برین
بعضی سن صورمازمین ایلر — معتده قدرنی متین ایلر
کیمن ایلر سزای کشف حجاب — کیمین مستحق زجر و عتاب
بیچه سی افتاده همسر ایکن — سوز ارسی سلسبیل و کوثر ایکن
زره کیبی حقیر و ابکم ایدر — چرعه نوش بایمال عالم ایدر
کاه اولور برکدایی شاه ایلر — کاه اولور شاهی خاکراه ایلر

اختلافات نوع انسانی — صنعه بیهوده در صقعین آنی
هر بریسی بر اسمه مظهر در — بی تردد اکه مستخدر در
زره بجه زره ایلسه حرکت — وار در سر آنده لاجرم حکمت
ایکی عالمده اول حکیم خدا — قدری هر شیئ حکمت اوزره بنا
برور قدر کتاب صنعته پاک — صفحه خاک ولوحه افلاک
کوکی رفع ایلدی بغیر عمد — یرینی بسط ایلدی قدر طاغی وتد
کهکشانه وحدتینه حجت نام — مهر ومه ایکی شاهد خوش نام
دیده عبرتی آچ ایله نگاه — بونه حکمتدر تعالی الله
که محیط ایلدی نه افلاکی — هر بری اوزره قابلدر خاکی
خاکدن خلق ایلدی انسانی — بر آوج خاک ایکن کورک آنی
قدری عال ورتبه سی ارفع — ساحه قلبی جمله دن اوسع
ظاهر اولماغه ساکه صدق مقال — دیکله کیم دیدی ایزد متعال
جامع اولمز بنم کما لاتم — کرک ارضم کرک سما وانم
مومینک قلبی در ول واسع — اودر انجق کمالی جامع
مرغ دل اوجه اوج وصفنه کر — پر وبال کیدوب قالور بی فر
ممتنعدر که ممکن ایده اکا — طاعت واجب الوجودی ادا
ماعبدناک دیمدیمی نبی — فخر عالم محمد عربی

نعت

نعت خاص انک وجود قدم — ماسوا وصفیدر حادث وعدم
عبرتیله نظر اولنسه اکر — صور ممکنانه سر تاسر
کویا بخده نقش زائلدر — یعنی کیم بی بقا هبا کلدر
بر بحر در بو سرکه قعری عمیق — کشتی دل اولور بو بیده غریق
هر دم اولور بو عرصه ده ارجان — بجه تن کشته بجه سر غلطان
دکه غواص اولجه یه طالع مز — در مقصودی سهلله آله مز
مدد اولمه مکر که مولادن — عون ولطف اولمه رب اعلادن
بو معمای اول کس ایلر حل — فتح ایده اکه رب عزوجل
جاندن اخفی دیرسم مسلمدر — کوندن اجلی دیرسم مسلمدر
کرچه بولدی صفای ایله ظهور — ایلمز کنه ذاتی قلبه خطور
ایده مز کمه درک کنه وجود — قنده محدود وقنده نامحدود
ماهو الحق نهایت ادراک — دکل الا که عجز عن الادراک
دیکله بو سوزی کیم حقیقتدر — بو طریقک مآلی حیرتدر
دیدی تحقیق اول اشرف سالک — ماعرفناک حق معرفتک

قصیده

سبحانک من تحیر فی درکه الوری — قد یدرک العوالم طرا ولا دری
سلطان بی معارض ودیان بی نظیر — وهاب بی مزاحم وفعال مایشا

قیوم لایزال و قدیم بلا زوال — حی ولایموت باقی بلا فنا

آتش زن چراغ طرب خانه زمین — مشعل فروز انجمن انجم سما

اول بی ذوالجمال و کثیر النوال — ایزد جلال طاقه بهر کمند را

دوشب جباله قطره باران رحمتی — هر سنگ پاره لاله در کان بها

ابر سیه بران بر شهر زار نقمتی — بیدی بجا ز دیر و کسک اکه بولهب اطفا

عزت الیله بر کسی تاج سر الیله — دست حوادث الیلهم آز خاک پا

قهر یله صال بر کسی خاک رز الله — دیر مزاج فلک هیچ او دو شکنه دست ارتقا

قالدی یر یورنده دلا ظلمت ضلال — چون طالع اولدی امر الیله نیر هدا

شرح جمال قدرتنه قادر اولمیز — هموار اولایکه جهان خلقی بر یکا

ای کوستردن جمالنی اهل عبادته — رؤیت کیشی اوزره کیدر ازایدا

انت الذی تفردت الکل بالوجود — والوهم من قصوره سماک بالسوی

گرچه کتاب قدرتکه نقطه در زمین — بر الدر بعینه بوطارم دوتا

خورشید آسمانکه فروغیله پر زمین — مهر جمالکه کوره دهر فی المثل سرها

کلکر بتوده صفحه اصماجمن مثال — بر قطره آب افتک ایرسه اکر اکا

ایتمز احاطه اصفکه وصف ذی الکمال — ایرمز شئون ذاتکه فکر اولی النهی

ذاکر سنی محافل کلشنده بلبلان — حامد سکه بطن حمنده قمو کیا

وار هر کوکلده جذبه عشقکله بر اثر — وار شوق وصلتک ایله هر سرده برجوا

معینده سا که در قمو شیک توحیدی — وار کیمنک اکرچه تو لیسی صورتا

ایر کور نوله مقصده هر کس طریقی — سنسن قمو یه چونکه حقیقتده رهنما

طوبای سنسن ایلیجی رونق بهشت — سنسن قلیجی سدره یه رفعله منتها

کل نکهتی سنسن ایدن عنبرین سرشت — سنسن دم غزاله ویرن بوی جانفزا

سنسن ایدیجی قامت شمشادی معتدل — سنسن جمنده سروه ویرن قد دلربا

سنسن درون لاله یه داغ هوا اورن — مانند داغ سینه عشاق پر بلا

هر قطره صوده صورت زیبا ایدوب رقم — ایلرسن آنی حور صفت هم پری لقا

سنسن بنفشه زاره رخ دلبر قیلین — دل ایلیه کلشن و باغ ترح روا

لطف جمال و قدر جلالکه نمونه کی — ذوق بهشله الم شدت لقا

سنسن کمال مغفرت و لطف نایله — بوشنده خلیه و بخشنده عطا

ایکی جهانده قدسن جنابکدر پناه — ایلرلر اکه اسفل اعلاده انتما

کلدی قپوکه یوز سوره یوفیضی فقیر — اسرار نصاب رحمتک ای دایم العطا

روز شمار ایله حساب اکا یسر — عفو ایت شرور فعلنی قیل خیر یله جزا

نار جحا لیله یکون جکه رچون عذاب — جوسیله ایتمه یارین از شرمه مبتلا

ایر کور سلامتیله ازی دار السلام مکه — یعنی که قیل مکاید شیطاندن رها

عرض حاجات عبد پر غمدر

ای نکارنده صحیفه خاک — نقش بند جوایدر افلاک

چمن آرای بوستان وجود — هوی الکون وجه موجود
مشعل افروز مجلس کلشن — سینه عندلیب سوز افکن
افریننده ء زمان ومکان — روزی بخشای اهل هر دو جهان
بن اوبرکم که اوله حار تباه — روز کار قضا یله ناگاه
دور اوله دوحه سندی اول مهجور — دوشه خاک مذلته اوله حور
باغ عمرم خزانه یاقلشدی — خاک اولاجق زمانه یقلشدی
نم جود کله ایله تازه بهار — فیل وجودم درختنی پربار
بنم اول مورچه ضعیف وعلیل — الکشم کردنومی بر تعلیل
انی کیم آلمدی انی اوتل — نه زمین ونه آسمان نه جبل
اول آغریوک بو بنومه هر بار — لطفیله قبل حفیف ای غفار
زیر بار ایلمه بو جانو تنی — دستگیر اول قومه ایقده بنی
جانه بویولده فضلکه یارایت — راه عشقکده هم سبکبار ایت
قبل قضای طلبده کوه وقار — ویر قضایه رضا باکه هر بار
بنم اول دردمه همدم — غمه همزاد وغصه یه توأم
بارغم قدم ایندی همچو کمان — جانومه کجدی ناوک هجران
دوکنوب طشله اکوب بو قاره کونم — یریدر کومکوک ایلسم بدنم
که خدایا بنم کبی بدکار — الکلم عالم ایچره بردخروار

معصیت جازی در دناک ایندی — زهر قاتل کبی هلاک ایندی
هر کون آه ایلسم غمیله هزار — نوله کیم بنجه بیک کناهم وار
اولیوب بی روبنی هر کاه — بنجه بولسه لیق اتمشم ای واه
علم یوق ول حقوق آمالم — نلرایندی باکه کور اهمالم
داخل اولدقجه مسجده هر بار — کیرورایچومه فکر ناهموار
اقتدا ایتدل امامه اکر — اویرا اولاشرا که شیطانلر
هردم ایلرنمازمه ابطال — بیهده فکریله خیال محال
کاینات ک بناهی سن یارب — جمله نک پادشاهی سن یارب
فضلکه حد وغایت اولمز یوق — رحمتوکه نهایت اولمز یوق
فیضکه لایق ایله جانو دلم — هم رضاکه موافق ایت عملم
یالکوز جازی تنده حبس ایتمه — لطفکله مونس ایت غریبمه
بریره عقل وفکری جمع ایله — ایکیلک پرده سینی رفع ایله
سبب رحمت ایله عصیانم — نار جحلله یانمسون قانم
باقمه اکسکلکومه ای علام — لطف عامکله ایله رحمت عام
نقل ایدوب بیزه دیدر چونکه نبی — وانا عند ظن عبدی بی
ضمنم اولدرکه رحمت ایله سن — خوان احسانکله طویله بسن
کسه امیدینی دلوجانک — رحمتک بزکر درر کانک

قطره سی ایرسه غربه و شرقه — دفعه ویره جمله سن غرقه
نه کیم اولور کمال احساندن — کتسه بر قطره بحر عماندن
نور وحدتله ایله قلبی طلو — دیه بین لا آله الا هو
چشم کج بینه ویر صفا و جلا — برکسه اکر باقمسون اصلا
زینت دهره ایلمه مائل — عقلمی زائل ایتمه والحاصل
ویرمه جانه طبیعت ایچره قرار — رب خلصنی من عذاب النار
ختمی ایله دین احمد ایله — حشر قیل امت محمد ایله
قیل بنی پی رو بنی هر کاه — مدحت ذاتن ایله توشه راه

ذکر نعت حبیب اکرم در

حکمت آموز مکتب عرفان — خواجه خلق و منزل قرآن
صاحب الوحی مهبط جبریل — صادق الوعد و مورد تنزیل
زبدهٔ زمرهٔ بنی آدم — رحمة المستعان العالم
مطلع مهر ستر کن فیکون — روشنای دیدهٔ کردون
سید الاتقیا نبی تقی — سند الاصفیا نقیب نقی
فخر عالم محمد و محمود — حامد و احمد و حبیب و ودود
مصطفی مجتبی رسول خدا — مقتدا مهتدی طبیب وری
اجود الخلق رحمة مهدات — اکرم الناس و اخذ الصدقات

سر

ستر یاسین و مقصد طاها — واقف رمز نص ما اوحی
اولدی محبوب خاصی معبودک — مایه سیدر جمیع موجودک
آسمان رسالتک مهیدر — بارکاه نبوتک شهیدر
کیدی اکینه خلعت لولاک — خاکه راهن ایدندی تاج افلاک
عالمی حق یرندی ادم ایچون — ادمی ایندی فخر عالم ایچون
ارز مرات ایدندی ذاتینه — مظهر ایتدی قمو صفاتینه
ملک عرفانه میدر مهترادر — لشکر انبیا یه سروراودر
صورتاب قمویه آدمدر — جمله دن کرچه کیم مقدمدر
معنیده آدمه پدر دراوشا — اولدی کنت نبیاً اکه کواه
رهنما ایتدی نوح چون نامن — بولدی حصدن نجات انعامن
جیکیوب بیم لجهٔ طوفان — جمدی آخر کناره بولدی امان
مطرب بزم اولمغه هر آن — ویردی داوده حق لذیذ الحان
حق سلیمانه ایتدی لطفی تمام — بوبجه اشیایه ایتدی امرینه رام
سبب اکا وخاتم ایدیکه اول — فصنک نقشی ایتدی نام رسول
فیضی لعلندن الدی جونکه مسیح — مرده احیا ایدرسه نوله صریح
کرم ایدی سوزعشقی ایله مدام — اولدی آتش خلیله برد و سلام
دامن لطفی طوبی موسی — سنبلندن مدد ایدردی رجا

پس اگه ویردی حق ید بیضا — اولدی الده عصاسی ازدرها
الله الله ندر بو عزت تام — که اکه ایمیشدی رب انام
ادمی اتم ایدی دلی ذاتی — جامع ایدی قمو کمالاتی
نوله جمله علوم بیله اوشا — کاولدی انک معلمی الله
اولدی بو معنی یه دلیل اتم — نص اقرا، وربک الاکرم
علمه حلمه او واقف راز — مطلقا اولدی جمله دن ممتاز
تیغ سر تیز معجزی الحق — ایتدی راس عدوی هم ایکی شق
فضلنی کور مزایه نوله اعدا — که آلور نور چشمی شمس ضحی
سایه صالمادوغی اوظل جلیل — بی نظیر اولدی وعینه اولدی دلیل
بنده یوز جمله شاهنا اولدر — روز محشر پناهنا اولدر

مستزاد

ای پادشه مهر اقلیم رسالت — وی سایه سبحان
سر جمله سپهر رسالت که اصحاب نبوت — سن انلره سلطان
خورشید جمالک که طلوع ایتدی زمینه — جون برج جهادان
رفع اولدی فلکدن ظلم ظلم وضلالت — اهریمن دژخیمان
برصاف صدفدر مثلا صورت عالم — سن درّ یتیمی
برگوهر پاکیزه درر ستر حقیقت — ذاتکدر اکه کان

حق ویرمشکن قدرکه رفعت شوقدر کیم — بیخ اکه ادراک
لطفیدی تواضعدی بنه ذاتکه عادت — هر لحظه وهر آن
سویلدی سکه نطفه کلوب بره مسموم — بیمه دیدی بیلان
پس اولدی اودم تلخ دم اهل شقاوت — هم دیلدی برهان
شمشیر الم سینه لرین ایلدی صد چاک — اصحاب شقاقک
شق ایلدکدم قمری ایدوب اشارت — برماغیله ای جان
سیر حسمه ایدوب ایلیه لی عالمه اجرا — انگشت حجتک
بیتشدی کونزللندی چمن زار هدایت — هم دوحهٔ ایمان
بوقبهٔ مینا کرمک طاق یانده — مانند حبابه
خورشید فلک نهر احنکه نسبت — بر ذرهٔ کردان
طور دفحه جهان ملکنی محفوظ ومصوندر — اغیار خللدن
بنیان سرای فرح افزای شریعت — سنسن حونکهبان
حق ابتدی سنی افضل مجموع نبیین — بی شبهه وبی ریب
اولدق بزادتقو بیله هم اکرم امت — هم اشرف ادیان
سنسن اوشه محرم اسرار خداکم — برشب سا که جبریل
کلدی دیدی حق ابتدی سنی وصلنه دعوت — اول غرهٔ شعبان
پس دولتله بندک اودم چونکه براقه — بال اچدی واوچدی

قلدک قموا طراف سموانی تمامت — برلحظه حرسیرانی
امر او خدایله کذر اولدی میسر — مجموع مجبدن
کوستردی اودم ساکه بلاحیز و وجهت — دیدارنی جانان
چون کوردی جنابنده حقک پایه قدرک — بیک جانو دیله
ایندی غبار قدمک افسر عزت — باشینه کرزمان
ل وقت مع الله ساکه برایت ارفع — سن شاه مفخم
لولاک لما کانت الافلاک دعامت — منشور که عنوان
دیوانه اولور عقلی کیدر کیمکه دیلرسه — ادراک کمالک
ابدال صفت هرکس اولور ایلسه فکرت — اسرار که حیران
جون کوردی سنک شیوه رفتار لطیفک — طوبایله سدره
قالدی دیکیلوب هربری مستغرق حیرت — ای سرو خرامان
رخساره رنکینکه کراولمه مظهر — برک کل کلشن
بولدی مقرر بوقدر حسن ولطافت — ای غنچه خندان
مسک ختنک رونقنی قلدی شکسته — اول زلف سمنبو
هرکز قومدی زره قدر کوهره قیمت — اول لعل درخشان
ای کردهک افسه ارباب بصیرت — خاک قدمکدر
یاعنبر ویامسک ختن غالیه نکهت — یاکحل صفاهان

جان بخش اولوبسن مرده لری ایلدی احیا — کفار لطیفک
یاروح روانسدر اویه خود کوثر جنت — یاچشمه حیوان
هرکیمه که اولدیسه میسر سر کویک — ایرشدی صفاهه
یاباغ ارمدر اویه خود کلشن صنوت — یاروضه رضوان
سن سن اوشهنشاه مکرم که طیوکدر — مومنلر ملجاء
سن سن هم اوسرور که قموعالمه رحمت — ایتدی سنی رحمان
کلدی قیوکه عجزیله فیضی دل فکار — قیل اکه ترحم
یوقدر کرم ولطفکه چون حد و نهایت — احسانکه پایان
قومه ایوی السنده اومسکینی الن آل — هاجکمیه ذلت
محشر کونی لطفیله اکه ایله شفاعت — هاکورمیه خذلان

بعضی آیات فخر عالمدر

راوی معجزات خبر بشر — نقل ایدوب بوکلامی ویردی خبر
برکون اول سرور روضه عرفان — سکه مکه ده کزردی روان
ایردی یولده اوصاحب الفضلات — قیوسی اوکینه ابوجهلک
جهدی بوجهل اکه ایتدی خطاب — آتش حقدیله دلی پرتاب
دیدی برخلقه مسلم دیرسن — ادعای نبوت ایلرسن
دعوی بی کواهده اولمز سوده — صدق دعواکه قاز ایمدی شهود

یعنی بو سوزلرکده صادق ایسک — اول مقام شریفه لایق ایسک
باکه کوستره کل ایدی برآیت — نیجه آیت که خارق عادت
ایدریسک سن انی کز اظهار — کلوب ایمانه ایده بن اقرار
سخنن کوشش ایدوب رسول کزین — دیدی ایله مراد کز تعیین
هرنکم ایده سن سن انی مرام — ایدم آنی بعون رب انام
پس اودم بعدی کودرک اول بخت — آسمانده بر حجاره سخت
دیدی یوغیه سوزلرکده فسوس — بوجردن بزه جوع طاووس
ال کیوردی رسول نیک نهاد — عون خالقدن ایتدی استمداد
ایردی اول طاشه امر ربانی — باشلدی انکله پس افغانی
نیجه ایلرسه نالهٔ وشیون — وضع حمل ایتدوکنده آبستن
ایکی شق اولدی کوردی حاله عام — جغدی برطاووس لطیف اندام
سینه سن ایلمش خدا زردن — ایکی آیقلرینی جوهردن
هم زبرجددن ایدی منقاری — سرخ یاقوتیدی قندلری
یوریدی نیجه شیوه لر ایتدی — دوندی میدانده جلوه لر ایتدی
کوردی جون بوکرامتی ملعون — کینه سی اولدی سینه ده افزون
آلدی عقلن فسونیله ابلیس — صاندی تحقیقی سحریله بلیس

بوده بر معجز مسلمدر

نقل ایدرلرکه ملجأ الثقلین — شاه کونین وسید الکرمین
صالدی برمامه ایله برودی — یمنک حاکمینه کوندردی
امری ایله رسول ذوالمنن — طوتدی اول کمسه یولنی یمنک
کیدرکن یولکینه بی همراه — دوشدی برشیره کوزلری ناکاه
نیجه شیر اولکه اهنین اظفار — حال خارآیه طرلغنی یرار
رعده بکزر صدای افغانی — برق حاطف فروغ دندانی
کوزیمش براحد اکه بکزر — شکل نادیده حیات منظر
یه قصد ایلیه یتشدرر ال — مثلا بطشی دست غول اجل
کوردی انمش میان رهده قرار — ایتمکه رهروانی صید وشکار
اولدی اندامی بیمدن لرزان — بولدی دفعه انک درمان
عاقبت بولمیوب ضفر کذره — واردی لطفیله دیدی جانوره
الجمیسم رسول رحمانک — نامه سیدر بوکاغدا اول خانک
یمن ایلیه ایلدی ارسال — بویله درج خلاف واقع حال
باکه یول ویره بحق فخر رسل — رهنمای هدایت خیر سبل
سمع شیره چون ایردی نام رسول — قلدی جانیله اول کلامی قبول
طوردی یول ویردی عزیزله همان — کچدی اول کمسه اولدی راهه روان
نام احمد له ذی الامان اولدی — نامه سی اکه حرز جان اولدی

بارک الله ندر بو فرقت دات — نا منه حرمت ایده حیوانات
بنجه حیوان اولور عجب کافر — عز ثنه انک اولور منکر
دین پاکینه احترام ایتمز — رام اولوب کندوکی یوله کتمز
اولا روحینه خوش صلات وسلام — آل و اصحابنه درود مدام

نعت صدیق شاه اکرمدر

آسمان سعادتک مهری — درکنج صداقتک مهری
همره مصطفی رفیق صدیق — اصدق الخلق ابوبکر صدیق
ترک ایدوب راحه جانو دلین — بذل ایدی جمیع اموالین
اولدی ازاده جمله دن تحقیق — انکیچون دینلدی اکا عتیق
خاندان رسوله محرم ایدی — یار و غار حبیب اکرم ایدی
دیدی خنده هم اوبدر کمال — ایدوب اکه نهایت اجلال
بن ابوبکر ایکیمز مثلا — قوشر اتلاره بکزر زکویا
کرکجوب السه ایدی میدانی — اولور ایدم مطیع و فرمانی
لبکه بن سبقت ایلدم اندن — اولدی اول امره مطیع جاندن
روح الله روحه الاعلی — قدس الله سره الاسنی

نعت فاروق بنکردم در

چرخ علمک مهی ضیا بخشی — برج اوج عدالتک کنشی

صاحب قهر و دره سیف بر ورق — اعدل الخلق حضرت فاروق
اولدی پروانه سراج خدا — شمع جنت دینلدی اکا
اولمیدی اوسایه رحمان — کوللکه سندن بنجون قحر شیطان
روح ثانی و جان عالم ایدی — زیور علمیله مکرم ایدی
دیدی خنده هم رسول جلیل — ایلیوب انی غایت تبجیل
فرض ممکن اولسه ایدی اکر — خلقه کلمک صوکمده پیغمبر
عمر اولیدی اول مقامه سزا — پس نبی ایده ایدی از خدا
بارک الله ندر بو حسن نهاد — بویله اولسه اولور استعداد
رفع الله قدره الاعلی — نور الله قبره ابدا

نعت عثمان که امیر اسلمدر

شاه فرخنده خو خجسته خصال — بار نیکو مقال و خوب جمال
اعنی داماد سرور دوجهان — احسن الخلق حضرت عثمان
بولسه اندن نوله ضیا کونیمز — اول قمر چهره در چو ذو النورین
اولدی اول خواجه جامع قرآن — بنجه یللر خلیفه دوران
اودم ال ویردی اکه دولت نام — بدر اولدی دست خیر الانام
دخر اول شاه سید الثقلین — دیدی انت ولی فی الدارین
دیدی خنده هم اولور تحقیق — هر نبی ور رسوله یار و رفیق

باکه اندوه رفیق اولور عثمان — ایلدم انو کیله سیر جنان
ترک ایدوب عالمه شهادتله اول — بولدی هوس رتبه شهادتله یول
احسن الله حاله ابدا — اسکن الله جنته اما وا

نعت خاص علی العمدر

نیر اعظم اسپهر سخا — افتاب بروج صدق وصفا
ابن عم النبی وفی ولی — شاه تخت شجاعت اغلی علی
والی ملکت ولایت ایدی — حاکم کشور شجاعت ایدی
عالم ایجره شهرها اودر ثمین — اولدی غواص بحر علم یقین
اولدی مشاطه حسنه هر بار — لافتی ایله هل اتی ای یار
سرمه در حاکپای هر چشمه — اولیا یه اودر چو سرچشمه
دیدی حمدنده هم رسولکریم — ایدوب اکه نهایت تکریم
بو وجودم علم مدینه سیدر — حکمت ومعرفت خزینه سیدر
قبو در اول مدینه یه هر بار — اسد الله حیدر کرار
عظم الله شانه الاعلی — کرم الله وجهه الابهی

حضرت خانی مدح اصفادر

نیر برج رفعت واجلال — کوهر درج دولت واقبال
پادشاه گزین وپاک نسب — مظهر نور نصرت حضرت رب

مشعل

مشعل افروز خانهٔ افضال — نور بخشای شمع بزم جلال
حاکم وعادل وحکیم وعلیم — عامل کامل وحلیم وسلیم
صاحب تخت وتاج وعلم — مالک ملک خیل وسیف وقلم
احسن الخلق وصاحب الانعام — اعدل الخلق باتفاق الانام
نور یزدان وسایهٔ رحمان — اعنی غازی کرای خان زمان
بلبل گلشن سعادتدر — غین غیله اکه اشارتدر
یدی اقلیم ایچنده اول بردر — الف وزا بو رائی مشعردر
اولدی دادیله اول حسنه نفس — معدلت فخر نینه خیر عرس
رفعت قدر نینه تیر بوگواه — کاولدی تاریخ نصبی ظل الله
لشکر بیکرانی قاف مثال — توغی عنقای نصرته پر وبال
کون کبی چکه لشکر اول شه جود — قالمز اعداده ذره دکلو وجود
کارزاریکه کورلدی اول خانک — کاری زار ایدر اهل صفیانک
تیغیدر آسمانی ریخ ریز — منزل اکه روس روس خیز
جالدر شمشیری دمبدم کورله — قومدی انلری کیم هیچ کورله
کورد یلر سطوتینی بوغدی زوله — عارض اولدی عقلدن ولوله
انکر وسک دیارینی یقدی — الامانک چاکنه اودی طقدی
کوردی بوماجرایی چونکه مجار — طور میوب قاچدی شوسینه داغی فجار

او در عالمده شمدر شاه غزات — طولدی صیت جهادی ایله جهات
استانینه یکز یدی سپهر — طوغه اندن رخ کبی بر مهر
کعبهٔ دیندار اوکان صفا — طول سنه عمره ابدا
نور عدلیله اول شه احسن — ایلدی عین عالمی روشن
ابر احسانی صاچمه شبنم — تازه لنمزدی سبزه زار کرم
بحر احسانه کفیدر منبع — جویدر عینی ایله هر اصبع
زاله کبی وجود انسانی — جمله رد اوجه مهر احسانی
سوزرای فیضی اختصار ایله — کل دعادر بنی نثار ایله
نیته کیم شاه کشور خاور — چکه شوکتله صحدم لشکر
منهزم اولهٔ جیش ظلمت شب — قاچه قاچه جمله اختر هب
فلک رفعته اولوب خورشید — صدر عزته اوله عمری مزید
ایرب اکه حمال نصرت حق — اوله اعدایه غالب مطلق

ذکر اسباب نظم واقع در

کلدی بردم صردی روی چمن — کلشن حالی اولدی بر یوزدن
قاره روب صودی هوالری یار — نیته کیم آه سرد عاشق زار
چوخ درد شتی اوکدردی — که چمنده زلالی طوکدردی
بردیان طوتمز اولدی دست چنار — دوشدی رزینک آلغی ناچار

منقرض اولدی دولت کل ترک — مدحنی اینمز اولدی بلبللر
عالمه طولدی فتنهٔ سرما — صدی جندبهار جیش شتا
توغ شاهی ورر بنفشک علم — شرنگون ایتدیلر بصوب حرم
سنبلک شصپر بنی الدیلر — سوسنک خنجر بنه جالدیلر
قیلدی چوپک زن زمان خزان — صویوب اشجار ضربله عریان
قهریله شاخ تازه پیر اولدی — کوزلری کور میوب ضریر اولدی
کوردی بوحال جونکه لالهٔ باغ — نار غم اوردی داغی اوسته داغ
ملک کلشن قمو خراب اولدی — بونجه ازهار هب تراب اولدی
نظر ایتدم بوحاله عبرتله — طولدی چشمم اودمده غیرتله
کندوکندومه جوق خطاب ایتدم — نه خطاب زجریله عتاب ایتدم
دیدم ای بسته عقال هوا — مبتلای کمند دام بلا
بونجه بربو هوای کاکل یار — بونجه بربوک کشی اغیار
بونجه بربو محبت دنیا — بونجه برترک رغبت عقبا
نفس ایکون جکدکک تعب بونجه بر — بونجه بربو هوا عجب بونجه بر
باشده آمال ودلده فکرت چوق — عاقبت عاقبت تفکر یوق
ایله ادراک حیله یه دهری — بال دیو ویرور سکه زهری
نفسی نعمتنده مضمر در — دولتنده دولت مقدر

دیرر اول صورتا اکر چو سم
ایکورر حیله ایله معنده سم

طوتسه ال اوزره جام و شن برنج
جرعه تک خاکیا ایدر پرینی

کیمه که صوفی سفره جامی لاله کیبی
خون ایدر بغرنی پیاله کیبی

خاک اولور عاقبت بوکام سروری
هاى صنمه جهانی جای حضوری

زینت باغ دهره الدنمه
بهجتی پایدار اولور صنمه

نخله بکمز وجود بهر آدم
معرفت میوه سی ویرر کرم

میوه درر چونکه رونق شجره
رغبت اولمز درخت بی ثمره

وار درختک صلاحنه باشله
معرفت شاخنی اکه آشله

اوله اندن که نیجه بر ریشه
ثمرا لکله خلقه نفع ایرشه

یعنی کیم ایله اهتمام تمام
توشه راهک ایله همت تام

ال عصای عزیمتی الیکه
کمر همتی قوشن بیلیکه

یورر سیمتنه سالک اول سلفک
اوله سن تا خیر لیسی خلفک

نظم قیل بر کتاب روح افزا
دل و جانه که تازه ویره صفا

اوله عالمده سالکه اولمز اوغول
باعث اوله حیات نامکه اول

اول اوقند قجه ایده رسمی یاد
ذکر خیر یله اوله روحک شاد

چونکه اوله اوسالکه خیر خلف
محترم اوله سن مثال سلف

باغ عمر کده برنهالک اوله
کلمی نکده ورد آلک اوله

ایده دلدن قدوس دفع ترح
ویره هر دم شام جانه فرح

دوشدی چون قلبمه بو کار عزیز
قوسینمده اولدی شوق انکیز

نیلسم دیو دوشدم افکاره
دل افکاره بولمادی چاره

وادی حیرت ایچره بن کمراه
قالمشیدم شکسته دل ناکاه

ایتدی هادی باکه هدایت نام
رهنما اولدی لطف فخر انام

یعنی کیم اولدی خاطره پیدا
بو حدیث شریف روح افزا

قال النبی المکرم صلی الله علیه وسلم من حفظ علی امتی
اربعین حدیثا من سنتی ادخلت یوم القیامة فی شفاعتی

بیورر یعنی اول نبی کریم
منظر نام بر رب رحیم

امتم اوزره حفظ ایدرسه اکر
سنتمدن جهل حدیثی برار

روز محشرده اولم اکه شفیع
جنت ایچره بوله مقام رفیع

یادمه دوشدی چون بو نظم کریم
دلده فی الحال ایلدم تصمیم

جمع ایدم اربعین حدیثی صحیح
ایلهم معنی سنی نظم ملیح

ذکر ایدم داخر کل خبر
برمناسب حکایت خوشتر

ذاک قصدی ورب الی المتعال
منعم الفضل واهب الآمال

اومرم لطف ایده اورب خبیر
که کمال کلام پاک بشیر

ایده نقصان نظمه تاثیر
طوته کامل ازنی جوانیله پیر

ایلیوب هر بری اکه رغبت — دیه لر اوله فیضی یه رحمت

الحدیث الاول عن ابی هریره رضی الله عنه انه قال النبی المحترم صلی الله علیه وسلم ان الله تعالی یقول انا مع عبدی اذا ذکرنی وتحرکت شفتاه

ای طلب کار گوهر نبوی — دریاک کلام مصطفوی

در جکه ایتمکه اوگوهری درج — همتک تقدین ایله کلبر وخرج

غفلتک پنبه سنی کوشکدن — حقوب ایله استماع سخن

بوسوزی دیکله قول قدر سیدر — دره پاک بحر انسیدر

راوی سیدر ابوهریره عزیز — ویردی یعنی جزا واهل تمیز

که دیدی نقل ایدوب رسول جمیل — بیور حضرت خدای جلیل

اولورم بنده میله بن باهم — ایدرم یعنی حفظ انی ثولدم

که درونده یاد ایده اونی — دیرنه ذکر میله هم دهنی

بند

ذکر حقدر انیس ایدی حصن حصین — کیرن اکه اولور بلادن امین

بولیمز در ظفر اکه خناس — صقلر ازهیمه رب الناس

مجلس ذکره داخر خیر انام — روضه جنتیله ویردی چونام

نور توحید یله اولوب ثوق — مرکب نفسک ایله دار اکه سوق

ذکر

ذکر حقدر غذای انفس روح — اندن ایدر نفوسه روح وفتوح

خلقه ذکریدر اوسبحانک — هاکه کس بدر برج عرفانک

ایتمکه سور نفسی زیر وزبر — ذکر حق اولدی مدفع اکبر

ذکر باری یتر علی الاطلاق — قلمغه قطع عرق خار نفاق

ذکر ایدن کیشی نام یزدانی — کشور حکمتک اولور خانی

نم ذکریله ملک دل شن اولور — اجیلور سینه باغی کلشن اولور

بو مثال اشکه آیینه — ژنک طوتسه یوزین براینه

کر مقابل اولور مهر منیر — ایلمز هرتوی اکه تاثیر

بولسه مجلا ولی کمال جلا — عکس زره کویه اندره دلا

قلبی مرآته بکزر انژنک — سینه ایچره مثالیدر انک

ژنک عصیانیله مکدر اولور — ذکر رحمانیله منور اولور

ذکر بایدر صفای قلوب — قلبکه ویرانوکله صقل خوب

کاوله آیینک ایچره جلوه نما — صورت سترموفت جانا

کورینه ساکه انوچوق هرکاه — عملک اندهب ثواب وکناه

منعکس اوله نور وحدت ذات — ضوء عکسیله روشن اوله جهات

ویرلیسک ایکی جهاندهامان — حقی ذکرایت باقی وجه کان

استماع ایت بو قصیه سنی حقدر — معنی سینه حدیثک اوقدر

حکایت

حضرت آدمی اورب امام — چونکه بر مقتضای حکمت نام

آسماندن زمینه ایندردی — فرقت اودینه انی یغدردی

سبب اولمشدی ظاهر ابلیس — ایلیوب نیجه حیله وتلبیس

کوردی اول حال ینه اول مضراود — بوجزائیله اولمدی خشنود

بلکه بل بغلدی هلاکنه — دوشدی یس حیله قیدینه شتها

اتش کینه جانینه یتشدی — طوردی عالمده فتنه قانیتدی

وارای سکان ارضه ایتدی خطاب — کای وحوش وسباع وطیر وکلاب

کلیوین ادمک جوق اولادی — ایده لر یوزنده افسادی

کیمکز حیله ایله صید ایده لر — رسن محتیله قید ایده لر

بنجه کوز اوله تیر یله مجروح — فانکوز اوله یوق یره مسفوح

کیمکوز قهر یله ایدوب مغلوب — خواه ونا خواه ایده لر رکوب

ماحصل یر یوزنده خور اوله سز — ایق التنده قهر یله قاله سز

مصلحتمدر که اتفاق ایدیکوز — جمله کوز آدمه واروب کیدیکوز

ابلیسدن آنی دفعه اهلاک — فتنه دن یر یوزینی ایلیک پاک

بولمق استر سکوز جهانده امان — بی توقف ایدک بوکاری همان

جمع اولوب پس اودم وحوش وسباع — ایتدیلر قتل آدمه اجماع

رهنما اولدی اوکلرینه لعین — کلدیلر آدم صفیه یقین

ایلدیلر احاطه اول خانه — نیته کیم هاله ماه تابانه

کوردی بوحالی چون صفی رسته — بارگاه خدایه ایتدی پناه

یاد ایدوب حقک اسم اعظمنی — هر صفا قلدی ذکریله دمنی

ایتدی حق باب رحمتنه فتح — دیدی کلبک ایت ارقه سنی مسح

اذن حقیله حضرت آدم — صفدی کلبک ارقه سنی اودم

یاراولوب سگ اصحاب ابو البشره — دشمن اولدی جمیع جانوره

صلة قلدی اولاره ایتدی ستیز — طوندی آخر قوسی سوی گریز

ایتدی آدم چو ذکر اسم معین — اون حقله بلادن اولدیلر امین

مناجات

یارب فروغ ذکریله قلبم منور ایت — نامک سپهر سینه ده خورشید انور ایت

نقش ایت نگین خاتم قلبمده اسمکی — شیطان ونفس عقلیله روحه مسخر ایت

ایر کورینی طریق طلبمده مرامه — جان وهرو یه اخر توحیدی رهبر ایت

مرآت قلبه ذکریله ویر جلای تام — کلزنگ غفلتیله آزی سیر مکدر ایت

فیضی یه بوکلشن توحیدی قیل نصیب — لطف ایت مشام جانن انکله معطر ایت

الحدیث الثانی عن عثمان رضی الله عنه انه قال صلی الله تعالی علیه وسلم اخبرنی جبرائیل علیه السلام ان من

توضّاء فاسبغ وضوءه غفر له کل ذنب مابین الوضوء الی الوضوء وان کان مثل زبد البحر

فخر اصحاب حضرت عثمان — رضی الله عنه کل زمان
بر خلاف ایلدی روایت پاک — که اوسلطان کشور لولاک
دیدی ویردی خبر باکه جبرئیل — بلبل باغ وحی و بیک جلیل
دیدیکم اته بر کمسنه وضو — قله اسباغ وضو سنی هم او
یعنی ایدوب وضوده سعی تمام — غسل هر عضوین ایله اتمام
ایکه ایدستک اورته سنده اولن — سیئاتینی عفو ایده رحمان
اولوارسه ده ایدوکی اوزار — دکزک کوپکی قدر بسیار

پند

ای هوا و هوسله آلوده — قاره رن معصیله خون اوده
بنجه برایره جسمه لوث کنه — اولکسن حق قتده مستکره
قیل قبای جرایمک یوررچاک — جامه جسمک ایت وضویله پاک
پاک اول تاکه محترم اولکسن — حرم قلب حقه یول بولکسن
باکلکدر اساس دین هردم — دینکی قیل انکله مستحکم
زیر پا اولمامغه روز نشور — ایدستی اوزکدن ایله دور
روشن ایلر قلوبنی ضویله او — انکیچون دینلدی اکه وضو

بو مقال

بو مقال اشتکه دیر علما — طهر الله قلبهم ابدا
ایدست ایله اولسه کیمکه مدام — ویره حق اکه یدی خصلت نام
اولا جمله تن ملائک رب — ایده لر صحبتن همیشه طلب
ثانی اولدرکه یازه رب جلیل — دمبدم دفترینه اجر جزیل
ثالث اولدرکه جمله اعضای — ایده تسبیح خالق الاسمی
رابعا بولمغه همیشه قوات — اجر تکبیر افتتاح صلات
خامسا اولیوسه اوفایده مند — ایر میه حفظ احمله اکه کزند
سادس اولدرکه اکه حی وجلیل — سکرت موتی ایلیه تسهیل
سابعا حافظ اولر آزمعین — ایده روز جزاده غمدن امین

صوت قولاغک بو قول رعنایه — شاهد عدلدر بو دعوایه

حکایت

واریدی برزمانده بر راهب — کیمسه کوندرمزیاضته راغب
اولمشیدی ایدوب بهشتی طلب — ارتیا ضیله اوجمعه اقرب
جمله فندن واریدی تحصیلی — غایت اعلا بیلوردی انجیلی
محترم ایدی دین عباده — مسکن اتمشیدی بر کلیساده
اول زمانده خلیفه ایدی عمر — صانکه برج شرفده ایدی قمر
دادیله پر اولوب درون جهان — انوشروان عدل نوشروان

سفر اتمدی بر دیاره آو شاه
ایردی یول اوبیعه یه ناگاه

کوردی راهب خلیفه لشکرنی
بند ایتدی کیسه تک درننی

راهبه دیدی پس اونیک زهاد
فتح باب ایلمکده ایتمه عباد

ایتمدی اولدخی عبادیله جنبک
ایندی راما فتحده حیل درنک

بعد زان اچدی پس قپوی اهلن
هم خلیفه اوکنده اوبدی زمین

ایلیوب حضرتینه مدح وثنا
عزت و رفعتیله ایتدی دعا

دوندی اکه خلیفه ایتدی سؤال
بو قدر بیحون ایلدک اعمال

فتح باب ایتمدک علی العجله
مقبل ایدک نه تک کیبی عمله

دیدی ایتدم چو شوکتنی نظاره
هیبتک عقلم ایتدی زیر و زبر

دوشدی غایت درونه وهم شمار
استدم درده اینمکه تیمار

ایلدم پس توا بعمله قمو
آب یاکیله عارفانه وضو

زیره انجیل ایجنده بن زکریب
کورمشم کیم دیمش اوعالم غیب

ابدست السه هر قجن آدم
حق اماننده اوله اول هر دم

صقلیه انی دافع الغمرات
ایکی عالمده کورمیه آفات

مناجات

ای جمله خفایای دو عالم سا که ظاهر
بوشیده دکل علمکه اسرار سرایر

قیل لطفله مجلای مجلای تجلی
اوسانمه جرایمدن ایدوب صرف مظاهر

قیل

قیل ضو وضو یله منور دلو جانی
تا ظلمت عصیان آنی اولمیه سایر

اولده عباد انکه قیل عمر مصروف
دور ایلمه فضلک دلو جاندن دمی آخر

محشه کونی فیض بی قومه هجر ایلمه مهجور
قورتر آنی محشدن اولوب لطفله ناظر

الحديث الثالث عن ابن عمر رضي الله عنه انه قال النبي صلى الله عليه وسلم ان العبد اذا قام يصلي اتي بذنوبه كلها فوضعت على رأسه وعاتقيه فكلما ركع او سجد تساقط عنه

نقل ایدر بو حدیثی ابن عمر
رضی الله عنهما و عنهم

که رسول سلیم رب سلام
حضرت مصطفی علیه السلام

دیدی بر عبد صادق الاسلام
الفا آنا نماز اشه قیام

جمع ایدر جمله جرمنی مطلق
ایکی اومونی باشی اوسته حق

پس قجن اول مصلی قیل رکوع
یا سجود ایتسه یا خضوع و خشوع

ساقط اولور اوجمع اولن اوزار
قالمز اوستنده زره جه هیچ یار

بردخی اول کناهی حق وصمد
ایتمز اولکی پرینه هیچ رد

پند

استریسک ایکی جهانده نجات
غفلتی قوا یرکه وقت صلات

آسمانه ایره جو بانک نماز
خالق ارضه ایله عرض نیاز

جانیله امت محمد ایسک
داخل سوردی احمد ایسک

قایم اولغل نمازه رغبتله — الف احمدنک استقامتله
حرکات ایله سکونله اول — الف ایتمز تحرکی حی قبول
تاکه عالمده طوغری یول بوله سن — سرو آزاد باغ قدسی اوله سن
دلده تسبیح وهم کوکلده خشوع — ایلکل جاسن کیب حقه رکوع
که سکز قاپو سینی چقنک — فتح ایدوب بوله سن مرادانک
صد فضیلت میسی کیبی ایله سجود — دالی کیب صلا سیله قعود
تاکه حرمت اربعین صباح — فضلنی آچه خالق الاصباح
چار عنصر کریوه سن کچه سن — چشمهٔ معرفت صوین اچه سن
کریوزدن اوله ادای نماز — وجهی وار دیرسنک آغزنه نم آز
بوعیاندر که بر ضعیف وکدا — کله بر خانه اوکینه مثلا
عرض ایدوب حاجتن کدای حقیر — انله اوایسنه ثنای کثیر
اولسه صاحب سیاده رتبه کرم — بیش وکم ایدر اکه بذل نعم
خاطر بنی عطا ایله خوش ایدر — حاشا که دستنی بوش ایدر
سند خبر بر ضعیف وکمتر سن — فی المثل اول کدایه بکر سن
بیت حقدر جمیع معبدناس — ایتمه سایر بیوته آنی قیاس
پس فحص عجز ایله اکه واره سن — عرض ایدوب حاجتونی بولوانه سن
هیچ سنی کوندرمز صفر الید — یوغیکن لطفنه نهایت وحد

بذل ایدوب بلکه نعمتینی سکا — ایدیسیر نیجه نیجه لطف وعطا
روشن اوله لماغه سز که صدف مثل — استماع ایله بو حکایتی کل

حکایت

اهل دانش حکایت ایدرلر — بو پیامی روایت ایدرلر
که زمان قدیم ایچنده مکر — واریدی بر فقیر مرد هنر
صورتا کرچه برکدایدی اول — ملک معنیده پادشایدی اول
خاطره اولدی پس اوی پرسوزه — که ایده شهر ایچنده دریوزه
کلدی بر مسجد اوکینه ناکاه — چاغوب دیدی حسبة لله
ابتدی رسم سوال بی نقصان — نه ایسه بیرینه کتوردی همان
دیدی بر کسه اکه ایتمه آغی — بویله نادیده وضع کناخر
خانه خلوی دکلدر بوسرا — که ساکه نسنه ایده لر اعطا
دیدی بلمز لنوب اومرد فقیر — یاکیمک وار ایدر بودار خطیر
شویله الجق میدر آنک شانی — جمله دن کمتر اوله احیانی
دیدی اول کمسه حد تیله اکا — ساکن اولکم ندر بو لفظ خطا
حقدر خانه نک خداوندی — یوقدر انک نظیر ومانندی
جودی شامل قمویه لطف اعم — کرمینک نمونه سی عالم
دیکلدی سوزلرینی چونه اوکدا — دوندی یوز ناله ایله دیدی اکا

چونکه بو خانه خانه حقدر — سایل اولم درنده الیقدر
حاشه که رد ایده قیوم — قایوسندن کدایسنی محروم
کیردی پس مسجده ملول و حزین — بنجه دم اولدی آنده کوشه نشین
کیجه کوندز تضرع ایلردی — لطف حقی توقع ایلردی
مظهر اولدی کمال رحمته اول — بنجه فتح و فتوحه بولدی وصول
بر کیجه پای عمری باندی کله — یعنی شیر اجل طوقنمدی دله
صبحدم موم المندی کوردی مزار — قالمش اندن رمق چو شمع سحر
حالنی صوردی استمالیله — لطفله رفیقه را فیله
شو فیله اجدی اول فقیر دهان — ویردی اکه جواب ویردی عیان
یدخل الله دار رحمته — کل من دق باب نعمته
یعنی قور جنت ایچنه اوغنی — رحمتی قایوسینی دق ایده نی

الحدیث الرابع عن ابن عباس رضی الله عنه انه قال علیه الصلوٰة والسلام من ترک صلوٰة لقی الله وهو علیه غضبان

ابن عباس اول راوی کامل — فخر اصحاب و عالم عامل
رضی الله عنهما و رضوا — والیه بفضله وصلوا
شو یله نقل ایتدیکم اوفخر رسل — مقتدای انام و رهبر کل
شارع شرع مستقیم و مبین — واضع رکن پاک دین متین

دیدی بر وقت نماز کیم آدم — ترک ایده اولمیه بهانه سی هم
وصل اولدقده حق تعالی یه — ایرد کنده جناب مولایه
غضب ایده اکه اوحی علیم — یعنی ایلر اکه عذاب الیم

بند

مؤمنک نور یدر همیشه نماز — ظلمت کفر و فحشی دلده قومانز
درجنت کلیدیدر اویقین — قیلن آنی آچار بهشتی همان
دخی اولدر علامت ایمان — مؤمن آنکله بیلینور هر آن
کاخ دینک ستونیدر اعظم — قیلن آنی ایدر دینی محکم
ترک ایدن دینی قویسنی یغما — کندوسن آتشه جهنمه یقمر
کیمکه ترک صلاتیله معتاد — اولمیه مؤمن جنته نهاد
اکه اون یش عقوبت ایلیه حق — دنیه بین ساکه انلری باکه بوق
صلحا دفتر ینه قید اولمز — برکاتینی رزقنک بولمز
آز ایدر عمرنی اوحی وحکم — مستجاب ایلمز دعاسی هم
ایتمز اعمالنی قبول خدا — صلحانک دعاسی ایرمز اکا
توبه سنز فجاره اولسه دخی هم — تشنه لب اولیه داخل اولدوقدم
اولم آجیسی اکه محکم اولیه — قبرینک ایچی ظلمیله طولیه
قبر دار اولیه هم اوبیت حزن — کوره انک ایچنده نیچه عذاب

غضب ایده حشر ده رب مجید — ایده اکه حاربه داخر شدید
آتش دوزخ اوله عاقبتی — مکر ایده خدای عاطفتی
حاصلی تارک الصلاة اولن — چکر ایکی جهانده درد و محن
بر نمازه دخر او خیر انام — امتوملک ایله دیسی دیدی نام
صحبتی آدمی ملامت ایدر — نکبتی عالمه سرایت ایدر
نام مبارک اولور آنک قدمی — قوریدر یاصه روضه ارمی
کوشش جانبله دیکله ای زاهد — که بو قصه یتر سکا شاهد

حکایت

سیر ایدر کن جهانی روح الله — ایردی بر منزله یولی ناگاه
بنجه منزل مثال باغ ارم — فرح افزا و دلکش و خرم
ویرمش اهلینه محسن متعال — بیکران نعمتیله مال و منال
باغلری مزین اطرافی — خاکی پاکیزه صولری صافی
ایتمش اشجاری خدا بهر بار — منظر لطف تحتها الانهار
جوی دمبدم ایدر جریان — نیته کیم عین عاشق گریان
اهلی اما قمو عبادنده — کیجه کوندز خدایه طاعتده
برسینه زخارف دنیا — بوقدر مال و ملکت و کالا
مانع اولمز صفای طاعتدن — صدق اخلاصله عبادتدن

باقدی انلاره حضرت عیسا — نعمت حقه ایتدی شکر و ثنا
کیتدی آندن ره مراده روان — کیتدی بوآرلقده بنجه زمان
یینه عودت میسر اولدی اکا — کوردی اول منزلی رسول خدا
بیقلوب اولدی خراب اولمش — چکلوب صویی کللری صولمش
قالمش بوستانک اثری — قوریمش جمله تن انک شجری
اهلنک هربری هلاک اولمش — جوریمش جسمی جمله خاک اولمش
کوردی بوحالی حضرت عیسا — بنجه دم حسرتله قالدی طکا
دیدی یارب ندر بونک سببی — نه ایچون ایتدک انلره غضبی
ترک طاعتمی ایتدیلر دیدی عجب — غیری بوله می کتدیلر دی عجب
وحی ایدوب دیدی اکه رب قدیر — انلر احوالن ایتدی تغییر
لیک برتارک الصلات و غرور — قلدی اول منزل لطیفه مرور
یودی روین انک بکارندن — نوش ایدوب آب خوشگوارندن
برایکی قطره ریش موبندن — دوشدی اول بیره یوزی صوبندن
چون قارشدی او صویله اول خلق — اولدی فی الحال باعث اهلاک
نکبتی اولدی انلره ساری — جمله تن هالک ایتدم انلاری

مناجات

ای ویران مؤمنلره جنات و حور — ایلین کاوزی دوزخده خور

دایما مشغول طاعت ایت بنی — آب لطفک جانمه ایله طهور
صفله یارب ایتمن ترک صلات — تاکه مقهور اولمیم روز نشور
جانمه توفیقکی ایله رفیق — بی نمازک صحبتندن ایله دور
فیضیٔ هم صحبت ایت ابرایله — عارفان نکتهٔ الله نور

الحدیث الخامس عن انس رضی الله عنه انه قال علیه الصلوة والسلام ان الله تعالی مائدة فیها مالا عین رأت ولا اذن سمعت ولا خطر علی قلب بشر لا یقعد علیها الا الصائمون

موقف محشرنیه خیر حرس — مالک ملک علم اعنی انس
دیدیکم دیدی حضرت احمد — روزه دار انه لطف ایدوب بجید
جنت ایچنده حق تعالیدن — بر بویک خوانی وار در رانک
وار در اول خوانی ایچنده جوق نعمت — بیچه نعمت که آنی بی ریبت
کورمدی کوز قولاق اشتمدی هم — کلمدی قلب آدمه اونعم
صونه مز براحد اوخوانه ول — صایم اولنلرک ایرشدی الی
ایرب املاره اذن رحمانی — خوش تناول ایدرلر اول خوانی

بند

نار صوصیله قلبی قال ایله — لایق سکهٔ رجال ایله
موقفدر اوسکهٔ مرغوب — قابل اولماز دراکه دکمه قلوب

دل

دل خالصله در تعامل یار — قلبله کمسه ایلمز بازار
صوصمی الدن قوماکه در محشر — نار دوزخدن اولیه ساکه سپر
صومدر باعث حیات قلوب — صومدر مرهم دوای درد ذنوب
جرمدن نفسکی صیانت ایدر — صادی عینیله اکه اثبات ایدر
بولنور حکمته انکله وصول — واو صومه بو معنیدر مدلول
اولدی مفتاح مخزن اعمال — میمدر کور بعینه اکه دال
صومدر سیل زکوت نقد جسد — محو اولور انوکیله حقد وحسد
صفوت قلب انکله حاصل اولور — کبر وشهوت انکله زایل اولور
صومدر مایهٔ صفای بدن — اولور انکله عقل ودل روشن
شنده اولمز مجازیٔ شیطان — سد اولور انوکیله ایمهٔ کمان
باعث حسن وعاقبت اول — موجب فوز وعافیت در اول
بولمغه سوز حقیقته وصول — صوت بوقول لطیفه سمع قبول

حکایت

دیدی سفیان ثوری اول دانا — روح الله روحه الاسنا
بر زمان کعبه شهرینه کندم — واروب آنده مجاورت ایتدم
حرم ایچنده اکثر اوقات — ایلریدم صفا یله طاعات
کعبه اهلندن آنده ای عاقل — واریدی بر جوان روشن دل

هرکون اکه بویدی عادت وحاک — حرمه کیرر یدی وقت زوال
ایلر یدی طواف بیت حرام — جمله آداب ایلیوب اتمام
قیلور یدی نماز ایردی نیاز — ایلر یدی اینن سینه کداز
کنده وکنده او طالب مولا — ادبیله سلام ویررد ی بکا
بنده ایلردم اکه رد سلام — هم نهایتده حرمت واکرام
آخر آنکله آشنا اولدم — صحبتندن عجب صفا بولدم
بنجه مدت او طالب توفیق — راه طاعتده اولدی یاکه رفیق
برکون ایردی قضای حقله مکر — هدف جانه خدنک قدر
اجل اوقی دو قندی اکه اودم — اولدی ضعیفله قدی یاکیبی خم
دعوت ایدوب بنی اوصاحب رازا — ابتدی حسن وصیته آغاز
دیدی جوقدن بنم قرینم سن — غمکسار دل حزینم سن
باکه ایردکه امر حقیله مرکث — یالکوز بوغریبی ایلمه ترک
یعنی اولدمکه جمع اولوب اصحاب — قویه لر بوغریبی زیر تراب
قبرم اوستنده لطف ایت اول کیجه قاله — ایلمه تلقین وجه رد سوال
اولکه کیم بن همتکله خدای — ملکینه جواب ایده قولای
قلدی چون بو وصیتی تتمیم — جان شیرینن ایلدی تسلیم
هب کتوردم وصیتن یرینه — قالدم اول کیجه قبری اوزرینه

ایلر یکن خلوصیله تلقین — پرده چکلدی کوز ومه خوان همین
نه اولیوردم نه اویندق اول آن — هاتف غیب دیدی یاسفیان
حفظ اد تلقین ودعوتوکه سنک — یوقدر هرکیز حیا جرانک
صائم ایدی همیشه دنیاده — اولدی جنت انکچون آماده
صوملمه جسم چون فنا بولدی — وجه باقی یه پس لقا بولدی

مناجات

ای حکیم وحکم وحی وحلیم ومتعال — قادر وقاهر وقیوم وقدیم الافضال
قابل سکه سلطان وجود اولمکچون — ایکمل یوته صوم انچه زر قلبی قال
اجلق آجر سینه دیر صبر وتحمل که بولم — لذت نعمتی کیم ایرفرا که هیچ زوال
روزه دن حاصل اولن تشنه لکه دیر طاقت — اوله روزی دله یا روز عرض شرب زلال
فیضی تشنه دلرد اخل اهل صوم ایت — باب ریانیدن جنته ایله ادخال

الحدیث انس رضی الله عنه قال صلی الله تعالی علیه وسلم لا ایمان لمن لا صلوة له ولا صلوة لمن لا زکوة له

نقل ایدر بو حدیثی دیکله حسن — جعل الله حاله الاحسن
که او کوهر فروش سبوق حکم — صدف کوهر خدای حکم
سه سبر امته برای نثار — صاچدی لطفیله لولوی شهوار
دیدی ایمانی یوقدر انک کیم — اولمیه اول صلاتنه قایم

دخی یوقدر صلاتی بیل اصلا — اول کسک کیم زکاتن ایتمز ادا
یعنی ایمانی کامل اولمز در — انکرک کیم نمازی قیلمز در
کر قیلور ساده اولمز اول مقبول — ویرمیجه زکات مالنی اول

پند

ای تو انکر خدایی ذاکر اول — ویردکی نعمتنه شاکر اول
شکر یله نعمتک زیاده اولور — لازیدنکم دیدی چو غفور
خوش دل قیلی زکاتکی اخراج — بی ریا ایله بذل هر محتاج
نکه اول ابتدی ایسه اکا خدا — ایت کوکل خوشلیله انی ادا
صانمه انجق زکات معتبره — منحصر اولمه ملک وسیم وزره
بلکه وارد زکاتی اعضانک — دیکله بر بر بیانمنی انک
کوز زکاتی نظر در عبرتله — بقمامقدر حرامه رغبتله
اولدی تشبیه بیل زکوة زبان — ذکر باری قرائت قرآن
ایلمک اجتناب اکل حرام — خلق خلقک زکاتی اولدر تمام
سجده ایتمک یوزک زکاتیدر — مؤمنک اجمل صفاتیدر
ایکی دستک زکاتیدر ممتاز — رفع قلمق خدایه وقت نیاز
بی تردد زکات رجل رجال — مشیدر سوی طاعت واعمال
اولدی قلبک زکاتی اتمه کمان — هم وفای شرایط عرفان

سر زکاتی صیانت ایتمکدر — حفظ حد محبت ایتمکدر
کرویرسک بو منهاج اوزره زکات — ایکی عالمده بولسن برکات
کل طمع پرده سنی ایله رفع — حذر ایت ایله زکاتی منع
سا که بیتمز مر قصه قارون — منعله اولدی نقمه مقرون
نه روادر که سا که پیوسته — اولسن ملک ومالکه دل بسته
منع ایدوب بس زکاتک آخرکار — نعمتک نقمت اولمه مالک زار
درکه حقده اولسن مخذول — اولمیه هیچ عبادتک مقبول
غصه رزیی رفع ایدوب هر بار — حصه دار اول بو قصه دن یورک وار

حکایت

برکون اول بادشاه ملک بقا — سرور خیل اهل فقر وفنا
یعنی موسی کلیم رب حلیم — وعلیه الصلوة والتسلیم
کلشن عالمی اوسرور روان — ایلر یکین صفا یله سیران
کوردی بر عابدی عبادت ایدر — حقه جانو دلیله طاعت ایدر
نار طاعنده قلبی قال اولمش — تارک قال واهل حال اولمش
که سور بیراره اول افتاده — روی زردی مثال سجاده
طاعت ایچره الف کیبی اوتمام — کاه ایدر استقامتیله قیام
راکع اولور کهی هلال کیبی — کاهی ایلر قعودی دال کیبی

باغ زهده قدی نهال اولمش — ارتیاضیله برخیال اولمش
ادبینی کماله ایرکورمش — راه طاعتده منزله ایرمش
چون کلیم الله انی کوردی عیان — دیدی ایدوب بغایت استحسان
نه کوزل قول اولور بو قول یاراب — بویله اولسه اولور بو حسن ادب
آفریننده صباح و مسا — دیدی نی حرف و صوت یاموسا
بو نسق اوزره اتسه اول طاعت — قلسه هرکون صلای بیک رکعت
بیک قول ازاد ایلسه لله — اتسه بیک حجی فی سبیل الله
بیک جنازه نمازین اتسه ادا — قلسه بیک کره دین یولنده غزا
اتمزم هیچ قبول اعمالن — ویرمینجه زکات اموالن

مناجات

بنی یارب پر بلا انمه — حب دنیا یه مبتلا انمه
قلبه ویرمحض لطفکیله غنا — رنج حرصیله پرعنا انمه
قیل میسر باکه ادای زکات — منعله لایق اذا انمه
یعنی قارونله قیلوب مقرون — آتش دوزخه سزا انمه
فیضی یل کل کلام ذاتک ایچون — تارک قول مصطفا انمه

الحدیث السابع عن ابی الدرداء رضی الله عنه انه قال صلی الله تعالی علیه وسلم لا یعذب الله قدمین مشیا الی بیت الله الحرام

کوشش جانیله ایلکل اصفا — بوحدیثی که دیر ابوالدرداء
که اوسلطان انبیا و رسل — ملجا جن و انس و مسند کل
دهن درجن احدی قیلدی بدید — طالب دره پنجه مروارید
دیدیکم حضرت خدای حبیب — نار دوزخله ایلمز تعذیب
شول ایکی آیغی کاول بی ریب — یوریه سوی بیت عالم غیب
یعنی بر بنده کیم علی التحقیق — قلسه عزم طواف بیت عتیق
منزل اولمایه اکه بیت عذاب — دار خلد ایچره بوله حسن مآب

پند سودمند

بولمغه قصر دینک استحکام — ایله ارکانی انک اتمام
پنج در رکن قبهٔ اسلام — بیل شهادت زکات صلات و صیام
حجه وارمقده رکن خامسدر — دین بنیادینی موسسدر
تا قوه شوق سوق ایدوب حجه — داخل اول کل قطار حجاجه
سالک اول اول سبیل خاصه روان — منزلک اولیه اشرف بلدان
عاقبت داخل حرم اولسه — ایکی عالمده محترم اولسه
مولد پاک مصطفا در اول — مبعث سرور صفا در اول
بوکه ناطقدر آیت قرآن — که کیرن اکه بولیسه درمان

قال الله جل شانه وعظم احسانه ومن دخله کان آمنا

ایده سن چون طواف بیت عتیق — حق سنی دور خندن ایده عتیق
لفظ حج مؤمنه بشارتدر — حکم جرم ایتمکه اشارتدر
پس فحص حجه اوله سن ساعی — سنن مصطفایه اول راعی
واریه دینک ایله یعنی قضا — خصمکه ویر مروه تپله رضا
نیتک ایله خلص و اسلم — قومه الدن عد التی بردم
رفث اثمه فسوق جنگ و جدال — ایله جمله منا سککک اکمال
معنی حجی دیدی اهل کمال — خلقدن اعراض و خالقه اقبال
مطلب نفسک اول صوب البیت — مقصدک اوله رب البیت
فرصت ایامنی غنیمت بیل — کیجه کوندز عبادت حق قیل
حرم ایجنده هر عمل زیرا — یوز بیک اولور دیدی رسول خدا
جانو دلدن ایدوب مناجاتی — حقه عرض ایله جمله حاجاتی
آنده اولن دعایه تردد المز — صانمه سائل مراد بولمز
کوکل آینه سن مجلا قیل — بو صفا بخش قلوب اصفا قیل

حکایت

شویله نقل ایتدی راوی اخبار — رسمت کوی مناقب اختیار
سابقا واریدی مکه بر امیر — خدم و گنج و ملک و جندی کثیر
بو غیدن بر جهتله قیدی انک — نامی ادهمدی لیکی اول خانک

دوشدی کونلرده برکون اردانی — آر زوی حریم کعبه اکا
زوجه سن ایتدی کندویه همرم — وار دیدی حجه فی سبیل الله
حامله ایدی اوبانوی اکرم — کلمشیدی دم ولادتی هم
ایلر یکن مطاف ایجنده طواف — صیقیلدی طاعتیله سینه سی صاف
هر اوغل ویردی اکه رب کریم — قودیلر انک آدین ابرهیم
پاک ایدوب پس دل رمیده سنی — الله آلدی نور دیده سنی
حرم ایجنده کزدروب آنی — قنده کور سیدی اوبر انسانی
لابه لر ایلیوب اوبانوا کا — اوغلنه ایتدوردی خیر دعا
دیر ایدی کعبهٔ خدا در بو — لاجرم خرمن دعا در بو
بونده اولن دعای حضرت عین — شبهه سوز مستجاب ایدر مطلق
اومرم همشکله بو فرزند — خلف صالح اوله فائده مند
بوله زیب صلاحیله رونق — صلحا زمره سندن ایلیه حق
واقعا اول مجیب اهل طلب — مستجاب ایتدی اول دعالری هب
دیدکی کیمی عاقبت اولیسیر — بولدی زهد و صلاح علم و هنر
ترک ایدوب تاج و تخت و ملک و نعم — آخرت دولتینی اسندی او
بولدی مقصودنی پس آخر کار — اولدی سالار زمرهٔ اخیار
جامع اولوب بنجه کمالاتی — ظاهر اولدی انک کرامتی

ابن ادهم لکیله اول خوش نام — عالم ایجنده بولدی شهرت تام

مناجات

ای خاک درک کعبهٔ ارباب مناجات — سوی حرمک قبلهٔ اصحاب عبادات

سوق ایلهٔ یدی قدیلهٔ ناقهٔ شوقم — حجاج ره کعبه قطارینه آرزو قات

لطف اینکه سورم تا حجرا اشوده باب — بو روی سیاهی که قرارندی آزلات

ویرووه صفا حقی باکه سعی جمیلی — بر نقص اولم راعیٔ آداب مقامات

کوثر حرم محترم کعبهٔ قدسک — عالمده بودر فیضی تا اقصای مرادات

الحدیث الثامن عن انس رضی الله عنه انه قال علیه السلام من زارنی بالمدینة محتسبا کنت له شهیدا و شفیعا یوم القیامة

خادم خاندان خیر عباد — انس مالک اول شریف نهاد

ویروب ارباب دینه خیر و خبر — بو حدیث شریفی نقل ایلر

که دیر اول ناصب لوای امان — حافظی کفر و رافع ایمان

امتدن بری اولوب قادر — بنی اولسه مدینه ده زائر

اولسه مقصودی اول زیارتدن — رحمت باری و ثواب حسن

اولم اکه باذن رب سمیع — روز محشرده هم شهید و شفیع

ایلیجون شهادت ایدم اکا — کلیجون شفاعت ایدم اکا

پند

ای مرید مرام لم یزلی — سالک راه مقصد ازلی

جانب طابه یه کل ایله مشی — که اودر مهبط نزول وحی

مطلع مهر اصطفا در اول — منبع دین مصطفا در اول

روضهٔ جنت انده در یعنی — قبر احمد له منبرک بینی

ماه عزتدر اوشهر شریف — هاله سیدر انک اوسور لطیف

قلعه سنک بر و حیدر ای دل — قمر دینه هر بری منزل

طبرغ کحل اعین اعیان — روشن اولور انکله دیدهٔ جان

وزن اونسه یدر اجاری — جوهر جامیله هر باری

ریزهٔ سنکیدر علی التعیین — درهٔ افسر سپهر برین

کل پاک مثال عنبر خام — کردیدر مشک مشک غالیه نام

جولریدر مثال آب حیات — عین نسنیم و سلسبیل صفات

الله الله ندر بو قدر رفیع — که اکا ویردی اول بصیر و سمیع

وطن ترک ایدوب اوبدر دجا — ابتدی آز اولنجه کندو یه جا

شرف خاکپای خیر عباد — قلدی آز رئیس جمله بلاد

اولدی اول کوهر لطیف صدف — اولدی اول افتابه برج شرف

خاکپا کنه ایردی فضل احد — کایلدی ضم اعظم احمد

چکدی یعنی اوماهی سینه سنه — قودی اول کوهری خزینه سنه

مقر احمد اولدی وقت حیات — مرقد احمد اولدی بعد وفات
پس سعادت اومرد دانا نگ — یوزینی سوردی خاکنه انگ
ایلیوب آرزوی شارع دین — مرقدینی زیارت ایتدی همان
که ایدن روضهٔ رسوله گذر — کورمیه اغزینه روی سقر
گیمده گیم اولسه نار حب نبی — یا قمز اول شخصی دوزخ لهبی
کل کوکل خاک طابه یه ایره کور — روضهٔ پاک احمده گیره کور
ایله جانو دلیله سعی وجمیل — قیل حبیبک محبتن تحصیل
تاب ویرجانه نار عشقندن — سینگی روشن ایله شوقندن
ظاهر اولماغه ساکه صدق کلام — دیکله شاهد تیر ساکه بویام

حکایت

راوی ایدر مدینه ده بردم — واریدی برزن جسته شیم
عاشق اولوب رسوله گرکدن — ایلمدی وداع جانو بدن
نار عشق رسول فرخ فال — زرگیبی ایتمیدی قلبنی قال
برسحر که طوروب یزنه جست — ایلدی نیتن کوکلده درست
مصطفایی زیارت ایلیه تا — بوله جاز انکله تاب صفا
جهدین پس خانه سندن اول مهرو — طوتدی سوی جناب احمده رو
اوگینه کلدی بر بیت اوتل — صنعن قارشولادی ماهی زحل

دیدی ایدوب مرامن اکه سؤال — نه مقامه ایدرسن استقبال
دیدی زن مقصدم عبادتدر — حضرت احمدی زیارتدر
سوردم جانیله او محبوبه — درد عشقینگ اولدم ایتوبه
دیدی اول گیسن سوزنگ کراولسه صواب — عارضکدن پس ایله رفع نقاب
به جمال رسول خالق ارض — کوره بین ایله عارضنگ باکه عرض
اول زنگ قالمدی دلنده قرار — آچدی یوزدن نقابنی ناچار
یوزنی کوردی چون زنگ اوجوان — دقنن اوخشدی ایله همان
دقنن کوردی چون حباب کبی — اکه میل ایلدی پس اب کبی
چونکه زن ایلدی قضای وطر — دوندی کلدی اونه ایتدی مقر
زوجنه ماجرایی قیلدی بیان — دیدی اول شخصنگ ایدوکنی عیان
زوجی برمرد اهل عفتیدی — صاحب غیرت وحمیتیدی
حضرت مصطفایه بی تأخیر — واردی احوال ایلدی تقریر
دیدی زوجنه پس اوچشمهٔ نور — یوری واریاق اوکده برتنور
کندو اورنایه امتحان محکم — صکره اوراکه نقد ماملکن
زوجکه دیکه صد قبیله ای زن — سوریسنگ رسولگ گرکدن
کل بوتنوری ایچینه کیرزی پاک — عاشق اولمز هلاکدن غمناک
هرنه وضع ایلریسه زی تقصیر — باکه کل ایله جمله سن تقریر

کلدی چون خانه سینه اول شیار — یا قدی تنوری ایلدی پرنار
زوجه سینه دیدی بحق رسول — کیر بو تنور ایچینه ایتمه نکول
نار عشقدن وارینه سنده اثر — یا نمه دن ساکه پس خوف و خطر
نقد قلبکده یوغیسه کر عشق — ضرر اتمز در رسکا آتش
دیدی زن کیم بنم چو پروانه — یانه جانم چراغه پروانه
بن بو عشق اودینک سمندریم — زن ایسمده بو خدمتکاریم
طوردی مردانه پس اوستوره — کیردی شو قیله نار تنوره
اوردی تنورک اوستنی اول ار — ایتدی احوال عرض پیغمبر
دیدی اول شخصه پس رسول آله — شمدیدن صکره وارایت اکه نکاه
کیردی اول کس اوینه اوکوردی — آچدی تنورک اغزینی کوردی
اولدی نار ایچنده اول بانو — سبزلشر جسم غرق نور قمو
یوزی یاقوت احمره دونمش — تنی برک کل تره دونمش
صانکه حمام ایچنده در لیدی — دری در لطیفه بکزیدی
عشق پیغمبر ایله اکه عیان — ضرر ایتمادی آتش سوزان

مناجات

یارب بنی قبیل دخیل زوار مدینه — عشاق شهنشاه جهاندار مدینه
فضلکله ایدوب سینه تاریکمی روشن — جانو دلی قیل مظهر انوار مدینه

ایرکور دل نالانه نسیم کر مکله — بوی خوش وردتر کلزار مدینه
دل بلبلنی آندن آیرماکه دمادم — یکدر کل کلشندن اکه خار مدینه
فیضلو در رسکا حسن در غلدن — فیضی یه غبار ره واحجار مدینه

الحدیث التاسع عن علی رضی الله عنه انه قال صلی الله علیه وسلم ما من دعاء الا بینه وبین السماء حجاب حتی یصلی علی النبی محمد وعلی ال محمد فاذا فعل ذلک اخرق الحجاب ودخل الدعاء واذا لم یفعل ذلک رجع الدعاء ما

بو حدیثی روایت ایدن علی — صاحب صدر عزو قدر علی
یوقدر بر دعای خیر الا — انده اولمایه باکه حمد وثنا
اول دعا ایله وارد درای غافل — فلکلک اورته سنده برحائل
کیمکه اول پرده دن اوته دعوات — باکه وآله ویرنجه صلات
صلوات ویرسه اول داعی — رفع ایدوب اول حجاب مناعی
دعوتینی اجابت ایده خدا — ویره مقصودنی نه ایسه اکا
ویرمزسه اکر بکا صلوات — ردایدر آنی قاضی الحاجات

پند هدایتمند

ای طلب کار قدر وعز ابد — در احمد ینه سر اکه مسند
ایردی مقصوده ایلین هرکاه — التجای در رسول الله

آستان جهان پناه نبی — شاه عالم محمد عزبی
قبلهٔ حاجت اهالیدر — کرک اسفل کرک اعالیدر
کیمسه اولمز بو قاپوده محروم — ترک و تاجیک و یا عرب یا روم
دستگیر فقادگان اولدر — رهبر راه مانده کان اولدر
چاه غمده قالنلرا و معین — ایلدی مصطفای حبل متین
کیمکه ایلدی اکه استمساک — جمله مقصود نه ایدر بی پاک
غافل اولمه پس ایمدی تا دم مرگ — صلوات دیمکدن ایلمه ترک
صلوات ایله قبل توسل اکا — هم تحیات ایله توصل اکا
تا وسیله اولوب سکه اوشو — ایده حاجاتکی قضا الله
کل کوکل شو قبله خوش ایله — بو مثال لطیفی گوش ایله
کیمسه بر شه حضور نبه بالذات — ممکن اولمز که عرض ایده حاجات
وار درانک بنجه مقربی کیم — صاحب عرض اولان اودر دائم
انی بولماغه کامنه امکان — التجای مقرب سلطان
تحفه و یروب اکه قلیل و کثیر — صد قله اولسه اکه دامن گیر
اول مقرب ایدر ایدوب اقدام — اول کسک حالنی شهه اعلام
حاصل اولور جمیع حاجاتی — هم میسر قمو مراداتی
بو نسق اوزره ایله ایمدی قیاس — کیم اوسلطان جن و جانه اناس

حرم عزتیدر انک اجل — رتبهٔ ذاتیمز بزم اسفل
هر جهتله مناسبت یوقدر — بزه راه موصلت یوقدر
فیض حق ابر مکه دله دائم — بزه اولدی وسیله پس لازم
مصطفا در توسله لایق — که اودر حقه بنده فایق
مخزن قربته امین اولدر — مقتدای مقربین اولدر
حاجتک ایلسک فحسن عرضه — رافع عرش و حافظ ارضه
احمده قیل توسل ای دانا — صلواتی هدیه ایدوب اکا
تاکه آنک شفاعتیله سنی — مقصدیکه ایرشدوره اوغنی
اولمغه ساکه شاهد مطلوب — ستر اسبوحیکایت و غوب

حکایت

نقل ایدر راوی بر حکایه دخی — سمع جانیله دیکله آز اخی
واریدی سابقا براهل تمیز — شیخ وصاب کرامتیدی عزیز
از اتمشیدی حسن استعداد — واصل عز رتبهٔ ارشاد
سفر ابتدی او صاحب توفیق — برمریدی بانجه اولدی رفیق
کیدرکن یوله اوراه روان — بر بویک صوبه ایردی راهی روان
نه معاده وار نه معبر وصال — بولمدیلر عبوره هیچ مجال
دیدی ایدوب مریده شیخ نگاه — سن دی یا شیخ وبن دیرم الله

یور دیلر صواوستنه اوزمان — انلره آب وخاک اولوب یکسان

شیخ ایدردی جاغروب یاجی — صوفی یاشیخ دیریدی درپی

بولدیلر چون میان مایه وصول — کلدی قلب دیده ژنگ غفول

دیدی حق چونه معین مطلقدر — خلقدن عون اومانیس اصعقدر

شیخی ترک ایتدی دیدی یاالله — باندی صوبه ایتدی ناگاه

باقدی کوردی آنی همان شیخ — دیدی قوغلتی جاغر یاشیخ

دیدی یاشیخ بینه کالاول — کلدی صواوزنه کتدی اسفل

کجدیلر صوبی چونکه خیر مثال — ایتدی شیخه مریدی سیر سؤال

شیخ بر حکمت ایتدی اکه خطاب — علتن دیدی ویردی شافی جواب

دیدی یوقدرسنک معارضتک — حضرت حقله مناسبتک

ساکه ایرمز وسیله سنز قطعا — فیض حق پنجه سی ایرر سنه بکا

باکه ابتدک توسلی اول گاه — بندن ایرشدی ساکه فیض الله

باکه همپا اولوب دخی همکار — روی آب اوزنه ایلدک رفتار

چونکه کسدک توسلی بندن — منقطع اولدی فیض حق سندن

امتیدک بنه وسیله بنی — غرق ایدردی خدا اوصویه سنی

مناجات

ای شه پروردگار صلی وسلم علیه — خالق لیل ونهار صلی وسلم علیه

قلبمه نقش ایت عیان نام رسول جهان — تا اوله ورد زبان صلی وسلم علیه

افضل هر کار در مقصد ابرار در — احسن اذکار در صلی وسلم علیه

بنده کر قیل ای خدا مظهر نور هدا — تا ابد صبح وما صلی وسلم علیه

هر دم اکه ویر سلام ای شه ارباب انام — فیضی یه بولدرم مرام صلی وسلم علیه

الحدیث العاشر عن جابر رضی الله عنه انه قال علیه السلام
اربعة لا یجتمع حبهم الا فی قلب مؤمن ولا یجتمعهم منافق ابوبکر
عمر وعثمان وعلی حبهم من الایمان وبعضهم من الکفر

حاوی علم وراوی ماهر — صادق القول حضرت جابر

نقل ایدوب بو حدیث مرغوبی — یعنی قول رسول محبوبی

دیدیکیم دیدی اول مجسته نفس — وارد اصحابم ایچره بیل درکس

اندکت سوکسینی حضرت حق — قلب مؤمنده جمع ایدر الحق

هر کیمک اوله سینه سنده نفاق — سوزم اول دیدی پس صلح الاطباق

بری بوبکر در بری عمر — بری عثمان در بری حیدر

اندی سوکمک اولدی ایمان دن — سوکمک اولدی کفر وطغیان دن

پند دلپسند

ای ره استقامته راغب — سنن اهل سنته ذاهب

یتمش اوچ فرقه در بو امت خاص — بری انجق طمودن اوله خلاص

یتمش ایکیسی اهل دوزخدر — کیمی شیطانه رجل کیمی اخدر
اهل هوا دینلره انلره هب — فرق ضاله دیدی کیمه لقب
اول بلوک کیم سزای جنتدر — فرقهٔ سنت وجماعتدر
بو ادا قول فخر عالمدر — کا اهل سنت سواد اعظمدر
ایلمه خارج سواده کذار — روستا بیلق ایلمه زینهار
حذر ایتکم حبیب رب غفور — دیدی اهل القبور اهل کفور
استریسک وصول مطلبه سن — حذر ایت کرمه غیری مذهبه سن
چونکه ایتمز در خطا جمهور — یا کیلوب اولمه کل اولادن دور
ال واصحاب احمدک هر بار — عشقنی ایله جانوکه مختار
ایتدی بی ریب اهل بنی رب — فلک دین احمده کوکب
ایلمک قنقی سینه تبعیت — بولیسرسن هدایت وصلت
برکسک اولسه مال مخزونی — براحد طاغی دکلو التونی
راه حقده خلوصله اوغنی — فقرایه تصدق ات انی
بتمز اول ثمره اجر نه بولنوب — کا نی اتفاق ایلدی اصحاب
شرف صحبت شه ثقلین — ویردی انلره عزت ودارین
ستیما کیم چهار یار کزین — اولدیلر چار رکن قبهٔ دین
دین اسلام کیم مطهر در — صانکه برجسم ناز پرور در

روح پاک اکه ذات پیغمبر — چار یاری عناصره بکزر
نظم ایدن دین کتابتی اجمل — بر با عیله باشلمش اول
چار مصراعدر بو سرور لر — معنی خاص سر پیغمبر
چار ابرو کوزل کبی اسلام — بولدی بو چار یله کمال نظام
فضلیله هر بری اولوب فایق — اولدی صدر خلافته لایق
صد فضیله ایدوب انلره اقرار — ائمه فضلینه برینک انکار
ظلمتی کیرمه نور دن فاجمه — غمه دوشمه سرور دن فاجمه
یعنی کیم ائمه ای حسنه خصال — اتباع کروه اهل ضلال
رافضی کیم اوجمله بنک پری در — روز محشر یهود دینک خیدر
خرقه اویمق روا مر نوع بشر — خودن ابتر دکلمی تابع خر
نه بیلور حال بر ایکی بدبخت — قلبی خرمهره کس مجردن سیخت
اوزنی صانور اول خر ابتر — تابع دین پاک خیر بشر
خیر اصحابنه ایدوب دشنام — کندین ایلر هاین برحس مدام
علی یه صورتا محبت ایدر — معنیده انکلمز عداوت ایدر
خیر یوق که کاری ابتر در — خصم اولاجق اکه پیمبر در
خیر اومار شر بنی هایه بولور — خرده اذعان بلی بو دکلو اولور
بو پیام مر اشکه طوغری خبر — مقصده ایر مکه پیشتر رهبر

حکایت

شهر بغداد ایجنده بر یرکس — حجه وار ماغه ایلمشدی هوس
یوغیدی آنده اقرباسی انک — اعتماد اهلی اشناسی انک
بلمزیدی که کیمه منت ایده — اینانوب مالکنی ودیعت ایده
خرج رهدن زیاده برمقدار — واریدی مال درهم ودینار
برامین آدم استریدیکه تا — ایلیه مالنی ودیعت اکا
ایلریدی بو فکریله هربار — چار سواره سوبسور فیار
کوردی بر پیر یلمه ریش اوتور — آق عبالره همجو میش اوتور
کوردی ریش سفیدینی بر آق — صقلی کیبه صاندی قلنبی آق
واردی حالینی سویلیدی تنها — ویردی مالن دخی امانت اکا
دیدی اول شخصه پیر بدکوهر — یئره ایردوکنده راه سفر
بندن ایله رسوله عرض سلام — دیکه کوندردی ساکه پیر پیام
دیدی ایلر کوکل اچاکه هوس — اولمسیدی یانوکده اول ایکی کس
سنی هرسیل زیارت ایلریدم — یارک اولماسه اول ایکی مردم
دیکلدی پیر یک اول کشی سوزنی — یاقدی غیرت اودی عین اوزنی
چکدی تیغ غصه طوغرادی — نیسون بربلادر اوغرادی
بلدیکم رافضیدر اول ملعون — خرناپاک واپتر ومغبون

اول کشی بحر حیرته طالدی — هرطرف یاز فکرنی صالدی
چاره بولمادی صبردن غیری — صبریله جانه جبردن غیری
عزم راه ایلدی یعون اله — ایردی برکون مدینه شهرینه راه
واردی قبر رسوله قبله دی نماز — ایلدی حضرتینه عرض نیاز
ایلیوب غایت ایله استحیا — ایتمدی پیرک اول سوزینی ادا
تاکیهان دیده سنی قبله رخواب — کوردی فخر الانامی باصحاب
ایچلرندن برسی دیدی اکا — ایله پیرک اما نینی ادا
تاقبل کفر چون دکل کافر — سویله اول سوزی اولمغل سایر
طوردی واردی رسوله بالتقصیر — سوزنی پیرک ایلدی تقریر
کوشش ایدیجک انی رسول امین — التفات ایلدی علی به اهلین
پس اودم کندی حیدر کرار — مجلسه پیری ایلدی احضار
سل سیف ایلیوب یا مرسول — باشنی کس صاله طیره غه اول
خوف ایدوب جونه اویاندی منلنی — طوردی ارزان اولوب مقامندن
ضبط ایچون اول زمان کتب ایتدی — بعده کعبه سمتنه کندی
جمع اتمام ایدوب او ازاده — عودت ایتدی چو شهر بغداده
کیردکر کیبه شهره اول شیار — قلدی اول او پیری استقبار
دیدیلر اکه طرفه حال اولدی — برکیجه برعجب خیال اولدی

ناکهان غایب اولدر اول شب — قلدی اهل وعیالی از طلب
بولدیلر بر خرابه ایچره آرنی — باشی یوق پالکوزه یا تور بدنی
سترنی کمسه ایتمدی ادراک — بلمدیلر انی کیم ایتدی هلاک
اهل بغداده اول زمان اوجون — کوردوکی واقعاتی ایتدی بیان
ایتدیلر چون حساب تاریخی — ظاهر اولدی مطابق وقتی
حذر رفضی ایلیوب اذعان — عبرت آلدی بو قصه دن هر جان

مناجات

یا کریم العفو وغفار الخطا — یا علیم اللطف وهاب العطا
ال واصحاب رسولک هر برین — مقتدا قیل باکه چون نجم هدا
انلرک عشقینی جاندن بر نفس — تا دم روز جزا ایتمه جدا
سیماکم چار یار نور ودین — هر بریدر نیر برج صفا
کرد راه وخاک کویی انلرک — دیده فیضی یه قیل کحل جلا

الحدیث الحادی عشر عن انس رضی الله عنه انه قال صلی الله علیه وسلم غزوة فی سبیل الله بوجه الاسلام افضل من الف حجة صدق رسول الله

طوطی خوش زبان وخوب نفس — بلبل باغ انس اعنی انس
بوکلی الوب اول فخر سخن — کلبن گلشن معارفدن

ارمغان ایتدی اهل ایمانه — عند لیبان باغ عرفانه
دیدیکم دیدی اول مه کونین — شه منصور یوم بدر وحنین
برکشی بعد حجة الاسلام — فرض اولن حجتی ایدوب اتمام
انه کفاره یی غزا فی سبیل الله — ایلیوب احتساب لطف الله
اولور اول غزوه تن ورب اجل — حجه یک کره وارمدن افضل

پند

روز شب همت ایله همکه سن — یار کی یار ودشمنک دشمن
نرم اول کل کبی احبایه — کرم اول اتش کبی هم اعدایه
دوستلر له ایدوب موالاتی — ایله اعدایله معاداتی
بذل مجهود ایدوب جماعه مدام — ایله کفاریله قتاله قیام
فرض در مؤمنه جهاد اتمک — قصد قطع رک عناد اتمک
امر در بیزه رب رحمانک — حرفیدر رسول سبحانک
ایکی نوع اوزره در جهاد اول دل — بری اکبر بری اصغر بیل
اکبر اولدر که ایده سن هر حال — انفسی دشمنیله جنگ وجدال
دشمن نفس یعنی شهوتدر — دخی قلبک عدوسی غفلتدر
فتنه در موقف عدوسی یقین — دشمن عقل حسرت اولدر همین
سبب دانا یه دشمن اقوی — ماسوی الفنا یدر محضا

زن کیبی طوتمه دلده خوف و خطر — قهر اعدایه سعی ایت اول ار
ساکه پسند همین صلاح و سیاه — طاعت نی ریا و ذکر الله
دخر اصغر او درکه ای دانا — ایده سن کاوزیله جنگ و وغا
چقه سن عرصه یه خدنگ کیبی — طوقناسن عدویه سنگ کیبی
اوره سن اکه پنجه یه همچو پلنگ — ایده سن کیمسه جهانی باشنه تنگ
مشتعل اولدغنجه نار وغا — کیره سن آتشه خلیل آسا
عزم قیلسک اگر جهاده اودم — جهد ایدوب ایله بنگ اسلم
یعنی اولسون غزاده مقصودک — نصردی ورضای معبودک
که اوغزوی خدا ایدر مقبول — انجق اعلای دین ایچون اوله اول
اعتبار اولمز اول جهاده مدام — گاه آن اغراض نفس اوله مرام
ای میانکده معرفت گری — کوه وشش طور پرکده دونمه گری
راه مولاده بذل جان ایله — کندوگی لایق جنان ایله
موتدن کلمسون ضمیره ملال — که دیر اول حی ودود متعال
راه حقده اولنلری مقتول — صنمکور غفلتیله مرده در اول
زنده ایدوب اولاری لطف صمد — اولدیلر هر بریسی حی ابد

حکایت

نیته کیم بعض راویان قصص — صاحب لطف قول و حسن قصص

دیدی واریدی برکس قتال — چست وچالاک ایدی آدی بطال
پهلوان زمان ایدی او بطل — یوغیدی مثلی قهرمان مثل
فارس عرصهٔ هنرد ایدی اول — طور مردانگی ده فرد ایدی اول
شکلنی برگون ایلدی تبدیل — بوسینه آصدی قطعهٔ انجیل
وارمدی اول حیله ایله بولدی روان — ملک کفاره کیه مکه درمان
معرفتدن اولارکه میوه یمش — ارلک اوندن طلوزی حیله دیمش
کشت ایدردی دیار کفاری — جمع کفاری کورسه بهر باری
قدرتی یتمه ایلریدی قتل — قورقی یتمه ویررمدی مهل
صانوردی کورن اژدرهاب — حذمتنه اولوردی اهم رعاب
بیکه یل کزدی بویله اوخوشنام — بولدی کفاری ایکنده شهرت نام
حیله سی ظاهر اولدی ایلدی ده — نامی سویلندی جمله دیلدده
صالدیلر سوسو بیکه آدم — ایتدیلر جست وجوانی محکم
حفظ حفله بولوب سلامت حاکم — دار اسلامه چقدی چون بطال
ازهارون اوپادشاه رشید — چاغروب ایتدی اکه لطف مزید
صوردی سیر ایتدوکی عجایبدن — کوروب اشتدوکی غرایبدن
اجدی بطال یسن جواب دهن — ویردی بوده جمله جواب حسن
دیدی برگون کزرکن اول یرده — اوغرادم ناکهانی بر مرده

قیلدی بطالدن بکا اوسئوال — بنده دیدمکه اوشبنم بطال
نامی ایشدوب اومردکزی — پایمه قودی باشی اوپدی زمینی
کلدی اسلامه باکه یار اولدی — کتدی غم دل سرور یله طولدی
ایلدیکین انکله پس رفتار — ناکهان ظاهر اولدی چار سوار
بزه چونکم نکاه ایلدیلر — مؤمن اولدوغمزی اکلدیلر
بی توقف جمله باشلدیلر — بزوم ایله قتاله باشلدیلر
یبرایدوب حواله سیف جدید — ایتدیلر اولا اومردی شهید
کلدیلر اوستومه اوکافرلر — اوقیوب کفری هپسی ازبر
جنک ایدوب انلر یله بیحه زمان — اوحینی بیقدم ایلدم بی جان
برسیله مقاومت ایتدک — شوقدر نا مصاعبت ایتدک
طوتدم اول کافر یله جون کشتی — صانکه کرز کرانیدی مشتی
حیله ایله میانمی الدی — سایه کیبی بنی پرده چالدی
چمقدریسی سینم اوسته درحال — دیدی سن دیدکلری ابطال
کسه بن رشته حیاتکی بن — قورتراین جهانی شر کدن
لات وعزا جو غالب ایتدی بنی — قنی ربکه که قورتریدی سنی
بوسوزی سویلدوکی کیبی یلید — طوردی اذن خدا یله اوشهید
قیلیجن الدی کافرک حالاک — کسدی باشینی ایلدی اهلاک

اوقودی

اوقوردی هم بوآیتی ازبر — دوشدی جسمی بنه یره بی فر

قال عز وجل ولا تحسبن الذین قتلوا فی سبیل الله امواتا بل احیاء

حق بونکه کیبی کامه قادردر — اعتماد ایت اکر جه نادردر

مناجات

یارب جناب عزتکه قیل استناد مجی — اینمه مذلتیله سرشته نهادمی
یارایله روحه لطفکله تا اولهکیم بوله — قهر عدوی نفس تخالف نژادمی
ابلیس برفدای ایدوب دله منهزم — هردم صلاح طاعته قیل اجتهادمی
الحاق ایدوب غرات خلوص استانکه — شبنم ایکمل جریدهٔ ابراره آدمی
فیض تجلی عاطفتکدن ایرکورب دکه — هردم میسر ایله مراد فوادمی

الحدیث الثانی عشر عن انس رضی الله عنه انه قال صلی الله علیه وسلم باکروا بالصدقة فان البلاء لا یتخطا الصدقة

بندهٔ مالک ممالک انس — سرو آزاد صحن روضهٔ قدس
زبدهٔ راویان اعنی انس — مصطفایه انیس خوب نفس
نقل ایدوب بوحدیث زیبایی — اهل ایمانه قیلدی انبایی
دیدیکم دیدی فخر اهل دلا — امر ایدوب امتینه سرتاپا
بامداد اولسه ایلکوز صدقه — فقرایه که ایده لر نفقه
انکیچون که ایلمز قطعا — صدقاتی تخطی درد و بلا

یعنی هر کیم تصدق ایتسه صباح — اکه اول کون بلادن ایره نجاح

پند سودمند

حفظ حقه رهاین اولم دیرسک — هر بلادن امای اولم دیرسک

هر نه مقدورک ایسه کل ای یار — فقرایه تصدق ایت هر بار

اخوت فرزعید در دنیا — سعی ایدر زرعه آنده هر دانا

مال مخزون غنی یه نفع ایتمز — حبه فرزوعه اولمسه تخم

برکدا سندن ات نسنه سئوال — ایتمه زجریله ازی استقبال

غضب ایتمه جیبکی دولرمه — یوزکی کوزکی بورشدرمه

خست وبخلی جانه ایتمه سند — ازکوندرمه شویله صفر الید

ویرنکم ممکن ایسه فلس ودرم — ایتمه درهم کیسه یوزک درهم

هر نه مقدورکیسه قیل اعطا — باری اولمزایله حسن ادا

حذرایت ایلمه هم ای عاقل — منتله تصدقک باطل

باقمه یعنی اکه حقارتله — دیمه خلقه ازبشارتله

کشت زار تصدقک ای یار — منت ایتمکدر افتی هر بار

حقدر نعمتی ویرن الحق — اره حسن وسیله سن الخق

ایلدوکک عطایه طاعتمه — اکه احسان ایلدم صانمه

شویله بلکیم سکا اولم دفقیر — ایلدی بی نهایه لطف کثیر

صدقک اولمیدی اول زیرا — حاصل اولمزدی اجر لایحصی

ایلدکیجون تصدقک اوقبول — سا که بولدی بو دکلو اجر وصول

مفیده پس اول سا که ایندی کم — حق سخندر بو فاستمع فافهم

مؤمن اولانی دلا فقیر ایده — نه قدر صورتا حقیر ایده

بیت حقدر انک دل پاک — حرم سینهٔ طربناک

پس خراب اولسه مؤمنک حالی — منکسر اولسه فقریله بالی

سا که لازمدر آنی یا یمق — یقین اولمق روامی خانهٔ حق

بنر ایندک بنر عمارت کل — نفع اسنر سکا ایله خدمت دل

یاب فقیرک دل خرابه سنی — حفظ اباد ایله کعبه سنی

فقرانک کرمله کوکلینه کیر — حرم مستطاب رحمته ایر

ایله کوکلنده یر اولوب محسن — هر بلادن اولم دیسک ایمن

دیکله بو قصهٔ بی وآل سبقی — که حدیثک اول اولدی ما صدقی

حکایت

نقل ایدر راوی محتشم کلام — که سلیمان نبی علیه سلام

اولدورکن بیوت واقبال — کلدی برمرغک ضعیف البال

اغلدی قلدی آه سینه کداز — ایلدی پس شکایته اغاز

دیدیکم یا نبی کبیر اولدم — نقد عمرم دوکندی پیر اولدم

قالمیجون صوکمده خیر خلف — ایلدم کنج اقتداری تلف
بوکنجه ضعفیله ایلدم تنها — بردرخت اوزره آشیانه بنا
لطف ایدوب انده رب لم یولد — باکه ویردی برایکی خوب ولد
بسلدم انلری یاول پرده — ایلدم نعمتیله پرورده
ناکهانی بلا کیبی بردم — کلدی برشخص بی صفا وکرم
ظلم ایدوب الدی یوردجقلرمی — آتش وقت ایلدی یرمی
برایکی دفعه در بکا اوکشه — ایلدی قهر وظلمیله بوایشی
یا نبی الله ایت اوشخصی منع — بو بلایی باسمدن ایله دفع
کوش ایدیجک مقال مرغ نبی — دعوت ایتدی اوشخص بی ادبی
دیدی اکه بو مرغی انجتمه — یاورجا عن الوب خفا ایتمه
اولدخی ایلیسوب نبی ایله عهد — دیدی انجتمین ازمن بعد
کتدی بوحالت اوزره برمدت — کلدی بینه اومرغ بی طاقت
قهر دلدن ایدوب فغانیله آه — اغلیسوب دیدی یا نبی الله
نقض عهد ایلیسوب بنه اولیم — باکه کالاول ایتدی ظلم عظیم
قهر ایدوب یاورجقلرم الدی — بنی نار فلاکته صالدی
قیلدم اکه سنی مظالمدن — آلی ویردادمی اوظالمدن
چون امین الله ایتدی بو سوزی کوش — بحر غیرت دلنده ایلدی جوش

ایکی عفریتی ایلدی ارسال — دیدی وارک اوشخصه سیز درحال
اورته دن ایلیسوب ازایکی شقی — غرب وشرقه ایدک ازملحق
کتدی اول ایکی دیو پرحدت — دوندیلر کلدیلر هم اول ساعت
حضرتنده رسول حمایک — بوس ایدوب خاکپای خدمتنه انک
دیدیلر وارق اول نبی پاک — قصد ایتدک که ایده وزاهلاک
نازل اولدی ایکی فرشته اودم — بزی منع ایتدیلر طوتوب محکم
بولیادق هیچ آز اخذه مجال — آشته کلدک بودر حقیقت حال
چون سلیمان اشتدی بوخبری — دعوت ایتدی حضورنه اولاری
صوردی اکه کن بوکونه تندک — نیلدک بنجه سر یوله کتدک
ویردی اول کسه پس بوسرمه خبر — ایتدم برعمل خدایه یار
صبعدم لیکه بریره کتدوم — یولده برسائله مرور ایتدم
برغنیفم وارایدی حاضرده — ویردم اول نانی اکه اول پرده
مرد سائل قنی صفا ایتدی — هم باکه خیر یله دعا ایتدی
پس امین الله اکه دیدی همان — سنه اولدی سکه اوکردهٔ نان
نانکه حق عوض امان ویردی — جسمکه بلکه تازه جان ویردی
برکات تصدق ایله همان — ایتدی افاتدن سنی حق امان
یوخسه شمدی هلاک اولمش ایدک — قهر یله درد ناک اولمش ایدک

مناجات

بکا خلقکله ویرایب تخلق — تجلای صفاتکله تحقق
بخیله همره ایمه جانی تاکیم — جوانمردانیله ایدم ترقی
کوکلدن حب دنیا رشته کن کس — که قلمایم اکه قطعا تعلق
یولکده صد قیله ارباب فقره — قیلم مقدورم ینه تصدق
بعید ایت فیضیدن اثار بخلک — اکه ویرجود لطفیله تفوق

الحدیث الثالث عشر عن عمر رضی الله عنه قال صلی الله علیه وسلم خلقان یحبهما الله تعالی حسن الخلق والشجاعة وخلقان یبغضهما الله تعالی سوء الخلق والبخل ص

بوحدیثی روایت ایتدی عمر — غفرالله ذنبه وستر
که اوا هل معارفکسندی — مالک ملک عزت ابدی
اکمل النفس واحسن الاخلاق — افضل انبیا علی الاطلاق
دیدی وار ایکی خصلت محبوب — سوریان علیم سر قلوب
بریسی حسن خلق دستمندر — اول بریسی دخی شجاعتدر
دیدی وار دخی ایکی خصلت هم — سومز انلاری خالق اکرم
خوبدی در انکه بریسی اخر — صفت بخلدر بریسی دخی

پند دلپسند

ایلکه ایرمک استمک هر بار — جهد ایدوب اول ایمه نیکوکار
احتراز ایله جمله بدخودن — بهره دار اول خصال نیکودن
که خصال حمیده ایله وجود — ایکی عالمده بیل اولور محمود
برله دشمنک اولور سا که یار — مردازاده عبد حذمتکار
سوء خلقیله اولور اخوانک — هر بریسی عظیم دشمانک
اوبا یوغیسه کریمه نه غم — بیکس اولمز جهانده اهل کرم
جود اولمز وجودنک بالی — اولور اوازهٔ کرم عالی
کیدر انسان وقالور جانی — طورر انکله آدمی وصانی
ثابت اولور درخت جود وکرم — ایده مزانده رخنه کرم علدم
ایلکسب مکارم اخلاق — یعنی جلب مراحم خلاق
خلق ایجنده شریف اکر سافل — یولسیله دیرن ایلوکیله دیرل
ایلک ایت ساکه کملک ایدنه سن — حق دیدی بالتی یی احسن
اوزکی معدن صداقت قیل — صدف کوهر شجاعت قیل
زن دنیایه طالق اول فوداول — ارایلک ایت یعنی کیم جوانمرد اول
ارلکی صانمه قتل کافردر — صلهٔ قلب جمع وافردر
ارلک اولدرکه بخلکی ایده سن — خست نفس عکرین قهره سن
کرچه هرقدر ذائل آدمده — بخله بکزر بو کنز عالمده

باشنی نخلاک مشیر بلوادر — خسره حالومه لامی ایما در
بوحروفک مآل بودر کیم — بخلیله متصف اولن دائم
زائل اولمز بلاده اولمقدن — لوم وخسران ایجنده قالمقدن
کوش قیل بوکلامی شافیدر — عبرت الماغه ساکه کافیدر

حکایت

نقل ایدرلرکه واریدی برار — روز شب جمع ایدردی سیله زر
عقلی ازایدی لیکن حرصی غیر — مدت مال عمری کیبی کثیر
حرص نرله یوزی صرر مشیدی — قلبی بخلیله یک قرار مشیدی
المشیدی پدردن اول میراث — زر وسیم وجواهر یله اثاث
بوقدر نعمت ایچره مستغرق — اولمشکین همیشه اول احمق
صفره سی سرکشاده اولمزیدی — خانه سی درکشاده اولمزیدی
خسیله کجردی ایامی — جمع مالیدی دنیه حرامی
جمع دنیایه قارن طالبدی — بلکه پنتی حمیده غالب ایدی
نرتز اچقمسون دیوشکمی — کیمسه بصردی خلایه اول قدمی
کندی دنیادن ایلدی رحلت — قالدی مال ومنال وجوق نعمت
حسرتیله کیردی اول پنتی — قالدی براوغلی قالمدی پنتی
اوغلی برذات ایدیکه روشندل — هوشیار ومدبر وکامل

پس کرم قابوسینی ایلدی باز — اولدی عالمده جودیله ممتاز
چوق مهمان سرایدی بنا — خانه سی اولدی ملجاء فقرا
خویش وبیکانه یه اولدی دستمند — خوان لطفیله ایلدی خرسند
واریدی برخسیس بدکوهر — بدریله مصاحب ایدی مکر
کلدی برکون ملامت ایتدی اکا — دیدی انجام کارکی براکا
جمع اولان مال ونعمتی بیچه سال — دفعه ضایع ایتمه ای بدحال
تنکدستی قساوت دلدر — طاقت بارفاقه مشکلدر
زوریله حاصل اولمین هرکار — زوریله حاصل اولورای هشیار
ایله سن بصصتم ادراک — ترک ایت انفاق قیل بزامساک
دیکلیوب دیدی کوزاوجوان — ای پراکنده کوی وبلخ زبان
بوپریشان سخن که وارسنده — ایلدی خاطرم پراکنده
بال صاندک بلکه الجورک زهر — لطف ایده جک محلده ایتدک قهر
کول ایمس سن فطانتک یوغمش — غایتیله صاقلک جوغمش
کردش دهری ایتمش سن درک — قلبکه کلمدیمی حالت ترک
پدره بونعیم ومال کهن — ارتکله نقل ایتدی جد ومدن
صقلدی جاز کیبه انی پدر — عاقبت قودی کندی ایتدی سفر
انلره ایتمدی وفا ظاهر — بکا ده ایلمز دریغ آخر

بنجه کلدی ایسه بکا الدن — لاجرم ایلاره کیدر بندن
پس باکه بک او درکه مشتق اولم — فقر ایله همیشه منتق اولم
که اولور بخل مورث حرمان — روز محشرده موجب خسران

مناجات

خدایا که افضالک اولدی جزیل — جمالک جمیل وجلالک جلیل
بنی ایله فخر البشره پی رو — که اولدر کریم وسلیل خلیل
یازوب دفتر اهل جوده بنی — زلطفت مکردان زنامم بخیل
وجودم نفیس ایکن انیمه خسیس — بنی بو غم ایجنده قیلمه رذیل
ره جوده فیضنی ایله مسبوق — کرم ایله لطفک قیل الکا دلیل

الحدیث الرابع عشر عن ابی موسی رضی الله قال صلی الله علیه وسلم من احب دنیاه آخر اخرته ومن احب آخرته آخر بدنیاه فاثروا ما یبقی علی ما یفنی صدق رسول الله

راوی عیسی دم ابو موسی — نفس الله کریه ابدا
نقل ایدر کم او سید الثقلین — انبیا زمره سنه قرة عین
روشنی بخش دیدهٔ دوجهان — چشمهٔ نور ویر تو سبحان
ایلدی امته بیان جمله — سویلدی بو حدیث بی بدله
یعنی هر کیمکه سودی دنیاسن — ضرر ایتدی وبیقدر عقباسن

دخر عقبا سنی که سودی برار — قیلدی دنیا سنه اوکه ضرر
ایلکوز ایمدی باقی یه هر بار — فارز اولانک اوسته ایثار

پند

دکل ارباب عقله پوشیده — ایلر ادراک بهر فوهیده
که خذف پاره پایدار اولسه — زیرا سنکه برقرار اولسه
صدف بیقاردن یکدر — درنا پایداردن یکدر
یکدر باقی برقبای کهن — بی بقا بیک نسیج وطیلسان
ایمدی دنیا یه باقمه فانیدر — بی بقا لیوع انک شانیدر
اولدی چون لازم دنو فنا — دیدیلر ادنیه انک دنیا
دونیدر زیر قبهٔ گردون — الجفه مایل اولمه ای مفتون
نقد صفلسک ارنی دم مرگ — خواه ناخواه ایتدیرر سکا ترک
مومنک سجنی قیلدی حق آنی — عاقل اولان سورمز زندانی
عمر دنیا هم اولدی برساعت — یکدر ازهب ایلمک طاعت
صورک یوقدر افندی ابتر در — اخرت یولی اوزره معبر در
کج بو معبردن ایلمه اهمال — بولکسن آخرتده حسن مآل
اخرتدر خلاف سز مقصود — از ظهور تغیرات وجود
انده در خلد وعدن ودار سلام — نعمت لایزال وعیش مدام

انده در مؤمنه نعیم و مقیم — کو ستر و جهن آنده رب رحیم
انده در شول صفاکه بلمدی هوش — کو مدی دیده هم اشتمدی کوش
ممکن اولمز ایکیسی کلمك اله — ایکی قریوز صغمی بر بغله
جمع ضدّینه کیمسه یوللمز — بر ولایتده ایکی میر اولمز
وار در سر بر پسنك اهلی — که طوتر لرهمان اکا میلی
اهل دنیا یه نعمت عقبا — بی تردّد حرامدر جانا
اخوت اهلی فرقه سنه دخر — حبّ دنیا محرّم اولدی اخر
واریه سنده پند و نصیحه هوس — بو پیامی اشتکه بسدرس

حکایت

واریدی برزمانده بر دانا — مرد عقبا و تارك دنیا
علمیله شهره جهانیدی او — کاری خلقه نصیحتیدی قمو
دهنن اخوب ایلسه کلمات — نفسدن ایردی جانه حیات
صلحا زمره سنده فایق ایدی — فعل اقوالنه مطابق ایدی
کلدی بر کسه اکه استدی پند — اولده ویردی نصیحت دلبند
طالب پندی کوردی خسته مزاج — دردینه ایتدی بر لطیف علاج
سویلدی یعنی اکه اوج کلمات — هر بریسی مثال آب حیات
اولا ایدی دنیه ابتر — یدی باشلو براژدره بکر

جسمك

جسمك اول اژدرك عدد ایدر — عمر پاکك ذخرعت ایدر
کیمسه کوندز دیو صایرسن انی — دوکه دیر بیه رك دراوسنی
مرك صیاد جانك آخر کار — آشکار ایدیسیر از او شکار
ایمدی باقمه بو ناز و نعمایه — غره اولمه حیات دنیایه
ثانیا دیدی اول مجسته مقال — ایله فرمان خالقه اقبال
هر نه بیوردی ایسه طوت انی — ایله ترك امر یزدانی
ترك تدبیری ایلیوب یتیم — ایله هر کارکی اکه تسلیم
ثالثا دیدی اول مقاله شناس — آخرت کاریدر ایمه غیره قیاس
جمع اخرته یوقدر رجوع مساع — زن دنیادن ایله ایمدی فراغ
یعنی دنیا یه ویرسه باره طلاق — دار عقبا یه قیل هم از صداق
تاکه اوج صلاحه یول بولاسن — آخرت دخترینه زوج اولاسن
دیده جان قیل کوزم بیدار — بو حکایتده کورنه حکمت وار
خیر دارینه اولمغه واصل — بو پیامیله اول بتر عامل

مناجات

ای پادشاهی که ملك یوقدر جهانی ایجنده — سر صفات دانك وار در بو جهانی ایجنده
دنیا یه میل نقش محو ایله لوح دلدن — عقبا محبتینه ثبت ایت روانی ایجنده
بو کون پر فتنه اعدادن ایله ایمن — قیل اولیاکه ملجی دار الامانی ایجنده

بیلدردل حزینه سرّ فنای دهری — اگه ویروب یقینی قومه کمان الجنده
احوال آخرتدن فیضی ایله اگاه — تایده ازایتار سرّ وعیان الجنده

الحدیث الخامس عشر عن ابن حیده انه قال صلی الله علیه وسلم الحسد یفسد الایمان کما یفسد الصبر العسل

بسر حسیده ومعاویه نام — استماع ایتکه فیلدی نقل پیام
سخنن صلو ایلیوب اوعزیز — بزه ویردی شراب شهد آمیز
ایتدی برقول سکری ابنا — شکر الله سعید ابدا
دیدیکیم اول حبیب نوشین قال — رازدار علیم مافی البال
اوکه شیرینی جهان بااوست — سخنان شکرفشان بااوست
دیدیکیم خصلت حسد هرآن — ایلر افساد خلّت ایمان
بنجه صبرکش مرارتی علی — فاسد ایلر ایمانی ویروب خلل

بند

روز اولده جونکه ربّ قدیر — فیلدی روزی هرکسی تقدیر
هرنه یازلدی ایسه ایرشور اول — ایلمز نقص وازدیادی قبول
بریره کردیرسه ایکی جهان — ردّ مقدوره اولمیه درمان
جمله برکمه ایجون ایتمه تعب — نعمتنک زوالن ایتمه طلب
نعمت اهلینه اولمغل حاسد — ایتمه ایمانی یوق یره فاسد

حاسد اولور عدوی نعمت حق — حرب ابلیسه مطلقا ملحق
حسد اوزره اولن کشی پنجه حا — یررانک جحیم ایجنده اولا
چوپ کیبی دخی سین حسد — دلخراش اوله سینه ابد
باعث رنج بی نهایه دراول — بخل وبغض وبلایه مایه دراول
برمرضدر حسد اکه درمان — صنع رزاقی بلمک اولدر همان
بتره برسینه حسد شجری — ایکی خصلتدر رانک طمری
کبر دربری اولدر اعظم عیب — جمله خلقک قیمجدر بی ریب
مرض کبر ایدر دل مهلک — جاهه سر کیشی نفسن بلمک
کبر بلیه نفسک ایتیه تلبیسی — یادقیل ماجرای ابلیسی
درک ایدوب کبریای رحمانی — پیشه ایدنمه کار شیطانی
اول ایکی خصلتک برسبر دخی — صفت حرص وخوش اکله اخی
طمع وحوصله اولن جوعان — یه دنیا اولمیه شبعان
بزم عالمده اولسه بربهوش — بادهٔ حوصله اکر سه خوش
اولدکجه دیرلدوکن بلمز — تادم حشره اولنجه آیلمز
مرض حوصله اولن بی تاب — یوقدر اکه دوا امکه تراب
حرص نقص عقل وفقر جنان — تاسه جان ومایه حرمان
حرص ایکی جهانده ذلتدر — موجب حسرت وندامتدر

بوندہ اولور حریص اولان مقهور — پایمال اولور اندہ نیتہ کہ مور
راہ حوصلہ اولان کشی سالک — اولور البتہ عاقبت ہالک
می حوصلہ اولمغل مدہوشی — سکہ پیدا ایشت حکایت موشی

حکایت

دیرکہ نقال اغرب اقوال — واریدی برزمانہ بر بقال
پر ایدی سیم وزرلہ انبانی — طوپلو ایدی دخر دکانی
نقل خشکیلہ میوہ تر دن — در لو در لو نعیم وخوشتر دن
اوغرادی ناکہان اکہ برموشی — کوریجک ایتدی بحر شہوتی جوشی
دیدی نجم ہدا بدید اولدی — طالعم یلدزی سعید اولدی
کرچہ حوصلہ جوق دکانم دلدم — شکر تشکہ شمدی کان دلدم
نم لطفنی فیض ایدوب بکا حق — قیلدی بحر نعیمہ مستغرق
باشلہ پرس تناول ایلمکہ — استدوکی فواکہی یمکہ
کمینی برکیمن کتوره ایدی — منزلینہ ازکتوره ایدی
کوره ایدی از دل بقال — کرمندن ایدردی اہم اہمال
کجدی بوحالت او زره بنیچہ زمن — واردی کونلرده برکون اول کمن
طوپلو بولدی خواجہ ہیجانی — سوریدی از دلدی اہم یانی
کیسہ ایچره اولان نقودی تمو — منزلینہ ایلتدی اول بد خو

دوندی اول کیسہ جسم بیجانہ — معرفتسز وجود انسانہ
کیسہ بولدی خواجہ چون خالی — عقلی ایتدی اولدی بدحالی
چوق زمان حیرت عقلینی الدی — حقمفہ جازی تندن ازقالدی
کہ جہان ایچره سویلشور ایلر — خواجہ نک مالی جانیدر دیرلر
فکر و ادراکی کتدی پنجہ زمان — سینہ سی کیسہ سینہ دوندی ہمان
صکره عقلینی جمع ایدوب سرینہ — کیسہ نک باقدی پرتلان یرینہ
بیلدی نور فرہ ایلہ ہمان — کہ بوکاری اوفاره ایتدی عیان
از صید اینکہ اودم اول ادیب — رهکذاریہ قودی دام فریب
عاقبت برکون از ایلدی صید — قیلدی برشتہ ایاغنہ قید
طوتدی سررشتہ النده ہمان — قیلدی سوره خنہ او موشی روان
بو وضعله او موش قتانک — قنده در بیلدی منزلین انک
قازدی اول میری ایلدی اقدام — قاره نک منزلینہ ایردی تمام
کوردی اول منزلی خزینہ مثال — ذہب وفضہ ایلہ مالا مال
الدی سیم وزرینی عد ایتدی — بولدی کامل صفاسنہ کتدی
قیلدی اول موشی بعده رہا نک — بیک بلا وجفا ایلہ اہلاک
حرص از کورکہ دردناک ایتدی — عاقبت جوریلہ ہلاک ایتدی

مناجات

ای ودود و صمد وحی ابد — واحد لم یزل و فرد و احد
مصقل معرفت صنعک ایله — در پاک ایله قومه نک جسد
باکه بیلدر بیله ین نفسی ما — اولمیه کبریایه آلوده جسد
حبّ دنیایه حریص ایتمه بنی — ایلمه راه قضا عبدن صمد
فیض یه فضلیله امداد ایله — مدد ای واهب آمال مدد

الحدیث الخامس عشر عن ابو سعید الخدری رضی الله عنه انه قال صلی الله علیه وسلم ما بعث الله نبیا قط الا کان متواضعا وخیر الناس عند الله تعالی من کان متواضعا

نقل ایدر بو سعید خدری هم — رضی الله عنه فی العالم
که اوشاه کبیر خیر خواص — حرم کبریایه محرم خاص
مسکنت اسمانک ماهی — ملک فقر و تواضعک شاهی
دیدیکیم اول خدای بی همتا — بر نبی بعث ایتمدی الّا
اولمیوب اول نبی ده کبر له کبی — متصفدر تواضعله همین
دفتر مجموع ناسک اعلای — رصت حقه یعنی اولای
مسکنت صاحبی اولان کشیدر — کیم تواضع مدام انک ایشیدر

بند

خالق هر نهان و هر پیدا — خاکدن ایتدی ادمی ابدا

تاکه اصلی طریقینه کیده — کبری ترک ایلیوب تواضع ایده
مایه سن قیلدی حماه مسنون — تاکه عجیبله اولمیه مفتون
مسکنت ایتدی کرایجون طیراق — مایه آدم ایلدی انی حق
اندن اولدی جمع پیغمبر — اولیا اصفیا و خیر بشر
مسکنله علو شان بولدی — اعتبار اهلنه شان اولدی
کبریله اولدی عبجون سرکش — خوار در کورکی دائما آتش
قیلدی حق انی مایه ابلیس — اصل اصحاب حیله و تلبیس
الجمله مایل اولدی جونکم ما — سیر دیدار حقه اولدی سزا
ایمدی ایله تواضع ای مسکین — فقرا ایله اول همیشه قرین
خاکه دوشش همجو دانه مزروع — بو جله قدرک اولسن مرفوع
خوشه وش اولمه کبریه معتاد — روزگار ایتمسون سنی برباد
اصلکه باق که اولدی قطره منی — ایلمه ایمدی ادعای منی
ایلسه فخری نطفه مذره — باین ثوبیه حامل العذره
اول فخر باعث تعجب اولور — سبب نفرت و تجنب اولور
پاکلر زمره سنه کل پاک اول — ره فقر و فنایه دوش خاک اول
اختیار ایت تواضعله سکون — رکن کبر و غه واره ایمه رکون
که تواضع لطیف خصلتدر — سبب لطف رب عزتدر

انبیا اولیا یه پیشه اودر — صنعتی انلرک هامیسنه اودر
اهل عرفان تواضع اهلی اولور — شاخ پر میوه لاجرم اکیلور
نقل اولندیکه دیدیلر عرفا — که تواضع ندر ایشت جا
اهل توحیدی ایلمک توقیر — نفس امّاره یی دخر تحقیر
کوستروب اغنیایه استغنا — ایلمکدر تذلل فقرا
دخر اولور طاعتک نی حد — ایتمامکدر انی عملدن عد
جمله خلقی دخر کوروب نی عیب — عیبی کندوکده بولمسن نی ریب
کل طریق تواضعه کیده کور — بند پیرانیله عمل ایده کور
ساغر اعتبار نوش ایله — بو پیام غریبی کوش ایله

حکایت

سابقا بر جوان روشن دل — ادب حسن و خلقی کامل
آرزوی سیاحت ایلیوبن — سفره حقدر قلدی ترک وطن
ره غربتده بیکس و تنها — کونه کونه چکوب جفا و عنا
عاقبت دل جریح و سینه فکار — ایتدی بر شهر دلپسنده کذار
سودی آب و هوسنی انک — بک بکندی بناسنی انک
مایل اولدی او شهر دلپسنده — صالدی طرح اقامتی انده
کوردیلر اول جوانی اهل بلد — مرد صاحب طبیعت و بخرد

صورتی خوب و سیرتی ظاهر — دانی لوث عیوبدن طاهر
برق اور چهره سنه نور صلاح — نیته کیم بزمه لمعه مصباح
جمله سی اکه رغبت ایلدیلر — خیلی اعزاز و حرمت ایلدیلر
ایلیوب درلو درلو احسانی — مسجده قیم ایتدیلر انی
خادم بیت حق اولوب او جوان — بیجه دم قیلدی کسب روح جنان
خدمت آستان رب العباد — خانه قلبین ایلدی اباد
دیدی کونلرده برکون اکه امام — طور مه ای نور دیده ایله قیام
کور مین مسجدی غبار یله پر — الله جاروب الوب کل آنی سوپر
مسجدی سیل کوز یه کیه پاک کرک — شول کوکل کیسه کیم اوله بی شک
جون امامک سوزینی کوش ایتدی — طوردی دریا صفت خروش ایتدی
چقدر مسجد ایچیندن اولدی نهان — کور مدی کیمسه انی بیجه زمان
نره یه کتدوکینی بلمدیلر — نیلیوب تندوکینی بلمدیلر
اکه حمل ایتدی جمله اهل عقول — کا یتمدی حذمتنه تحمل اول
کوردی بر بیرده برکون انی امام — استمالتله ویردی اکه سلام
دیدی بیجون مخالفت ایتدک — ترک حذمت طریقه کتدک
بیل بطالتدر رفتی مذموم — حذمتیله اولور کشی محدوم
هر کیمک قوتی باشینه دولت — حذمتی جا بیله بیلور منت

کیمکه تن پرور اولمه وبطال — کور فرعالمده صورت اقبال
اغلیوب دیدی اول فخر جسته لقا — قاچمدم خدمت ایمدن اما
مسجد ایچنده یوغیدی هیچ خاک — اننده آلوده بن ایدم اول پاک
سوزکی جانیله ایدوب اصغا — کندومی کور مدم اوبیله سزا
کبر و جسمدن ازپاک ایتدم — یعنی برغیری منزله کتدم
بارک الله زهی طبیعت پاک — بویله اولسه اولور سه کرادراک

مناجات

ای خالق هر سفل واعلا شه نافع — علام وعلیم وصمد وحافظ ورافع
اوکله ایرر ایرسه اکر نفع وارض — دستکده مفاتیح مضاریله منافع
اخلاق رسولیله بنی قیل متخلق — اعلایه وادنایه اولم تا متواضع
رفع ایله تعیش عجبن روی جنانده — جان کورینه تا پرده عجب اولمیه مانع
قرمه دل فیضی تکبر ظلماتن — قیل آینده تواضع لمعاتیله سواطع

الحدیث السابع عشر عن ابن عباس رضی الله عنه انه قال النبی صلی الله علیه وسلم فقال مال الفقر قال علیه السلام شئ لا یعصیه الله الانبیاء مرسلا اومؤمنا کریما علی الله عزوجل صدق رسول الله

ابن عباس ایلدی ابنا — قدس المستعان ستر ها
کیکلوب برکسن عجسته مقال — حضرت مصطفایه ایتدی سؤال

دیدی ای کشف حکمته قادر — باکه فقرک حقیقتن بیلدر
امجدی فخر زمانه درج دهر — ویردی اول شخصیه نجه درعدن
دیدی برکسنه در فقر که خدا — ایلمز از کمسیه اعطا
اول مکرکیم نبی اکرم اوله — یا مکر مؤمن مکرم اوله
دولت فقر لطف یزدانی — انجمع انلاره ایلر ارزانی

بند

دولتک واریا شکده شاها — فرقه اهل فقره اول همپا
علت فقر جانه صحت بیل — اول دریل واروب انلره قائل
فقری اوج قسم قلدیلر علما — فتح الله اتمهم ابدا
بری اولدرکه ایرسه همرکیمه اول — طاعت حقدن ایلیوب مشغول
دوشمز ینجه بدکمانه انی — غرق اولور بحر جرمه جانوتنی
بو فقیر در ایدن معاذالله — ایکی عالمده روی مردر سیاه
قسم ثانی اودرکه ای دانا — صاحبی صبریه ایلیه تعمیا
دوشرب از اضطرا به ایمین — سویله ده ینجه سوزکه کفره یقین
بو فقیر در اوکیم غریب اولدی — یعنی کفر اولمغه قریب اولدی
قسم ثالث اودرکه هم جانا — صاحبی اولیه دائم اهل رضا
مسکنت ایده اولیا اهل ادب — اولیه عزتدن اکه ذلت احب

کوسته دب خلقه هم کمال غنا — غیر خالقدن ایده استغنا
فقر نقد وجودی ایسه تلف — ایمیه چون چنار کمسیه کف
فخر ایدوب آشبو فخریله باکذات — دیدی الفقر فخری خیر هدات
بو فقر اهلیدر اولن هر دم — ایکی عالمده اکرم و اسلم
ایله تحصیل فقر نفس دنی — قیل قنا عتله قلبی مستغنی
جمع ماکیله صامه ای غافل — احتیاجک اولور سنک زائل
دیدی چون حق وانتم الفقرا — ممتنعدر حمال استغنا
طوه لم خلقه افتقارک یوق — خالقه وارد احتیاجک حوق
وصف پاک مصطفادر فقر — صفت اهل اصطفادر فقر
ایتمه بس حکمه سعی و اقدامی — دفتر اهل فقردن نامی
استماع ایله کیم بتر سکه پند — عاقلیسک بو قصه دلبند

حکایت

نقل ایدر راوات خوش کلمات — بعده الله عنهم الحسرات
که سپهدار خیل اهل فنا — ابن ادهم او سرور فقرا
ترک ایدوب مال و ملک سلطنتی — اختیار ایتدی فقر و مسکنتی
دفتر اهل فقره کمکه اول — ایلدی جمله وارنی مبذول
جد و جهد ایله اولدی اول سرور — فرقه اهل فقره سر دفتر

نفس

اولدی جویای سر رب غنی — نفس ایتدی فقیر و قلبی غنی
آجیدی حاکنه انک غایت — کوردی برکمسه ایی باذلت
عزت باطنندن ایتدی غفول — ذلت ظاهریه سن کوروب اول
ابن ادهم حضوریه اوجوان — واردی اون بیک درم آلوب اول آنی
قیلدی لطفیله صکره فتح کلام — اولا دیردی مسئله سلام
مالک عز و قدر و حسن مآب — دیدی ای سالک طریق صواب
سنکیجون کنوز مشیم آز آل — پاکدر شبهه دن بو مال حلال
شبه مادر کیسی حلال اولسون — واقع کرت و هلال اولسون
همتک جاکر کدن ایله دور — بو قصورم طوتوب بنم معذور
ابن ادهم کوریجک ازی همین — قودی اول مبلغی اوکینه کیتدی
سویله بو مقاله اول خاموش — دیدی رفقیله اکه ای بیهوش
حکمتم کونه کونه درد و محن — دفتر اهل فقره کمکه بن
ویرمشم مال و ملک و سلطنتی — کنوز نجه اله اومر تبتی
بو قدر مبلغیله حکمه امک — نامی ایتمکه پس ایدن حک
آلمزم حبه او دفتردن — بلکه ویرسک جهان ذهب بکه سن
بو خیال حقیر کوکلدن کس — نامی ای حقیر عزم آیدن

مناجات

یا الٰهی بحق شمس ضحا — آفتاب هدا و بدر دجا
نامنی قیل بو عبد محتاجک — لطفیله ثبت دفتر فقرا
نفس قور ترمه فقر و ذلتدن — دله ویر عز تکجون استغنا
ویر او فقر یکه ایده رویی سفید — ویرمه آنی که یوزم ایده قرا
فیضی یه ایله صبری ارزانی — قیل آنی هم همیشه اهل رضا

الحدیث ان من عشر عن ابی سعید الخدری رضی الله عنه انه قال صلی الله علیه وسلم ان الله تعالی بحکمه وجلاله جعل الروح والفرح فی الرضاء والیقین وجعل الحزن والهم فی الشک والسخط

نقل ایدر بو سعید خدری اول — راوی پاک قول و اهل قبول
که او گنجینهٔ رضا یه امین — پادشاه گزین اهل یقین
بیورر کیم او فایض الانعام — حکمی ایله جلالی ایله مدام
فرح و روحه بی گمان وگدر — راضیلقله یقینی ایله مقر
دخی خزنیله همتی عالم غیب — سخط و شکدن ایلدی بی ریب
یعنی هر کیمده اوسه یقین و رضا — فرح و روحه اولور ابدا
سخط و شک ایگنده اولسه گر — خزنیله هم اولور همیشه اثر

پند سودمند

آنه بین اگر گمان قدر — نه زره دفع ایدر آنی نه سپر

ابریشم

ابریشم لاجرم شانه چیست — کوکلک ست طوت گرک درست
چون قضای نوشته ضرر گونک — نیک و بد نیسه هیچ تیشه گرک
ایتمه دفعینه سعی بیهوده — قیلمه قلبگ فرغله فرسوده
که در لطف حق گشاده ایدر — ویردگی نعمتی زیاده ایدر
ایر گورر سه سکا حق امرضی — صبر ایدوب محبته اول راضی
که رضا مؤمنگ علامیدر — سبب عزت و سعادتیدر
اولین رضی قضای یزدان — بیل دگلدر او گامل الایمان
انگیچون که او حضرت مولا — اول خداوند اسفل و اعلا
اثر ظلمدن معرادر — هم علیم و حکیم و دانادر
قیلدی هر شیئ اولا ایجاد — لازمن ویردی وفق استعداد
هر نه یه اختیار ایدرسه اگر — خیر اولن اولدر خلاق شر
انه هر کس بو معنیی تصدیق — پس قضایه رضا ویر تحقیق
بلکه خلقدن ایرشه اگه گزند — حقدن اگلر آنی او فایده مند
راضی اولوب جفایه انجنم — انتقام ایلماگه طالجنم
که پس پرده ده اودر عامل — حق بیورر که کیف مد الظل
ردد افندی حقدر حق — زیر و بالا ده فاعل مطلق
مانع و معطی رب غنیدر — زید و عمرو آره پرده صوریدر

وکات خندک برق کذار ظاهر اکرچه بادن اولور وار
سببی فی الحقیقه رامیدر آکلمایین بوسری عامیدر
صبر ایدوب پس قضایه راضی اول شکر انعام حقی قاضی اول
تاکه سندن خدای ذو الانعام رضی اوله ایکی جهانده مدام
سخط ایدوب قضای حکمانه نقص ویرمه کمال ایمانه
عقلکی باشه جمع ایت اوله دل ابدی حزن ایجنده قومه دل
حقه قیل جمله امرکی تسلیم اوله سن همّ وغصه دن که سلیم
واریسنده عقل وفهم جمیل بوحکایت ایله سکا تمثیل

حکایت

نقل ایدرلر که وهب ابن الورد واقف سرّ واهب وسره مرد
کلشان عبادتک وردی کوهسار ریاضتک وردی
بلبل کلشن ولایت ایدی غنچه کلشان طاعت ایدی
بویانوب رنک فوقه اول کل آل کیر ایدی همیشه برقره مثال
کاه بلبل کبی ایدردی نیاز کل کبی کولمسیدی وجد ایله حال
کل کبی کولمسیدی وجد ایله حال کشف سر ایتمزیدی غنچه مثال
نارسیده قیله کاهی اول بلبل طوتشوردی یناردی سینه که کل
کل کبی شهر ایجنده روحندن برکون ایلردی یالکوز سیران

کوردیلم

کوردیکم برپلید نصرانی هیئتی دیو وشکلی شیطانی
کیمسنک اوی سینه اطلس ودیبا بلده تیغ ومرصع وزیبا
بادپا اوزره هم سوار اولمش زینت وزیبی استوار اولمش
نصرانیدی چون اکه ابن الورد سینه دن چکدی دردیله دم سرد
خاکه دوشدی چوردی پژمرده صاندی آنی کورن کشی مرده
یاندی برینجه مدت اول حوشنام صکره کلدی اوزینه ابتدی قیام
بلمیوب کمسه باعث تعیین صورد یلر عاقبت اکه سبین
دیدی کوردم اوکافری خوش حال قلبمه کلدی ناکهان بوخیال
بوعدوی خدا ایکن مطلوب اوله نعمت ایجنده مستغرق
بن ولی صدیقکن نه عجب کیجه کوندز حکم بلا وتعب
جونکه کلدی درونمه بوخیال حضرت ذوالجلال والافضال
سرمه ایلدی بوسرسمه خطاب نه خطاب فی الحقیقه عین عتاب
دیدی ای سالک طریق خطا ویرمدک حیون بنم قضامه رضا
اولمه مرضی سا که بوافعال قدرتک واریسه قیل استبدال
حسن تدبیرم ایتمدک اذعان بویله اولمز حقیقت ایمان
بودرر باکه باعث حیران دوشمن خاکه بی سروسامان

مناجات

ای احد و واحد و حی و حکیم — عالم و علام و علیم و حلیم

خلقه تسلیمه دل سرکشی — جمله که اولمه غصه و غمدن سلیم

ایتمکیله راضی حکم قضا — ایت بو حقیر قولکه لطف عظیم

نفس قوتر سنخط اوریسیدن — قیلمه کرفتار عذاب الیم

فیض ریاکه کرم ایت بذل خصال — لطفکیله ویرکه خلق کریم

الحدیث الثامن عشر عن شداد بن اوس انه قال صلی الله علیه وسلم قال الله تعالی اذا ابتلیت عبدا من عبادی مؤمنا فحمدنی وصبر علی ما ابتلیته فانه یقوم من مضجعه ذلک کیوم ولدته امه من الخطایا

ویردی شداد ابن اوس خبر — که او فخر الانام و خیر بشر

دیدی کیم دیدی ایزد متعال — عن شریک و صاحب و مثال

هر قچن برمصدق عبدمی بن — ایلیسم مبتلای درد و محن

دوشمیوب پس فی غله درد و غمه — حمد ایدوب صابر اولسه اول الله

بی تردد ایدوب اکه توفیق — مضجعندن قیام ایدر تحقیق

اولدوغی دمده پس درست اندام — یاندوغی یردن ایدر کنده قیام

پاک اولور جمله خطایادن — قور تیلور محنت و بلایادن

بنجه روز ولادتنده اوکس — معصیتدن یوغیدی آنده دنس

پند

اجید صبر اکرچه همچو صبر — طاتلو درمیوه سی مثال ثمر

صبر یله ایر بشور مراده کشی — حاصل اولور انکله جمله ایشی

مرکب صبره کیمکه راکب اولور — ایر بشور هر نیه که طالب اولور

رهبر صبر بی روی هر کاه — ایردی مقصوده اولمدی کمراه

انبیا و صفیدر جو صبر جمیل — قیل اولنوری کوکلده شمع دلیل

صبر یله کور فوز فلاح اولور حلوا — دخی توت برکی الطلس دریا

صبر یله بولدی یوسف یعقوب — صبر یله ایردی صحته ایوب

صبر یله بولدی یونس متی — شکم حوتدن خلاص ورها

صبر یله اولدی یوسف کنعان — مصر تختینه مالک و سلطان

صبر یله بولدی داخر ابرهیم — نار نمرودن نجات عظیم

صبر یله اولدی قصره نیسان — دره افسر ملوک جهان

صبر یله لعل کان اولور رنکین — در و یاقوت اولور انکله ثمین

سینه کر قیل صفا یله عمان — صدف صبری ایله اینده نهان

محک صبر یله اولور ممتاز — اهل کفر یله مؤمن سربلند

یولده قالور سمند مستعجل — خرلنک یاب یاب الور منزل

عجله ایتمک اولدی شیطاندن — پنجه صبر و تأنی رحماندن

صابر رحمت عبادت اول — لایق عزت و سعادت اول

هر بلانک صبر علاجیدر — ظلمت و غصه نک سر اجیدر
جانکه قیل رضای سرمایه — صابر اول ایرشن بلایایه
که دلا پاک اولور بلا ایله هب — ذهبی نیچه صاف ایدر سه لهب
بیل بلا لطف حق مکانیدر — مؤمنه حقک امتحانیدر
چون خدای مهربن و دانا — قیلدی جنات لطفله پیدا
ایچنی طولدروب فواکهیله — یولدین ایتدی پر مکارهایله
اولمیجه بلا کشیده کشی — داخل اولمز بهشته اولمز ایشی
یعنی دار نعیمه یول بولمز — اوغرامیجه محنته اولمز
مؤمنه شدت بلا و ضرر — یتشور قوت یقینی قدر
کورمه میسن که انبیا جمعا — جکدیلر کونه کونه درد و بلا
قیل بلا نازل اولسه صبر و سکون — بولهسن تاکه اجر نامحدود
اغلمه مختیله خندان اول — حاصل اولان اجوره شادان اول
دیکله اول زن حکایتی موزون — ارایسک عبرتک اولور افزون

حکایت

راویلر بر روایت ایلرلر — بو پیامی حکایت ایلرلر
که اوایلده واریدی بر زن — چشمر قتال و غمزه سی هر فن
صورتی خوب ایدی و خلقی بهین — سیرتی سیرت رحاله قرین

هم فضای رضا ده مردانه — کیر مشیدی اوبانو میدانه
زوجه سیدی اوبانوی اکرم — حضرت فتح موصلیک هم
منزلندن چقوب ایدردی خرام — برکون اول ماه بدر چهره تمام
سایه کیبی اوسرو آزاده — آیغی سور حبوب اولدی افتاده
برطاشه طوقنوب اباغی یاره — طرفنی قویدی اولدی خون روان
قنه یاقدی ایاغنه قانی — ویردی بللوره رنک مرجانی
ذره مقداری جکمیوب قیغو — کل کیب کولدی آنده اول بانو
دیدیلر کیم بودم بکا دمیدر — خنده قلمق دمی صفا دمیدر
پاینه طاش طوقنه بر ودک — جیقدی آجیسی باشه اول دردک
نه عجب درکه ایتمدک جزعی — طمدکمی مرارت وجعی
دیدیکم لذت حصول اجر — باکه ایتدردی اول بلایه صبر
مستلذ اولوب اول صفایله بن — ایتدم درک اضطراب محن
اوصفا در باکه اولان بادی — دم محنتده قیلمغه شادی

مناجات

ای حی و باقی قیوم و قادر — وهاب و والی قهار و قاهر
اسم صبوره قیل جاذب مظهر — درد و بلایه تا اوله صابر
صبر و سکونی ویرمیسن ذلیله — نقصان و کسرم اولماغه جابر

قومه ایقده ذل فزعله — لطف ایت الم آل اولن باکه ناصر
فیضی یه لطفک ایله مددکار — عفو ایت خطاسن اولدقجه صادر

الحدیث العشرون عن عایشه رضی الله عنها انه قال
صلی الله علیه وسلم اذا اتی علی یوم لا ازداد فیه علماً یقربنی
الی الله تعالی فلا یورک لی فی طلوع شمس ذلک الیوم

حضرت عایشه ایدر انها — رضی الله ربنا عنها
که او سلطان کشور عرفان — رازدار علیم سر جنان
خواجه خلق و صاحب توفیق — حکمت آموز مکتب تحقیق
قیلوب ایما علو همتنه — دیدی تعویض ایدوب هم امتنه
اوسنه بر یوم که الله کدر — زاید اولاسه علم انده اکر
شول علم کیم موجب حقدر — اهلی ارباب قدسه ملحقدر
اولمز اول باکه روز فرخنده — خیر یوق شمسک طلوعنده

پند سودمند

جهد ایدوب جان کوزینی بنا قیل — کحل ادراکیله مجلا قیل
کور نجه ایلدی رسول کریم — علم نافعدر سکا تعلیم
موفقدر عطیه مولا — دولت انک که اولدی اکله سزا
کاینات شبانی علمیله در — کاینات حیاتی علمیله در

علمیله حی اولن کمسنه اخی — زنده در ظاهرا اولورسه دخی
خلق عالمدن اولمدن مقصود — ادراکت وجدت معبود
باغ قدرت نهالیدر بو وجود — میوه سیدر کمال علم و شهود
موفقه کشی مجر کبی در — یمشی اولمیان شجر کبی در
پرتو مهر علم ربانی — فلک قلبی قیلدی نورانی
لمعه شمع معرفت جانا — بخش ایدر خانه جنانه ضیا
موفقه کوکلده اولمز نور — ظلمت جهلله قالور مستور
نهر علم ایتمه دله جریان — بتمز آنده شکوفه ایمان
دانش اولماسه سینه اولمز ش — خرم اولور می کلشن دلکش
کر عملدن بعید اولورسه عمل — باشی یوق بر جسد در اوبمثل
طومه کوندن کونه مثال هلال — جد و جهد ایله کسب کمال
علم عقبایه قیل خلوصله ضبط — ایتمه اغراض دنیویه یی خلط
قیلمه تحصیل موفقله طلب — التفات انام و کسب ذهب
جوهری ویرمه آلمه بر ایکی سنک — قیلمه خاک سیاهی عنبره تنک
علما بویله ویرمیلر خبری — دورتدر علم نافعک اثری
اولا بهره رحمت ایتمکدر — جمله مخلوقه شفقت ایتمکدر
خوفدر هم ایکیسی ربندن — احتراز ایلمک عذابندن

نا لسّا صبر در بلیّاته — دین یولنده اولن اذیّاته
دخر در دنجی ترک دنیادر — یعنی اقبال دار عقبادر
علمانک سوزینی کوش ایله — شوقیله بحر کبی جوش ایله
طلب علم نافع ایله همان — قیل عبادت اریخه وقت یقین
بو سیامی ایشتکه نافعدر — ساکه تضییع عمره مانعدر

حکایت

نقل ایدر لرکه شیخ عبدالله — یعنی ابن المبارک اول اکاه
بر عزیزیدی عالم و عامل — علمی وافر فضیلتی کامل
فایق ایدی علوم ظاهرده — مثلی یوغیدی هیچ نوادرده
علم باطنده هم مکمّل ایدی — کندو عصرنده شیخ اکمل ایدی
کیجه کوندز صلاحه طالبدی — ذاتی امینه بلکه غالبدی
صور دیلر برکون اکه اصحابی — کای رخ اهل طاعتک ابی
اکر اول رب عالم و علاّم — ساکه ارشیدی وحیله اعلام
که بودم ایرشور سنک اجلک — رشتهٔ زنده کاندن کسلک
پس بکون ایلیوب لقای طلب — عملک قنقی سن ایدردک عجب
دیدی اول علم و فضیلته مصروف — علمه ایلدم عمری مصروف
علمدن غیری کار ایتمزیدم — اندن اوزکه طریقه کتمزیدم

اول

اول حلدن که حضرت مولا — ایتدی فخر جهانه نیچه عطا
اکه ویردی مکارم اخلاق — علم و حلم و وفا علی الاطلاق
برسینک زیاده سینی طلب — ایتمکه قیلمدی مراد جلب
ویریجک علمی ایلدی اما — طلب ازدیادین امر اکا

قال تعالی وقل رب زدنی علما

پس بو معنی دلیل اکملدر — که علم جمله سندن افضلدر
جمله دن علم چونکه اعلی در — اکه سعی ایلمک پس اولادر
اشبو وجهیله اول مجسته خطاب — ویردی ایتدوکاری سوآله جواب

مناجات

یا الهی بحق علم نهان — سینه مرایله مخزن عرفان
زخم جهل ایتمدی درونمه کار — معرفت مرهمینی قیل درمان
پاک قیل ظلمت جهالتدن — نور علمیله سینم ایت تابان
مقتضای علمله قیل عامل — تاکه اولمایه موجب خسران
فیض حلیهٔ معارفدن — ایکی عالمده ایلمه عریان

الحدیث الحادی والعشرون عن علی رضی الله عنه انه قال صلی الله علیه وسلم القرآن حبل الله المتین والعلم یقضی علی ما یقضی ولا یخلق عن کثرة الرد ومن قال به صدق ومن عمل به رشد ومن حکم به عدل ومن اعتصم به هدی الی صراط مستقیم

نقل ایدر حضرت علی ولی — بو حدیث شریف بی بدلی
که اوسالار عارفان اله — سر قرآنه موبمو آگاه
دیدی قرآنکه قول سبحاندر — رسن تا بدار رحماندر
آخر اولمز عجایب قرآن — یعنی یوقدر معارفی سینه کران
جوق اوقنمق اکه خلل ویرمز — رونقیه انک شکست ایرمز
صادق اولور انکله قایل اولان — راشد اولور انکله عامل اولان
عادل اولور انکله حکم ایدن — طوغری یوله ایرر اکا صعمن

پند

افضل طاعت امته بهر آن — اولدی دائم قرأت قرآن
کوکل آینه سنده اولسه کدر — قالمز انکله ذره دکلو کیدر
قلبی ایلر تلاوتی بی ریب — جلوه گاه جمال شاهد غیب
جانو دلدن اولن ازتال — کشور حکمته اولور وارث
اوقیاز آرزی با دل آگاه — دیه لایق اکا کلیم الله
بویله کان خطیری کیم کوردی — معدن بی نظیری کیم کوردی
رسم غایت لطیف و اسمی نکو — جوهر بی مثالیکه مملو
جای جانبخشی خارج امکان — عالمی ماورای عالم جان
قعری بولجه تک دکل پیدا — قطر اتی لآلی معنا

انبیا اولیا کرده خواص — اولدیلر هب اولجه یه غواص
هر بریسی نصیبنی الدی — قعرینه کمه ایردی فالدی
رهنمای انا مدینه بو کلام — بی رونیک مقامی دار السلام
قصر جنت مثالیدر هر حرف — معنی حور قاصرات الطرف
یک بیک اجزای عبارتی — مشتملدر بنجه اشارتی
الفی سرو روضهٔ جاندر — وحدت حقه طوغری برهاندر
بایله ظاهر اولدی رسم وجود — اولدی ممتاز عابد و معبود
نظر ایت اولدی نقطه امکین — حدقهٔ عین جان عالم بین
تا وتا بایله معای جان — اولدی حقک ثبوتنه برهان
صورت جیمنی کوزن عاقل — زلف خوبان کیبی اولور مایل
حاسکز جنته اشارتدر — اهل ایمانه خوش بشارتدر
هر بر نده حروفنک زی شک — نیجه سر وار درر دکل مدرک
بشرک فکری ایرمز اکا — علم الله وحده و کفی
قاره سیدر سواد دیدهٔ جان — هم بیاضی بیاضه یکسان
جمله ازکاردن بو ارفعدر — اهلنه شافع مشفعدر
قبر ایجنده انک جلیسی اولور — روز حشره دکین انیسی اولور
اولور اوستینه حشر ده ظله — باشنه تاج و اکینه حله

طلمتن رفع ایچون اولور آکه نور — عطشن دفع ایچون شراب طهور
انتقال ایتسه حافظ قرآن — اولسه تحت ترابده پنهان
یمز انک وجود پاکنی خاک — جسمی اولمز مثال روح هلاک
حبل حقدر بو عروة الوثقی — صفت خاصی لانفصام لها
کیمکه ایلر سه اکه استمساک — ایر یشور مقصدینه حکم ناک
اولدی کهف الامان هر مسکین — صغنلر اولور بلادن امین
نیته کیم بو مقال بی امثال — اولدی عینی ایله بو معنی ده دال

حکایت

کیر دیلر برکمی یه بر نیچه جان — اولدیلر بحر بیکرانه روان
سازگار ریدی روزگاری — یوغیدی دلده هیچ غباری
ناکهان اسدی برمخالف یل — نیچه یل موصل مرام اولدی اجل
کشتی وکنجه زیاده اولدی اوباد — مثلا آه عاشق ناشاد
جوشش کیسبی اهل هجرانک — التی اوستینه کلدی دریانک
ظاهر ایتدی جلال وقهر حق — قالدی امواج ایچنده اول اورنق
اهل کشتی نک اولدی حال خراب — قالدیلر صولر ایچنده جون مغلوب
کیدیلر رشتهٔ حیاتدن الی — باغلدیلر قمو هلاکه بلی
ایجلرندن همان برآدم — الله الدی مصحفی اولدم

باشلدی

باشلدی صدقیله مناجاته — حضرت واهب العطایاته
دیدی یارب کلام ذاتکدر — ازلی اکرم صفاتکدر
آیت آیت بو نظم اوفق الحاکی — ایتدک انی حبیبکه ارسال
بزی غرق ایلمک سزاوارز — معصیت بندینه کرفتارز
لیکه لایقیمدر اوله ضایع — بزه میله بو مصحف نافع
ایتمه بحره غریق جمله مزی — قورتارانک یوزی صویه بزی
جون بزه آنی ایلدک همراه — ایله بوورطدن ملاذ وپناه
بو دعایی جون ایتدیلر اول دانا — مستجاب ایتدی حضرت مولا
اولدی پس روزگار اهسته — نجه انفاس مردم خسته
ساکن اولدی تموج دریا — اولدی آسوده کول کبی کویا
اسدی باد موافقت درحال — عاشقه فی المثل نسیم وصال
اهل کشتی اولوب بلادن امین — ایردیلر منزل مراده همین
آنلری حق کلامی حرمتنه — مظهر ایتدی کمال رحمتنه

مناجات

ایله یارب درونمی پرنور — مظهر نور حضرت قرآن
هر زمان ایله اعتصامم اکا — که بولم عصمه وبلادن امان
باکه کشف ایله معنینی انک — ایدینم صدق قولمه برهان

ایدم احکامی ایله داخر عمل — ابر شسم رشد یله هدایه عیان
فیضی یه حرمت کلامک الجون — قیل میسر دخول صوص جنان

الحدیث الثانی والعشرون عن بریده رضی الله عنه انه قال صلی الله علیه وسلم القضاة ثلثة اثنان فی النار وواحد فی الجنة رجل علم الحق فقضی به فهو فی الجنة ورجل قضی للناس علی جهل فهو فی النار ورجل عرف الحق فجار فی الحکم فهو فی النار

بو حدیثی بریده ء کامل — بو طریقیله اولدی سبیل ناقل
اول قضای نوشته یه راضی — اوج قسم اوزره دردیدی قاضی
ایکیسی دوزخه اولور داخل — بریسی جنته اولور واصل
بر رجل کیم او حقی عالم اوله — خلق ایچنده انکله حاکم اوله
جنته اول کمسنه داخل اولور — دولت سرمدی یه واصل اولور
دخی بر کمسه کیم او جاهل اولا — ایده خلق ایچره بیله حکم قضا
جنتدن خدا ایدوب مهجور — آتش دوزخ ایچنه اولور
دخی بر کس که او حقی بیله — اتمیه حکم انکله جور قیله
اولده نار جحیم ایچنده بنار — ایدر اکه عذابنی قهار

پند دلپسند

دولت اول علمه کیم دائم — موجب شرعیله اولا حاکم

موفر

موفر صاحبی اولوب هر بار — دونه اول بیغه کاوله جوهردار
موشکاف اوله حکم ایجنده عزیز — باطلی حقدن ایلیه تمییز
بار میوه یله شاخ تازه مثال — باطله مائل اتمیه ازمال
کمدن رشوت آلمیه قطعا — کس حقی اوزره خصومتی تا
فی المثل کر وجودی اولسه عدم — شرعدن طشره باصمیه اوقدم
جالسه تاکید بخه جانبله باش — شرعدن هیچ قورقمیه برطاش
الف آسا قضاده اول خوش نام — استقامتله بوله شهرت تام
دایما شرعیله اولوب قاضی — خلقی هم حقی ایلیه راضی
وارث فخر انبیا اولدر — لایق مسند قضا اولدر
رشوتیله اولنلری مشهور — روز محشرده حق ایدر مقهور
اولور البته مرتشی مذموم — طوتشور نار دوزخه بخه موم
ارتشایله الدوغی دینار — نار اولور هب انک ایچنه بنار
ورشیدر مثال ابن سن — جبار ایجنده اضطراب وفحص
ایچی مانند محبت باطل — پر اولور ظلمیله ای عاقل
ایکی خصمک بری کاوله سنکین — میل ایدر جوده تا زواکه یمین
عجب اکمز مریوم میزانی — یاد قیلمز عدل سبحانی
راه رشوت اولور اکا خنجر — آره شینی ازی ایکی بیجر

واوی اولور سرینه لخت کران — غل اولور کردینه تاسی عیان
قلبی غایت قتی اولور نیچه سنگ — در رشوت کبی اولور دل تنگ
جهلیله حقی ستر ایدر هرگاه — شمس رخشانی صانکه ابر سیاه
جرم محشرده آشکاره اولور — حجتی کبی یوزی قاره اولور
ترک حقیله رشوتک طلبی — اولیسر سوء خاتمه سببی
گوش ایدن بو پیام پر عبری — واقع حالدن آلور خبری

حکایت

واریدی بر شهرده بر قاضی — تارک دین و دینه یه راضی
فتح ایدوب باب رشوتی هرآن — قیامشدی کتابه اول نادان
هر کیمک کیم آلیدی رشوتنی — دلکنجه یازردی حجتنی
اولمشیدی مشهرده اول ابتر — طمع وارث یله اشهر
ایردی تاکه قضای ربانی — قاضیه ایلدی مریض ازنی
رشوت التوننی کبی اول ابتر — اولدی علتله عارضی اصفر
دینی کبی تنده اول علت — قومدی ذره دکلو هیچ قوت
خوف رحلت دوشوب انگ دلنه — برعزیزی چاغردی منزلنه
قیلدی کر سیله اول عزیزه خطاب — دیدی ای شیخ حالم اولدی خراب
ارتحالم زمانی اولدی قریب — باغ عمرم خزانی اولدی قریب

رحلت

رحلت ایدم کیمی بو دنیادن — دار عقبایه کوچ ایدم کیمی بن
نادم اولدوب قباحتنه عیان — ایلدی گریه ایله آه و فغان
دیدی اکه اوعارف اکرم — هیم وکیله جکمه درد و الم
موتدن سنده هیچ اثر یوقدر — بوم ضدن سکا ضرر یوقدر
وار امیدم که سن شفا بولاسن — کیده علتک صحیح اولاسن
دیدی کیمی اول عزیز جهان — قاضیک ایردی درد بنه درمان
بنه آیین ظلمی آلدی اله — باشلدی ایده کلدوکی عمله
بو خصوصی بیلن برایکی کشی — وار دیدیلر شیخه صورمغه بو ایشی
دیدیلر المیوب بو سمه سؤال — نیچه کشف اولدی ساکه واقع حال
نیچه بیلدک اوصاغ اولدقدنی — المیوب عافیت بولاجقنی
دیدی کوردم اوظالم ابتر — صلحا وضعی کبی وضع ایلر
اندیه یوق موت ظالمک ایری — بیلدم اندن که ایلمز کذری
کیدر یوحاکت اوزره نیچه زمان — برکون اول بی صفا ویره زوال
مست اولوب اولدی برسمنده سوار — شهر ایچنده ایردی کشت وکذار
آندن دوشدی باشی خدا اولدی — حاکت سکری اوزره مرد اولدی
ظاهر ایتدی ولایتی اوعزیز — اعتبار الدی آندن اهل تمیز

مناجات

ای احد بی مثال وی صمد بی نظیر — ای ابد لایزال حی و حکیم و خبیر
مرتشی قاضیدی رشوتی مال کیسه — ایله فرخنده پی دمبدم ایله حقیر
ایله حاکم بزه جائر و جاهلدی — دفع بلیات ایدوب قیل بزه عدلک ظهیر
قاضی اولوب عدلیله ایلدک دم حرب — مظهر ایدوب فضلکله ایله حساب یسیر
فیضی یه تیسیر ایت طاعت احکام — خوش بحه روز قیام ذلک یوم عسیر

الحدیث الثالث والعشرون عن عمر رضی الله عنه انه قال صلی الله علیه وسلم السلطان ظل الرحمن فی الارض یاوی الیه کل مظلوم من عباده فان عدل کان له الاجر وعلی الرعیة الشکر وان جار کان علیه الاصر وعلی الرعیة الصبر صدق رسول الله

میر ملک عدالت اعنی عمر — بو حدیث شریفی نقل ایلر
که پیمبر بیورر دیکم سلطان — اولدی ارض الله سایه رحمن
ملجا ئیدر جمیع مظلومک — قولاندن خدای قیمه مک
عدل ایدرسه اگر ثواب بولور — هم رعایا یه شکری لازم اولور
جور ایدرسه اوشه اولور آثم — صبر اولور هم رعیته لازم
یعنی برشه که اوله اول عادل — نعمت حق بیلوب اگا شکرین قیل
جور ایدرسه بلای مولادر — صبر قلمق بلایه اولادر

پند

جونکه

جونکه هر شخص حضرت دیان — قلدی ملک وجودینه سلطان
طاعت حقه صرف ایجون هر بار — ایندی هر عضون اگه حد مکار
ایتمه عصیانه انلری مصروف — داد قیل اولمه ظلمیله موصوف
کمه دو کمه کمه سو کمه — ذم ایدوب خلق کندو کی اولمه
سوی ناحرمه هم ایتمه نظر — قیلمه سر منزل هوایه گذر
جمله اعضاکی ایله صبحگه شام — راه طاعت ایجنده استحکام
معصیت یولنه آدم آتمه — ظلمه خیلنه اوزک قاتمه
ظلمله محشره سزا اولمه — کندو کندوکه بر بلا اولمه
ایلی السنده موروثی دائم — روز محشرده خوار اولور ظالم
ظالمک عمری آز اولور دیرلر — جمله تن ایندوکن بولور دیرلر
مانع لمعهٔ تجلی رب — ظلم اولور ظلمت درونه سبب
ظلماً النه حبته السودا — بر قراطاغ اولور کناهی سکا
مال مغصوب ایدرسنی معیوب — درکه حقده دائما مغضوب
نکه بیدادی ایله حاصل اولور — شکر اولورسه زهر قاتل اولور
ما حصل ظلمی ایلمه پیشه — عدلنی قیل خدانک اندیشه
بولمغه منزل مراده وصول — شاهان عادلان ایمه عدول
که عدل حقک اولو نعمتیدر — شهرک موجب سعادتیدر

عادلک عزّی زیاده اولور — مشکلاتی قموشاده اولور
داد حقدر عدالت ای دانا — دولت انک که مظهر اولدی اکا
شه عدل قلسه مملکت سن اولور — عین عالم انکله روشن اولور
راغب العدل اولور تقی ونقی — صاحب النظم اولور دنی وشقی
عدلیله خراب اولور معمور — ظلمیله بیقلور دیار وقصور
شاه عادل اودرکه عالم اوله — مقتضای شرعله حاکم اوله
ظالمه ایتمیه ملاطفتی — اولمیه اکه ذرّه مرحمتی
مالک مصر لطف اولوب تعیین — سوزی سکّر کبی اولور شیرین
قلسه مظلوم ناله چون بلبل — قولغن طوتمه اکه نیته که کل
علمایه رعایت اهلی اوله — صلحایه عنایت اهلی اوله
اوله سرور وروان باغ سخا — خوش کچه سایه سنده حبّ فقرا
ظلمأ المایه کمسه حبّه تنی — ویره بیرنده بلکه حبّه تنی
صاقنه ملکتینی مال کبی — کوزه کرعدین عیال کبی
استماع ایت بو قصّه فایق — تحفه در پادشاهه لایق

حکایت

راویلر نقل ایدرکه نوشروان — عدل اولمشدی خلقه نوش روان
عدل قومشدی آنده اول دهقان — بنجه سنبک سیهده کوهر ناب

نور عدلیله هم اوقلب سیاه — اولمشیدی مثال لیله وماه
برج عدل ایچره ایلدی اوجا — اختر منخسف کبی مثلا
آمده ضدّینی جمع ایدوب ستار — خلقه قلمشدی قدرتن اظهار
عالمه دادایدوب علی الاطلاق — عدلیله اولدی شهره آفاق
کسلوب رزق چونکه مرداولدی — شیشه عمری صندر خرد اولدی
جدین قالدیب انک اول آن — ایتدیلر هب ولاینی دوران
کزدی یانجه هم بنجه دلّال — چاغره چاغره اولدی هربرلال
کاسی شهر خلقی اولیکور اکاه — سنره ظلم ایتدیمی دیکورلر شاه
هرکیمک حقّی واریسه کلسون — قومسون آنده بیقصور آلسون
برکشی دیمدیکه ایندی ستم — جوریله بندن آلدی فلس ودرم
دیدیلر جمله سی ایدوب فریاد — آندن اولمادی کمسیه بیداد
کورمدک ذرّه دکلو کملکنی — شاکر کورمشوز حوق ایلکنی
الله الله ندر بو حسن نهاد — کاوکین بو دکلو ایلیه داد
وار قیاس ایت شهی مسلمانه — بنجه عدل ایلمک کرک هرآنه

مناجات

ای قادر بری علت وی قاهر بری اندادسز — وی عالم بری آفت وی حاکم بی اضداد
زهر سمّه قصلک تریاکی قیل درمان — تا نوش عفو الله ازآسون دلو جانم داد

ارتور شهی اسلامک انصافی غدلیسی — تا بیت رعایا هب امیلله اولیه باد

قوللارکه کوندرمه ظلم اهلی اولکن هی — لطف ایت بولایتله قیلمه اولری شاد

فیضی اسیر ایتدی بوس نفوس استمکاری — کرشته شهوتی غدن قیل ازاد

الحدیث الرابع والعشرون عن ابن عمر رضی الله عنه انه قال صلی الله علیه وسلم الراحمون یرحمهم الرحمن ارحموا من فی الارض یرحمکم من فی السماء

راوی ذی فضیلت ابن عمر — نائره چاریار خیر بشر

اصلح الله شانهم ابدا — وارتضاهم وصانهم ابدا

نقل ایدوب بو حدیث زیبایی — بوطریقیله قیلدی ابنایی

دیدیکیم دیدی اول حبیب لبیب — حواجه بنده کان رب مجیب

شفقت اهلی اولنلره هرآن — رحمت ایلیه حضرت رحمان

ایمدی ایلک ترحم اشیایه — یرلیوزنده اولان برایایه

کیم سزه رحمت ایلیه اولکم — جمله کوک اهلنه اودر حاکم

پند سودمند

رحمت اول مسلمانه کیم هردم — اوله عالمده ارحم واسلم

سینه سی نور شفقیله طولا — ضعفایه ترحم اهلی اوله

کوسفندوش اوله سلیم القلبلی — اولمیه تندخوی کرک مثالی

یعنی آزرده ایتمیه ملحی — اندن ایلمیه قرنجه دخی

رحمت اهلی اولان بولور عزت — ایکی عالمده کورمز اول زحمت

ایمدی دفع برودت ایت کرم اول — خلقه ایتمه درشتلک نرم اول

کوره نرم اولدوغنجون دستار — باشلری اوزره دایما یرلی وار

قوه کوکللو اولمه نیته که جاه — کلمسون خلقه سندن اکراه

راکبی رفقیله اولن انسان — رحمته واصل اولیسر هرآن

مارکیبی اولنلر اهل ضرر — زهری کندولرک هلاک ایلر

صرکه صرب اولیسه فاش اولور اثری — کندوقاهینه طوقینور ضرری

نه ایدرسه کشی اوزینه ایدر — نفع ایدرسه نفع ضرسه ضرر

ضرر ایتمک اولور قتی آسان — هنر اولدرکه ایده سن احسان

قتی دللو اولوب حجاره کبی — صیمه طوقندوغکی خاره کبی

ایلمه برکسک درونی سست — شیشه اولمز شکسته اولسه درست

بیت حقدر کوکل اوین یقمه — کتمه یابانه راهدن حقمه

خلقه کل کبی نرم اولوب هربار — دلخراش اولمه خاروش زینهار

میل ایدوب هرضعیفه اب کبی — سایه سی اوستنه سحاب کبی

مستمند اولنه مددکار اول — بیکس اولن غریبه غمخوار اول

اول ملایم همیشه همچو حریر — بیله لر قیمتک صغیر وکبیر

نامرادی مرامنه ایرکور — بی مجال مقامنه ایرکور

دستکیر اول افتاده کانه مدام
قدر یک سیدو کنجه ایلیه تمام

ماحصل کادر اولدوغک کرمی
بذل ایدوب ایتمه کمسیه ستمی

ناتوانه ترحم ایتکه سزا
رحمت ایلیه قدرت استی خدا

باکه قیل جان قولاغینی توجیه
بوحکایت ستر سکا تنبیه

حکایت

اول عدالت سپهر نیک ماهی
معرفت ملکینک شهنشاهی

نازی چار یار پیغامبر
واقف سر وحدت اعنی عمر

رضی الله عنه فی الداری
فائضا فیه ما بزیح الری

سیر ایدرکن مدینه ده ناگاه
کوردی برکودکی که بی اکاه

برکوچک قوشجغازی صیدایمش
برایکی رشته ایله قیدایمش

بند ایدوب یانینی دغرلمش
کنتورر باشنه بلا والم

کور قضایی که مرغ صیادی
قلدی برکودکک کرفتاری

اکه نفع ایتمدی پریله زغب
بلکه اولدی مدار رنج وتعب

نظر ایدیجه پس امام کزین
رحمت ایلدی اومرغه همین

صتون الدی اومرغی کودکدن
آیغندن هم ایتدی قطع رسن

باغنی جودی ایلدی اطلاق
بنده وش قلدی اول قوشی آزاد

جونکه کوی فنادن ایتدی سفر
قلدی دار بقاده خلدی مقر

قفس تندن ایلیوب طیران
مرغ جاندن جنانی قلدی مکان

کوردی اصحابدن بری آنی
دوشده پس دیدی ای کرم کانی

نیلدی سا که ایزد متعال
باکه کشف ایت بذر حقیقت حال

دیدی جونکم بوجسم زار وزبون
اولدی زیر ترابده مدفون

کلدی کوردم ایکی ملک در حال
عقلمه ایردی دهشتیله زوال

قلمیجون باکه سؤال وجواب
بنی اجلاس ایدیلر لی تاب

آچدیلر برسیسی کلامه دهن
ناکهان کلدی بزنداحقدن

که ایدوک ای ملکلام امهال
ایتمکون بوقولومه یعنی سؤال

که بوبر مرغ دار دنیاده
مرحمت ایدوب ایتدی ازاده

بنده بونده ایدوب اکه کرمی
قوشجه جانینه دیرمزم المی

رحمتله ایدوب آنی دلشاد
ایلدم بند غصه دن ازاد

مناجات

ای کرمک بحارینک یوقی حد وغایتی
جمله عصاتی قطره سیراب ایدر دیرسه رحمتی

هر نیه دل دیسک اولور اولمه دیسک یوقی
اوکه وار قبولسنک غایت ایله اطاعتی

رحمت ایدوب بوقولکه اسم رحیمه مظهرایت
کایلیه جمله عالمه رحمتی ورعایتی

غول غضب روانمی قهر ایله قلمسون هلاک
حارس لطفکی مدد اینکه قیله حمایتی

فیضی کمترینکه لطفیله رفیق عادتی
ایکی جهانده قیل اکا رافتی وعنایتی

الحدیث الخامس والعشرون عن معاذ رضی الله عنه انه قال صلی الله علیه وسلم من عیر اخاه بذنب لم یمت حتی یعمله

ناقل راست کوی خبر معدل — راوی حاوی فنون کمال
مونس مصطفی معاذ جبل — رضی الله عنه عزّ و جل
آلدی غواص بحر عرفاندن — بود پاکر صاقلدی جاندن
بزه قیلدی هدیه اول سرور — شاهد جانه اولمغه زیور
دیدیکیم دیدی مظهر قیوم — یعنی جوهر فروش سوق علوم
کیمکه قودا شینی صغیر و کبیر — برکناهیله ایله تعییر
دار دنیادن اولمیه راحل — اولمیجه اوزیله عامل

پند

مؤمینی اول آله موجودات — بری برینه ایلدی مرآت
ایلمک برگ ناکاه صریح — سکا آندن کورنه وضع قبیح
کندوکه حمل ایدوب اوفعل بدی — حسن ظن ایله اول کسه ابدی
کوردکک عیبی کندو عیبکه چک — مؤمنک حملی حب صلاحه کرک
بدصانوب غیره ایلمه افکار — کندو حقکده اولمه نیک انکار
کندو عیبکدن اولمیوب آکه — عیب خلقی کورمه هی ایله
صاف دل اول همیشه آب کبی — شیشه عجیله کل حباب کبی

هر که خودبین وخودپسند اولدی — آتش دوزخه سپند اولدی
عجله اولدی پی رو وسواس — ایله شیطاندن وار آنی قیاس
آدم اول ترک مسکنت ایمه — کندو رکورمه شیطنت ایمه
شیطنتدر نتیجهٔ انا خیر — لعن جهدر مآلی یوقدر غیر
اولمه جویندهٔ عیوب کسان — اوله کن تا حقیقتا انسان
بلکه کورسک کناهنک پیچه کن — لایق اولدرکه با قیموب کچه کن
نه قدر اولسه ذلتی ظاهر — دامن لطفکیله اول ساتر
تا که ستر ایده حضرت ستار — ایکی عالمده عیبکی نه که وار
ایمه تعییب برکنهکاری — کاولیاسن انک کرفتاری
خلقه فاش ایلمه اوروسبای — یوزینه اورمه ایندورکنای
دم عرضیله مؤمنک یکدر — سیرین اجمی سیرینی کسمکدر
اکه دشمنلرینی کولدرمه — تیغ قهریله آنی اولدرمه
سرزنش ایتمه باشینه قاقمه — نار تو بیخه جانینی یاقمه
قیل ضرر اولورسک ایر دانا — احسن وجهیله نصیحت اکا
یعنی تنهایه چک ازاول — صکره قیل پندکیم اودر افضل
اولکه تنهاده در نصیحت در — خلق ایکنده اولن فضیحتدر
پندکه ایلمز اول اصغا — حقه اصلاحه ایکون ایله دعا

دی خدایا سن اکه ویر انصاف — قلبنی ژنک جرمدن قیل صاف
سینه سن مهر کیله پر شوق ایت — انی راه هدایته سوق ایت
مست غفلتدر انی قیل آیو — جمله مزایله رحمته لایو
مؤمنینه دوشن روشن که بودر — صلحا اشکدوکی ایشن که بودر
کیمه کیم لطف باری یاوراولور — لال اولور کور اولور دخی کراولور
بویله مراشتکه کوزکوره تا — اوله مرآت اعتبار سکا

حکایت

راویلر ویرمیلر پیام لطیف — ایتمیلر نقل بر کلام لطیف
دیمیلر خاتم اصم اولدی — یوغیدی حسن جاکده بلدی
کرمیله عدیل خاتم ایدی — هر خصال نکویله خاتم ایدی
یوغیدی آنده هیچ صمم اثری — ایشیدردی قولاغی هر خبری
فتنی قوتده ایدی سامعه سی — برجهتله یوغیدی مانعه سی
پس اصم اولمغه آنک لقبی — بویله ذکر ایدیلر اکا سببی
که تأمل ایدوب اومر ادب — ابتدا زن یانیه کردکرسب
اولمدین اراقده گفت وشنفت — کلمدین هم میانه کار نهفت
ناگهانی قضا بدید اولدی — شکمی بادیله زنک طولدی
رودهسی اوجره اولدی هیجان — بولمدی چاره ضبط ودفعنه هیچ

قاملدی اختیاری یلتندی — آتش شرم یکه یالکندی
دمر باغندی هم کویندی اوزی — اخکره دوندی حمر تیله یوزی
کوردی خاتم انک جمالتنی — شرمله جکدوکی ملالتنی
قلمغه غصه سینی کندیده — قیلدی برحالت پسندیده
استمالله قلدی فتح مقال — دیدی ای بانوی جسته خصال
عذرمز قبل روا که معیوبم — عیبمیله یانکده محجوبم
قوت سامعه ضعفم وار — شدت صوت استرم هر بار
سویلیسک باکه قتی یکه سویله — شویله در عادتم بنم شویله
اشیدوب زن اوقورایتدی قیاس — کایتمدی خاتم اولمغه احساس
سینه سندن ملالی دفع اولدی — درد ذوق وصفایله طولدی
خاتم اثبات قلمغه سوزنی — شویله اوردی صاغ لیمه یوزینی
صمی عالم ایجینه طولدی — لقبی خاتم اصم اولدی
کندی یوحالت اوزره اول عارف — کمسه سزی ایتمدی کاشف

مناجات

یارب که تویی حکیم ودانا — ستار ومهین وتوانا
جان کوزنی کحل لطفکیله — قیل روشن ویر صفا وبینا
صوکیسی دلی همیشه پاک ایت — تا اولمیه عیب خلق جویا

کوستر کوره ین عیوب نفسم — تا اکه کوره قیلم مداوا
فضل و کرمک خیال لطفک — فیضی فقیره ایله اعطا

الحدیث السادس والعشرون عن انس رضی الله عنه
انه قال صلی الله علیه وسلم السلامة فی الواحدة والافة
بین الاثنین ولکن ابدانکم فی الناس وقلوبکم مع الله

انس مالک اول انیس رسول — بوله دار النعیم انسه وصول
دیدیکم تخت وحدتک شاهی — کی مع الله سپهر نیک ماهی
سر کروه مقربین خدا — انبیا اولیا و اهل صفا
رهبر رهروان فرخ دم — دستگیر فتاده گان امم
بیورر کیم سلامت وحدت — ظرفدر نیچه آفته کثرت
یعنی بر لکده در سلامت حال — ایکر لک ایچره نیچه آفت دار
جمکوز اولسه خلقیله باهم — حفله اولسون قلوبکز اولدم

بند

اول حالده سن ای دانا — عالم اوی ایلمشدک جا
سیر ایدردک فضای لاهوتی — بلمزیدک مضیق ناسوتی
برتر ایدک مقام کثرتدن — رسته ایدک جمیع افتدن
جونکه بو عالمه نزول ایتدک — منزل کثرته دخول ایتدک

سنی

سنی اشغال دنیه مذموم — قیلدی پابسته کمند غموم
بو رباط کهندن اخرکار — ایده سن برکون اولیه کذار
جای آسایش اولماسا که لحد — همدم اولمایه انده هیچ احد
بیم وحشت دلوکه طولسه کرک — حشره دک اول مقامک اولسه کرک
شمدیدن بس ایا مجسته نهاد — خلوت وغربتیله اول معتاد
کوریجک تا که قلبکی خلوت — کلمیه ساکه دهشت ووحشت
پایه اعتبار غربتدر — مایه حسن کار غربتدر
غربته وصلت اتمین دائم — لام وشین غربته اولور لازم
دار کثرت مدار غربتدر — کنج وحدت مقام رحمتدر
حقدر شبهه سز بو قول متین — خلقدن دور اولوخدایه یقین
کنج غربتده بیل اولین پنهان — بولدی کنج نهان حقی عیان
رسم اختلاط ناکسن — اولدی پیوسته پرصفا وانس
خلقیله مخلط اکمسنه مدام — الم ایجنده قالدیرمیه که لام
ترک ایدرکیشی صحبت ناکس — قطع ایدر قید وکبد وسواسی
اولدی تنها صدف ایجنده مقیم — بولدی پس اعتبار در یتیم
عندلیب اولمسه شهردن ایراغ — خور اولیدی مثال سپرغه وزاغ
شمس سز مثال مهر تموز — کوستریدی جمالنی هر روز

براحدا ولمزیدی مشتاق — آرزومند روی اشراقی
ایمه ناسیله جوقلق استیناس — انس خلقدر علامت افلاس
هرکسه بلکه اندن ای هشیار — خوش کورینوردی سایهٔ دیوار
ایمدی کنجینهٔ نهان کیبی سن — کندو ویرانه کی ایچره قیل سکن
ایلیوب ماسوادن استکراه — خالق کائناته ایله پناه
رشتهٔ اختلاطدن کس الک — قالمسون دلده ذرّه کسلک
فکر عقبا ایتهر جلیس سکا — ذکر مولا ایتهر انیس سکا
خلقدن ایله ظاهر کده کریز — خلق بدندن درونک ایله تمیز
حد و تخلیله عداوتی قو — ماسوانقشنی کوکلدن یو
می غفلتله مست اولوب نیچه جام — خلقهٔ بزم خلقه کیرمه مدام
تاکه جام بلایه حکمیه سن — عاقبت مختیله کمیه سن
اضطراری اولورسه خلطه سکا — بار قلبک خدادن ایتمه جدا
خلطهٔ ناسی ایدوب استکار — دیکله کورینجه ایتدی بر مخبر

حکایت

بقا بر عزیز دانا دل — کامل الفضل و عالم عامل
نیته کیم موج لجهٔ عمان — جکیلوب برکناره اولدی روان
اعتزال ایتدی جای کثرتدن — قیلدی وحدت مقامنی مسکن

اولیوب خلق ایچنده نیته که لام — طوتدی طاغ ایچره الف کبی مقام
کیردی برغار ایچینه اول یوزآغ — چقدی خلقک ایچندن ایتدی فراغ
غار تن اولدی اول عزیز اکه جان — کوهره دوندی کان ایچنده همان
غایب اولدی کورمدی نیچه کون — بحر خلقک دلینه اوردی دوکون
بلمیوب آز قنده کندو کنی — قالدی هر بر آه ایدوب دوکنی
غار ایچنده الف کبی مثلا — قایم اولدی عبادته تنها
طاعت حقیله اولوب پردم — دل اولدی صفائیله خرم
کیجه کوندز ایدردی طاعت حق — بادصبح ایدی همدمی ایچون
کوردی غار ایچره برکشی آزنی — بولدی ناکه اوکنج پنهانی
دیدی ای درهٔ کمالهٔ صدف — کوهر بی نظیر کان شرف
نه ایچون عزلت ایلدک عجبا — کاریمز محنت ایلدک عجبا
بزی ترک ایتمکه نه اولدی سبب — نه قیلورسن بوغار ایچنده طلب
سویله بالله نمزدن ایتدک — که بونک کیبی منزله ایندک
نوله طوتسک شهرده جای قرار — ایلسک خلقه نصح کوهر بار
مستفید اولسه لر کمالکدن — مستفیض اولسه لر زلالکدن
مرده غفلتلر کل ایتسه احیا — بزمر لطفکله نیته کیم عیسا
دردوفرقت کمالنی بولدی — غرضک جواب ایدارن اولدی

بوکشی سوزینی جون ایندی تمام — ایلدی اول عزیز فتح کلام

دیدی حاصل اولور ثواب اکس — امر معروف و نهی منکر دن

نشر علم ایتمه ده نفع جو قدر — خلقی ارشاد ده ضرر یوقدر

کرچه کیم جوق فضائلی وار در — انجه بیحد غوائلی وار در

کنج وحدتده در سلامت حال — کثرت ایچنده در بلا و ملال

خلقله زاهد اولمه آلوده — ایلر البته وضع بیهوده

عاقبت آنکره اولور تابع — که اقل اکثره اولور تابع

حکمین پایه جای کثرتدن — خالی اولمز همیشه ذلتدن

کثرت خلق مبتهر و کبهر — فی المثل صولو بالجغه بکزر

یوریر کل ایچنده شو بلجغه بیل — طاینور آیغی اطورسه ده فیل

مناجات

ای کریم و رحیم دخ و دود — واحد و فرد و شاهد و مشهود

جمله شیئک تعبدی سکا در — یوق حقیقتده غیری بر معبود

قومه جاز ظلام کثرتده — اولمیوب برده فروغ شهود

سیل کوکل کوزکو سینی نور کیله — کور بنه تاکه صورت مقصود

فیضی یه جود کیله ایله مقر — صحن خلوت سرای ملک خلود

الحدیث السابع والعشرون عن ابن عباس رضی الله عنه انه قال

قال صلی الله علیه وسلم تفکروا فی کل شئ ولا تفکروا فی ذات الله فان بین السماء السابعة الی الکرسی سبعة آلاف نور وهو فوق ذلک

ابن عباس ایدر بو قول نقل — که شه شارع فروض نقل

واقف سر حکمت اشیا — کاشف سر کنز لا یفنی

اول رسالت سپهر نیک قمری — پر یوزینک امیر معتبری

دیدی هرشئ فکر ایدک اما — ایلمک فکر ذات حق زیرا

فلک هفتمله کرسینک — اورتاسنده اوجای قدسینک

یدی یک نور وار در سبحان — یوجه در کرسیدن بغیر مکان

یعنی ایرمز اکا عقول البشر — اولدی وهم و خیالدن برتر

پند سودمند

جمله مخلوق خالق اشیا — صانمه بیهوده ایلدی انشا

هر بر سنده بنجه حکمت وار — ایلر ادراک انی اولوالابصار

کوهر سر جوع خزینه سیدر — حکمت و معرفت دفینه سیدر

فکر یله فتح اولور اوکنج مجید — آچمز اول قفل خاصی غیری کلید

کیمده نور فراست اولسه عیان — سر اشیایه اولور اذعان

غوص ایدن لجهٔ تفکره هم — جوهر بنجه در ناب حکم

اولسه الده تفکر اندازه — بیلنور قدر کهنه و تازه

ایله فکر و فراسته هوسی — طایر حکمتک اودر قفسی
قلبک اشیایه عبرتیله نظر — سکاده بر جهتله حصه حق
خلقه عبرتله قیل نظر یا هو — حضرت حق بیوردی فاعتبروا
اولدی فکرت مثال آیینه — نظر ایدن اکا هر آیینه
کورر آنده فنای دنیای — درک ایدر هم بقای عقبایی
نور فکرتدر سراج قلوب — ظاهر اولور انکله جمله غیوب
رهبر اولور تفکر انسانه — ایر کورر ازلی خیر و احسانه
فکری بش قسم قلدیلر حکما — ربنا الله زادهم کرما
بری آیات حق تفکریدر — موقف اول تفکرک بریدر
ثانیا فکر نعمت حقدر — حاصل اندن محبت حقدر
اولدی اوچنجی فکر وعد خدا — دخی اولدی نتیجه رغبت اکا
قسم رابع هم اولدی فکر وعید — بو تفکر له رهبت اولدی پدید
اولدی خامس تفکر عصیان — طوغر اندن ندامت ان
صفت اصفیا تفکر در — خصلت اتقیا تفکر در
صلحانک همیشه کاری بودر — کنج وحدتده غمکساری بودر
کوشدن بینه غفلت برق — دیکله بو قصه که حقدر حق

حکایت

اول چار یار صدیق شعار — ثانی اثنین اذ هما فی الغار
مصطفایه رفیق خیر صدیق — شهی اکرم ابوبکر صدیق
ایلدی ملکت بقایه سفر — کچدی تخت خلافته چو عمر
قیلدی جوی عدالتی اجرا — خلقنی کوردی خلق اقدی اکا
بیم قهریله یرلره کفتار — کیردی مانند دانه کفار
عالمه ویردی انتظام تمام — عدل و داد ایله اول امام همام
خرم اولدی جهان کمای اوزره — کچدی بر پنجه کون بو حال اوزره
برکون اول شه ملک اصلاح — قیلدی صدیق زوجه سنه نکاح
منزلینه واروب انک درحال — دیدی ای بانوی مجسمه خصال
هیچ بنم بر نوا کبی تحقیق — اوله می لایق فراش عتیق
سکا که عقد نکاحدن مقصود — بودر ایکی ای مجسمه وجود
که بکا بر ایده سن اعلام — کیجه تنها ده نیلر یدی امام
او طریق اوزره تا که طاعت ایدم — کندو کر شاهراه بنده کیدم
دیدی فاروقه همسر صدیق — بو ایدی کیجه لرده دأب عتیق
ایلر یدی وضو سنی اسباغ — قبلیه قارشو اوتوردی فراغ
باشینی جیب فکرته هر بار — ایله دردی او محرم مختار
دخر دور و دراز او طالب حق — بحر فکره اولوردی مستغرق

آخرنده چکردی بردم سرد — سامعینی یاقودی اتش درد
بو سیدی کیمجلرده کاری قمو — کنج غلمده دآبدی اکابو
دیکلدی اول بیام مرحونکه عمر — بندوکن ماجرای آلدی خبر
ایلدی پس اکا ادای صداق — ویردی اولدمده هم سه باره طلاق
بولدی چون حل مشکلانه وصول — قیلدی عقد نکاحنی محلول

مناجات

مددای کاشف اسرار مدد — مددای غافر اوزار مدد
دله ویر نور فراسله ضیا — معتبر قیل انی هر بار مدد
خانه سینمه قیل فکری چراغ — اولمسون غفلتیله تار مدد
دشمن نفسه اسیر ایتمه بنی — لطفکی ایله بکا یار مدد
ایکیلک پرده سینی فیضیدن — رفع ایت ای واحد قهار مدد

الحدیث الثامن والعشرون عن ابن مسعود رضی الله عنه انه قال صلی الله علیه وسلم استحیوا من الله حق الحیاء من استحیی من الله حق الحیاء فلیحفظ الرأس وما وعی ولیحفظ البطن وما حوی ولیذکر الموت والبلی ومن اراد الآخرة ترک زینة الحیوة الدنیا فمن فعل ذلک فقد استحیی من الله حق الحیاء صدق

ابن مسعود ایدر بو قوله بیان — که بیورمش رسول فخر جهان

سیز

سیز کمال حیا یله جمعا — حق تعالیدن ایلک استحیا
کیمله حق حیا یله حمدن — اوتنورسه اوحی مطلقدن
حافظ اولسون دهانی سرنی — صقلسون بطنی هم اودیرنی
دخی یاد ایلسونکه اولسه کرک — خوریوب جسمی طیرق اولسه کرک
دخی هر کیم دیلرسه عقبایی — قودی زیب حیوة دنیایی
کیمکه اشبو فعالی فاعلدر — حمدن انک حیاسی کاملدر

پند

مایهٔ دولت ابدر ادب — پایهٔ رفعت خدر ادب
سعداد آبیدر ادبله حیا — قلت شر مدر نشان شقا
عمدن اهل حیا نجات بولور — جاودانی صفایه واصل اولور
بی ادب صاغمه اولمه مرد خدا — ارده لابد حیا اولور جانا
مؤمنک کامل اولسه ایمانی — ایلمز درحیا ده نقصانی
کیم حیا در تتمهٔ ایمان — آنوکیله تمام اولور هر آن
شرم حقیله ظاهر اولسه عرق — جنت ایجنده در ایدر آنی حق
یانه نار حیا یله برقول — بدل اولور جهنم اودنه اول
ادب اوزره حیا یله هر بار — مستقیم اول الف کبی یورر دار
حرکات فلکدن اولوب امین — کمسه نقطه قومایه ساکه همین

حاکبی اول حیا ئیله هر بار — حرمت اوزره طوتر سنی نکه وار
برادبلکه یولینه کیمه صقین — بر حیا صحبتینه اولمه یقین
شاخ برمیوه کبی ایله حیا — سرفرو قیل همیشه ای دانا
ادمک دیدی احمد عربی — ذهبندن خیر لیدر ادبی
ذهب ایکیون همیشه حکمه تعب — خیر ایدم دیرسک ایله کسب ادب
نون وشن اولمغل قرین ندیم — الم التسنده قالمه نیته که میم
لام وشن هر لیله اولکن مشهور — قالور آیقده دائما مقهور
برادب خلق ایجنده درمذموم — لطف حقدن دخی اولور محروم
قتی یوز لو اولن مثال محک — رخ محشه کوز قاره سرک کرک
جون بیلور سنکه واهب التوفیق — ظاهر و باطنک بیلور تحقیق
آشکارا نهان اکا بردر — هر نه یرده اولور سنه حاضر در
خلق ایجنده کریه اولن کاری — ایتمه تنها ده کیم کورر باری
خلقدن ایلیوب حیای مدام — ایلمز سن قبا حته اقدام
یا نیجون ایلیوب کناهی عجب — قیله سن حق اوکنده ترک ادب
ایتمه بس همچو کوهسار ندا — ایتمیجه خطا بر کمسه سکا
دیکله عیب ایده نک سوزنی — کورمه نامحرمک صقیلی یوزنی
کمنک قوقمه زوریله کلنی — باغنه کیرمه آلمه سنبلنی

شلمک قیل حرامدن پرهیز — قیلکی شبهه دن ایله تمیز
کشت زارکدن اوزکه یره صقین — اکمه تخمک که بتمز اوکمزسن
ماحصل بوکه خالقدن اوتن — معصیت ایتمه رازقدن اوتن
انبیا وصفیدر حیا وادب — پیشه اولیای حضرت رب
کورنه وضع ایلدی براهل حیا — جان قولاغیله ازقیل اصغا

حکایت

برزمان ایجره واریدی ایکی ار — دین یولنده اولوب برادرلر
آغلسه ایکیسیده آغلرایدی — کولسه لرهم بیله کولرلرایدی
ایکیسی ایکیده نجم ایدی کویا — وقدان ایدی فی المثل جانا
اول ایکی سالک ره توفیق — بربرینه اولوب رفیق شفیق
واردیلر مسجده عبادیچون — حضرت ذوالجلاله طاعتیچون
برسی کیردی مسجده بریاک — برسی قالدی طشره غمناک
طارشر میله یاندی نیته که کل — باشلدی قلدی ناله چون بلبل
کوکلره دود آهی اولدی درک — اریدی شرمیله مثال نمک
قودی خاک مذلته یوزینی — دوکدی سنک الله کندوزینی
اغلدی کوزیاشینی سیل ایتدی — راه حقده انی سبیل ایتدی
دیدی یارب اولمشم کمراه — ایلرم کونده بنجه کونه کناه

بیمار اولدم عذابکدن — شهسار اولدم جنابکدن
برکنه کار و روسیاهم بن — باشلیان ایاغه برکنا هم بن
خانکه کیره جک یوزم یوقدر — عذر اولاجق سکا سوزم یوقدر
بر بنم کبی عاصی و غافل — بنجه درکاهکه اولور داخل
بو یله دیوب اوسرو آزاده — سایه وش اولدی پیره افتاده
جانتی قبلدی حضرته تسلیم — رحمت ایسون اکا همیشه رحیم
اول زمانک نبی سنه علام — ایتدی اولدمده وصیله اعلام
دیدی چون اولدی بنده زار و نزار — یا ایدوب ذلتینی شرمنده
بنده عفو ایلدم خطاسنی هب — مستجاب ایلدم دعاسنی هب
دخی صدیق کتب ایدوب ارزانی — جنتی قبلدم اکه ارزانی

مناجات

ای درلطفک سنک قبله امال — ساکه مفوضدر جمله اعمال
صیقل شرمیله قیل جانی مجلا — تاکیده زنک غفولدن اولا خوش جلا
ایله حیاکوزکو سین قرشوسه مرآت — صورت حاکورو ب ایمین اهمال
قیل بنی اداب شرعله مؤدب — ایلیمین ناپسند وضع و اکر قال
فیضکی قیل سرفراز حسن عمله — قبح فعالیله هم ایلمه پامال

الحدیث التاسع والعشرون عن ابن عباس رضی الله عنه انه قال

صلی الله

صلی الله علیه وسلم خیرجلسائکم من ذکرکم الله رؤیته
وزاد فی علمکم منطقه وذکرکم الاخرة عمله صدق رسول

راوی ارجمند و افضل ناس — یعنی فرزند حضرت عباس
اشرف الناس کلهم نسبا — اکمل الخلق جلهم ادبا
بو حدیث شریفی ویردی خبر — رضی الله عنهما و غفر
که دیر اول شاه عارفان خدا — شهریار سریر ملک هدا
جلسا کوزدن افضل و اولا — شول کشیدر که باقسکز نیزاکا
اکدوره سیزه حقی دیداری — علمکز زاید ایده کفتاری
هم انک طاعتی مجاهدتی — اکدوره سیزه دار اخرتی

پند

علمانک جلیسی اول دائم — صلحا مجلسنده اول قائم
صالحک صحبتینی دولت بیل — حذمتن پایه سعادت بیل
بکزر اول حوضه مجلس صلحا — پاک اولور جمله سن کبر نلراکا
جرعه صرف ایله برکس اوقاتی — قلبی اولسه مجرکیبه قاتی
صلحا یه فارشه اول صالح — عاقبت اولدخی اولور صالح
صالحک صحبتی موثر اولور — طالحک سینه سی منور اولور
بنجه سنک سیاه مسک زفیر — اقتران ایلسه ایدر تاثیر

قوقسینی لطیف و خوشتر ایدر — هر شامی او بو معطر ایدر
فسقیله او تورمه قیل حذری — که سرایت ایدر سکا ضرری
قازه تک کیمکه یا ننی طولشر — عاقبت قازه سی اکه بولشر
معصیت رنگیدر صدقن ساری — که صریر در دخان دساری
فاسقک تکبتی اولوب ظاهر — طوقنور نیجه صالحه آخر
سکا کنهیله روشن اولمغه بو — ایله برطاسی صو یله مملو
قوا کاسی بر ایکی قطره امداد — کور نیجه ظاهر اولور انده سواد
یعنی کیم رنگ اول صونک بولزیلور — هب مرکب مثال قازه اولور
معصیت اهلی دشمن حقدر — دوست اولن انلره احمقدر
مفسد و مجرم اولسه یولداشک — یا قریبک یه خود قرنداشک
اختیار ایت یوری مفارقتن — ایله بر دخی مرافقتن
یاره مزدن اوزوکرایله جدا — کندو جزوک دخی اولور شها
ایله بد کاردن همیشه فرار — عمل ایت بو پیامبله یوزدار

حکایت

دور سابقده بر مجاهد دین — طالب رتبهٔ حصول یقین
صحبت خلقدن کسلمشدی — جانب خالقه چکلمشدی
روز و شب ایلر یدی طاعت حق — باشدن ایاغه نوریدی مطلق

صومعه ایچره اولمشیدی مقیم — صدف ایچره مثال در ثمین
کوشهٔ عزلت ایچره اول عاقل — اولدی کنج قناعته واصل
ایلیوب ترک اختلاط اعمات — قورتلوب غمدن اولدی اهل نجات
ایلریکن خلوصیله اعمال — فارغ البال دیار آلامال
ناگهان برزن معجزه خصال — چشمی خونخوار و غمزه سی قتال
دانهٔ خال فتنهٔ عالم — زلف هندوسی دام هر آدم
قول عابد فریب و فعلی حسن — جلوه سی خوب و شیوه سی احسن
حجره سینک اوکندن ایدر گذر — قیلدی عابد جون اول پری پیکر نظر
کندی اول کورمشده ادراک — استدی آخر اکه ادراک
قیلدی رسم عفت و صلاح یغن — حجره سندن چقدی بر آلغن
ایرشوب ناگهان عنایت حق — زاهده اولدی مانع مطلق
نادم اولوب خطاسنه یکبار — قیلدی جانو کوکدن استغفار
پاینی چکدی دامن ندمه — اوردی باشینه بر ایکی سدمه
نتیجه کیم بلبل قفس اول جان — صومعه ایچره ایلدی افغان
سودی خاک سیاهر آق یوزین — دیکدی کوکه ناله ایله کوزین
دیدی غایت بولشده کج کندم — معصیت یولینه سلوک ایتدم
اول الم ایلیون بریده خدا — دامن عصمتم دریده قلا

چقسون اول دیده کم حرامه باقه — آخرنده بنی مجیمه یاقه
استم اول اباغی کیم بردم — سر راه خطا یه باصدی قدم
معصیت قصیدی ایلین اوکلیس — باکه لایقمیدر که اولله جلیس
سویلیدب بو مقوله نیجه سخن — اول اباغن جهار درصو معدن
نیجه دم قالدی طشره اول بای — حکمدی ایچره یه اول خوش رای
شیشدی یار لدر دده آزادی — سر دوکر میله عاقبت دوشدی

مناجات

یا الهی بنی بو نفس خسیس — فسقه مجلسنه قیلدی جلیس
خلقه بند بلادن قورتر — صلحا زمره سینه ایله انیس
فلک دل بحر خطا لجه سنه — باتمسون فضلک ایله رئیس
نیک مردانه بنی همنفس ایت — نفس بد کاره اولمه انکله انیس
صلحا مجلسنک خلقه سنی — کردن فیضی یه قیل طوق رئیس

الحدیث الثلاثون عن صفوان رضی الله عنه قال صلی الله علیه وسلم اذا کان یوم القیامة یجی الاخلاص والشرک یجثوان بین یدی الرب فیقول الرب جل جلاله للاخلاص انطلق انت واهلک الی الجنة ویقول للشرک انطلق انت واهلک الی النار

بو حدیث شریف روح رسان — قیلدی نقل صحیح از صفوان

دیرکه

دیرکه اول کان صفوت و اخلاص — رهنمای عوام و شاه خواص
قامع کفر و قالع اشراک — ایلیان عالمی ظلمدن پاک
برکون اصحابه ابتدی فتح کلام — دیدیکم قایم اولسه روز قیام
کلور اخلاص و شرک نامده بله — اولتورور کر حقک اوکنده بیله
آنده اخلاصه دیر خدایورسن — کیر بهشت ایچره اهلکیله معین
بیورر شرکه دخی رب قدیر — یورسن اهلکیله دوزخه کیر

بند

ایله ای مؤمن مجسنه نهاد — صدق و اخلاصله دل معتاد
باغ طاعتده طوغری اول ایران — اولکه سن سرو روضه عرفان
طوغری اولسک الف کبی حردم — باشی اوزره طوتر سنی آدم
مستقیم اولمغیله سرو روان — حکمز اصلا جفای باد خزان
جمله کل راه استقامتدن — کیرمه وار منهج خیانتدن
زشکر طوغریلقدن اولدی نفیس — خار و خس اکریلکدن اولدی خسیس
تیروش طوغریلغک اولدرست — ایر شرسن نشان مقصده جست
یای کبی اکر کج اولسک سن — بولیمرسن رهاک کشدن
راکبی اکری اولمه ای مهتر — یرک اولمایه تاکه زیر سقر
طوغری اولدرکه طاعتیله مدام — طلب ایده رضای رب انام

ایلیه داخی ترک کذب و نفاق
صبح صادق کبی اولیه یوزی آق

غرض نفسی ترک ایده هر آن
اوله یانده مدح و ذم یکسان

اکری اولدرکه ایلیه عملی
لیکه تحسین خلق اوله املی

ایده ارکان دینی تحسین
دینمک ایچون اکا فلان الدین

میل دنیا یله اولوب دلشاد
کلمه خاطرینه یوم تناد

کل ریائیله اوله ای مسکین
چشم معلول کیسه پرده نشین

کوسترووب ظاهر کده رشد و سداد
باطنک ایله مکان فساد

چاک ایدوب دامنک ریادکنی
فاش ایدر عاقبت جهانه سنی

بکزه درلر مرآتی یه مثلا
شول زنه کیم اول ایده کیزلو زنا

کیده رک حمله فاش اولوب اخر
اوله کیزلو قباحتی ظاهر

خلق ایچنده سوکیله هم دوکیله
قالمیه آب روی هب دوکله

پس ریائیله ایلیین اعمال
روز محشرده حضرت متعال

خلقه ایلر ریاسنی اظهار
لعنت ایلر اکا صغار و کبار

پاکدر چونکه خالق افلاک
ایلمز اخذ طاعت ناپاک

یوق ریائیله مومنک شرفی
که ریایه دینلدی شرک خفی

استیلر ریائیله رحمت
جکدیلر یوق یره قورنی رحمت

اولسون آینه ساکه باقی بولمک
کورینه انده تاکه صورت حاکی

حکایت

حسن بصری اول عزیز جهان
واقف سر حضرت سبحان

اولمشیدی او عالم اکرم
حسن حالیله شهره عالم

کیمیا یدی فی المثل نظری
طیر اغزی زر کهر ایدردی زری

مردم دیده بصیرت ایدی
قرة العین اهل طاعت ایدی

ایلیوب احتساب لطف اله
مسجده کیردی بادل آکاه

پس الف کبی استقامتله
قایم اولدی نمازه رغبتله

کوشه مسجدی بولوب خلوت
ایلر یکمن صفا یله طاعت

ناکهان کلدی برینجه آدم
کیردیلر مسجد ایچینه اولدم

بونلرک چون دخولنی احساس
ایدیجک کیردی قلبنه وسواس

دیدیکم ایلیین نمازده بن
واجب و فرض و سنتن احسن

کاتیوب باکه سوء ظنی همی
ایده ارحسن طاعتم تحسین

بعده کتدی پنجه آیله یل
کلدی برکون عزیزه وقت رحیل

کلشن عمری رهب خزانه اولدی
ضعفله ورد عارضی صولدی

جان ویروب حقه وقت خرمده
ایردی قدس جنابه بردمده

ارتحال ایتدی دنیه دن اول جان
روح یوق جسمه دوندی دار جهان

کتدی اعیان بصره نک بصری
قالمادی عین عالمک نظری

کوردی آنی دوشنده بردانا — دیدی یا شیخ نندی ساکه خدا
دیدی لطف ایلدی نهایتله — باکه اکرام قیلدی غایتله
لیکی اوردی عنایتله دوکنی — دیدیکم هیچ بلورمیسن اوکونی
ایتمیدک نمازه انده قیام — مسجده داخل اولدیکی بعض انام
ایتمیوب حرمت جنابنی ضبط — ایلدک طاعتک ریایله خلط
غرتم حقیچون جلالم ایچون — دیده لر کورمش جمالم ایچون
ایندوکمک دمده اول نمازه شروع — اولمسیدی اکر دلکده خشوع
ردّ ایدردم قموعبادتکی — اتمزیدم قبول طاعتکی
جنتمدن سنی ایدوب ابعاد — قوریدم دوزخ ایچنه ناشاد

مناجات

ای رحمتی جوق سلطان غنی — رحم ایت قولکه تابیله سنی
اخلاص عمل طرح ایت دلمه — کتسون غرض دنیای دنی
قل الف کیبی راه ایچره سنی — رنج ایلمکل راکیبی سنی
هم جیش ریا قهر ایلیسون — حفظ ایله شهاملک بدنی
فیضی قویوب دار الفرحه — کوستره مه اکابیت اکرنی

الحدیث الحادی والثلاثون عن شداد ابن اوس رضی
انه قال صلی الله علیه وسلم قال الله تعالی وعزتی وجلالی لا اجمع

لعبدی

لعبدی آمنین ولا خوفین ان هو امننی فی الدنیا اخفته
یوم اجمع عبادی وان هو خافنی فی الدنیا امنته یوم اجمع عبادی

نقل ایدر بو حدیثی پیل شداد — که رسول امین وخیر عباد
دیدیکم دیدی حضرت بیچون — عزتم حقی وجلالم ایچون
قولومه ایکی امنی جمع اتمم — ایکی کره هم آنی قورقتمم
اولمسه دنیاده کراو بندن امین — جکیوب غصه عذاب مهین
قورقدورم آنی بن اول کون کیم — جمع ایدوب قوللرم اولم حاکم
بندن اول بنده بیمناک اولسه — دل دنیاده خوفیله طولسه
ایندوکم کونده جمع جمله عباد — بیمدن ایلدم آنی آزاد

بند

دود جرمیله روسیاه هر بنر — بختمز قاره پر کناه هر بنر
بر بولک زحیا وبد کردار — ریزدن اونا میوب هر بار
عالمک ذوقه طالوب مطلع — اولمشوز بحر جرمه مستغرق
شرمزیوق خدادن عزوجل — جکمز بر جهتله خوف وحل
اولمیوب پی روبنی هر کاه — بنجه یولسز لق اتمشوز ای واه
حضرت آدم اول خطاکار کن — جهدی بر ذلیله جندن
بزکور کونده بیک کناه ایده رز — نه آنی فکر ایدوب نه آه ایده رز

بو قدر جرمیله دکلمی بعید — ایده رز جنّته دخول امید
حالیمز بنجه اولوردی کر مولا — جمموزه کوره ویریدی بلا
بزی ایتمیدی کر اوباسط اخاك — عاد قومرکبی یلیله هلاك
طاشی یاغدرباشمزه دخی — بنجه اصحاب فیله ایتدی اخر
ایلیوب قهرینه یه خود مغرون — یره یوتدرسه نیّه کیم قارون
نوح قومرکبی یه خود بزی حق — قیل صو فانه اوغرادب مغرق
مه وخورشیدی ایلیوب بی نور — فلسه ظلمتله عالمی دیجور
ابر بارانه ویرمه حرکت — قومه یر یوزنده هیچ برکت
قادریدی ولیکه اول سلطان — شرف احمدیله ویردی امان
صالح وطالحك جرائمی او — روز حشره موخر ایتدی قمو
اول کون اولدقده صور اورلسه کرك — نیك وبدانده هب صوره کرك
اولیسه صالحك مقامی نعیم — طالحك منزلی عذاب جحیم
پس بودر مؤمنك سزاواری — فضل حقدن اوله امیدواری
عرض عذر ایده رب عزّته — اعتماد ایتمیوب عبادته
هم امین اولمیه عقابندن — قورقه دوزخده کی عذابندن
که عذاب جهنم اولور شدید — طاغلر دویمز اکه بنجه حدید
برشراری دوشسه عالمه کر — یاقوب ایلدی جمله خاکستر

طاغلر

طاغلر آغلر عذاب دوزخدن — ادمیسك بنجه کولرسن سن
ایله جانو دلیله فهم جمیل — سکا بندا اولمغه بتر بو دلیل

حکایت

بنده خاص واهب التوفیق — سره آزاد روضهٔ تحقیق
روح حق یعنی حضرت عیسا — دعلیه سلام خالقنا
جمعدی برکون جهاز سیره مکر — منزلندن تاکه کوکده قمر
دشته قیلدی توجّهن اوسلیم — بنجه وقت سحرده بادنسیم
طاغله جمعدی که سحاب کبی — ایندی صحرایه کاهی آب کبی
اعتبار ایله پس اوروح روان — صنع خلاقی سیر ایدردی عیان
کوردی برطاغی کریه لر ایلر — سینه دن درد بله قنی ایلر
کوزلرینك سرشکی سیل اولمش — بنجه وادی اوسیلیله طولمش
جوق تعجب ایدوب بکا سندن — صوردی اول طاغه ماجراسندن
نفس روح حق ایریجك اکا — بولدی اولدم حیات لایفنی
نقطهٔ کلدی اوکوه بیچاره — دیدی غم ایتدی جانی صد پاره
بنم اول طاغ که یا نبی الله — پاره پاره مرتعیکن آلوب هر کاه
صنم ایدوب طیرلر اکه مدام — قیلوب آنی شریك رب انام
بو وسیله یله قورقرم که خدا — بنی نار جحیمه ایده سزا

جنتدن خدا ایدوب مطرود — دوزخک اتشینه قیله وقود

قال الله جل شانه فاتقوا النار التی وقودها الناس والحجارة

هب بودر نامه بنم بادی — اغلدن دمبدم بونا شادی

کلما تینی ایدیجک صفا — حاکنه شفقت ایلدی عیا

ایندی هم صدقیله توجه رب — قلدی انک سلامتینی طلب

مستجاب اولدی اول دعادرحال — دیدی عیسا یه ایزد متعال

سویله اول طاغه آنی عفو ایلدم — سیئاتینی جمله محو ایلدم

یا قمیوب نار دوزخه آنی — رحمتومه قیلدم هم ارزانی

کور کوکل برجماد بیچاره — کندو صنعیله اولمیان کاره

اغلیوب کوز یاشین روان ایدیجک — روز شب ناله وفغان ایدیجک

سکا تمک کرکدر ای کمراه — کا بلدک صنعکیله بنجه کناه

مناجات

مهیمنا ملکا بی نیاز وستارا — تودادهٔ هتغاریق روزی خمارا

علی الدوام ایرشور سلام رحمتک — ادای شکر نکردیم لیکه نعمارا

برق درونمه خوف عذاب دوزخ کم — زبیم آتش وی کریه میکند خارا

بحق هیبت خیر وعبادانه ایله رغبتمی — بحق قربت شاه خجسته سیمارا

نوله ایدرسه رجا فیضی جنت عدنی — توسل نکند جز بلطف مولارا

الحدیث

الحدیث الثانی والثلاثون عن انس رضی الله عنه انه قال صلی الله علیه وسلم والذی نفسی بیده لو خطأتم حتی تملأ خطایاکم ما بین السماء والارض ثم استغفرتم یغفر لکم والذی نفس محمد بیده لولم تخطوا لجاء الله تعالی بقوم یخطئون ثم یستغفرون فیغفر لهم

بو حدیثی انس روایت ایدر — دیر ایشتدم بیوردی پیغمبر

تنکری حقی که وار در ایمانم — که بد قدرتنده در جانم

سیز اکر اتسکوز شود کلو خطا — که پر اولسه میان ارض وسما

اتسکوز صکره اندن استغفار — یار لیغر بزینه سیزی اول غفار

تنکری حقی که اول دکل مالک — اولدی نفس محمده مالک

سیز خطا اتمد یکوز قطعا — برقوم خلق ایدیدی اول دانا

جرم ایدوب ایده اردی استغفار — رحمت ایدیدی انلره غفار

پند سودمند

ایو فهم ایله معنیٔ یوری وار — صانمه عصیانه بونده رخصت وار

بلکه مقصود مصطفا انجق — توبه قلماغه اولدی قاندرمق

یعنی اتسکز نه دکلو عصیانی — کسمه امید فضل رحمانی

قیل ندامت کناهکه هر آن — درد عصیانه توبه در درمان

بشرک غفلت وسهو درایشی — عجب اولمز خطا ایدرسه شی

تایب اولنلری سورر رحمان — بوکه شاهد در آیت قرآن

قال الله تعالی جل شأنه ان الله یحب التوابین ویحب المتطهرین

هم دیمشدر ایشت رسول الله — شاب تایب حبیب الله

اعتراف ایت یورر قباحتکه — اعتماد ایلمه حداثتکه

غفلتیله بکون ایدوب تقصیر — توبه کر ایتمه یارینه تاخیر

وارمیدر قاز هیچ الکده برات — که واره یارینه زمان حیات

نه بیلورسن بکون اولوب مرده — عمر کلک باغی اولمه پژمرده

کیده سن حسرتیله ای سیه مرد — دردک اوزره اولمه بو بر دخی درد

بعضی عالملر ایتدی دیکله بیان — رضی الله عنه کل زمان

دیدیکیم توبه صحیحه یه بیل — وارد رسالتی شرطای غافل

اولا جرمنه اولوب عالم — اولمه کیمسنک حقنه نادم

ثانیا ایده نیتن مقطوع — کاتمیه اولکناهه داخر رجوع

ثالثا فوت اولان نمازلرین — قیلمغه قوشمه سعی یکرمین

رابعا ویره جمله اول بنده — کمسنک حقی واریسه آنده

خامسا ایده اول آنی زائل — کاولمش اوله حرامدن حاصل

سادسا جسمنه سیات ایده — لذت طاعتی اذاقت ایده

اولورایسک بو وجهله تایب — رحمت حقه اولمسن صایب

نار توبیله ایله جرمکی محق — لجه رحمته اولورسن غرق

بو پیام صفا رسازایشت — ایله اذعان وعاقلانه ایش ایت

حکایت

قوم موساده وارید بر کس — طولمشیدی دل هوا و هوس

بر هوایدی کوکلی همچو حباب — میل ایدردی کناهه نیته که آب

ایچر یدی شرابی صبح وما — برایدی هر حرامی زی پروا

صلحا ئیله اولمزیدی قرین — فسقه یله اولوردی صفه نشین

تازه لک عالمنده پس اوجوان — ایتدی حقه یکرمی سیل عصیان

اولمشیکن کناهه مستغرق — دستکیر اولدی اکا هدایت حق

نادم اولوب خطاسنه یکبار — ایتدی جانو کوکلدن استغفار

ظاهر اولدی سعادت ازلی — جرمنک اولدی لطف حق بدلی

اولدی اولماغه توبه سی مقبول — کیجه کوندز عبادته مشغول

ایتدی یعنی یکرمی سیل طاعت — جرمنه تاکه اوله کفارت

برکون آلدی الینه آیینه — نظر ایتدی جمال آیینه

صقلیین کوردی بیرده آغ اولمش — طوتمغه مرغ جان آغ اولمش

هر بریسی ویرر اجل خبری — کوستررسته کفن اثری

ایلدی چونکه شیبینه نکاه — دیدی جانو دلیله یا الله

نصف عمرمده ایلدم عصیان — باقیسنده اطاعت فرمان
شمدی کلدم قیدکه زار وملول — ردمه ایدرسن قبول خوشدر قبول
رحم ایدرسک رواکه غافرسن — رد ایدرسک الکده قادرسن
دهشتدن حقیقه یوسخن — برنداکلدی اکه هاتفدن
دیدی ترک ایله کربنی بنده — ازترک ایلدم دخی بنده
سوزنی بیزی بزدخی سوه رز — لطفه له لطفه ایوه رز
اهل عصیانه ایلرز امهال — ایتمزز هم عقابه استعجال
تائب اولورسه کرچه برقول — لاجرم ایلرز آنی مقبول
لطف وحسنله عبد خاص ایده رز — لایق رتبه خواص ایده رز

مناجات

ای جمله مخلوقک قهارو سلطانی — لطفیله عناتیله غفاری ورحمانی
دل آینه سنی عصیان زنکیله مکدر در — قیل صیقل فضلکله مرآتمی نورانی
ویر توبه وتوفیقی کوسترره تحقیقی — تامنزل روحانی سیر ایلیه روح آنی
قیل نور عبادیله دل دیده سنی روشن — محنه کوزفضلکله تاکورمیه خذلانی
قویرده عصمتده فیضی دلفکاری — ای جمله سیهکارک رحمانی وسبحانی

الحدیث الثالث والثلثون عن الحسن رضی الله عنه
انه قال صلی الله علیه وسلم لسان الحکیم من وراء قلبه

فاذا

فاذا اراد ان یتکلم رجع الی قلبه فان کان له یتکلم وان کان علیه امسک

حسن ابن علی ایدر اخبار — رضی الله عنهما الغفار
دیدیکم اول رئیس اهل قلوب — رازدان وعلیم کل غیوب
فیض بخشای زمرهٔ حکما — چشمه سار علوم وعین هدا
دیدی عاقل سنی یعنی سخن — قلبنک اولدی مادر ممتحن
هرقچن سویلمک دیلرسه اکر — قلبه اول مراجعت ایلر
نفع واریسه اول کلامک اکا — سویلر آنی وایلمز دریغا
اکه واریسه کراوسوزده ضرر — قلمز انکله هیچ تکلم اول ار

پند

جمله حیوانلدن حق انسانی — نطقله افضل ایلدی آنی
سوزنی انک کراولمه بهتر — جمله حیوانلدن اولور بدتر
هزل کوی اولمه سن برآدم — یکدر اولمق اکا دلا ابکم
بومثللر جهانده کیم دیلور — کشی جوق سویلیرسه جوق یکلور
کثرت قوله ایلمه هوسی — دلدرر ایکلدن کوره جرسی
دلدرر باشه دردوغم اوشورن — آدم یوزی اوستنه دوشورن
قفصه کیردی طوطی کویا — دل اوجندن ایت نظاره اکا
دلیدر عندلیب ناجاری — ایلین هم قفس کرفتاری

سویلیوب هزرلر اولمغل خندان
شمع وش ایرمن سویشوکه زبان

قبّه دهر ایچنده ایتمه صدا
که سکا سوز کسنده میه اوندا

دهنن آچمدی چونکه غنچه تر
اکه باد خزان ایرمز حضر

صدف اولماسه ایدی سینه دهن
اولمزیدی ایچنده دُرّ عدن

ایله صمت وسکوتی پیشه سکا
تاکه عمدن رهایی یه سکا

اهل دلدر سوزین ایشیت هر بار
سینه کی ایله مخزن اسرار

ایله لازم کلور سکا فتح کلام
ویرمه نااهل اولانه غیر سلام

طوتمه باطل مقاله یه هوش سکله کوشش
سوزکه حق اولمه اندن اصلا خوشش

سخن حق کتم ایدنلره بیل
دیو اخرس دیدی رسول جلیل

حکما دیدیلر که رست قدیر
ادمک ایلدی زبانی بیر

ایکی کوز ویردی اکه هم ایکی کوش
بودر سبیل انک اشارتی خوش

حوق باقه عبرتیله اشیایه
حوق طوته سمعی قول دانایه

کلماتنده اولمیه مکثر
سویلیه لازم اولسه ایکیده بر

هر کیمک اوله فکرتی صالح
بوحکایت اولور اکا نافع

حکایت

پیش کسیرده بر نجه عاقل
مرد روشن ضمیر ودانا دل

بر مهم ایچون ایدیلر تدبیر
هر بری قیلدی رأیینی تقریر

مجلس ایچره ایدی بر زجهر
اولمشیدی اوبرجه همچو مهر

خاتم ایدی همان اوبزم کزین
اکه اولمشیدی اول حکیم نکین

هر برینک سوزینی ایلدی کوش
دهنن آچمدی اوتور دی خموش

کوردیلر سویلمز اواهل ادب
بلمدیلر ندر سکوته سبب

اتفاقیله پس دیدیلر اکا
کای سر حیله زوره حکما

نفکدن ایرر قلوبه حیات
نه عجب سنده ایتمدک کلمات

هر نکم سن بویرسک اولدر حق
رای رایکدر رسنک مطلق

ایتدی انلاره عذر حیله خطاب
ویردی ایتدکلری سؤاله جواب

دیدیکم مردم حکیم ادیب
لایق اولدر اوله مثل طبیب

یعنی ایتمز در طبیب علاج
آدمه اولمیجه خسته مزاج

داروی مردم سقیمه ویرور
شه بنی علت اهلنه ایچرر

صحت اهلنه ایلیین بیمار
مرض جهلیله اولور بیمار

علم حکمتدن آلمیوب خبری
اولمزاندن حذاقتک اثری

چونکه کورم کلامکوز حقدر
بی تردد قبوله الیقدر

پس اکر بنده ایلسم کفتار
ایلریدم سفاهتم اظهار

حکما زمره سنده اولمزیدم
نور عقلیله روشن اولمزیدم

حکمتم مقتضاسیدر که بنم
نافع اولور سویلیم سخنم

عاقل اولن تدارک اهلاک ایلر ترک — حکمیه نفعی یوق فعاله امک

مناجات

الهی جمله یک سنن پناهی — جمیع کائناتک پادشاهی
بنی بونفس سرکردان وحیران — قیلوب پابسته دام مناهی
دلمدن دور قیل لغو و دروغی — کرم قیل ایتمه مشغول ملاهی
کلام حکمت آمیز ایله هر دم — جلی قیل علمیله قلب سیاهی
کمال لطفکی فیض ایله رهبر — ایدوب کوستر همیشه طوغری راهی

الحدیث الرابع والثلثون عن عمر ابن الخطاب رضه انه قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم لو انکم تتوکلون علی الله حق توکله لرزقکم کما یرزق الطیر تغدو خماصا وتروح

اعدل راویان قول صحیح — یعنی فاروق قلدر نقل صریح
جعل الله قبره خلدا — وسقاه وزاده رشدا
که بیوردی رسول نیک صفات — وعلیه السلام والصلوات
سیز اگر ایتسکوز توکل حق — یعنی فردا غمین قویوب مطلق
یه حق سیزه ایدر احسانی — یعنی مرزوق ایدر سه مرغانی
که صباحه دخول ایدر هر قوش — شکمی جمله دن طعامدن بوش
ایرشور سینه رزقی عالمده — سیر اولور کیجه لدوکردمده

پند سودمند

هر کیمک کیم کمالیه میلی اولور — اول توکل قناعت اهلی اولور
قانع اولور او مومن کامل — بر سیاز یله لاله وش بنجه یل
فقر و فاقه وجودینی ایتسه تلف — صابر اولوب لیمه اجر کف
آتش حرصه جانکی یاقمز — سکا یکسیب ایلر اغنیه باقمز
مومن ای دل توکل اهلی کرک — بیمه فردا غمینی حکمه امک
متوکل اولور حبیب خدا — مطلع نور افتاب هدا
قیل توکل حقه علی الاطلاق — اولیه سن تاکه منظهر رزاق
روز شب ایلسک اگر طلبی — کثرت رزقک اولمز اول سببی
نکه مکتوب ایسه قسمنده — آز و چوق ایرشور بو دنیاده
رزق مقدوره هیچ زوال ایرمز — حکمینه انک خیال ایرمز
انه رحمنده قلدی رب قدیر — آدمی قطره اب ایکن تصویر
جبهه سن قیلدی مطلع اقبال — اکه طرح ایلدی هم ایکی هلال
باغ رویندده ایتدی ایله نظر — کوز لرینی بعینه عبهر
قلدی وجهنده بینی سن پیدا — ماه ایجنده الف کبی مثلا
عنبرین ایلدی کلاله لریک — مشک بو شکفته لاله لریک
لعلدن ایتدی حقه دهنی — آنده درج ایتدی درکبی سخنی
ایکی ال ویردی طوتمه هر بار — ایکی پا ویردی اینمکه رفتار

لوحه سینه سینی ایلدرصاف — آینده نقش ایتدی نجه بیک اوصاف
ویردی علم وسخایله عفت — لطف وحلم وشجاعت وغیرت
ظاهر وباطنه ویردی جواس — جمله اشیایه ایتمکه احساس
سکا بودکلو لطف ایدن محسن — ترک ایدرمی سنی نه اکلرسن
بلکه تحت الثراده اولسه یرک — عرش اعلا اولورسه یا مقرک
محض لطفندن ایتمیوب اهمال — دمبدم رزقکی ایدر ایصال
صدف کورکه قعر عمانده — اخذ ایدر حصه سینی بیماندن
سیر ایدرکن هوا یورنده هما — ایر شیوه بریورندن اکه غذا
واریسنده موفت اثری — سمع جانیله دیکله بوخبری

حکایت

ابن ادهم اوسروراحسن — تخت عزنده شاه عالم ایکن
شاهبازدل شکاره هوس — ایلیوب طوردی اول دمجسته نفس
بنجه بیک ادمیله اولدی سوار — ایلدی شکاره عزم شکار
سیر ایدوب کونه کونه صحراده — ایتدی هر منزل دلاراده
اول جمنزار دلکش وخرم — غیرت کلشن ایدی رشک ارم
بنجه نرد وخشه دوشندی ساط — قوندی انواع نعمتیله سماط
خوان شاهیه هر غنی وکدا — ایلیکن تناول نعما

کلدی برقرغه صفوه دنیا یه باک — آلدی بر پاره اتمک جالاک
کندی کهاره طوغری زاغ سیاه — کوردی ازنجب ایلدی شاه
دیدی حمدن بزه بشارت وار — بنه بوایشده بر اشارت وار
تیز رخشنه راکب اولدی همان — دوشدی اول قرغه نک سینه روان
بادپای سبق سوردی ایتدی شتاب — جمدی اول کوهسارنه یحو سحاب
کوردی سرپا برهنه بر اوکار — ارقه سی اوستنه یاتور ناچار
اللری ایکی اولوب بنده — قالمش تاب وطاقتی تنده
جوزدن چون بند بنی انک درحال — ماجرا سندن ایتدی اکه سؤال
دیدی اول درد وغم کرفتاری — ای ملک حضرفرخ اثاری
اولمشیدم بویولده بازرکان — یوغیدی مال وملکمه پایان
یولکی کسدی بر بنجه رهزن — آلدیلر جمله مالمی بندن
الومی ایاغومی باغلدیلر — جانومی نارغمله طاغلدیلر
بنی بونده برقدیلر خسته — شویله خاطرشکسته دلبسته
ایلدم پس توکل الله — یوزمی طوتدم اول درکاهه
یدی کوندرکه بوغرابر خدا — کوندرر کونده ایکی کره بکا
آلوب اغزنه پاره نانی — کتورر بیدرر بکا آنی
حق بنی غیره اتمدی محتاج — رزقمی ویردی بر کون اتمدن آج

عبرت آلوب اوشبو پاک نسب — توبه سینه بوقصه اولدی سبب

مناجات

ای جمله عباده که سنسن متفضل — سنسن ایدیجی لطفکیله ناقص کامل
رزقینی ویررسن بوجهان خلقنه جمله — کر مؤمن اکر منکر اکر عاصی وعامل
قیل آینه قلبمی فضلکله مجلا — تا اوله کوروب صورت حال مستکمل
قیل ملک قناعتده بنی ثابت ودایم — اینمه شره وحرصله ادراکمی زایل
فیضی قولکله ویرادب وعلم ویقینی — تا حق اولنی حق بیله وباطلی باطل

الحديث الخامس والثلثون عن ابن مسعود رضی الله عنه انه قال صلی الله علیه وسلم اذا وقعت لقمة من اکرام فی بطن ابن آدم یلعنه کل ملک فی السموات والارض مادامت تلک اللقمة فی بطنه فاذا تاب تاب الله علیه وان مات علی تلک الحالة فماواه جهنم

ابن مسعود کیم ویررخبری — نقل ایدر بوحدیث معتبری
که دیر اول جامع فنون کمال — فاضل رتبهٔ حرام وحلال
شکم ابن آدمه مادام — دوشه بر لقمه کیم اولله اوحرام
یرو کوکلرده کی جمیع ملک — اکه سر جمله لعنت الله کرک
شکمنده اولقمهٔ ناپاک — ایده طوردقجه لعنتی افلاک
هرقجن توبه ایلسه بنه اول — توبه سینی خدا ایدر مقبول

تائب

منازل ومراجع اولیا اکه طمو

تائب اولمقسزین اولورسه کراو

پند

خالق اوروزی بخش هردوجهان — آدمه رزقین ایرکورر هرآن
باعث قوت تن اولمیجون — طاعته اقتدار بولمیجون
پس ایدوب طاعت خدایه حرام — ایلیکن کسب اکل مال حرام
بکرز اول کول ایچ تدارک کیم — قلمیجون نماز اوله قایم
آب ناپاکله پس ایده وضو — پاک ایکن جسمنی نجس ایده او
جایرا اولمایه قلدوغی صلوات — طاعتی اوله باعث حسرات
سکا بیدر بونکته عامل ایسک — قوحرام صلاحه مایل ایسک
اولشن کسن حرامه نیته که میم — اولورانک مقامی زیر جحیم
مستجاب ایلمز دعاسنی حق — حزب شیطانه هم ایدر ملحق
مؤمن ایلر حرامدن هرچیز — لقمه کوتورمز آنی جامه عزیز
مثلا شرب خمر ایدن انسان — بکرز اول کلمه فان بالآیه ایمان
الهه آلوب ایاغی لاله کبی — قیزرر کوزلری پیاله کبی
مست اولوب کودکینه آت صالر — قوطوزایت کبی ایردوکینه طالر
خلقک ایچنده حرمتی قالمز — درکهی حقده رغبتی قالمز
بوشانور کیسه سنده کی اموال — دلی اولور عمیله مالامال

نشوه بنکیله اولن حیران — قالمز ادراکی نیه کیم حیوان
طویمز اصلا طعامه کاه دونز — هرنه کله اوکینه اکه صونز
لایق انلاره دینه کالانعام — بلکه بلهم اضل دیله مذام
حاکت برش ونشوه افیون — عاقلی فی المثل ایدر مجنون
بونز درر اکه وضع واطوارین — طاغیدرهب وقاریله عارین
سویلدر بولدوغی کلامی اکا — کولدرر خاصله عوامی اکا
جسم زاری اولوخیالی فتنه — یعنی فرزاوزیتشه دونز
هرحرکتی ایکی جهانده دخی — وار درر نیچه درلو دردی اخر
ماحصل بونجه ماتی صمد — قیلدی دینک سوادینه سرحد
حدکی بیل تجاوز ایتمه صفتین — وارمه ایمدی محرمانه یقتین
هرنه بدخو اولورسه آدمده — نه فنا اولدی ایسه عالمده
اول اکه سبب حرام اولدی — جمله سینه مدار نام اولدی
کوشش جاهلانه دیکله کیم بوحال — نیچه ایتماکه ساکه استدلال

حکایت

شیر یزدان وحیدر کرار — کرم الله وجهه وانار
دیدی چونکم خدای حی وکریم — آدمه ویردی احسن تقویم
ایتدی آنی بهشته اجلال — جمله نعمایی ایتدی اکه حلال

دیدی وارمه فلان درخته یقین — ثمرندن تناول ایتمه صفتین
کهسکا انمشمن آنی حرام — حرمده حرامی ایتمه مرام
جنت ایچنده آدم وحوا — نیچه دم سوردیلر سرور وصفا
ناکهان مقتضای حکمتله — اول اغجدن یدی ایکیسی بیله
اولمشکن جنانده همسر حور — ایندیلر یریوزینه نیته که نور
آدمه دوشدی افتراق المی — دیده دن نم یرینه اقدمی دمی
کیجه کوندز ایدردی ناله واه — توبه ایدوب دیلردی عذر گناه
نیچه یل کزدی فیله ملول — توبه سن عاقبت حق ایندی قبول
کربت وفقن ایدوب زایل — قیلدی حوایه هم آنی واصل
کلدی بر پیره ایکیسی ناگاه — اقترانی ایتدی صانکه مهریله ماه
یدوکی دانه قوتندن اثر — صلب آدمده قالمشیدی مکر
پس اوقوتندن ایلیوب موجود — ویردی قابیله آلمره معبود
یریوزنده فساد ایدوب قابیل — قلدی ظلمیله قردشینی قتیل
کرچه کیم مبدء فساد اولدی — عاقبت کندوسی دخی بولدی
کوره بردانه نک شامتنی — ویردوکی نکبت وشامتنی
وارکا غیرینی ایله قیاس — قومه عبرت دله ذره چه پاس

مناجات

یارزی یوجه سن قمود هم والدان — قدس جنتک اولدی موجب رزوالدان

قیل باکه روزی جمله محارم دن اجنب — هر روز ایله لحظه رزقم حلالدان

ائمه حرام باکه میسر که قورتلم — لعن فرشتگان وظلام وبالدان

قیل رهنمای جانمه توفیق توبه یی — تا قورتلم طریقت دار النکالدان

فیضی ایله عرصه طاعتده سرفراز — ائمه دریغ فضلکه اول پامالدان

الحدیث السادس والثلثون عن معاذ رضی الله عنه انه قال صلی الله علیه وسلم من بر والدیه طوبی له زاد الله فی عمره

راوی راست قول یعنی معاذ — ایلیه رحمتن حق اکه ملاذ

شویله نقل ایلدی اوا اهل ادب — که رسول لطیف وپاک نسب

بزم عرفان ایچنده ساغرکش — کوثر خلده ساقی مهوش

موقت کنجینک نکهداری — مدت عمر عالمک واری

دیدی حکیم ایدر حفظ احقوق — یعنی ایتمز والدینه عقوق

عز ودولت توجه ایلر اکا — که ایدر عمرنی زیاده خدا

بند

والدینی یه ایلمک احسان — اولدی خلقه وصیت سبحان

ایندی قرآن ایچنده رب مجید — اشبو مذکور سره رو توحید

قال الله تبارک وتعالی وقضی ربک ان لا تعبدوا الا ایاه وبالوالدین احسانا

پس

پس بو معنی دلالت ایندی تمام — شرف بر والدینه مدام

جنته کیرمک استریسک اکر — قوایا غینه آنه کلک یورر سر

که خدا ایلدی جنانی عیان — زیر پاینده مادرک هرآن

ابو بنیک عتوقن ایتمه طلب — که اولور سن سزای نعمت رب

روضه خلده عاق اولن کیرمز — بوی جنت مشامنه ایرمز

هر برسینک ایله حد متنی — صفله جانیله عز وحرمتنی

جانکه حد متینی منت بیل — رحمتن ساکه عین رحمت بیل

قائل اولما دوغی یره کیتمه — رضی اولما دوغی ایشی ایتمه

ایتمه کار رکه آنی رنجیده — خاطرن ساکه اوله رنجیده

رفع صوت ایلمه اولاره یقین — سوز ایشیدرسن آخرنه صیقین

پدر وما درینه بر اولنی — قیله یوشیده بر رب غنی

عمرنی ایلیه زیاده قدیر — رزقنی قدرتندن ایده کثیر

کوزدوب دائما رضالرینی — ال کور خیر یله دعالرینی

که اولور انلرک دعاسی مجاب — یوقدر حق قتنده اکه حجاب

کوکل اینه سینی قیل یورر صاف — دیکله بو قصه یی وایت انصاف

حکایت

کرز ایکن مکه امین الله — سیر ایدرکن همدا یورنده اوما

کوردی دریا ایجنده بریدوار — ایلمز بر جهتله موجی قرار
ساکن اولسه اگر قمو دریا — اینده السنده موج اولور پیدا
دیولره دیدی پس او سر و رخاص — اولیکون اشبو موضعه غواص
کوره لم تا انک ایجنده نه وار — نه ایچون ایلمز بو رسمه قرار
طالدی بر نیچه دیو اورایه همان — ایردیلر چونکه قعریه اول آن
بولدیلر آنده برکوزل کبند — انجو کیسه لطیف وبی مانند
بی مثال ومدور وهم صاف — یوق انک بریزده جای شکاف
پس کناره چقردیلر آنی — اولدی هر کیم کوره سه حیران
حصه ایتدی توجه اول سلطان — قبه دن بر قپو اچلدی همان
کوردیکم بر جوان نیک اندام — ایلمش طاعت خدایه قیام
صوردی اکه اودم امین الله — نیچه بولدک بو قبه ایچنه راه
هم اکا کیر مکه نه اولدی سبب — بر بر ایله انی بیانه باکه هب
دیدیکم ای امین رب قدیر — بن ایدم بر فقیر وخرد حقیر
مادرم اولمشیدی هم قتی پیر — عقلدن اولمشیدی عمری کثیر
جانو دلدن ایدوب دعا بنی — ایلیدم نه ایسه خدمتی
باکه ایلدی دائما او دعا — دیرایدی ای مهیمن ودانا
لطفیله اوغلم ایله پرورده — مسکن ایتمه کوکله نه یرده

دار دنیادن ایلدی مادر — آخرت ملکینه چونکه سفر
دل آواره م ایتدی استدعا — که ایدم سیر دامن دریا
کزرکین پس آنده بر آکاه — راست کلدم بو قبه یه ناکاه
کیردم ایچینه کیم ایدم سیران — قپو قاپندی قالدم آنده همان
بیلدم آندنکه آنه ملک مطلق — مستجاب ایلمش دعای سنی حق
هوس ایتسه کوکل طعامه اکر — بیتر اول قبه نک ایچنده شجر
اولور آندن نیچه ثمر ظاهر — رزقمی ایر کور بکا قادر
قبه ایچنده هم ایدر اظهار — آب حیوان مثالی نیچه بکار
چون امین خدایه ایتدی بیان — بو مقالدن جمله تن اوجوان
قبه نک قاپوسی قپاندی همان — بنه دریا ایچینه اولدی روان

مناجات

یا الهی بحرمت حرمین — بمقامات سید الثقلین
به صفای عتیق وعدل عمر — به کمال حیای ذی النورین
به سخای علی وعز بتول — به رضای حسن به صبر حسین
به علوم امام ابرار — آل واصحاب مفخر الکونین
فیض یه برکی میسر قیل — بر اولیه ایده طاعت ایلیه

الحدیث السابع والثلثون عن ابی هریره رضی الله عنه انه قال صلی الله

علیه وسلم من کظم غیظا وهو یقدر علی انفاذه ملاء الله قلبه امنا وایمانا

ای که در کمالة طالب سن — کیجه وکوندز وصالة راغب سن
یوری بحر طلبیده غواص اول — نایل در وگوهر خاص اول
دیکله کیم بوهیره اول خوش رای — نقل ایدر بر حدیث روح افزای
رحمتینی ایده زیاده خدا — جنتینی ایده کشاده اکا
دیر که بیوردی اول کرم کانی — کشور عفو وحلم سلطانی
کظم غیظ ات کیمله اولوب طلب — اولسه انفاذنه ذخر قادر
قلبنی روز رستخیز شاد ونکو — امن وایمانیله ایدر مملو

پند دلپسند

مؤمنه حلم کیم پر اشقدر — حلم رحمانه اول او لاشقدر
یعنی دنیاده هر کیم اولسه حلیم — حلم ایدر آخرتده آنکه علیم
صفت نیک اصفیادر حلم — سیرت شاه انبیادر حلم
حاکمی حلمیله اولین آدم — رحمت حق ایجنده درهردم
اهل عفوک ایدر عفو غفور — قلبنی پاک وسینه سن پرنور
عفویله محوادلور ظلام جهان — نور مهریله بنجه تازه جهان
اهل عفو اولیکون دلایوری دار — سینه کی ایله مخزن اسرار
سکا بر بی حیا وبد نام — عرضکه دک ایلمیه دشنام

سنده

سنده سوکمه اولوب اکه غضبان — اولمه اول بی حیایله یکسان
غضبیله حباب وش طولمه — صفت شکله متصف اولمه
کشف ایدوب عین عفو کرکه بوی — کوزی آچمقدن ایلیه سنی حق
التفات ایلمه مقالته — ناظر اولمه انک بطالته
بو مثلدر جهانده سویلرلر — ایت اور کاروان کچر دیرلر
جکمه انک سوزیله رنج وتعب — کندیک لایعنی سویلرهب
اکه دیرلر جهانده مرد دلیر — نفسنه غالب اولوب ایده حقیر
مجرم عفو ایدوب اولمه ساتر — کظم غیظ ایتمکه اولمه قاتر
اشیدوب بو پیامی ای سرور — عمل ایت انکیله اراول ار

حکایت

واریدی بر زمانده بر برنا — فیله بکزردی جسته سی مثلا
قوت حمدندن ارتو غیدی انک — اوکینه هیچ کلور یوغیدی انک
خلقی بیرن برینه قاتر ایدی — آدم آدمیله آتر ایدی
آشکارا طوتردی هم اوجوان — الده کزر کرازیله بطمان
خلق ایجنده قمو مکرم ایدی — قوت جسمیله مسلم ایدی
کوردی بر کون اوشخصی بر دانا — چوشه کلمش غضبله چون دریا
اشتر مست کبی اول کودن — کوپکی صاپیلوردی اغزندن

سوزی بارد مثال بادشتا — دخ کف دهاز برف آسا

غضب اورمش درونه اتش — کوزلری هم قیزارمش اخکروش

حدتندن یوزینه باقلماز — طوتیلوب برجهتله قالمز

کوردی بوحال آنده اول دانا — دیدی برکشی یه نه اولدرکا

دیدیکیم سوکمش اکه برآدم — اکه تردوشدی یره کیم شبنم

انتقام ایتمدی اکا اوغبی — آلمدی دادنی مرادی کبی

اکه دربوبخه اضطرارده قمو — نارخشمیله التهابه قمو

اول جوانه دیدی پس اول دانا — ای فرومایه حی دریغ سکا

آهنین برعمود دربیک بطمان — صلاسن الده هرزمان آنی سن

برکلامه تحمل اینمیه سن — پهلوانلر یولینه کتمیه سن

یوغیکن جیب الکده سرمایه — سینه ارلک صاتارکن اورمایه

ارلک اولدرکه ساکه شتم ایلیه نی — کتم ایدوب خشمی عفو ایده سن انی

ارلکدر واریه جهانده اکر — دشمن نفسک ایکه زیروزبر

مناجات

الهی کیم سنسن عفو وغفور — کریم ورحیم وصبور وشکور

بحق حبیب مشفع کاه در — شفیع ذلیلان روزنشور

دل یاقمه نار غضبله حزین — برق نور حلمیله اکه سرور

قیل انوار فضلکله سینم فراخ — که عفو ایده اندن همیشه صدور

دلی فیضی قیل شجاعتله پر — کاوله قادر قهر نفس غرور

الحدیث الثامن والثلثون عن ابن عمر رضی الله عنه انه قال صلی الله علیه وسلم الشیب نور المؤمن لا یشیب رجل شیبة فی الاسلام الا کانت له لکل شیبة حسنة ورفع بها درجة

راوی پرفنون وینک اختر — صادق القول یعنی ابن عمر

قدس المستعان سرهما — رضی الله عنهما ابدا

نقل ایدرکیم دیدی اوعارض کل — بلبل باغ قدس وسرور کل

مؤمنک نوریدر علامت شیب — یعنی صاحبک اغرمسی نی ریب

برکس اسلام ایچنده پیر اولمز — صحبتی آغروب کبیر اولمز

آغرن هر قلی ایچون الا — ویریلور برکوزل ثواب اکا

جنت ایچنده بردرجه دخی — رفع اولوب ویریلور هم اکه آخر

پند

قنغی مؤمن که اوله عمری دراز — ایده حقه نیاز وقیله نماز

قدرتی یتدوکنجه طاعت ایده — ترک فسق وفجور عادت ایده

اوله نور هدایت انده پدید — اوله اسلام ایچنده ریشی سفید

دمبدم بارطاعت مولا — قامتی شاخسارین ایده دوتا

پیر لکدن الی اولوب لرزان — نتکم ضوء آفتاب جهان
آبدست آله بینه ایده طهور — باشدن آیاغه دک همان اولنور
قدمی شافع دوتاکبی ای یار — سجده قلماغه میل ایده هر بار
قومیه دلده ظلمت عصیان — ظاهری باطنی اوله یکسان
قامت خمله اول فخسته خصال — اوله طاعت سپهری اوزره هلال
دولت انگ که بولدی راه صواب — یعنی طوزله وحسن مآب
حکمز اول آخرته درد و وبال — صفلی کبی هم اولور یوزی آق
جنته ایدر حق آنی حقیق — نار دوزخدن ایده داخر عتیق
قورآنی باغ نعمت آباده — ابدی عمدن ایدر آزاده
قالمسون سینه ده کدر نقشی — دیکله بو قصه صفا بخشی

حکایت

علمادن مقدما بر پیر — عمری اولمشدی علمی کبی کثیر
سکسانه ایردی چونکه سال آنگ — قوریدی عمر بنگ نهال آنگ
خسته لندی وفات اولدی قریب — دیدی برغلمارینه اول ادیب
بورسی سکسان یاشنده بر بنده — اشترایت که باکه تا بنده
حق یولکینه ایدم آنی آزاد — ایلیم خاطر حزینی شاد
وار دی بازاره پس اول اهل ادب — ایتدی سکسن یاشنده بنده طلب

دیدیلر که اکه صغیر و کبیر — قنده کوردک سن ای خجسته ضمیر
بیله برقول و آنی تعمیتی — ایده سکسان یل اکه خدمتی
قیلمیه سیدی آنی آزاد — لطفیله خاطرینی ایتمیه شاد
یورسی سکسان یاشنده قول اولمز — بونجلاین سخن قبول اولمز
کلدی پیره اوکسه بی تاخیر — ایتدی خلقک جوابنی تقریر
دیکلیوب اول کلامی پیر همان — شوقیله جوشه کلدی اولدی جوان
یوزینی خاکه سوردی ایتدی ندا — دیدی ای لطفی جوق کریم وخدا
خلقه سکسان یل ایلین خدمت — اولهٔ آزاد وهم بوله عزت
کرم ایدوب قیلدی آنی عتیق — اکه مثل ایده کر تحقیق
سنکه مولای هر دو عالم سن — کر مکله عباده ارحم سن
بنکه سکسان یاشنده بر قولکم — دولتی یوق یاشنده بر قولکم
وار امیدم که ایده سن آزاد — قیله سن فضلکیله کوکلمی شاد
ایلر یکین بو سمه ناله و انین — ستر نه ملهم ایتدی رب قدیر
دیدی حکمه پیر ملال فراق — شاد اول ایلدم سنی اعتاق
بو صفا یله پس او پیر سلیم — قیلدی جانینی حضرته تسلیم

مناجات

یارب کرمکه قیلدی بنده که یارب — باب غضبی قهر کیله آچمه فرارب

صاقله بنی تقصیر عمل طول املدن — زهد ایله صلاحیله دم عمری دراز ایت

انوار مشیتله یوزم ایله منور — هر دمده رخ رزدم بر خاک نیاز ایت

قیل پر تو اسرارکیله سینه م روشن — پاک ایله کوکل آینه سن محرم راز ایت

فیضی ریی حریص ایله عباد آدمادم — ای همتی جوق میلنی دنیا سنه از ایت

الحدیث التاسع والثلثون عن ابی هریرة رضی الله عنه انه قال صلی الله علیه وسلم ما من عبد یمر بقبر رجل کان یعرفه فی الدنیا فیسلم علیه الا عرفه ورد علیه السلام صدق

حضرت بوهریرهٔ دانا — زاده الله رحمة ابدا

نقل ایدر کیم دیدی او مفخر کل — سرور انبیا وشاه رسل

سند الکون وسید الثقلین — ازهر الاولین واکمل العینین

برکشی یوق که اول عبور ایده — برکسک قبرینه مرور ایده

ایله کس کیم انکله دنیاده — اشنالیق واریدی اورتاده

اکه پس عزت ایده ویره سلام — ینجه دنیاده ایدردیه مدام

الا اول میت انی داخی بیلور — حالیله ویردوکی سلامی آلور

پند

ایلسک هرقچن قبوره کذر — دیدهٔ عبرتیله ایله نظر

مبتک صورتین تصور قیل — هیئت وکلنی تفکر قیل

کورکه اول دار با کوزل کوزلر — کل کیبی جانفزا اولن یوزلر

قالمش نوری خاکیله طولمش — رونق ورنکی رفع اولوب صولمش

اول شکر ریز اولان غنچه دهان — اولمش اندهناک صدید وقیح روان

ینجه اینجه خیال ایدن اودماغ — مور اقلمش انی جای فراغ

زلف پرخم وکبی دخی هر بار — صار یلور کردنینه هم پنجه مار

صفحهٔ سیم ایکی اوسینهٔ پاک — شیشوب اولمش مثال پشتهٔ خاک

لبی شکر مثال نلخ اولمش — ایت حسن اوی نسخ اولمش

پس بو وجهیله قیل تصور آنی — حالکی اکا تذکر ایله سنی

کاه دلجانک سنک دخی اولدر — سنده اوغرسن اکه بر یولدر

پس طیانمه حیات دنیایه — مستعد اول همیشه عقبایه

عبرتیله زیارت موتا — ویرر آینهٔ قلوبه جلا

ممکن اولدقجه اوقی قرآنی — اهل ایمانه قیل عطا آنی

تاکه انلاری هم سنی ایده حق — رحمتی لجه سینه مستغرق

بو بیامرایشتکه اعز بدر — معنی سینه حدیثک انسدر

حکایت

دور سابقده واریدی برار — زن دنیایه اولمش شوهر

صد قله عابد ایدی زاهد ایدی — دشمن نفسیله مجاهد ایدی

مستعد ایدی موته هر ساعت — هر زمان بو ایدی اکا عادت
وار زیدی قبوسه وقت ما — مرده لر چون ایدردی خیر دعا
بر مهمی اولوب انک ظاهر — برکون انلار اولمدی زایر
غایله اولوب طول و حزین — اویدی اول کیجه اهل یقین
چونکه حسن عالمدن ایندی کذار — قیلدی ملک خیال جای قرار
سیر ایدر کن مثال صحرا کن — ایلدیکم انک تماشاکن
کوردیکم کلدی بر الای ادم — هر بری خوب رو و فرخ دم
دیدیلر اکه ای رفیق شفیق — کنج محتشده غمک صدیق
بزسنک عشقکیله شیدا یوز — جان دلدن سکا احبا یوز
قنی جوق کور مشوز سنک کبمک — بزه کوستر مسون خدا انک
عجبا بیزی بیلمیوب اوندک — که طریق مفارقت طوندک
افتراقک مدارمی نوله عجب — اجتنابه عجب نه اولدی سبب
دیدی انلاره بلمزم سیزدن — اشبو کلمدن بکا بو سخن
کورمدم هیچ بریکوزی بهرکز — بیلدرک بیلیمن سیزی کیمسز
دیدیلر کیم بزز اوا اهل قبور — یاتورز آنده تا اولنجه نشور
بزه دایم عنایت ایلدک — یعنی هرکون زیارت ایلدک
خیر یله ایلرسک انده دعا — نفحه دن ایردی بیزه صفا

چونکه بو کیجه کلمدک هرکز — جمع اولوب کلدک اوی جنابکه نز
ذات پاکک زیارت ایلمکه — افتراقک غمینه سویلمکه
شمدیدن صکره کل خدا حقی — انبیا شاهی مصطفا حقی
صحبتکدن بزی ایراغ ایتمه — کنج غمده قویوب غریبتمه

مناجات

یا الٰهی الکده در باکذاتک — آفت و رحمت و ممات و حیاتک
موتی اکدر بکا که دیدی رسول — اکثروا ذکر هادم اللذات
اهل قبری زیارت ایلیه سن — زمرهٔ اهل عبرته بنی فات
مستعد ایله کار آخرته — فی جمیع الشهور والاوقات
فیضیٔ قومه دوزخه ایله — داخل صحن روضهٔ جنات

الحدیث الاربعون عن ابن عباس رضی الله عنه انه قال صلی الله علیه وسلم من عشق فکتم وعف فمات فهو شهید

ابن عباس اوسرور علما — ایتدی بو قول اصدق انبا
روح المستعان روحهما — جعل الخلد مسکناً لهما
دیدیکم اول حبیب رب ودود — واقف سر شاهد و مشهود
سر احباب و سرور عشاق — مهتر انبیا علی الاطلاق
دیدیکم اول بر کشی عاشق — صفت عشقنی ایمم اول صادق

صاحب عفت اولسه همدم اول — اولسه بو حالیله او اهل قبول
ایریشور رتبهٔ شهادته او — یتشور عزت و سعادته او

بند

عشقدر کیمیای اکبر اکر — ایرر خاکی سیاهه ایلر زر
پاک ایدر ملک قلب آدم عشق — بکزه مز بر دیاره عالم عشق
بر در آنک یانده پای و فقیر — ایلمز فرق پادشاه و وزیر
عشق بر پادشاه بر ورر — جلوه کاهی جمال دلبر در
عشقدر نیر سپهر جنان — ذره در اکه آفتاب جهان
ایکی قسم ایلدی آز عشاق — بری عشق حقیقی در اکه باق
بو قسم عشق حضرت حقدر — اهل انک ولی مطلقدر
باعث دولت هدا در بو — سبب قربت خدا در بو
کیمده اولسه بو مهر رتبانی — جکر اعلایه ترالهٔ وش آنی
سینه سی پر اولور خضوع و خشوع — ایلمز ضمیری غیره رجوع
حق هر سوده اول اولوب جویا — صوکبی صاف دل اولور کویا
عالم وصلته باصر قدمی — ترک ایدر سر عالم قدمی
پاک اولور سینه سی عقیده سی صاف — ایده فرو صف حاکنی وصاف
جهد ایدوب ایمدی اهل حالی اوله کور — داخل مجلس رجال اوله کور

یوری مهر خدایه قبل مقصود — ذره وش اول آنکله مظهر جود
قسم ثانی هم اولدی عشق مجاز — اتش دلفروز سینه کداز
حقدن انسانه بر قضادر بو — یوق دوا سی عجب بلادر بو
ماسوایه کوکل ویرن آدم — بی تردد خطا ایدر محکم
اضطراری اکر دوشر سک اکا — ایله حقدن تبدلینی رجا
قید و کیدینه دوشمه شیطانک — نور صد قبله روشن ایت جانک
دیله حقدن که کیدروب آنی — کندو عشقینی ایده ارزانی
رحمت اول عاشق دلفکاره — اوله افکنده چونکه بر پاره
سینه سی صاف اوله آب رکبی — اغلیه در دیله سحاب کبی
سایه کبی اوله فتاده سی هم — قویه روین نه بیره باصه قدم
سینه ده رازین ایلیه پنهان — پنجه ویرانه ایچره کنج نهان
آهه پا بینه انک اشکی رکبی — دوکیله صاحیله سرشکی کبی
سوه قرداشی کبی آز دلا — عرض نفس اولمیه قطعا
دلینه بیر غمله بغری چونای — ایده قد قصیده سن اکه پای
جانه اوله حسمنه انک جانان — یاری اوکنده اولمکه دیره جان
عشقدن آلدکیه ذره مذاق — ایکله نشدی اوعاشق مشتاق

حکایت

سابقا واریدی براهل بلا
قلبنه ویر مشیدی عشق جلا

سایه دوش عشقیله فتاده ایدی
سود ورکیا پادشاه زاده ایدی

رازنی کیزلیوب روان کیبی
سینه ر صقلیدی جانز کبی

پادشه زاده وار سه میدانه
فارشو سنه طور دی دیوانه

الله چوکان الله اول محبوب
باشنی جانه آتردی قیلمغه طوب

عرصه عشقده اولوب سرباز
عاشق صادقیدی اول ممتاز

کلدی برکون یانینه یارانی
دیدیلر خیلی فاقیوب آنی

عقلکه جمع ایت اولمه دیوانه
هوس وصلت ایتمه سلطانه

بوخیال محقر باشکدن کل
یوخسه باشکدن چوقسن ای اعقل

هوس باطلیله حکمه امک
قنده در ذره قنده مهر ملک

دیدی انلاره آه ایدوب عاشق
حال مستی بنجه بیلور ایکی

ایلمک یوق بره نصیحت وپند
ایده غر سز بنی بو قیدیله بند

باکه اولمکدر همیشه مراد
ایده غر بیم ورک منع وداد

اولمزیسه مجال وصلت یار
عاشقک شرط ایدر بو کیم هر بار

سود کندن امید وصلت ایده
یعنی راه طلبده اولمه کیده

بنجه وجهیله اول نجسه خطاب
ویردی یارانه بو رسمه جواب

چقدی شهزاده بینه سیرانه
کلدی قوشسنه اول دیوانه

دیدیلر اکه بعضی اهل نظر
ای جوان بخت وشانیک اختر

عمرکی ایلسون زیاده خدا
طالعک ایلسون کت خدا

بریکیت وار مداومت ایلر
بو مقامه ملازمت ایلر

حوکار لطیف وشیوه خوب
سخنی پاک ونکته سی مرغوب

شو یله بکزر که دلده آتشی وار
یاقوانازایله کفتار

پس نزاکتله بیلدرر شهزاده
که سوز کندوزینه اول افتاده

آتشی دیر دوب اومهپاره
کلدی نازیله اول دلفکاره

اولا ویردی غرتیله سلام
لطفله صسکره قلدی فتح کلام

اکه بنجه ملاطفت ایتدی
خاطرین صوردی مسکنت ایتدی

ادمک عشقی اولسه صادق اکر
عاقبت کندوزینه یارین اکر

بحر عشقه طالوب اودلخسته
اغزین آچمادی قالدی دمبسته

عقلنه حیرتیله ایردی زوال
بولمدی برنفس جوابه مجال

بینه شهزاده ایتدی لطف وکرم
دیدی ازنیک وبد وفتح دم

نه ایچون بیزه التفاتک یوق
اورمه کل سینه مزه جور یله اوق

اهل فضلک همیشه بنده سیوز
حاکیا بنه سر فکنده سیوز

لطف محبوبه اولدی چون مظهر
هاشنی قالدروب او مرد هنر

باقدی شهزاده نک یوزینه همان
اوردی برنعره اولدیلر لرزان

دوشدی بیره همان اومرد سلیم — ایلدی شوقیله جانی تسلیم

مناجات

یارب رقیل همت بنی مبتلای عشق — اولسون دوای درد دارونم بلای عشق
دلدن سیلوب غبار تعین کدورتی — قیل جانبا کرایینه صفای عشق
قیل بانی طاعتک ایچره سرو کبی مستقیم — اولسون همیشه سرمدی بهره عشق
ایت جامه برونی زهد وصلاحدن — قیل کوتسه درونی هردم قبای عشق
فیضی مستمند ودلفکار وکمتره — فضلکدن دلیل قیل کایده سیر فضای عشق

خاتمة الكتاب

منت الله حاصل اولدی مراد — ایردی پایانه روضة العباد
چکدی اول باغ ایچون کوکل نجه غم — قدرنی بیلدی کنجه اوردی قلم
جوی لطف خدا اکا طولدی — سبزه نامی کالنی بولدی
واربو باغک ایچنده جمله شجری — بکزه مفرهری بیرینه ثمری
هربری بی مثال و بی همتا — قدریله رشک سدره وطوبی
رونقینه انک زوال ایرمز — کلیاد خزانیله صولمز
ثمرندن تناول ایلسه جان — قالور اغزنده لذتی هرآن
سبزه زاری همیشه خرم اولور — سیر ایدن آدم آنی پردم اولور
بریره کلسه کر ایکی عالم — ثمراندن آلسه رهدم

ضرر اولمایه برکت وبارینه — نقصان ایرمیه هیچ ثمارینه
نوش ایدنلر زلالنی آنک — درک ایدر ذوقن اب حیوانک
ظلمات فنادن زایل اولور — جاودانی حیاته واصل اولور
طاقتم دکلو ایلدم خدمت — ایلدم حذ متمده حق دقت
ناکه سیر ایلین اوکلزاری — خیریله یاد ایده بو غمخاری
محض لطفن ایله اوصاحب راز — شفقتی قاپوسینی ایلیه باز
دهنی درجن ایلیوب منقطع — نفیله دیره بو مرده یه روح
خیریله بن قوسنه ایده دعا — دیه فیضی یه رحمت ایله خدا
اول کریم کانی خدای معین — دیلرم هربلادن ایده امین

پاک ایده باطنین ظاهرین
خیریله ختم ایده هم آخرین

هزار آن حمد اورب لایزاله — که ایتمامه ایرشدی بو رساله

تمت عن يد عبد الضعيف لطف الله بن اسمعيل
كاتب الاقسام العسكرى بمدينه اسكدار غفر الله عنه
ولوالديه ولجميع المومنين والمسلمين
الحمد لله على الاتمام والصلوة والسلام على
سيد الانام وآل واصحابه الكرام
قد وقع تمام وعشرين من شهر
ربيع الآخر سنة
وعشرين ومايه

MİLLET GENEL KÜTÜ...
KISIM : A. E. Muhasebe
ESKİ KAYIT No. 1 872
YENİ KAYIT No.
TASNİF No.

Ali Emiri Nüshası

روضه ذکر بعض نکات بسمله در العباد

ابتدای کلام پاک الٰه — سطر بسم الله اوکدی ایه نگاه
بو سطر در کلید مخزن جان — فاتح مشکلات هر دو جهان
کلماتک بو رو حیدر الحق — اهل علمک فتو حیدر مطلق
مرد دانا یه نور پاک طعدر — دیو اولانه شهاب لامعدر
لوحهٔ خاطر نده قیمتی کشتی — یزدی ایسه بو نقش جانبخشی
مژده اولسون هزار اول مژده — سکه یی قازدی سنگ مرمژده
لوح دله بو وفقی کل قونه کور — دشمنک تاکه کوزلری اوله کور
اولدی شحنه بو کلام مبین — علم سرفراز دین متقین
فکری اوکدی جیش رحمانی — منهزم اندی جند شیطانی
انکه نفیله جهاد مدام — سیف قاطع یتر سکا بو کلام
بق بو مرآت یر صفایه عیان — کور بنور افده صورت رحمان

عبید بو نظم بالا تر — صورتا مسک رومیه بکزر
ظاهر الوفیه سرتاسر — ایلک کرنزا کتبله نظر
کله بکزر که اوله بر دسته — برخصال اورزه ایدر کسته
اوکدی بو سطر ساطع انوار — فلک علمه بجسم کیسو دار
پاک ایلر بو نظم دلکش و خوب — ساحهٔ قلبی نیته کم جاروب
بو در ربادی اولی الالباب — مشعل کاربان راه صواب
نظر ایله بو سطر زیبایه — بکز مرمی نهال رعنایه
لوحش ایته نه نخل بالادر — غیرت سرو و رشک طوبادر
صاکلدی بو سر و سایه پرسود — اوکدی خلق سایه سنده آسوده
حق بو در روضهٔ هدایتدر — کلشن فضل و باغ رحمتدر
وحشی عرشه شرفده اعلیدر — نشری مسک ختندن اطیبدر
صحنی خلد بریه دخل ایلر — سدرهٔ منتهایی نخلی بکر
فتح باب اکا مرصع باب — یسر الله فتح هذا الباب
سمن سعدی سین ایدر اشعار — سر سالکده دایا یری وار
وحی سینندکی او دندانه — خار جنک اوکدی چشم نادانه

KAYNAKÇA

Aksoy, H. (1991) *Mustafa Ali'nin manzum kırk hadis tercümeleri*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.

Aydınlı, A. (2015) *Hadis ıstılahları sözlüğü* (8. Baskı). İstanbul: M. Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.

el- A'zami, M. M. (2010) *Hadis metodolojisi ve edebiyatı*. (R. Çetintaş Çev.) İstanbul: İz Yayıncılık. (İlk yayın tarihi 1977).

Bursalı Mehmed Tahir. (1972) *Osmanlı Müellifleri*. (A. F. Yavuz, İ. Özen Haz.) C. I. İstanbul: Meral Yayınevi.

Değirmenci, T. (2011). *Bir kitabı kaç kişi okur? Osmanlı'da okurlar ve okuma biçimleri üzerine bazı gözlemler. Tarih ve Toplum Yeni Yaklaşımlar* 13 (7- 43).

Eflatun, M. (2003). *Feyzi-i Kefevi Divanı: Tahlil-metin*. (Yayımlanmamış doktora tezi) Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ertaylan, İ., H. (1958). *Gâzi Geray Han hayâtı ve eserleri*. İstanbul: Ahmed Said Basımevi.

Fleischer, H. C. (2013) *Tarihçi Mustafa Âli: Bir Osmanlı aydın ve bürokratı* (çev. A. Ortaç). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları. (Orijinal eserin ilk yayını 1989).

Fuzûli. (1951) *Kırk hadis tercemesi*. (K. E. Kürkçüoğlu Haz.) İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Karahan, A. (1954) *Türk- İslam edebiyatında kırk hadis toplama, tercüme ve şerhleri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Katip Çelebi. (2007). *Keşfü'z- Zünün*. (R. Balcı Çev.) C. I. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Kurnaz, C.,Çeltik, H. (2000). *Osmanlı dönemi Kırım edebiyatı*. Ankara: T. C. Kültür Bakanlığı Yayınları.

Levend, A. S. (1980) Divan *edebiyatı, kelimeler ve remizler, mazmunlar ve mefhumlar.* İstanbul: Enderun Kitabevi

Mehmed Süreyya. (1997). *Sicill-i Osmani*. (M. Keskin, A. Öztürk, H. Savaş, H. Kurt Haz.) C. IV. İstanbul: Sebil Yayınevi

Polat, S., Nazlıgül, H, Doğanay, S. (2016). *Hadis araştırma ve tenkit klavuzu*. (4. Baskı) İstanbul: M. Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.

Rudani, M. M. S. (2012) *Büyük Hadis külliyatı: Cemü'l-fevâid min Cami'il-usul ve mecma'iz-zevaid* (N. Erdoğan Çev.). İstanbul: İz Yayıncılık.

Saraç, M. A. Y. (2010). *Klasik edebiyat bilgisi: Biçim- ölçü- kafiye*. (3. Baskı) İstanbul: Gökkube Yayınları.

Saraç, M. A. Y. (2013). *Klasik edebiyat bilgisi: Belâgat*. (11. Baskı) İstanbul: Gökkube Yayınları.

Uğur, Mücteba. (1996). Hadis ilimleri edebiyatı. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Wensinck, A. J. (1933) *Concordance et indices de la tradition musulmane: les six livres, le Musnad d'al-Dārimī, le Muwatta' de Mālik, le Musnad de Ahmad ibn Hanbal.* Leiden: E. J. Brill.

Yıldırım, S. (2001). *Osmanlı ilim geleneğinde Edirne Dârulhadîsi ve müderrisleri*. İstanbul: Dârulhadis Yayınları.